

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇEVİRİBİLİMDE YERELLEŞTİRME PARADİGMASINA
DOĞRU**

DOKTORA TEZİ

Mehmet Cem ODACIOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. şaban KÖKTÖRK

TEMMUZ - 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEVİRİBİLİMDE YERELLEŞTİRME PARADİGMASINA
DOĞRU

DOKTORA TEZİ

Mehmet Cem ODACIOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Çeviribilim

“Bu tez 29/07/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yrd. Doç. Dr. Şaban KÖKTÜRK	BAŞARILI	Kök
Prof. Dr. Alev BULUT	BAŞARILI	Alev Bulut
Prof. Dr. Arif ÜNAL	BAŞARILI	Arif Ünal
Doç. Dr. Hüseyin ERSOY	BAŞARILI	Hüseyin Ersoy
Doç. Dr. Ahmet SARI	Başarılı	Ahmet Sarı

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mehmet Cem ODACIOĞLU

29.07.2016

ÖNSÖZ

Bilimsel ilerlemenin esaslarından biri de bilim kuramsal çalışmalarının yapılmasıdır. Bilimin yenilikçi ve devingen yapısına katkı sağlamak ve bu konuda istikrarlı bir ilerleme yakalayabilmek için ise alanla ilgili farklı bir bakış açısı geliştirmek gerekli olabilmektedir. Bu tezde, çoğu zaman kuramsal kısmı çeviribilimciler tarafından sınırlı kalmış bir alan merceğe altına alınarak, kuramsallaştırma çalışmalarına bir yenisini eklemek amaçlanmıştır. Kuramsal anlamda yürütülen her çalışmaya başlarken bilim insanlarının veya kuramsal alanda çalışmaktan keyif alanların başta beliren ortak sıkıntıları, kendilerini bir kaos ortamında bularak ne yapacaklarını bilmemeleridir. Ancak çalışmanın içine yavaş yavaş çekilmeye başladıkça, çalışma kaos olmaktan çıkarak, o çalışmayı yapan kişiyle bütünleşebilme ve hatta bazen o kişinin hayatının bir parçası haline gelebilmektedir. Kuramsal bir temelde yürütülen bu tez de aynı düşüncelerden yola çıkarak yazılmıştır. Kaynaklar taranıp, farklı yaklaşımlar incelenerek, bir sentez oluşturulmaya başlandığı anda ise çalışma keyifli ve hiç bitmemesi istenen bir aktiviteye dönüşmüştür.

Bu keyifli çalışmaya vesile olan ve tezin yazılması aşamasında, yardımlarını ve özverisini esirgemeyen, odasına her gittiğim zaman, sorularıyla kendisi sıkboğaz ettiğim sabırlı danışmanım ve adeta akıl hocam Yrd. Doç. Dr. Şaban KÖKTÜRK'e, tez izleme komitemde yer alan ve tezimin olgunlaşması evresinde desteklerini sunan Doç. Dr. Hüseyin ERSOY ve Prof. Dr. Arif ÜNAL'a, tez izlememde yer almamasına rağmen görüşleriyle tezime katkı yapan Prof. Dr. İlyas Öztürk'e teşekkür ve saygılarımı sunarım. Ayrıca iş arkadaşlarım Yrd. Doç. Dr. Muhammed Zahit Can, Yrd. Doç. Dr. Filiz Şan, Arş. Gör. Fadime ÇOBAN, Arş. Gör. Ümmügülsüm Albiz TELCİ, Arş. Gör. Fırsat SOYSAL, Arş. Gör. Türkan ÖZTÜRK, meslektaşım Okt. Nazan Müge UYSAL'a ve doktora eğitimim boyunca bana burs veren, bununla beraber akademik çalışmalarında kullanabilmem için gerekli maddi desteği sağlayan TÜBİTAK'a teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak bu tezin yazımı aşamasında her türlü imkanı bana sağlayan ve hâlen beraber yaşamakta olduğum canım annem ve canım babama yürekten teşekkür ederim. Sizler olmasaydınız, bu tez asla bitmezdi.

Mehmet Cem ODACIOĞLU

29. 07.2016

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
KISALTMALAR	vi
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: PARADİGMA, PARADİGMA DEĞİŞİKLİĞİ, ELEŞTİREL USÇULUK KAVRAMLARI ÜZERİNE	10
1.1. Paradigma Kavramı.....	12
1.1.1. Kuhn’cu Paradigma.....	13
1.1.2. Sosyal Bilimler Alanında Paradigma Kavramının Algılanması	18
1.1.2.1. Handa’nın “Sosyal Paradigma” Kavramı	18
1.1.2.2. Gungwu’nın Paradigma Kavramı Üzerine Görüşleri.....	19
1.2. Karl Raimund Popper ve Eleştirel Usçuluk	21
1.2.1. Popper ve Bilimde “Yanlışlamacılık İlkesi”	22
BÖLÜM 2: MAKİNE ÇEVİRİSİ	24
2.1. Makine Çevirisinin Tarihsel Gelişimi	25
2.2. Makine Çevirisinin Özellikleri.....	29
2.3. Makine Çevirisinin Türleri.....	32
2.3.1. Aktarım (Kural) Temelli Makine Çevirisi Sistemleri	32
2.3.2. İstatistik ve Örnek Temelli Makine Çevirisi Sistemleri.....	33
2.3.3. Hibrit (Melez) Makine Çevirisi Sistemleri	34
2.4. Makine Çevirisinin Kullanım Alanları.....	35
BÖLÜM 3: YERELLEŞTİRME ENDÜSTRİSİNE GİRİŞ	38
3.1. Yerelleştirme Kavramı ve Endüstriyel Bir Söylem Olarak Yerelleştirme Kavramı	39
3.1.1. Çeviribilimciler Tarafından Endüstriyel Bir Söylem Olarak Yerelleştirme Kavramının Çeşitli Tanımları	41

3.2. Yerelleştirme Endüstrisinin Tarihsel Gelişimi.....	42
3.3. Yerelleştirme Endüstrisindeki Aşamalar.....	47
3.3.1. Küreselleştirme Aşaması.....	49
3.3.2. Uluslararasılaştırma Aşaması.....	50
3.3.3. Yerelleştirme Aşaması	53
3.4. Yerelleştirme Türleri.....	57
3.4.1. Yazılım Yerelleştirme	58
3.4.1.1 Yazılım Yerelleştirme Süresince Çevirmenlere Düşen Görevler	61
3.4.2. Web Yerelleştirme	62
3.4.2.1. Web Yerelleştirme Süresince Çevirmenlere Düşen Görevler.....	65
3.4.3. Video Oyun Yerelleştirme	66
3.4.4. Küçük Cihaz Yerelleştirme	70
3.4.5. Multimedya Yerelleştirme	71
BÖLÜM 4: BİR PARADİGMA ADAYI OLARAK YERELLEŞTİRME	73
4.1. Bilişim ve İletişim Teknolojilerinin ve Küreselleşme Olgusunun Etkisi.....	78
4.2. Yerelleştirmede Kullanılan Bazı Çeviri Teknolojileri Araçları: Kuramsal Açıdan Bir İnceleme	88
4.2.1. Çeviri Bellekleri.....	89
4.2.2. Terminoloji Yönetim Sistemleri ve Araçları	93
4.2.3. Terim Bankaları ve Çevrimiçi Sözlükler	94
4.2.4. Çeviri Yönetim Sistemleri.....	96
4.2.5. Elektronik Bütünceler	97
4.3. Yerelleştirme Alanının Özellikleri & Sorunları: Kuramsal Açıdan Bir İnceleme ...	99
4.3.1. Çeviribilimde Disiplinlerarasılıktan Disiplinlerötesiliğe: Yerelleştirmenin Konumunun Sorgulanması.....	114
4.3.1.1. Disiplinlerötesilik: Yerelleştirme Endüstrisi & Teknolojilerinin Çeviri Eğitimindeki Konumu	117
4.4. Yerelleştirme ve Çeviri Kuramları.....	120
4.4.1. Yerelleştirme Alanı ve Çeviribilimdeki Eşdeğerlik Kavramı	123
4.4.2. Yerelleştirme Alanındaki Dijital Metin Türleri ve Katharina Reiss'ın Metin Türleri	127
4.4.3. Yerelleştirme Alanı - Kültürel Dönüş Kavramı	129
4.4.4. Yerelleştirme Alanı ve André Lefevere'nin Yeniden Yazım Kavramı	131

4.4.5. Yerelleştirme Alanı ve Çoğuldizge Kuramı.....	134
4.4.6. Yerelleştirme Alanı ve Betimleyici Çeviri Araştırmaları	139
4.4.7. Yerelleştirme Alanı ve Bilişsel Çeviri Kuramları & Araştırmaları	144
4.4.8. Yerelleştirme Alanı ve İşlevci Çeviri Kuramları	145
4.4.9. Yerelleştirme Alanı ve James Holmes'un Çeviribilim Haritası.....	156
4.5. Yerelleştirme Modelleri	168
4.6. Yerelleştirme Alanı Kapsamında Çevirmenin Yeni Görev Tanımı ve Değişen Çeviri Edinçleri	170
4.6.1. Yerelleştirme Alanı Kapsamında Çevirmenin Çeviri Eyleminin Yanı sıra Yerelleştirmen olarak Görevleri.....	174
4.6.1.1. Proje Yöneticiliği	174
4.6.1.2. Post-Editörlük	175
4.6.1.3. Yerelleştirme Mühendisliği.....	176
4.6.1.4. Dil Mühendisliği	176
4.6.1.5. Teknik Yazarlık.....	177
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	178
KAYNAKÇA	188
EKLER.....	210
ÖZGEÇMİŞ.....	232

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Eşdeğerlik Kavramına İlişkin Meydana Gelen Algı Değişimi	126
Tablo 2: Çalışmalarında “Yerelleştirme Paradigması” Kavramını Kullanan Bilim İnsanları	230

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Yerelleştirme Aşamaları.....	48
Şekil 2: Bir Ürünün Küresel Boyuta Ulaşmasındaki Aşamalar.....	81
Şekil 3: Bilişim Toplumuna Geçiş ve Yeni Tele Çeviri ve Tele Tercüme Paradigması	82
Şekil 4: “Standartlaştırmadan” Kültürel Çeşitliliğe	111
Şekil 5: Çeviribilimde Disiplinlerarasılık ve Disiplinlerötesilik: Yerelleştirme Paradigmasının Yeri.....	117
Şekil 6: Çoğuldizge Kuramında Merkez-Çevre	135
Şekil 7: Ekonomik ve Toplumsal Kürelleşmenin Merkezleşmesinde Yerelleştirmenin Rolü.....	138
Şekil 8: Holmes/Toury Çeviribilim Haritası	156
Şekil 9: Yerelleştirme Araştırmaları Haritası	161
Şekil 10: Entegre Yerelleştirme Sürecinde Süreç Dışlıları.....	166
Şekil 11: Yeni Bir Çeviribilim Haritası Önerisi	168
Şekil 12: Yerelleştirme Modeli.....	169
Şekil 13: Eğitsel Hedefler.....	173

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği.
ABI	: Allied Bussiness Intelligence, Mütffefik, İş Zekâsı.
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri.
ALPAC	: Automatic Language Advisory Processing Committee, Otomatik Dil İşleme Danışma Komitesi.
ASP	: Active Server Pages, Aktif/Etkin Sunucu Sayfaları.
ATA	: American Translators Association, Amerika Çevirmenler Derneği.
ASCII	: American Standard Code for Information Interchange, Bilgi Değişimi için Amerikan Standart Kodlama Sistemi.
AVT	: Audio Visual Translation, Görsel İşitsel Çeviri.
BIT	: Binary Digit, İkili Sayı.
BM	: Birleşmiş Milletler.
BNC	: British National Corpus; Britanya Ulusal Bütüncesi.
CAT, BDÇ	: Computer Assisted Translation, Bilgisayar Destekli Çeviri.
CD	: Compact Disc, Kompakt Disk.
DVD	: Digital Versatile Disc, Çok Amaçlı Sayısal Disk.
DTS	: Descriptive Translation Studies Betimleyici Çeviri Araştırmaları
EBMT	: Example Based Machine Translation System, Örnek Temelli Makine Çevirisi.
ELRA	: European Language Resources Association; Avrupa Dil Kaynakları Derneği.
ELIA	: Avrupa Dil Endüstrisi Derneği, European Language Industry Association.
EUATC	: Avrupa Birliği Çeviri İşletmeleri Dernekleri, European Union of Associations of Translation Companies.
GALA	: Küreleştirme ve Yerelleştirme Derneği, Globalization and Localization Association.
GIA	: Global Industry Analysts; Küresel Endüstri Analistleri
GILT	: Globalization, Internationalization, Localization, Translation; Küreselleş(tir)me, Uluslararasılaştırma, Yerelleştirme, Çeviri.
HMT	: Hybrid Machine Translation, Hibrit (Melez) Makine Çevirisi.
HTML	: Hyper Text Mark-Up Language, Zengin Metin İşaret Dili.
ICE	: International Corpus of English; Uluslararası İngilizce Bütüncesi.
LSP	: Localization Service Providers, Yerelleştirme Hizmet Tedarikçileri, Sağlayıcıları.

L10N	: Localization, yerelleştirme.
ICT	: Information and Comunication Technologies, Bilişim ve İletişim Teknolojileri
MIT	: Massachusetts Institute of Technology, Massachusetts Teknolojisi Enstitüsü.
MT, MÇ	: Machine, Translation, Makine Çevirisi.
MLV	: Multiple Language Vendor, Çok Dilli Satıcı.
PHP	: Hypertext Preprocessor, Üstünyazı önışlemcisi.
QA	: Quality Assurance, Kalite Güvence.
RBMT	: Rule Based Machine Translation, Kural Temelli Makine Çevirisi
SMT	: Statistical Machine Translation, İstatistiksel Makine Çevirisi.
ROI	: Return on Investment, Yatırım Getirisi.
RTTS	: Real Time Translation Solutions, Gerçek Zamanlı Çeviri Çözümleri.
RAM	: Random Access Memory, Rastgele Erişimli Bellek.
SSCB	: Sosvet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği.
SLV	: Single Language Vendor, Tek Dilli Satıcı.
SLIG	: Software Localization Interest Group, Yazılım Yerelleştirme Çıkar Grubu.
ST	: Source Text, Kaynak Metin.
TT	: Target Text, Erek Metin.
TAUM	: Traduction Automatique de l' Université de Montréal, Tr: Montreal Üniversitesi Otomatik Çeviri.
TDK	: Türk Dil Kurumu, Turkish Language Association.
TMX	: Translation Memory Exchange Standard, Çeviri Bellekleri Arasında Değişim Standardı.
TM	: Translation Memory, Çeviri Belleği.
TMS	: Terminology Management System, Terminoloji Yönetim Sistemi.
TMS	: Translation Management System, Çeviri Yönetim Sistemi.
UI	: User Interface, Kullanıcı Arayüzü
Krş	: Karşılaştırınız.
Bkz.	: Bakınız.
vb.	: Ve benzeri.
Çev	: Çeviren.
Edt	: Editör.
XML	: Extensible Markup Language, Genişletilebilir İşaretleme Dili.

Tezin Başlığı: Çeviribilimde Paradigma Değişimi: Yerelleştirme Paradigmasına Doğru	
Tezin Yazarı: Mehmet Cem ODACIOĞLU Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şaban KÖKTÜRK	
Kabul Tarihi: 29.07.2016	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 209 (tez)+23(ek)
Anabilimdalı: Çeviribilim	Bilimdalı: Çeviribilim
<p>Holmes'un 1972 yılında sunduğu "Çeviribilimin Adı ve Doğası" adlı bildirisinin ardından akademik bir disiplin haline gelen çeviribilim üzerine şimdiye kadar çevirinin süreç, işlev ve ürün boyutuna yönelik pek çok bilimsel araştırma yapılmış ve kuramlar geliştirilmiştir. Böylece çeviribilimin araştırma nesnelere ve alanları da genişlemiştir ve yeni gelişmelere paralel olarak gelişmeye devam etmektedir.</p> <p>Bilim dallarının meşru kılınmaları ve gelişebilmesi için olgunlaşmaya eğilimli devingen bir yapısının olması gerekmektedir. Bu açıdan çeviribilimin bugün etkileşime geçebileceği devingen alanlardan biri de 1990'lı yıllarda önce yazılım dünyasında sonra da ağ teknolojinin yaygınlaşmasıyla ve bilgisayar teknolojilerinin muazzam boyutlara ulaşmasıyla web, video-oyun vb. alanlarda ortaya çıkan yerelleştirme endüstrisidir. Yerelleştirme endüstrisi, çeviri pratiğinin farklı olarak yapıldığı ve çeviri olgusuna yenilik katabilecek bir alan olarak düşünülmektedir. Ayrıca, bu endüstri çevirmenden çeviri yapmanın ötesinde farklı uğraş ve görevlerle de başa çıkmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, çeviri dünyasına bir farklılık sunan yerelleştirmenin çeviribilim çatısı altında incelenip, kuramsallaştırılması gereken bir alan olduğu düşünülmektedir. Nitekim, bu alanla ilgili görüş bildiren ve kuramsallaştırma çalışmaları yapan çeviribilimciler mevcuttur.</p> <p>Bu kuramsallaştırma çabalarına bir katkı olarak bu tez, yerelleştirmenin çeviribilim açısından bir paradigma adayı olup olmadığını tartışmaya açmıştır. Bu bağlamda Küreselleşme & Bilişim ve İletişim Teknolojilerinin yerelleştirme alanı üzerindeki etkisi, yerelleştirmede kullanılabilen çeviri araçlarının getirdiği yenilikler, yerelleştirmenin özellik ve sorunları üzerinde durulmuş, sorunlara karşı çözüm önerileri sunulmuş, yerelleştirme mevcut çeviri kuramlarıyla kıyaslanarak, kuramsal bir deneme yapılmış ve çeviri edinci kavramı yeniden açıklanmaya çalışılmıştır. Bu açıdan, çalışmanın gerek çeviribilim gerekse de endüstri açısından kuramsal çalışmalar ve uygulama sahasının bütünleştirilmesi ve böylece bir uzlaşma oluşturulabilmesi için katkı sağlayacağı düşünülmektedir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Yerelleştirme Paradigması, Yerelleştirme, Çeviribilim, Çeviri Kuramları, Yerelleştirme Kuramı, Entegre Yerelleştirme Kuramı.	

The Title of the Thesis: A Paradigm Shift in Translation Studies: Towards a Localization Paradigm	
Author: Mehmet Cem ODACIOĞLU	Supervisor: Assist. Prof. Şaban KÖKTÜRK
Date: 29.07.2016	Nu. of pages: ix (pre text) + 208 (main body) +23(App)
Department: Translation Studies	Subfield: Translation Studies
<p>After Holmes’s seminal paper called “The Name and Nature of Translation Studies” (1972), translation practice turned into an academic discipline in which a lot of research has so far been conducted on process, function and product dimension of the translation and translation theories have also been developed. In connection, this situation expanded research fields and objects of Translation Studies. And the process goes on in terms of new developments.</p> <p>To validate scientific fields and develop them, they must have a tendency of maturation and have a dynamic structure. We think that one of the dynamic fields which Translation Studies can interact with is the localization industry being popularized as of 1990s first in the software world, later in other areas or industries such as web, video-game etc. as a result of the development of the network technology and huge computer technologies. Localization industry can be regarded as a field in which translation practice is applied differently. This difference can bring novelty to the translation phenomenon. Besides, the localization industry requires translators to deal with various tasks beyond doing only translations. Therefore, we assume that localization which can present different activities to the translation world must also be dealt with in terms of its theorization under Translation Studies. There are already some translation scholars who express their opinions about this field as well as theorizing it.</p> <p>This thesis contributes to these theorization efforts by discussing whether localization can be a paradigm of Translation Studies. In this context, the effects of Globalization & Information and Communication Technologies on localization field, the novelties brought by translation technology tools that can be used in this field, features and problems of the localization were explained, some solutions were proposed against the problems, localization was compared with translation theories, a theoretical trial was performed and the concept of the translation competence was re-defined in the study. In this respect, this study can be useful to both Translation Studies and the industry in terms of bridging theoretical studies and practical field, which means consensus.</p>	
Key Words: Localization Paradigm, Localization, Translation Studies, Translation Theories, Localization Theory, Integrated Localization Theory.	

GİRİŞ

Çeviri etkinliğinin akademik bir disiplin haline gelmesi ve bilimsel bir statü kazanması, James Holmes'un 1972'de Kopenhag'da düzenlenen Üçüncü Uluslararası Uygulamalı Dilbilim Kongresi'nde sunduğu "The Name and Nature of Translation Studies" (Tr: "Çeviribilimin Adı ve Doğası") bildirisi sayesinde mümkün olmuştur. Başka bir ifadeyle, Nida'nın 1964 yılında yazdığı *Towards a Science of Translating* (Tr: *Çeviri Bilimine Doğru*) kitabının ardından sekiz yıl sonra Holmes'un yayınladığı bu bildiri, o zamana kadar gelinen aşama ve devamında yaşanan gelişmeler, çeviriyi bir bilim dalı haline getirmiştir¹.

Çeviri etkinliği, 1950-70'li yıllar arasında dilbilimsel odaklı yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmaktaydı². Dolayısıyla dilbilimsel odaklı yaklaşımlar, çeviribilimin ilk paradigmaları³ olarak kabul edilebilir. Ancak, zamanla çevirinin sadece dilsel bir aktarım olmadığı yönünde uzlaşan bazı çeviribilimciler ve dilbilimciler, çevirinin hem dillerarası⁴ hem de kültürlerarası bir aktarım olduğunu ileri sürerek, yeni çeviri kuramları geliştirmeye başladı⁵. Bu noktada kaynak metni ön plana çıkararak⁶ eşdeğerlik kavramı yerini işlevci çeviri kuramlarına bıraktı⁷. Bir çeviribilim paradigması olarak işlevci çeviri kuramları, çeviride asıl önemli olanın erek kitlenin beklentisi olduğunu dolayısıyla, kaynak ve erek metnin işlevlerinin birbirinden farklı olabileceğini vurguladığı gibi, kaynak metnin işlevi erek metne aynen aktarılacaksa bile bunun, erek kitlenin beklentileri doğrultusunda yapılması gerektiğini ileri süren çeviri kuramlarıdır. Bu nedenle, işlevci çeviri kuramlarında kaynak metin vurgusu azalmıştır. Ayrıca işlevci yaklaşımlar daha çok çeviri sürecine yoğunlaştığından, çevirmen merkezli kuramlar olarak da düşünülebilir⁸.

Reiss ve Vermeer'in yazdıkları *Genel Bir Çeviri Kuramının Temelleri* (İng: *Groundwork for a General Theory of Translation*; Alm: *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*) adlı kitabın yazılmasından altı yıl sonra çeviribilim alanında da ele

¹ krş. Munday, 2008; 2012.

² bkz. Nida, 1964; Kade, 1968; Newmark, 1981; Koller; 1979.

³ Paradigma geçerliliği kabul edilmiş bir model veya örnek şeklinde tanımlanabilir (Kuhn, 1962/2008: 97).

⁴ Reiss'a göre diller arası çeviri, kaynak metinle işlevsel eşdeğerliğe sahip bir erek metin üretmek amacıyla iki dil arasındaki bir iletişim sürecidir (1971/2000: 160).

⁵ bkz. Vermeer, 1978; Reiss ve Vermeer, 1984.

⁶ Diğer bir ifade ile, kaynak metinden yola çıkılarak başlatılan.

⁷ bkz. Reiss, 1970; Mänttari, 1984; Reiss ve Vermeer, 1984; Nord, 1988.

⁸ bkz. Tosun, 2000.

alınmaya başlanan diğere bir kuramsal nitelikteki kavram da “kültürel dönüş” (“cultural turn”) kavramıdır⁹. Çeviribilimdeki paradigma değişimlerine katkı yapan kültürel dönüş kavramıyla vurgulanan, çeviribilimde dilsel yaklaşımların (eşdeğerlik vb.) yerine kültürel çalışmalara ve kültür kavramına öncelik verilmesidir (bkz. Snell-Hornby, 2006: 50). O hâlde tıpkı işlevci yaklaşımlar gibi, kültürel dönüş kavramı da çeviri etkinliğinin dilsel aktarımdan fazlası olduğunu savunmaktadır. Bu açıdan kültürel dönüş kavramı, Skopos ve çeviriyi bir sistem içerisinde ele alan kuramlarla paralellik göstermektedir. Sistemci bu kuramların adları aşağıda belirtilmiştir.

Çeviribilimin diğere önemli paradigmaları arasında çeviriye bir sistem olarak bakan Çoğuldizge Kuramı ve Betimleyici Çeviri Araştırmaları kuramı bulunmaktadır¹⁰. Her iki kuram da çeviri ürününe yoğunlaşmakta ve çevirileri sosyo-kültürel bağlamda¹¹ ele almaktadır ancak çeviri sürecine çok az değinmektedir. Çünkü Toury’e göre, çeviri sürecinde çevirmenin zihninde neler olduğu hakkında kesin yargılara varmak mümkün değildir, ancak bir tahmin yapılabilir (Öner, 1995: 22). Oysa sadece çeviri sürecine ve çevirmenin kara kutu olarak tabir edilen zihnine yoğunlaşan bilişsel çeviri kuramları da bulunmaktadır¹².

Her biri farklı paradigma özelliği gösteren yukarıdaki çeviribilim kuramları Holmes’un haritasında (1972) saf çeviribilim altında bulunan ürün, süreç ve işlev odaklı “betimleyici” çeviri araştırmaları veya bugünkü adıyla çeviribilim kategorisinde incelenebilmektedir. Ayrıca çeviribilim çatısı altında geliştirilen çeviri kuramlarının ortaya atıldıkları tarihler birbirine çok yakındır. O hâlde çeviribilimde, birden fazla paradigmanın aynı anda varlığından söz edilebilir. Bu paradigmların bazıları süreç ve ürün odaklıyken, bazıları da işlev odaklı olabilmektedir.

Günümüz koşullarında çeviri disiplininin olgunlaşarak evrilmeye devam etmesi için ise bu paradigmalara alternatif olarak yeni paradigmlar üretilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Zira [*bilim insanlarının*] *bilişsel etkinlikleri ancak paradigmlarla devam ettirilebilir* (Hacking, 1981: 2-3’den akt. Demir, 2009: 82). Ayrıca, “*bir paradigma ya da paradigma adayının olmadığı yerde, belli bir bilimin gelişmesi ile uzaktan yakından*

⁹ bkz. Basnett ve Lefevere, 1990.

¹⁰ bkz. Even Zohar, 1978, 1990; Toury, 1978, 1980, 1985, 1991, 1995.

¹¹ Bu kuramlar çeviri sosyolojisi paradigmasının (bkz. Hermans, Tyulenev) öncülerindedir.

¹² bkz. Wills, 1988; Hönl, 1991 vb. Ayrıca bkz. Eser, 2015: 20.

ilintisi olabilecek bütün etkenlerin görelî önlemlerini ayırt etme olanağı yoktur” (Kuhn, 1962/2008: 87-88). Bu nedenle, bu tezde Bilişim ve İletişim Teknolojileri, Dijital Devrim, İnternet, Bilgisayar Teknolojileri, Bilgisayar Çağı gibi farklı adlarla anılabilecek 21. yüzyılın beraberinde getirdiğı koşullar ve değışen ihtiyaçlar doğrultusunda, yerelleştirme (lokalizasyon) endüstrisi ve bunun çeviribilimle bağlantısı paradigma kavramı ekseninde ele alınacaktır.

Özellikle 1980’lerde, bilgisayar fiyatlarının düşmesi ve bilgisayarın ev kullanıcılarına yayılmasıyla çevirmen kâğıdı, kalemi ve daktiloyu bırakarak, bilgisayar ortamında çeviri yapmaya başlamıştır. İhtiyaç duyulan yazılımların artmasıyla da çeviriye göre daha geniş ölçekli bir kavram olan yerelleştirme kavramı ortaya çıkmıştır. Jim Oliver’a göre, yerelleştirme, “yeni çağın çeviri anlayışıdır”¹³ (akt. Mullamaa ve Núñez-Piñeiro, 2006: 60). Yerelleştirme daha detaylı olarak dijital içeriğın hedef ortama dilsel, kültürel ve teknik olarak adapte edilme işlemi olarak bilinmektedir ve günümüzde yazılımın yanı sıra web ve oyun yerelleştirmesi ile benzeri diğerk teknolojik alanları içine alacak şekilde¹⁴ genişlemiştir.

İngilizce “localization” (Kısaltma: l10n)¹⁵, Almanca “Lokalisierung” sözcükleri için Türkçe’de kabul gören yerelleştirme sözcüğü yerine, akademik camia tarafından zaman zaman birebir Türkçe sesletim yoluyla dilimize kazandırılan lokalizasyon karşılığı da kullanılabilir. Bunun nedeni yerelleştirme kavramının, yerlileştirme (krş. Schleiermacher ve Venuti) ile karıştırılması olabilir. Ancak yerelleştirme sadece dijital içerikle ilgilendiğinden, yerlileştirmeden¹⁶ ayrılmaktadır. Bu bağlamda, tezde yerelleştirme kavramı tercih edilmiştir.

¹³ Bu anlayışa göre yerelleştirilen içerik hızlı bir şekilde alınlanır ve raf ömrü daha kısa vadelidir. Zira yerelleştirilen içerik bir ürüne aittir. Ürün piyasaya sürüldükten sonra bir süre kullanılır ancak sonra eskiyebilir. Bu da yerelleştirme projelerinin daha kısa vadeli çeviri taleplerini karşıladığını göstermektedir. Yeni çağın çeviri anlayışı bu mantıkla yapılmaktadır.

¹⁴ bkz. Jiménez Crespo, 2013.

¹⁵ Latince “locus” (yer) sözcüğünün İngilizceye “locale” olarak geçmesi sonucu “localization” kavramı türemiştir (bkz. Diri, 2015: 192).

¹⁶ “Yerlileştirme” (İng. domestication, domesticating translation, Alm. einbürgern) yabancı metni erek dil kültürüne hâkim olan değerlere uygun olarak tutucu ve benzeştirici bir yaklaşımla aktarmak” (Berk, 2005: 164) şeklinde tanımlanabilir.

Çalışmanın Amacı

Küreselleşen dünyada ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda, kısacası hayatın her alanında önemli gelişmeler ve radikal değişimler yaşanmaya başlamıştır. Bu durum bir sosyal bilimler alanı olan çeviribilim için de söz konusudur. Şimdiye kadar çeviribilim alanında yürütülen araştırmaların çoğu, çeviri pratiğinin ağırlıkta olduğu ticari, teknik, hukuk vb. alanları kapsamı içine almamıştır¹⁷. Ayrıca şu anki çeviri kuramlarının büyük bir kısmı çeviri piyasasında çalışan çevirmenlere hitap etmemektedir (krş. işlevci çeviri kuramları). Ho'da bu gerçekliğin farkında olarak, bugünkü çeviri pratiği ve çeviri işinin, kendini fildişi kulelere hapseden eski çeviri kuramları ile şekillendirilemeyeceğini ileri sürer (bkz. Ho, 2008: 1-2). Bununla bağlantılı olarak Austermühl, bilgi çağının beraberinde getirdiği hızlı, kapsamlı, derin ve sürdürülebilir değişikliklerin bir sonucu olarak, çeviri alanının bilimsel bir disiplin ve meslek olma açısından geriye döndürülemeyecek bir şekilde değişimler yaşamaya başladığını ve bu yenilenmenin, çeviri işinin ve çevirmenlerin benimsemesi gereken çalışma yöntemlerinin doğasında değişikliklere yol açan “bir paradigma değişikliğinin” habercisi (Austermühl, 1999: 439, ayrıca bkz. Raído ve Austermühl, 2003) olduğunu ileri sürer. Tezde bu paradigma değişiminin bugün çeviri piyasasında önemli bir paya sahip olan yerelleştirme endüstrisinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı araştırılacaktır. Kısacası, tezde “yerelleştirme endüstrisi çeviribilim çatısı altında irdelenecek yeni paradigmalardan birinin oluşmasına katkı yapabilir mi?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılacaktır. Yerelleştirme, özel bir çeviri alanı/modeli¹⁸ olarak ele alınırsa ve Holmes'un haritasındaki ürün, süreç ve işlev boyutlarına katkısı tartışılırsa, bir paradigma adayı olabileceği izlenimi doğmaktadır. Ayrıca bu alanda çalışan ya da “yerelleştirme paradigması” kavramını yayınlarında kullanan bazı çeviribilimciler de vardır¹⁹.

Çalışmanın bu noktadaki amacı çeviribilimin olgunlaşmaya meyilli yapısına katkı yapmak ve çeviribilim camiasındaki olağan²⁰ bilimsel düşüncelyi farklı bir kuramsal düzleme taşımaktır.

¹⁷ Zira araştırmaların çoğu edebi çeviri üzerine yoğunlaşmıştır.

¹⁸ bkz. Pym, 2010; 2014.

¹⁹ bkz. Pym 2014, O'Hagan, 2013, Hevia Mangiron, 2013, Crespo, 2013, O'Hagan ve Ashworth, 2002.

²⁰ Kuhn'a göre normal.

Çalışmanın Kapsamı

Tez boyunca yapılan araştırma, çeviribilim alanında faaliyet gösteren bilim insanlarının ilgisini yerelleştirme endüstrisine çekerek, bu alanla ilgili kuramsal çalışmaların sayısını artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca bir uygulama alanı olan yerelleştirmenin, çeviribilimde bir paradigma adayı olup olmadığını tartışmaya açmak amacını güden tez, yeni alanı mevcut çeviri kuramlarıyla kıyaslayarak, kuramsal bir temelde yürütülecektir.

Bu tezde kullanılan kaynak çokluğunun nedeni, daha önceden çeviribilim çatısı altında yerelleştirme ilgili yapılan doktora düzeyindeki kuramsal çalışmaların azlığıdır²¹. Yerelleştirme alanının paradigma adayı olup olmadığı incelenirken, bu çalışmanın ilham kaynağı olan yerelleştirme endüstrisi ve ayrıca çeviri teknolojileri/makine çevirisi hakkında pek çok önemli yayına erişilmiştir. Bu yayınlar konunun net anlaşılması açısından okunmuş ve tezde yer verilmiştir. Ayrıca, tez kuramsal bir çalışma olarak yürütüldüğünden ve hipotezin sağlam temellere oturtulması için mevcut çeviri kuramlarıyla yerelleştirmenin detaylı olarak kıyaslanması gerektiğinden, çeviri kuramlarıyla ilgili çoğu kaynak incelenmiş ve tez kapsamına alınmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Tezde, yorumlama/betimleme ve görüşmeye dayalı yöntem kullanılacak olup²², yerelleştirme alanının çeviribilimde bir paradigma değişikliğinin habercisi olup olmadığı, başka bir ifadeyle yeni paradigma adayı²³ niteliği gösterip göstermediği, Kuhncu yaklaşım²⁴, Handa'nın²⁵ “sosyal paradigma” kavramı ve bir tarih profesörü olan Gungwu'nun paradigma ile ilgili görüşleri çerçevesinde kuramsal olarak incelenecektir.

Paradigma sözlük anlamı olarak “değerler dizisi” şeklinde tanımlanabilir. Kuhn paradigmayı “*bir bilim çevresine belli bir süre için model sağlayan, yani örnek sorular*

²¹ bkz. Canım Alkan, 2013.

²² Görüşmeye dayalı yöntem betimleyici analizin somut bir temele oturtulmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır ve katılımcılara farklı sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda çalışmada Dr. Miguel Bernal Merino ile sesli, Prof. Dr. Anthony Pym, Doç. Dr. Frank Austerhül, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Şahin ve Nubuto Dragoman Grubun CEO'su Ümit Özaydın ile email yoluyla görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde yerelleştirmenin paradigma adayı niteliği gösterip göstermediği, gösteriyorsa nedenleri, endüstri ve akademi arasındaki problemlerin neler olabileceği, yerelleştirmenin uygulamalı çeviribilim çatısı altına dâhil edilip edilemeyeceği, yerelleştirme ile kaynak ve erek metin arasındaki ikili karşılık ilkesinin yok olup olmadığı vb. sorular sorularak betimleyici analize somut veriler sağlanmak amaçlanmıştır.

²³ Yerelleştirmeyle ilgili kuram geliştirme çabaları için ilk olarak Pym'in (2004; 2010; 2014) ileri sürdüğü modele ve görüşlere bakılabilir.

²⁴ Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (1962) eserinde “paradigma”, “paradigma değişikliği” vb. kavramları doğa bilimleri üzerinden açıklamaktadır.

²⁵ Kuhn'un aksine Handa ve Gungwu, paradigmayı sosyal olaylar üzerinden incelemektedir.

ve çözümler temin eden, evrensel olarak kabul edilmiş bilimsel başarılar” (2006: 65) olarak tanımlar. Kuhn’un *Bilimsel Devrimlerin Yapısı (The Structure of Scientific Revolutions)* (1962) kitabında ayrıntılı olarak durduğu olağan bilimin paradigması haline gelmiş bilimsel gelişmeler, zamanla bir bunalımla karşılaşabilir. Artık eski paradigma, kendisine rakip olan (yeni) paradigmanın daha başarılı olarak çözümlendiği soruları/bilmeceleri (bkz. Kuhn) açıklamakta yetersiz kalır. Bu durumda bilimsel bir devrim yaşanması olasılığı belirir. Şayet yeni paradigma rekabet ettiği eskisinin yerini alırsa, kendine has yeni araçlar geliştirir ve yeniliğin habercisi olarak, o da zamanla olağan bilimin yerleşik paradigması haline dönüşür. Kuhn’un paradigma kavramının farklı tanımları ve özellikleri ve Handa ile Gungwu’nun paradigmayı sosyal bilimler çerçevesinde nasıl ele aldığı tezin Birinci Bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Tezin Birinci Bölümünde ayrıca Popper’in yanlışlanabilirlik (eleştirel usçuluk) ilkesine değinilmesi uygun görülmüştür. Popper’in kuramının tezde kullanılmasının amacı, eski/mevcut çeviri kuramlarını çürütmektense, onların eksik yönlerini vurgulamak ve yeni paradigma adayının bu çeviribilimsel kuramlara getireceği katkıları incelemektir. Popper’in kuramı, önermelerin mantıksal ve görgül açıdan doğrulanabileceğini savunan ve tümevarım ilkesini benimseyen yeni olgulara karşı olarak geliştirilmiştir (Popper, 2012: 16). Buradan, Popper’in tümevarım yerine tümdengelim benimsediği ve bir bilimsel çalışmanın kuram olabilmesi için doğrulanabilir olmasından ziyade sınamaya tabi tutularak yanlışlanabilir olmasını savunduğu sonucuna da ulaşılabilir. Bundan ötürü bilim insanı şüphecisi olmalı ve aykırılıklardan hareket etmelidir.

Uzlaşımçı/uylaşımçılık geleneğine mensup Kuhn’un “paradigma kavramı”, Handa ve Gungwu’nun söz konusu kavram ile ilgili görüşleri ve aykırılıklardan hareket eden Popper’in “yanlışlamacılık ilkesinin” tezde bir arada kullanılması, çalışmanın kuramsal yönünün daha net anlaşılmasını sağlayacaktır.

Araştırma Sorunları

Tezde aşağıdaki soruların yanıtları aranacaktır.

1. Yerelleştirme endüstrisinin/alanının çeviribilimdeki paradigma değişimine etkisi neler olabilir?

2. Daha çok endüstriyel bir söylem olarak gelişen yerelleştirme kavramı, çeviribilimin yeni paradigması olabilir mi?
3. Yerelleştirmeyi ve yerelleştirme alanını, çeviribilim paradigmalarından farklı kılan şeyler neler olabilir?
4. Yerelleştirme ve yerelleştirme alanı, çeviribilimde kavramsal değişikliklere yol açmakta mıdır?
5. Yerelleştirme alanının, çeviri etkinliğinden farkları nelerdir?
6. Uluslararasılaştırmanın, yerelleştirme endüstrisi/alanı üzerindeki etkisi ve önemi nedir?
7. Yerelleştirmenin ve yerelleştirme alanının, küreselleşme üzerindeki etkisi ve önemi nedir?
8. Yerelleştirme alanında bir kuram üretilebilir mi?
9. Yerelleştirme ve yerelleştirme alanıyla ilgili herhangi mevcut bir model bulunmakta mıdır?

Tezin İçeriği ve Bölümleri

Kuramsal bir temelde yürütülecek olan tez çalışması 5 bölümden oluşmaktadır. Tezin **Birinci Bölümü** “Paradigma, Paradigma Değişikliği Kavramları, Eleştirel Uşçuluk Kavramları Üzerine” başlığını taşımaktadır. Bu Bölümde kısaca bilim felsefesi kavramından bahsedilerek, çalışmaya dayanak oluşturan paradigma kavramının farklı tanımları ve özellikleri üzerinde durulacaktır. Paradigma kavramı bir bilim felsefecisi ve fizikçi olan Kuhn tarafından ortaya atılsa da, paradigma kavramına farklı disiplinlerde nasıl bakıldığını ele almak tezin kuramsal temelleri açısından önemlidir. Bu bağlamda Kuhn, Handa ve Gungwu gibi bilim insanlarının paradigma kavramını ele alış şekli arasındaki benzerlik ve farklılıklar tezin bu Bölümünde incelenecektir. Ayrıca **Birinci Bölümde**, daha önce de vurgulandığı gibi, mevcut çeviri kuramlarının aksayan yönlerini vurgulamak ve yeni paradigma adayının çeviribilim kuramlarına getireceği katkıları veya mevcut kuramlar üzerindeki etkisini görmek açısından Popper’in “yanlışlamacılık ilkesi” üzerinde de durulacaktır.

Tezin **İkinci Bölümü** “Makine Çevirisi” başlığına sahiptir. Birinci Bölümden sonra “Makine Çevirisi” başlığına yer verilmesinin nedeni tezde kuramsal olarak incelenecek olan yerelleştirme endüstrisine giden süreçte çeviri etkinliği açısından ilk teknolojik girişimlerin makine çevirisi alanı olması ve bu alanın yerelleştirme işlemlerini hâlen etkilemesidir. **İkinci Bölümde** ayrıca makine çevirisinin tarihsel gelişim süreci, özellikleri, türleri ve kullanım alanları üzerinde durulacaktır.

“Yerelleştirme Endüstrisine Giriş” başlıklı **Üçüncü Bölümde**, yerelleştirme kavramının farklı tanımları üzerinde durularak, tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilecek ve yerelleştirme projesinin üç temel aşaması olan küreselleş(tir)me, uluslararasılaştırma ve yerelleştirme aşamalarından bahsedilecektir. Ayrıca, bu Bölümde en popüler üç yerelleştirme türleri olan yazılım yerelleştirme, web yerelleştirme, oyun yerelleştirme ve son zamanlarda duyulmaya başlayan küçük aygıt yerelleştirme (İng: small device localization) ve multimedya yerelleştirme²⁶ alanlarıyla ilgili bilgiler verilecektir²⁷.

Tezin özünü oluşturan “Bir Paradigma Adayı Olarak Yerelleştirme”²⁸ başlıklı **Dördüncü Bölümde**, yerelleştirmenin bir paradigma adayı niteliği göstermesinde küreselleşme olgusunun ve bilişim ve iletişim teknolojilerinin (İng: ICT) etkisi üzerinde durulacak, söz konusu alanda kullanılan çeviri bellekleri, terminoloji yönetim sistemleri, terim bankaları, çevrimiçi sözlükler, çeviri yönetim sistemleri, elektronik bütünceler gibi teknolojik araçlar kuramsal olarak incelenerek tanıtılacak ve farklı alt başlıklarla desteklenen yerelleştirme alanının özellikleri & sorunları paradigma kavramı ekseninde tartışılacaktır. Ayrıca bu Bölümde yeni paradigma adayları ile mevcut çeviri kuramları birbirleriyle karşılaştırılarak, yerelleştirmenin çeviribilime katkısı ve ortaya koyduğu yenilikler ele alınacaktır. Bununla birlikte Pym, Crespo ve Bernal Merino gibi çeviribilimcilerin konuyla ilgili görüşleri üzerinde de durulacaktır. **Dördüncü Bölümde** ayrıca, yerelleştirme alanı için “Entegre Yerelleştirme Kuramı” başlıklı bir kavram üzerinde tartışılacak, yerelleştirme model(leri) hakkında bilgi verilecek ve bir paradigma adayları

²⁶ bkz. Jiménez Crespo, 2013.

²⁷ Yerelleştirme yazılım, web sitesi ve video oyun yerelleştirme dışında multimedya, film, cep telefonu vb. alanları da kapsayabilir (krş. Bernal Merino, 2015).

²⁸ Endüstriyel anlamda.

olarak yerleştirme alanı bağlamında çevirmenin yeni görev tanımları ile değişen edinçleri açıklanacaktır.

Beşinci Bölüm ise **Sonuç Bölümünü** oluşturmaktadır. Bu Bölümde, yerleştirmenin çeviribilim camiasında bir paradigma adayı olarak değerlendirilmesine ilişkin bulgulara yer verilerek, yerleştirmenin çeviribilim dünyasında nerede olduğu belirtilecek ve bununla ilgili değerlendirmeler, tezin Giriş Bölümünde yer alan araştırma sorularına Dördüncü Bölümde verilmiş cevapları içererek şekilde yapılacaktır.

Literatür Taraması

Yerleştirme endüstrisiyle ilgili yazılan kaynakların çoğu İngilizce'dir. Ana dili İngilizce olmayan çeviribilimcilerin dâhi kitaplarını evrensel nedenlerle bu dilde yazdıkları görülmektedir: O'Hagan²⁹, Garcia³⁰, Ho³¹, Pym³², Bernal Merino³³, Sin Wai³⁴ vb. Bununla beraber tezde ayrıca bu alanla ilgili erişilen Almanca³⁵ ve Türkçe³⁶ kaynaklara da yer verilmiştir³⁷.

²⁹ 2005, 2006, 2007, 2013.

³⁰ 2006.

³¹ 2008.

³² 2001, 2002, 2004, 2006, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014.

³³ 2006, 2015.

³⁴ 2013, 2015.

³⁵ Fleischmann ve Schmitt, 2000.

³⁶ Büyükaslan, 2005; Canım Alkan 2008, 2013; Balkul, 2015; Ersoy ve Balkul, 2012; Gürçağlar, 2012; Köktürk, 2015; Odacıoğlu ve Köktürk, 2015, Öztürk, 2013; Şahin, 2013, Yazıcı, 2007.

³⁷ bkz: Kaynakça.

BÖLÜM 1: PARADİGMA, PARADİGMA DEĞİŞİKLİĞİ, ELEŞTİREL USÇULUK KAVRAMLARI ÜZERİNE

Bilim, belli bir konuda bilgi edinmek üzere yapılan her türlü araştırmayı içine alan, genelgeçerlik ve kesinlik niteliği gösteren, evrenin veya olayların bir kısmını konu olarak belirleyen, deneysel yöntem ve gerçeklikten yararlanarak sonuç üretmeye yarayan düzenli bilgi (*Türkçe Sözlük*, 2011: 339) olarak tanımlanabilir. Bununla paralel olarak bilim olgusunun, bilim insanlarını veya bilime merak duyan kimseleri belli yöntemlerin kullanıldığı bir araştırma alanına sürüklediği söylenebilir. Bu araştırma alanlarının çeşitliliği ve her bir araştırma alanındaki kullanılan araçların farklı olması, bilimin hayatımızın hemen her kesminde etkin olabileceğini göstermektedir.

Bir çeviribilimci olan Pym'in tabiriyle, maymun muza erişebilmek için bir çubuk kullanmak zorunda kalabilir. Bu durum insanoğlu için ise daha karmaşık bir hâl almaktadır. İnsanlar ne kadar fazla şeye kavuşmak isterse, o kadar fazla araca ihtiyaç duymaktadır (bkz. Pym, 2011: 1). Bu araçların üretilmesi bilim ve bilimsel gelişmeler sayesinde mümkün olabilmektedir. Burada Kuhn'un şu sorusu akla gelebilir: "*Bir bilgi dalı bilim olduğu için mi ilerleme kaydeder, yoksa ilerleme yaptığı için mi bilim sayılır?*" (Kuhn, 1962/2008: 267). Aslında bu soruya iki türlü cevap verilebilir. Bir bilgi dalı bilim olduğu sürece her türlü ilerlemeye açık bir eğilim gösterir, bu ilerleme devam ettikçe "bilim niteliğini" korur, başka bir ifade ile ilerlemeler oldukça bilimsel niteliğini devam ettirir. Bilimi statik ve dural bir olgu olmaktan çıkaran ve onu devingen bir yapıya kavuşturan bu ilerlemenin gerçekleşmesi, bilimsel düşüncenin/düşünmenin mevcudiyetine bağlıdır. İnsanoğlu tarih boyunca zorlu doğa koşullarına karşı hayatta kalabilmek ve gündelik hayatlarını kolaylaştırmak için bilimsel ilerlemeye ihtiyaç duymuş ve bunun için evreni ve evrendeki olguları sürekli sorgulayarak yanıtlar aramıştır. Bilimsel düşünce/düşünme bu sorgulamanın devamlılığına imkân tanıyan bir araç olarak düşünülebilir. Nitekim, bilimsel sorgulamanın sürekliliği sayesinde bir zamanlar uçuş hayalleri kuran Wright kardeşler ilk kez motorlu uçak uçuran kardeşler olarak, modern uçak teknolojisinin öncüleri olmuştur.

Bu kısa girişten sonra, “bilim felsefesi” kavramı üzerinde de durmak gerekmektedir. Bilim Felsefesinin³⁸ amacı, bilimi veya bilimsel bilgiyi anlama ve açıklama olarak düşünülebilir³⁹ (Çilingir⁴⁰, <http://www.dicle.edu.tr/Contents/eb14cd4e-c691-491f-9b59-0093514c9403.pdf>). Ayrıca bilim felsefesi genelleme, öndeme, yorumlama, denetleme, deneye tabi tutma, açıklama, tanımlama, betimleme, sınıflandırma vb. ile ilgili soruların incelenmesini konu edinen bir alandır (Demir, 2009: 22; krş. Demir ve Acar, 1997: 37). Söz konusu bu alanda bilimsel yasa nedir? Bilimsel bir teorinin nitelikleri nelerdir? Bilimsel bilgiyi diğer bilgi türlerinden ayıran nitelik nedir? Doğa bilimleri ve sosyal bilimlerin bilgi üretmede kullandıkları araç ve yöntemler ile bunların aralarındaki benzerlik veya farklılıklar nelerdir? Gözlem, ispat, tümevarım, tümdengelim, betimleme, açıklama, anlama gibi terimlerin bilimsel gelişime katkısı ne olabilir ya da bilimsel bilgi sürecindeki etkileri nelerdir? vb. sorulara yanıt aranmaktadır (bkz. Demir, 2009: 22-23). Bilim felsefesi alanının yönelttiği bu sorular; yeni kuram ve paradigmaların geliştirilmesi, buna paralel olarak bilimin evrilmesi için önem taşımaktadır. Bu sorular ışığı altında, bilimin inceleme konusu ve uygulanan yöntemler açısından sınırlı ve kapsamı belirgin bir etkinlik olmadığı aksine çok yönlü ve sınırları yer yer belirsiz karmaşık bir oluşum olduğu iddia edilebilir (bkz. Yıldırım, 2012: 16).

Bununla birlikte, bu karmaşıklık bilimsel ilerlemenin en başında olan bilim insanları için bir kaos ortamı yaratıyor görünse de bilimsel düşüncenin/düşünmenin tutarlılığı ve bilim felsefesinin sorgulamaya devam etmesi, bilim insanlarının zamanla bir uyum yakalamasını sağlar ve bilimsel ilerleyişin temelleri atılır. Bu temelde ise neyin bilim neyin bilim olmadığı ayrımını çok iyi yapmak gerekmektedir. Zaten “*bir olgunun bilime veri niteliği kazanabilmesi için inceleme konusu bir probleme ilişkin olması, ya da bir hipotez veya teorinin test edilmesinde kanıt değeri taşıması gerekir*” (Yıldırım, 2012: 21). Bu özelliklere sahip her olgu, şartlar olgunlaştıkça, bilimsel bir gelişmeye hatta yeni bir bilim dalının ortaya çıkmasına katkı yapabilir. Burada önemli olan Yıldırım’ın⁴¹ da ifade ettiği gibi, öncelikli olarak bir problemin varlığını tespit ederek, bu problemi çözmek için araştırmalar yapmak, problemin çözümünde sorular belirlemek, böylece

³⁸ Cemal Yıldırım’a göre ise, “*bilim felsefesi bilimi anlamaktır*” (2012: 11).

³⁹ Bu anlama ve düşünme sürecinde bilim dalında devrimler meydana gelebilir ve neticede yeni paradigmalar benimsenebilir.

⁴⁰ Çilingir, Lokman, Prof. Dr.

⁴¹ Yıldırım, Cemal, Prof. Dr.

sorunu daha belirgin hâle getirmek, gözlem ve deneyler yapmak, problemi tanımlamak ve problemin bilimsel düşünme noktasında iyi anlaşılması için çaba göstermektir (bkz. Yıldırım, 2012: 75). Bundan sonra ise araştırmanın yapısına, türüne ve alanına göre uygulanacak yöntemin belirlenmesi gerekmektedir (bkz. tümevarım, tümdengelim, betimleme vb.).

1.1. Paradigma Kavramı

Paradigma kavramı ilk kez, bir bilim felsefecisi ve tarihçi olan Thomas Samuel Kuhn (1922-1996) tarafından *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (1962) (İng: *The Structure of Scientific Revolutions*; Alm: *Die Struktur wissenschaftlicher Revolutionen*) adlı kitapta doğa bilimleri ile sınırlı olarak kullanılmıştır. Paradigmanın sözlük anlamı “değerler dizisi” demektir ve Fransızca paradigme sözcüğünden gelir (*Türkçe Sözlük*, 2011: 1885). Terim yapısalcı dilbilimden ödünç alınmıştır.

Paradigma kavramını, Türkdoğan⁴², “*belli bir topluluğun üyeleri tarafından paylaşılan inançların, değerlerin, tekniklerin bütünü*” (2009: 55) olarak tanımlarken, bir diğer kaynak söz konusu kavramı, yüksek oranda normatif bir karaktere sahip ve belli bir uzmanlık alanındaki araştırmaları yönlendirmek üzere geliştirilmiş bir dizi kavramlar ve araştırma yöntemleri (Zamfir ve Vlăsceanu 1993: 420’den akt. Asiminei ve Şoitu, 2014: 18) şeklinde tanımlamaktadır. Ergün⁴³ ise paradigma kavramını daha basit bir şekilde, “*kişilerin dünyayı algılama ve hayata bakış biçimleri*”⁴⁴ olarak ifade etmektedir.

Paradigmalar ortaya çıktıkları bilim dalları ve uzmanlık alanlarındaki araştırma konularının belirlenmesinde ve buna uygun araştırma yöntemlerinin benimsenerek, bilimde çığır açıcı buluş ve gelişmelerin yaşanmasında etkili olabilir. Demir’e⁴⁵ göre, “*paradigmalar, bir bilim dalındaki meşru çalışmanın standartlarını ortaya koyarlar. Ancak paradigma sadece çalışma tekniklerini, disiplinin temel varsayımlarını değil, bunların yanında söz konusu varsayım ve yöntemlerin doğruluğuna ilişkin [bilim insanları] topluluğunun ortak inançlarını da içerir*” (Demir, 2009: 86). Bununla paralel olarak, Kuhn *Asal Gerilim: Bilimsel Gelenek ve Değişim Üzerine Seçme İncelemeler*

⁴² Türkdoğan, Orhan, Prof. Dr.

⁴³ Ergün, Mustafa, Prof. Dr, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

⁴⁴ Ergün, Mustafa, “Paradigma”, <http://www.egitim.aku.edu.tr/iat02.pdf>.

⁴⁵ Demir, Ömer, Prof. Dr, Yükseköğretim Kurulu Üyesi.

(1977/1994) (İng: *Essential Tension: Selected Studies in Scientific Tradition and Change*) makalesinde şunları ifade etmektedir: “Bir paradigma, bilimsel bir topluluktaki üyelerin ve de yalnız onların paylaşmış olduğu bir şeydir. Tam tersine, başka bir yolla birbirine çok farklı insanların oluşturduğu bir grubun bilimsel topluluğunu kuran da, onların ortak bir paradigmaya sahip olmalarıdır” (Kuhn, 1977/1994: 353). O hâlde, bir bilim dalında yeni paradigmaların benimsenmesi için, o paradigma lehinde bir ortak inanç geliştirmek gerekmektedir. Yeni paradigmaların, yenilikçi kavram ve araçlardan yararlanarak, eski paradigmadan farklı bilimsel model ve örnekler sunması için ise ilk adım paradigma değişikliğinin, belli bilim toplulukları tarafından kabul edilmesi veya üzerinde uzlaşılmasıdır. Paradigma değişikliği, bilim dalındaki mevcut paradigmanın (bkz. yerleşik paradigma), bilimsel gelişmeleri açıklamakta yetersiz kaldığı veya yeni uzmanlık alanlarıyla ilgili sorunları tam anlamıyla çözemediği durumlarda ortaya çıkar. Paradigma değişikliği aslında bilimde bir kopuşun değil, aksine bir ilerlemenin hatta Kuhn’un tabiriyle bir devrimin göstergesidir. Başka bir deyişle, bilim dallarındaki paradigmaların zamanla kesintiye uğrayarak yerini başka paradigmaya bırakması, bilimin zamanla değişebilen yenilikçi yapısını ortaya koymaktadır.

1.1.1. Kuhn’cu Paradigma

Kuhn, paradigma⁴⁶ kavramını doğa bilimleriyle sınırlı tutarak açıklamaktadır. Ona göre, paradigma, “bir bilim çevresine belli bir süre için model sağlayan, yani örnek sorular ve çözümler temin eden, evrensel olarak kabul edilmiş bilimsel başarılar” (1962/2008: 65) veya “kabul görmüş bir model ya da örnek” (1962/2008: 97) olarak⁴⁷ tanımlanmaktadır. Özellikle ikinci tanımda bahsedilen model ve örneğin bir paradigma oluşturması için bilimsel bir nitelik göstermesi gerekmektedir.

Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (1962) kitabında paradigma kavramı üzerinde dururken, “olağan”, “olağanüstü” ve “devrimci” bilimden de bahsetmektedir. Olağan bilim, Kuhn’a göre, yenilikçi bir amaçla geçmişte benimsenmiş ancak zamanla olağan hâlde gelmiş araştırma alanını ifade eder (Kuhn, 1962/2008: 81). Olağan bilim içerisinde,

⁴⁶ Bir paradigmanın kabul edilmesi için bilim yapan kişilerin inançlarının sarsılması, yeni paradigmaya bağlılık duymaya başlaması ve ikna edilmeleri gerekli koşullar arasındadır (bkz. Kuyayş, 2008: 17).

⁴⁷ Kuhn bu tanımlamalar dışında paradigmanın pek çok tanımını, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (1962) kitabında belirtmiştir.

yeni paradigma arayışı yoktur, bunun yerine bilim dalında meydana gelen problemler mevcut paradigmalardan faydalanarak, çözülmeye çalışılmaktadır. Başka bir deyişle, olağan bilim döneminde bilim insanları bilmecelerle⁴⁸ uğraşmaktadır ve zamanlarının büyük bir kısmını bu bilmeceleri çözmeye çalışmakla geçirmektedir. Bu açıdan, “*normal [olağan] bilim döneminde, kuram değil, bilim [insanı] sınındığı için, [bilim insanları] sürekli paradigmanın diliyle dünyayı uyuşturmaya yahut uzlaştırmaya çalışır. Paradigma onlar için dünyaya bakılan bir standartlar veya ölçüler yumağıdır. Gerçekliğin belli kurallara uygun olarak algılanmasını, kavranmasını ve kavramsallaştırılmasını sağlayan bir şablondur*” (Demir, 2009: 85).

Ancak olağan bilimin mevcut paradigması, sorunları çözmede yetersiz kalmaya başladığı ve koşulların değiştiği anda, bazı bilim insanları yeni arayışlar içerisine girmektedir. Bilim insanlarını bu yola sevk eden şey öznel düşünce, sezgi olabildiği gibi tamamen tesadüf de olabilir. Bununla ilintili olarak, eski paradigmanın karşıtı olan örnek sayısının çoğalması ve yenilikçi bilimsel düşüncelerin ortaya atılması, yeni paradigma adaylarının belirmesine neden olur. Bu durumda, eski bilim yapma geleneğini savunan bilim insanları direnç göstermeye başlar ve neticede bir bunalım veya anomali/kriz baş gösterir. Bunun nedeni eski paradigma ve yeni paradigmayı savunan bilim topluluklarının başlangıçta uzlaşamamasıdır. Eski ve yeni paradigmayı savunan bilim insanları arasında yaşanan rekabet ancak Kuhn’un “eşölçülemezlik” (İng: incommensurability) terimine uygun olarak birbirleriyle kıyaslanmamalıdır. Çünkü eski ve yeni paradigmanın ortaya çıktığı dönem ve koşullar veya kullandıkları araç ve yöntemler birbirinden farklı olabilir. Kıyaslama noktasında nesnel ölçütlerin bulunmayışı da eşölçülemezlik durumuna neden olur. Bununla ilgili olarak, Demir, *Bilim Felsefesi* kitabında (2009) şunları belirtir: *Farklı paradigmlar birbirleriyle kıyaslanamayacak farklı standartlardan oluşur ve bir paradigmadan diğerine geçiş ani bir algı dönüşümü demektir* (Hacking’ten akt. Demir, 2009: 82). Ancak bu algı dönüşümü her bilim topluluğu tarafından aynı oranda kabul görmeyebilir. Bu nedenle bilim toplulukları, kendi paradigmalarını terk etmeden önce onun açığını kapatmaya çalışır. Bu durum Demir tarafından şu şekilde ifade edilmektedir: *bilim [insanlarının] dünyaya baktıkları kavramsal çerçevelerini biçimlendiren ve içinde çalıştıkları paradigmların dışında herhangi bir ölçütlerinin olmadığı görülecektir.*

⁴⁸ bkz. Kuhn, 1962.

Dolayısıyla bir paradigmanın içinden bakan kişiye göre, o paradigma diğerlerinden çok daha doğru, yahut iyi veya elverişlidir. Zaten bir bilim [insanı] bu yüzden o paradigmaya bağlanmıştır” (Demir, 2009: 87). Bu açıklamaya göre, olağan bilimi savunan bir bilim topluluğunun bunalımın yaşandığı ilk andan itibaren yeni paradigmaya karşı eski paradigmanın mevcudiyetini devam ettirmesi için mücadeleye başladığı ve sorunları çözmek için alternatif yollar aradığı görülmektedir⁴⁹.

Ancak, olağan bilim kendi içinde bu sorunları çözemediği anda, bilimdeki birikimsel ilerleyiş durmakta ve bir devrim yaşanması olasılığı ortaya çıkmaktadır. Olağan bilim her ne kadar bulmaca çözücü bir faaliyet olarak birikimci bir çabanın ürünü olsa da, olağanüstü bilim, birikimci olmayan bir ilerlemeyi savunmaktadır. Olağanüstü bilimde yeni paradigma farklı temeller üzerine oturtulur ve bilim dalına ait bilimsel modeller veya kuramlar bu temelden yeniden oluşturulur (bkz. Kuhn, 1962/2008: 135)⁵⁰. Olağanüstü bilimin ortaya çıkmasıyla, yeni paradigma etrafında genç bilimsel model ve kuramlar gelişmeye başlar. Yeni paradigmanın birikimci olmayan bu niteliğinden dolayı, bilim Kuhn’a göre doğrusal (lineer) olarak değil, dairesel (sirküler) olarak ilerlemektedir. Başka bir ifade ile, söz konusu bilim dalının bilmeceleri artık yeni paradigma ekseninde geliştirilmeye başlamaktadır. Burada sözü edilen devrim, bilim topluluğundaki bağlılıkların yeni koşullara göre yeniden şekillendirilmesini gerektirmektedir. Bu aşamada, devrimin benimseyicilerinin sayısı yimi beş kişiden bile az olabilir ve gelişme herkes için devrim olarak nitelendirilmeyebilir (Kuhn, 1962/2008: 289). O hâlde, yeni paradigma adaylarının ileri sürülmesi ve bunların paradigma olarak kabul edilmesi aşamasında, bilim insanlarının ikna edilmesi için zamana ihtiyaç vardır. Ancak Kuyaş’a göre, *“doğrular ve değer yargıları mutlak değildir, dönüştürülebilirler. Dün için doğru olan bugün için doğru olmayabilir, bugün doğru bulduğumuz bir bilginin yarın yanlış olduğuna karar verebiliriz. İnsanlık için neyin doğru, neyin ilerleme olduğunu tayin eden yalnızca bir yöntem değil, bilim yapılan dünyanın ve toplumun tarihi koşullarıdır”* (Kuyaş, 2008: 14-15). Bu nedenle yeni paradigmaya geçiş, bilimsel ilerlemenin sadece geçmişteki bilimsel başarılar ile sınırlandırılmayacağını ortaya koymaktadır. Bilim

⁴⁹ Ancak daha önce vurgulandığı gibi, iki paradigma arasındaki rekabet bir kıyaslamaya dayanmamaktadır. Buradaki rekabet, eski paradigmayı savunan bilim insanlarının kendi içlerinde sorunları çözmeye çalışarak, yeni paradigmaya bir direnç göstermesine dayalıdır.

⁵⁰ Kuhn’cu paradigmaya göre bilimlerin birikimsel olarak ilerlememesi, her bilimsel alanda geçerli olmayabilir. Ancak bilimlerin bazı koşullarda birikimci olarak da ilerleyebilir.

devingen yapısıyla retrospektif (geçmişe ilgili) değil, prospektif (ileriye dönük) bir olgudur. Bu bağlamda yaşanan her bilimsel devrim, bilimsel topluluklara ait tarihsel görüş açısını değiştirmekte ve bunun neticesinde, ders kitaplarının ve alanda yapılan araştırmaların yapısı etkilenmekte ya da güncellenmek durumunda kalılabilmektedir (bkz. Kuhn, 1962/2008: 66). Ders kitapları ile ilgili olarak Kuhn ayrıca şunları dile getirir:

“Ders kitapları olağan bilimin yaygınlaştırılması amacını güden eğitim araçları oldukları için, olağan bilimin ölçütlerinde, dilinde veya sorunlarının yapısında meydana gelen her değişiklikte kısmen ya da tamamen yeniden yazılmaları zorunludur. Kısacası her bilimsel devrim sonrasında yeniden yazılmaları gerekir ve bir kere yenilendiler mi de, kendilerini oluşturan devrimin yalnızca katkısını değil büsbütün varlığını da gizlemeleri kaçınılmaz olur. Eğer yaşam süresince bir devrime tanık olmamışlarsa, [bilim insanının] ya da bilim izleyicisi okurun tarihsel bilinçleri, bilgi dalındaki en son devrimin sonuçlarından öteye ulaşamaz” (Kuhn, 1962/2008: 239).

Kuhn, bilim topluluklarının yeni paradigma adayları tarafından ikna edilmeye başladığı anda, paradigma adayının bu pozisyonundan yavaş yavaş kurtularak, o bilim dalının yeni paradigması haline geldiğini ve artık üzerinde uzlaşıldığını belirtmektedir. Bir bilim dalının olgunlaşması ve evrilmesi için bu gerekli bir koşuldur. Bu açıdan, Kuhn’un bilimde uyuşum/uzlaşım/konvansiyonalizm⁵¹ (İng: conventionalism, Alm: konventionalismus) geleneğini savunduğu ileri sürülebilir. Uyuşumcular/uzlaşımcular, bilimin insanlar arasındaki uyuşumlara/uzlaşımara bağlı olarak geliştiğini ileri sürer. O hâlde terimin içerisinde karşılıklı onay ve ortak anlayış bulunmaktadır. Terim aynı zamanda, kuram ve hipotezleri doğru ve yanlış şeklinde ele almamaktadır zira her bilimsel kuram ve hipotez kendi açısından haklı veya doğru olabilir (Demir, 2009: 79). Ancak, bir bilim topluluğu yeni paradigma adayını paradigma olarak kabul edip üzerinde uzlaşsa bile, diğer bilim toplulukları konuya şüpheyle yaklaşmaya devam ederek, kendi bilimsel geleneğini geliştirip, aynı çizgide kalmaya devam da edebilir (bkz Kuhn, 1962). Ayrıca, Kuhn’a göre, “Newton dinamiği ve elektromanyetik kuramı, birçok bilim çevresi tarafından paradigma olarak kabul edilmelerine karşın, hepsi için aynı paradigma olamazlar” (Kuhn, 1962/2008: 132). Çünkü bilim insanları başka paradigmalara bağlanmış olabilir. Burada, paradigma kavramının ortak inançları içerdiği bir kez daha hatırlanabilir. Bu inanca sahip olmayan ya da ikna olmamış ve bununla beraber aynı

⁵¹ Uyuşum: “Bilimdeki hipotezlerin, deneysel sınamaya konu olmayan ve insan zihninin özgür yaratımlarına bağlı olarak meydana gelen uyuşumlar veya tanımlamalardan ibaret olduğu görüşüdür” (Demir, 2009: 79).

meslek uzmanlığından olan bilim insanları bile başka paradigmlar geliştirmeye girişebilir. O hâlde, buradan çıkarılabilecek sonuç bir bilim dalında birden fazla paradigmanın aynı anda var olabileceğidir⁵².

Kuhn, yeni paradigma arayışında olan bilim insanlarının genelde genç veya alana yeni giren kişiler olduğunu belirtir. Bunun nedeni, bu kişilerin olağan bilimin geleneksel yapısına bağlı olmamalarıdır veya bu gelenek içinde yetişmemeleridir (bkz. Kuhn, 1962/2008: 183). Dolayısıyla, yenilikçi bilim insanları alanda eski bilim yapma geleğini devam ettirenlerin ele almadığı yenilikçi model ve örnekleri inceleyerek, araştırma alanlarını farklı boyutlara taşımaktadır. Bu da bilimin ilerleyici yapısına uygun düşmektedir. Zaten Kuhn'a göre, "*paradigma değişiklikleri gerçekten [bilim insanlarının], araştırma ile bağlanmış oldukları dünyayı farklı şekillerde görmelerine neden olur*" (Kuhn, 1962/2008: 207). Sonraki aşamada genç bilim insanlarının veya alana yeni girenlerin ileri sürdüğü paradigma adayları, eski bilim yapma geleneği içindeki bilim insanları tarafından da kabul edilmeye başladığında, araştırma nesnelere ve araçların daha hızlı değiştiği görülmektedir. Bu noktada, eskiden farklı araçlarla aynı ortam ve şartlarda yapılan gözlemler ve deneyler farklılaşmaya başlamaktadır. Çünkü Kuhn'un belirttiği gibi, bilimsel devrimler bilim insanının içinde çalıştığı dünyayı değiştirebilir (bkz. Kuhn, 1977/1994: 369). Bazı bilim çevreleri ise, değişen dünya koşullarına karşın eski yöntemleri kullanma konusunda ısrarcı olabilir. Daha önce de vurgulandığı gibi, bu noktada yeni paradigmanın savunucularının yapması gereken şey, kendi paradigmalarının geçerliliğini kanıtlamak ve bilim insanlarını bu açıdan ikna etmektir. Paradigmanın kabul edilmesindeki bu ikna gücü, bilim insanlarının paradigmayı değer yargılarına uygun olduğu için kabul ettiği izlenimi de verebilir⁵³. Ayrıca, Kuhn'a göre, yeni paradigmanın benimsenmesi sırasında, taraftar sayısı az olabilir ve bu paradigmaya bağlılıklarını ifade eden bilim insanlarının kuşkuları devam edebilir. Ancak, yeni paradigmanın savunucuları her türlü olanağı araştırarak, paradigmanın iyileştirilmesi için çaba sarf ederse, yeni paradigmayı kabul eden bilim insanlarının sayısı artar ve alanla ilgili araştırmalar

⁵² Bilim insanları ortak kitapları okusalar ve aynı başarılar üzerinde araştırma yapsalar da meslekteki uzmanlık esnasında farklı paradigmaları benimseyebilir (Kuhn, 1962/2008: 131). Ayrıca bkz. Paradigmlar birbirinden farklı şeyler söyleseler ve farklı bilim topluluklarına ait olsalar da bir arada bulunabilirler (bkz. Kuhn, 1962).

⁵³Zaten Kuhn'un bilim anlayışına bakılırsa, bilimsel kuramların yanlışlamaya dayanmadığı, bunun yerine öznel nedenlerle kabul veya red esasına dayandığı görülmektedir (Türkdoğan, 2009: 141). Ayrıca, Kuhn bir anti-pozitivisttir.

derinleştirilir. Neticede, yeni paradigmayla ilgili araç, kitap ve makalelerin sayısı da çoğalır (Kuhn, 1962/2008: 264).

1.1.2. Sosyal Bilimler Alanında Paradigma Kavramının Algılanması

Kuhn'un paradigma kavramını doğa bilimleriyle açıklaması, bazı bilim insanlarını bu terimin sosyal bilimler alanına uygun olmadığı yönünde düşünceye itebilmektedir. Ancak, Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (1962) kitabında bu terimi açıklarken sadece fizik bilimlerini ele almasının nedeni olarak uzmanlık düzeyinin sınırları ve çalışmanın tutarlılığını arttırmak⁵⁴ olduğunu (1962/2008: 66) belirtir. O hâlde, paradigma kavramının izlerini sosyal bilimlerde de görmek mümkün olabilir mi? sorusu akla gelmektedir.

Sosyal bilimler alanında da çeşitli bilim dalları bulunmaktadır (bkz. sosyoloji, tarihbilimi, felsefe, edebiyatbilim, çeviribilim, filoloji vb.) Bu bilim dallarına ait bilimsel model ve kuramlar etrafında, doğa bilimlerinde olduğu gibi birtakım ortak inanç ve değerler söz konusudur. Paradigmalar zaten ortak inanç ve değer yargılarından oluşmaktadır. Bu da sosyal bilimler alanında farklı paradigmaların olabileceğini göstermektedir. Bu durum, Demir tarafından da doğrulanmaktadır: *“Kuhn, paradigma kavramını doğal bilimlerin gelişiminin açıklanmasında kullanılabilecek bir kavramsal araç olarak önermiştir. Ancak buna rağmen, aşağı yukarı bütün sosyal bilim dallarında bu kavramın kullanıldığı görülmektedir”* (Demir, 2009: 84). Bununla ilişkili olarak, tezin bundan sonraki kısmında, sosyal bilimler alanında paradigma kavramının kullanımına ilişkin olarak Handa ve Gungwu'nun görüşleri üzerinde durulacaktır.

1.1.2.1. Handa'nın “Sosyal Paradigma” Kavramı

M. L. Handa⁵⁵, 1986'da, Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'de düzenlenen Uluslararası Bilim Sempozyumunda, “Peace Paradigm: Transcending Liberal and Marxian Paradigms” (Tr: “Barış Paradigması: Liberal ve Marksçı Paradigmaları Aşmak”) başlıklı bildirisinde, Kuhn'cu paradigmayı sosyal bilimler alanında incelemiş ve “sosyal paradigma” kavramını önermiştir. Handa'ya göre, paradigma değişiklikleri toplumların yapısında önemli yenilik ve değişimler meydana getirir ve toplumların ekonomik,

⁵⁴ Kuhn, paradigma terimini kendi artalan bilgisi ve uzmanlığına göre tanımlamaktadır. Dolayısıyla verdiği örnekler de kendi çalışma alanıyla alakalıdır.

⁵⁵ Handa eğitim sosyolojisi alanında çalışmaktadır.

coğrafi, kültürel ve siyasi sınırlarını aşan bir özellik gösterir. Ayrıca Handa için, sosyal paradigma değişikliklerini belirleyen sosyal koşullardır. O hâlde Kuhn'un sadece doğa bilimleriyle sınırlı tuttuğu, paradigma kavramı sosyal bilimlerde⁵⁶ de kullanılabilir⁵⁷.

Handa, sosyal paradigma kavramıyla içinde farklı yorumlar içeren sosyal bağlamların önemine vurgu yapar ve toplumsal açıdan paradigma değişim sürecini analiz eder. Bu bağlamda, Handa sosyal bağlamın gelişimi konusuna yoğunlaşır (Asiminei ve Şoitu, 2014: 19). Sosyal paradigma kavramı, bilimsel bir topluluğun üyeleri tarafından gerçekliğin algılanması ve gerçeklik algısına göre davranış ve tepkilerin kabul edilme şeklini etkileyen deneyimler, inanışlar ve değerler dizisini betimleme işlevi görmektedir. Sonuçta, paradigma değişimi sosyal bilimler alanındaki bilimsel topluluk üyelerinin gerçekliği algılama şeklinde de bir dönüşüm yaşamasını sağlar (bkz. Asiminei ve Şoitu, 2014: 20). Bu dönüşüm toplumsal ortamlarda farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. O hâlde, sosyal bilimler alanında, aynı bilim dallarında dâhi birden fazla paradigma var olabilir⁵⁸. Bu paradigmaların benimsenmesinde ortak inançların etkili olması kadar, ihtiyaçlar da şekillendirici olabilmektedir.

1.1.2.2. Gungwu'nun Paradigma Kavramı Üzerine Görüşleri

Paradigma kavramıyla ilgili görüş bildiren diğer bir bilim insanı da Çinli Prof. Dr. Wang Gungwu'dur⁵⁹. Singapur Ulusal Üniversitesi Doğu Asya Enstitüsünde (İng: East Asian Institute of National University of Singapore) müdür olan Gungwu, 2004'te 18.

⁵⁶ Paradigma kavramı, “Sosyal bilimlerde kullanıldığı biçimiyle sosyal dünya ve araştırmada özel tekniklerin ve temaların nelerden oluştuğu konusundaki varsayımlar bütünü” ve “bilimsel faaliyetin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin bakış açısı” olarak tanımlanmaktadır (Punch, 2014: 28).

⁵⁷ Kuhn'un tanımladığı bilimsel devrim veya bunalımın yol açtığı paradigma değişimlerinin, bilimsel toplulukları birikimsel olmayan bir bilim sürecine soktuğu ve bilimlerin bu nedenle kesintili olarak, yeni paradigma ekseninde yeniden temellendirildiği Kuhncu Paradigma bölümünde belirtilmektedir. Sosyal bilimlerde Paradigma Kavramının Algılanması bölümünde ise sorulması gereken soru şudur: Sosyal bilimler alanında meydana gelen devrimler ve bunun neticesinde paradigma değişimlerin yaşanması, bilimsel ilerleme noktasında Kuhn'un tanımladığı süreç gibi mi işlemektedir? Başka bir ifade ile sosyal bilimler alanındaki paradigma değişimleri birikimsel olarak mı yoksa kesintili olarak mı ilerlemektedir? Bu soruların cevapları özellikle bir tarih profesörü olan Gungwu'nun paradigma kavramı üzerine görüşleri bölümünde ele alınmaktadır.

⁵⁸ Bu durum doğa bilimleri alanında da görülebilir. Ancak doğa bilimleri alanındaki bir bilim dalında aynı dönemdeki paradigmaların çokluğu, sık karşılaşılan bir durum değildir.

⁵⁹ Gungwu Çinli bir bilim insanıdır. Paradigma kavramını ortaya Kuhn ise Amerikalıdır. Her iki bilim insanının paradigma kavramını ele alış şeklinin farklılığı aklı, bilim açısından Batı-Doğu dünyası arasında yaşanan ayrımı getirmektedir. Burada şu sorular aklı gelebilir: Bilim sadece Batı'dan mı çıkmıştır veya Batı ile mi özdeşleşmiştir? Doğu dünyasının paradigma kavramıyla ilgili görüşleri nelerdir? Kuhncu paradigma ve paradigma değişikliği kavramlarını baz alarak bir çalışma yapılması, Doğu dünyasının konuyla ilgili çalışmalarının görmezden gelinmesine yol açabilir mi? Tez çalışmasında, bu gibi soruların varlığı nedeniyle paradigma ilgili farklı bakış açıları ele alınmaya çalışılmıştır.

Uluslararası Asya Tarihçileri Derneğinin (İng: Conference of International Association of Historians of Asia, kısaltma: IAHA) düzenlediği bir konferansta, “The Age of New Paradigms” (Tr: “Yeni Paradigmaların Çağı”) başlıklı bir bildiri sunmuş ve bildirisinde paradigma ve paradigma değişiklikleri kavramlarını, kendi uzmanlık alanıyla ilgili örneklerle açıklamıştır.

Gungwu’ya göre, paradigma değişikliği kavramı Asya’daki bütün bilim insanları tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmaktadır. Kuhn’un yaklaşık 50 yıl önce geliştirdiği paradigma kavramının izleri bugün her bilim dalında, özellikle sosyal bilimler disiplininde de görülebilmektedir. Yeni bir paradigmayı keşfetme olasılığı bile bilim insanlarını sezgilerinden yola çıkarak sayısız araştırma alanına yöneltmektedir. Başka bir deyişle, paradigma değişikliği fikri bilimin ilerlemesinde önemli bir araştırma aracı haline gelmiştir (Gungwu, 2004: 1). Sosyal bilimler disiplininde de farklı değer yargılarına sahip bilim insanları, kendi bilim dallarını sürekli iyileştirmek ve çağın koşullarını yakalamak için paradigma değişikliği fikrinden yola çıkarak, yeni paradigma adayları belirlemekte ve bunların sadece bir veya iki kişinin zihinsel ürünü olmaktan çıkarılarak, bir bilim topluluğunun üyeleri tarafından kabul edilmesini sağlamak için kanıtlar aramakta ve seslerini duyurabilmek için sürekli olarak konferanslara katılmaktadır.

Gungwu’ya göre, Kuhn’un ileri sürdüğü paradigma değişimi kavramı, önceki paradigmanın tamamen olumsuzlanması veya reddini akla getirmekte ve bu paradigmalara bir geri dönüş olmadığı izlenimini vermektedir. Bilimsel paradigmlar, çoğu şeyi tersine çeviren devrimsel yöntemlere yol açsa da, bilim eski bilimsel gelişmeleri tamamen yok saymamalıdır, çünkü Kuhn’un ileri sürdüğü yeni paradigma, geçmişte ortaya atılan daha eski⁶⁰ yöntemlerden esinlenerek (birikme yoluyla) geliştirilmiş ve sonraki aşamada bir devrime yol açmış olabilir. O hâlde yeni paradigmanın ortaya atılmasında, önceden bilinen fikirlerin geliştirilmesi etkili olabilmektedir. Ayrıca bilgiler biriktikçe, bilimsel ilerleme mümkün olabilmektedir ve neticede daha iyi bir dünya ortamı oluşmaktadır. Kısacası bilim her zaman birikimsel olmayan şekilde ilerlemez, birikimci de olabilir (bkz. Gungwu, 2004: 4-5). Bununla paralel olarak, Gungwu (2004) ayrıca “kümülatif paradigma” (“birikimci/birikimsel paradigma”) kavramını ortaya atmıştır. Gungwu bu durumla ilgili şu örneği de verir: 17.

⁶⁰ O hâlde, yeni paradigmadaki eski paradigmanın izleri görülebilir mi? sorusu da akla gelebilir (bkz. Gungwu, 2004).

yüzyılda diğer çağlara göre nispeten daha başarılı yöntemler kullanılmaya başlandı ve bunun sonucunda kristalleşme ilkeleri ortaya çıktı. Sonrasında birikimsel ilerlemeye bağlı olarak, bilimsel ilerleme de mümkün hâle geldi. Başlangıçta paradigma henüz tüm sorulara yanıt veremiyordu. Yöntemlerin değişmesi, geçmişin yok sayılması demek değil, bilakis eski fikir ve değerlerin ilerlemesi ve gelişmesi olarak görüldü (bkz. Gungwu, 2004: 4-5).

Sonuç olarak, doğa bilimleri alanında yaşanan devrimler, bilimin dairesel bir yol izleyerek ilerlemesi için kendinden önceki paradigmanın reddini gerekli kılabilir. Ancak sosyal bilimler alanında önemli olan insan faktörüdür ve onlara doğrudan ya da dolaylı olarak yardımcı olabilecek ideal bir koşul oluşturmak için paradigma arayışına girilir ya da paradigma değişimi fikri denenir. Bu nedenle, eski bilgilerin yeniden üretilmesi veya güncellenmesi de söz konusudur. Söz gelimi, eskiden bir çevirmenin çeviri yaparken kullandığı araç daktiloydu. şu an ise çeviri sürecinde bilgisayar teknolojilerinden faydalanılmaktadır. Araçlar değişmiş ancak yapılan iş değişmemiştir. Bu durumda, bilim insanların belli bir bilim dalında bilgilerini biriktirdike, hayatı nispeten daha kolay hâle getiren bilimsel ilerlemelerin sağlandığı söylenebilir.

1.2. Karl Raimund Popper ve Eleştirel Uşçuluk

Eleştirel uşçuluk (aynı zamanda eleştirel akılcılık veya eleştirel rasyonalizm) Avusturya kökenli İngiliz bilim felsefecisi Karl Raimund Popper (1902-1994) tarafından, gözlem ve deneye bağlı doğrulamacı yaklaşımı savunan rasyonalizm ve mantıksal pozitivizme (bir diğer adı: neo-pozitivizm) karşı geliştirilmiştir ve temelinde “yanlışlamacılık ilkesi” yatmaktadır.

Popper'in içinde yaşadığı çağda rasyonalizm akımının devamı niteliğinde olan mantıksal pozitivizm, Viyana çevresi tarafından *Bilimsel Dünya Anlayışı* (1929) adlı yazıyla doğmuştur. Üyeleri arasında Schlick, Herbert Feigl, Rudolf Carnap, Kurt Gödel ve Otto Neurath da bulunmaktadır. Mantıksal pozitivizm, deney yoluyla açıklanan her şeyi bilgi olarak saymakta, bunun dışındakileri ise gerçek bilgi olarak görmemektedir. Bu nedenle, içinde mantıksal deneycilik görüşünü de barındırmaktadır (Dinçer, 2002: 59). Mantıksal

pozitivistler⁶¹, dilsel çözümlenmelere önem verir. Bu nedenle, Viyana çevresinin Wittgenstein ve dil oyunlarından etkilendiği de söylenebilir. Onlara göre bir önerme gözlem ve deneye dayandırılırsa doğrulanabilir. Başka bir deyişle, bu akımın savunucuları bilimsel kuram yanlışlanamaz görüşünü savunmakta ve bu nedenle fizikötesi (metafizik) ve benzeri soyut önermeler onlar için anlamsız kalmaktadır (krş. Popper, 2012: 16). Bu nedenlerle, Viyana grubu etrafında gelişen mantıksal pozitivism akımını Francis Bacon'un ileri sürdüğü tümevarım⁶² (endüksiyon) yöntemini benimsemektedir. Oysa Popper, bir bilginin bilimsel nitelik taşıyıp taşımadığını sınamada tümdengelim⁶³ (dedüksiyon) ve yanlışlamacılık yöntemlerini savunur. Bu nedenle, eleştirel usçuluk akımını benimsemiştir.

1.2.1. Popper ve Bilimde “Yanlışlamacılık İlkesi”

Popper, doğrulamacılık ilkesi ve tümevarım yöntemlerini savunan mantıksal pozitivism akımını deneysel gözlemlerle sınırlı olmasından ve metafizik (fizikötesi) olgulara reddetmesinden dolayı eleştirmektedir. Zira bilim sadece mantık merkezli ilerlememektedir. Başka bir deyişle, gözlem ve deneyler sınırlı ancak sezgi sonsuzdur (bkz. Kuyaş, 2008). “Bütün Kuğular Beyazdır” önermesi mantıksal pozitivistlere göre gözlem ve deneylerle doğrulandığı sürece bilimsel bir nitelik taşıyabilir. Ancak, sezgilerinden yola çıkan bir bilim insanı metafiziksel ve fizikötesi olguların da bilimde var olabileceğine inanarak, gözlem ve deneylerin ötesinde, doğada siyah bir kuğu ile karşılaşabilir. Bu durumda, “bütün kuğular beyazdır” önermesi yanlışlanmış olur ve kuğuların siyah renk olabileceği de kanıtlanır. Bu yanlışlama esnasında, Popper sınamaya dayalı bir yöntemi savunmaktadır. Dolayısıyla bir bilginin sınamaya yoluyla yanlışlanması, ona bilimsel bir nitelik kazandırabilmektedir. Bir başka örnek de “Bugün yağmur yağdı. Yarın da meteorolojiden elde edilen bulgulara göre yağmur yağacakmış” cümlesidir. Çünkü meteorolojiden elde edilen bilgilere göre yağmur yağma olasılığı bulunmaktadır ancak bu bir olasılıktır ve yarın yağmur yağmama ihtimali de vardır. Dolayısıyla, bu cümle yarınki duruma göre yanlışlanabilir ve bilimsel bir niteliği vardır (bkz. Popper,

⁶¹ Popper de ilk önceleri bu akıma bağlanmış ancak zamanla bilimsel kuramların yanlışlanabilir olması gerektiğini düşünerek, eleştirel rasyonalizmi geliştirmiştir.

⁶² “Tümevarım, tek tek gözlemlerden genel ilkelere; tikel veya özel olandan tümel veya genel olana varmak için kullanılan akıl yürütme yöntemidir” (Demir, 2009: 28).

⁶³ “Tümdengelim bütünden parçaya, tümelden tikele, genelden özele gidiş yöntemi veya parçaya ait özelliğin, bütüne ait özellikten yola çıkılarak tespit edilmesi, doğru olduğu kabul edilen tümel veya genel bir önermeden özel bir sonucun çıkarılmasıdır” (Demir, 2009: 27).

2012). O hâlde bilimsel olgular, tek tek olguların gözlemine bakılarak, tümevarım yöntemiyle elde edilemez ve bu şekilde doğrulanamaz. Genellemeler ne kadar çok bile olsa tek bir kaşıt örnek yanlışlama yapmak için yeterlidir (Yıldırım, 2012: 62).

Sonuçta, Popper için önemli olanın sınamalara dayalı yanlışlamacılık ilkesi olduğu söylenebilir. Başka bir ifade ile, Popper'in bilim anlayışında kuramın ve bilimsel bir olgunun hangi koşullar altında ve ne zaman çürütölmüş olduğu ağırlık kazanmaktadır. Yanlışlamacılık ilkesine göre ileri sürölen her varsayım, hipotez veya kuram aksi kanıtlanıncaya kadar doğru olarak ele alınır ancak bir kez karşıt örnek ortaya çıktığında terk edilir (bkz. Kuyaş, 2008: 35). Bu açıdan, Popper'in Kuhn'dan⁶⁴ ayrıldığı noktanın yanlışlamacılığa dayalı yaklaşım olduğu ileri sürölebilir.

Tezin bundan sonraki kısmında yerelleştirme endüstrisine giden süreçte önemli basamaklardan biri olan makine çevirisi üzerinde durulmuştur. Bunun nedeni yerelleştirme paradigmasının meşruluğunun tartışıldığı bu tezde, konunun daha net anlaşılması, bağlantıların kurulabilmesi ve tezin odağı olan paradigma kavramının yerelleştirme alanına yansımalarının daha iyi görölebilmesini sağlamaktır.

⁶⁴ Kuhn uzlaşımıcıdır (konvansiyonalist) ve daha öznel bir yaklaşımı savunur.

BÖLÜM 2: MAKİNE ÇEVİRİSİ

Çevirmenler çeviri sürecinde pek çok farklı metin türüyle karşılaşmakta ve bu metinleri çevirirken birtakım norm, yöntem ve araçlardan faydalanmaktadır. Çeviri olgusu ve pratiği sürekliliğini devam ettirirken çeviri sürecinde belirlenen norm, yöntem ve araçlar zamanın koşulları ve değişen teknoloji altyapısına bağlı olarak ilerlemeler kaydetmektedir. Yakın tarihten bir örnek verilecek olursa, henüz bilgisayarların çevirmenler arasında popülerleşmediği dönemlerde, çeviri sürecinde kullanılan en etkili araçlardan bazıları kâğıt sayfalardan oluşan bir sözlük ve daktiloydu. Ancak 1970'lerin sonunda bilgisayar teknolojisinin hızlı gelişmesi ve yaygınlaşması neticesinde, basılı sözlük ve daktilo teknolojisi yerini bilgisayarlı çeviri ortamlarına bırakmış ve çeviriler farklı elektronik araçlar kullanılarak yapılmaya başlanmıştır. Bilişim teknolojileri alanında yaşanan devrimle beraber, çevirmenler yaptıkları çevirileri elektronik ortamda saklayarak, tekrar tekrar kullanma fırsatını elde etmiştir. Bu da ilk önce makine çevirisi (İng kısaltması: MT; Tr kısaltması: MÇ), sonra da günümüzdeki modern sistemlerin ve elektronik çeviri araçlarının doğmasına katkı yapmıştır (krş. Malmkjaer, 2013: 38).

Bununla birlikte, Singh'in ifade ettiği gibi, makine çevirisinin özünde içeriğin sık sık değiştiği metin türlerinin küresel alanda hızlı dağıtımını veya yayılmasını sağlamak bulunmaktadır (bkz. Singh; ayrıca bkz. Vaskee: 2012: 287). Bugün bu gibi amaçlarla kullanılan makine çevirisi sistemleri, çevirmenin kullandığı diğer araç kitleriyle entegreli olarak da kullanılabilmekte ve bu da çevirideki başarı oranını artırmaktadır. Dolayısıyla, makine çevirisi, insan müdahâlesiz çeviri anlayışına dayalı bir sistem olarak tanımlanabilse de, yukarıda da belirtildiği gibi modern çeviri araçlarının doğmasıyla bugün çevirmene yardımcı bir araç durumuna gelmiştir ve özellikle yerleştirme endüstrisinde çalışan çevirmenlere çeviri bellekleri, terminoloji yönetim sistemleri, terim bankaları vb. elektronik araçlardan faydalanırken, eş zamanlı kullanabilecekleri teknolojik bir ortam sunmaktadır.

Bu nedenlerle, **İkinci Bölüm** yerleştirme endüstrisine giden süreçte önemli olduğu düşünülen makine çevirisinin, bugün geldiği noktada geçirdiği tarihsel gelişim süreci, özellikleri, türleri ve kullanım alanları üzerinde durmaktadır.

2.1. Makine Çevirisinin Tarihsel Gelişimi

20. yüzyıla kadar sadece bir insan eylemi olarak nitelendirilen çeviri etkinliğinin bilgisayarlı araçlar tarafından ilk denemeleri, 1940'lara⁶⁵ kadar gitmektedir. Bu dönemler Amerika ve SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği) arasındaki soğuk savaş ve casusluk olaylarının ivme kazandığı dönemler olarak da bilinmektedir⁶⁶ (Biau Gil ve Pym, 2006: 16). Ayrıca, makine çevirisi alanındaki araştırmalar, uluslararası askeri çatışmalara kısmi bir tepki olarak doğmuştur. Tarihine bakıldığında, makine çevirisinin savaş sonrası enternasyonalizm düşüncesi, Soğuk Savaş dönemiyle ilgili kaygılar ve askeri çatışmalar sonucu geliştiği görülür. Ayrıca, Nazilerin kendi aralarındaki konuşmalarının çözülmesi için kullanılan teknikler (kriptografi vb.) makine çevirisinin gelişmesine katkı yapmıştır. Weaver buna “kriptografik çeviri fikri” adını vermiştir (Raley, 2009: 352).

Yaşanan bu gelişmeler nedeniyle, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeviride üretkenliği artırarak bu şekilde siyasi, ekonomik ve askeri gelişmeleri anında takip etmek ve aralarındaki güç rekabetini sürdürebilmek için Amerika ve SSCB ile diğer dünya devletleri makine çevirisine çeşitli yatırımlar yapmaya başlamıştır. Amaç, bilgisayarlı ortamda tam otomatik yüksek kalitede bir çeviri⁶⁷ yapabilmek ve böylelikle insanların yaptığı çeviriler ile makine çevirisinin kalitesini aynı seviyeye getirmektir. Başka bir ifade ile, insan müdahâlesi olmadan bir çeviri yapmak amaçlanmıştır. Dillinger ve Lommel'in belirttiği gibi, aslında otomatik çeviriye geçiş fikri yirminci yüzyıldan önce Rönesans döneminde bile tartışılmaya başlanmıştır. Ancak o zamanlar çoğu insanın bir ütopya olarak düşündüğü makine çevirisi teknolojisi, özellikle 1950'lerdeki, Georgetown Üniversitesi ve IBM gibi bilgisayar şirketlerinin ortak girişimleriyle önemli bir adım atmıştır (bkz. Dillinger ve Lommel, 2004: 1).

İkinci Dünya Savaşının ardından ilk bilgisayarlar, Birleşik Krallık'ta Kriptolog olarak çalışan Alan Turing ve ekibinin Bletchley Park'ta Almanlara karşı yürüttüğü şifre kırma

⁶⁵ Mekanik çeviriyle ilgili ilk cihaz 1946 yılında Trojanskij adında bir araştırmacı tarafından geliştirilmiştir ve cihaz, günümüzdeki elektronik cep sözlüklerine benzemektedir. Cihazın çalışma mantığında, sözcük karşılıklarının bulunması vardır (bkz. Öztürk, 2000: 2).

⁶⁶ Büyükaslan'a göre, “*basit bir şifre çözme işlemi olarak algılanan otomatik çeviri, Sovyetlerin haberleşmelerini dinleyip çözme amacına uygun geniş sözlüklerin oluşturulması ve bunlara birebir karşılıklar bulunması esasına dayanıyordu*” (Büyükaslan, 2005: 3).

⁶⁷ İng: Fully Automatic High Quality Translation (Kısaltma: FAHQT).

işlemlerinde kullanılmaya başlandı. Soğuk Savaşın 1940'ların sonunda etkinliğini hissettirmesiyle, Amerika; Rusça-İngilizce⁶⁸ dillerinde otomatik çeviri sistemleriyle ilgili çalışmalara ağırlık verdi. Bu sırada Amerika'nın en büyük rakibi SSCB ile diğer dünya ülkeleri Fransa, Japonya, Birleşik Krallık vb. daha küçük ölçekli çalışmalar⁶⁹ yürütmeyi tercih ediyordu. İlk geliştirilen makine çevirisi sistemleri, kaynak metin birimlerinin erek metne sözcüğü sözcüğüne bir çeviri yaklaşımıyla aktarılmasına olanak vermektedir. Bu nedenle, bu sistemlerin bir diğer adı da doğrudan (direkt) sistemler olarak bilinmektedir (Hatim ve Munday, 2004: 115). Bu sistemler, makine çevirisi alanında geliştirilen ilk sistemlerdir⁷⁰. Çünkü çeviri sözlük karşılıklarını bulma esasına dayanıyordu, neticede çeviri metin, sözdizimi ve dilbilgisi açısından hatalarla dolu olduğundan iletişim problemleri ve anlaşmazlıklar meydana gelme olasılığı vardı.

Bu hatalara karşı makine çevirisinin iyileştirilmesi amacıyla pek çok girişimde bulunulmuştur. 1952'de makine çevirisiyle ilgili ilk konferans Massachusetts Teknoloji Enstitüsünde gerçekleştirilmiş ve hemen iki yıl sonra, Georgetown Üniversitesi tarafından Rusça-İngilizce dilleri arasında bir makine çevirisi sistemi geliştirilmiştir. Sistem, 250 gibi kısıtlı bir sözcük deposundan ve sadece 6 dilbilgisi kuralından oluşsa da, pek çok mali destek alma başarısında bulunmuştur (bkz. Austermühl, 2001: 155). Ancak bu gelişmelere karşı İsraili matematikçi, filozof ve dilbilimci olan Yehoshua Bar Hillel (1915-1975) makine çevirisi sistemlerinin mevcut teknolojiyle yüksek kaliteli tam otomatik bir çeviri yapmasının mümkün olmadığını belirtmiş ve bununla paralel olarak *Makine Çevirisinin Amerika Birleşik Devletleri ve Büyük Britanya'daki Durumu Üzerine* (İng: *On the State of Machine Translation in the United States and Great Britain*, 1959) adlı bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda çeviri için gerçek dünya bilgisinin gerekli olduğu, bunun da kaynak metni erek kültüre doğrudan bir yaklaşımla aktaran makine çevirisi teknolojiyle imkânsız olduğu belirtilmekteydi. Ayrıca Bar-Hillel'e göre⁷¹, makine çevirisi gerçek dünya bilgisinden uzak ve etkili olmayan sonuçlar üretmekteydi.

⁶⁸Makine çevirisinin gelişim evrelerine bakıldığında, ilk gayretlerin Rusça'dan İngilizceye yapılan çeviriler olduğu görülebilir. Warren Weaver, Rockefeller kurumundaki 200 meslektaşına hitaben şifre çözümlene yöntemiyle Rusça'dan İngilizceye makine çevirisinden bahsetmiştir (1949) (Archer, 2010: 95).

⁶⁹ Bunun nedeni, makine çevirisinin henüz tam başarılı çeviriler üretmemesi ve pahalı bir etkinlik olması olabilir.

⁷⁰ 1956-1966 yılları arasında, makine çevirisine yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetleri genelde askeri amaçla yürütülmekteydi. (Archer, 2010: 96).

⁷¹ Gerçek dünya bilgisi somut olaylara dayanmaktadır. 1970'lerin sonlarından itibaren, makine çevirisi özel metin türleri ve durumlara yoğunlaşarak daha başarılı sonuçlar elde etmeye başladı. Bu başarı hikâyelerinden en bilineni, Montreal Üniversitesi bünyesinde geliştirilen Météo sistemidir. Météo, hava raporunu Kanada Meteoroloji Servisi için otomatik olarak çevirmektedir (Hatim ve Munday, 2004: 116).

Dolayısıyla, Bar-Hillel asıl gerçekçi olanın insanlarla bir arada çalışabilen makinelerin üretilmesi (Hatim ve Munday, 2004: 115) olduğunu belirtiyordu. Başka bir ifade ile, Bar Hillel aslında o zamanlardan, CAT (Tr: Bilgisayar destekli Çeviri Araçları, kısaltması: BDÇ) araçlarını müjdelemişti. Zira Makine çevirisi tek başına metne bir duygu ve anlam katamayacağından, metin sadece bir sözcük yerleştirmesi olarak kalmaktaydı. Ancak, Bar-Hillel'in raporu sadece o anki durumu eleştirmek için yazılmıştı.

Bu raporun yanı sıra, ayrıca 1966'da Otomatik Dil İşleme Danışma Komitesi'nin (İng: Automatic Language Processing Advisory Committee) yayınladığı rapor (Kısaltma: ALPAC raporu), makine çevirinin gelişmesini durma noktasına getirmiştir. Bu rapora göre,

1. Makine çevirisi sistemleri, makine çevirisi teknolojisinin kullanımını gerektirecek kadar çeviri talebi olmadığından gereksizdir.
2. Makine çevirisi pahalı bir hizmettir.
3. İnsan müdahâlesi olmadan makine çevirisi kaliteli sonuç vermemektedir (Austermühl, 2001: 155).

Raporun maddelerine bakıldığında, değerlendirmenin o anki koşullara göre yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu da, raporun makine çevirisi sistemlerinin gelişmesi için bir önyargı oluşmasına yol açmış olabileceğini göstermektedir. Zira bu raporla birlikte makine çevirisi pahalı ve makine çevirisinden çıkan çeviriler de hatalı veya kalite yönünden düşük olarak nitelendirilmiştir. Neticede makine çevirisi karanlık bir döneme girmiş (ayrıca bkz. Somers, 2001; Archer, 2010), konuyla ilgili araştırma sayısı azalmış ve makine çevirisi sistemleri Amerika'daki popülerliğini yitirmiştir. Ayrıca raporun ardından Avrupa, Rusya ve Japonya'daki faaliyetler, araştırma ve geliştirme çalışmalarının yavaş ilerlemesine bağlı olarak durdurulmuştur (Dillinger ve Lommel, 2004: 1, ayrıca bkz. Somers, 2001; Archer, 2010). Ancak devletler arasındaki ekonomik, toplumsal, siyasi ve kültürel etkileşimin 1970'lerden itibaren artmasıyla, makine çevirisi sistemleri yeniden popülesemeye başlamıştır. Bununla bağlantılı olarak, 1970'lerde makine çevirisinin edebiyat alanı dışında sadece diğer metinlerin çevirisinde gerekli olabileceği düşünülmüştür. Montreal Üniversitesi Otomatik Çeviri Sistemi (Kısaltma:

TAUM, Fr: Traduction Automatique de l' Université de Montréal, Tr: Montreal Üniversitesi Otomatik Çeviri) tarafından geliştirilen Météo, bu dönemin başarılı projeleri arasında yer almaktadır. Météo, insan müdahâlesi söz konusu olmadan her gün İngilizceden Fransızcaya yaklaşık 45,000 kelime çevirerek, hava durumu bültenleri için içerik hazırlanmasından sorumlu bir makine çevirisi sistemidir (Archer, 2010: 96). Basit ancak etkili olan bu sistem ününü, sözcük ve söz dizim yapılarının ön biçimlendirilmesi ve sıkı olarak denetlenmiş olmasına borçluydu (Somers, 1998: 145⁷²,ten akt. Hatim ve Munday, 2004: 117).

Bunun dışında 1976'da Avrupa Komisyonu, ABD Hava Kuvvetleri tarafından geliştirilen Systran⁷³ adlı bir makine çevirisi sistemini kullanmaya başladı. 1970'lerde üye ülkelerin dilleri için çokdilli bir makine çevirisi sistemi geliştirmek üzere, Avrupa Komisyonu ayrıca EUROTRA⁷⁴ olarak bilinen bir projeye yatırım yapma kararı almıştır. Bu gelişmeler, 1980'lerde de devam etmiştir. Özellikle küreselleşmenin hızlanması, bilgisayar fiyatlarının düşmesi, bilgisayarların akademik çevre ve uzmanların yanı sıra sıradan kullanıcılar tarafından da kullanılmaya başlanması her alanda çeviri ihtiyacını artırmıştır. Neticede makine çevirisi sistemleri de popülerliğini artırmış ve Metal ve Logos gibi sistemler ticari amaçlarla pazarlanmaya başlanmıştır (Austermühl, 2001: 156). Ayrıca, özellikle yirminci yüzyılın sonları ve yirmi birinci yüzyılın başlarından itibaren, siyasi ve ekonomik alanlarda uluslararasılaşma⁷⁵ sonucunda, çok uluslu şirket ve uluslararası örgütlerin sayılarında bir artış meydana gelmiş ve çok dillilik kavramının önemi anlaşılmaya başlanmıştır (Archer, 2010: 87). Bu durum makine çevirisine duyulan ihtiyacı da artırmıştır.

Son zamanlarda ise, makine çeviri sistemleriyle ilgili yaşanan gelişmeler doğrudan sistemlerin yanı sıra dolaylı sistemlerin (indirekt) ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Dolaylı sistemlerde, kaynak ve erek metin arasında aracı bir aşama bulunmaktadır. Bu aracı

⁷² bkz. Somers, Harold. (1998), "Machine Translation: History".

⁷³ Amerika Birleşik Devletleri'nde Systran sistemi Kaliforniya'da Peter Toma tarafından geliştirilip, ABD Hava Kuvvetleri ve Nasa tarafından Rusça'dan İngilizceye ham çeviri yapmak amacıyla kullanıldı. Systran ilk nesil (doğrudan) ve ikinci nesil (dolaylı) sistemlerin bir melez türüdür. 1976'da Avrupa Topluluğu'nun çeviri talebi arttığından çok dillilik politikasına uygun olarak Systran kullanılmaya başlandı. İlk önce çeviriler İngilizce-Fransızca dil çiftleri arasında idi daha sonra diğer diller de uygulanmaya başlandı (Archer, 2010:97). Systran günümüzde ise web sayfalarının anında çevirisinde kullanılmaktadır (Hatim ve Munday, 2004: 117).

⁷⁴. Eurotra 20 farklı Avrupa Bölgesinden, 150 araştırmacının katılımıyla, o zamanki en büyük makine çevirisi projesi olmuştur (bkz Archer, 2010: 98).

⁷⁵ Burada küreselleşme manasında.

aşama, hem interlingua yaklaşımı (yapay ara dil) hem de daha başarılı olduğu varsayılan aktarım (transfer) yaklaşımından biri olabilir (Somers, 1998: 145⁷⁶’ten akt. Hatim ve Munday, 2004: 117). Interlingua yaklaşımında, kaynak metin soyut bir hâle getirilir ve sonra bu formdan erek metin üretilir. Aktarım yaklaşımında ise, ilk adımda kaynak metnin sentaktik (sözdizimsel) yapısı analiz edilir ve bir yapı oluşturulur. Sonra bu yapı erek metin yapısına aktarılır ve üçüncü aşamada bu yapıdan çıktı sentezlenir (Somers, 1998: 145’ten⁷⁷ akt. Hatim ve Munday, 2004: 117, ayrıca krş. Güner, 2015). Makine çevirisinin bugün geldiği noktadan hareketle, bazı çeviribilimcilerin ve bilim insanlarının makine çevirisi kavramını yayınlarında paradigma kavramıyla yan yana kullandığı görülmektedir: Yayınlarında Sin Wai “makine çevirisi paradigması” (İng: machine translation paradigm); Declerq ise “istatistiksel makine çevirisi paradigması” (İng: “statistical machine translation paradigm”) vb. kullanmıştır.

Sonuç olarak, daha önce de vurgulandığı gibi, günümüzde makine çevirisi sistemleri gelişmeye, modern çeviri teknolojisi araçlarıyla entegre olmaya devam etmektedir ve bu durumda makine çevirisi sistemlerinin çevirmenin iş istasyonunun parçalarından biri haline geldiği de söylenebilir. O hâlde Sofer’in de belirttiği gibi “*bilgisayarsız bir çevirmen fırçasız bir ressamı benzer*” (2002: 83). Sofer’in, bilgisayarlı teknolojilerin önemini vurgularken ressam ve çevirmen arasında kurduğu bu ilişki, cerrah ve çevirmenler arasında da kurulabilir. Başka bir deyişle, modern teknolojiden faydalanan cerrahların günümüzde neşter yerine daha ağrısız ve etkili sonuçlar verebilen laparoskopi yöntemine başvurduğu gibi, gerçek zamanlı çeviri piyasasında çalışan çevirmenlerin çoğu da uzun yola girip, basılı sözlüklerden saatlerce sözcük aramaktansa, makine çevirisi sistemleri ile entegreli çalışan elektronik araçlara başvurmaktadır.

2.2. Makine Çevirisinin Özellikleri

Dillinger ve Lommel’e göre, makine çevirisi yeterince iyi bir çeviri yapmak amacıyla kaynak dile ait cümle yapılarının detaylı bir analizini gerçekleştirir ve bu süreçte yapay zekâdan faydalanır (bkz. Dillinger ve Lommel, 2004: 5). Sofer de, makine çevirisi ile yapay zekâ alanını ilişkilendirmekte ve yapay zekânın tanımını “*insan düşüncelerini taklit yoluyla benzer sonuçlar oluşturan bir bilgisayar bilim dalı*” olarak yapmaktadır.

⁷⁶ bkz. Somers, Harold. (1998), “Machine Translation: History”.

⁷⁷ bkz. Somers, Harold. (1998), “Machine Translation: History”.

(bkz. Sofer, 2002: 88). Başka bir ifade ile, yapay zekâ teknolojisiyle donatılan makine çevirisi sistemlerinin işlevi, insan çevirmeni tâklit ederek, benzer çeviriler üretmektir.

Makine çevirisinde kullanılan yapay zekâ teknolojisi akla dilbilimde nispeten yeni bir alt dal olan bilgisayarlı dilbilim kavramını da getirmektedir. Bilgisayarlı dilbilim, uygulamalı dilbilim ve genel dilbilimle yakından bağlantılıdır. Bununla paralel olarak, makine çevirisi teknolojisindeki doğal dil işleme sürecinin (İng: Intelligent natural language processing) gerçekleşmesi de bilgisayarlı dilbilime bağlıdır (bkz. Bolshakov ve Gelbukh, 2004: 17). Makine çevirisi sistemleri hem yapay zekâ hem de bilgisayarlı dilbilimle yakından ilişkili olduğundan, bu sistemlerin çeviri sürecinde daha ziyade dilsel aktarıma yoğunlaştığı sonucuna ulaşılabilir. Dolayısıyla bu sistemlerden çıkan çeviriler hamdır⁷⁸ ve bir insan çevirmen tarafından denetlenmesi gerekmektedir. Zira bir makine çevirisi sisteminin genelde dilsel öğelere yoğunlaşarak yaptığı çeviride bile kompleks cümle yapıları veya çok anlamlı kelimelerin varlığı nedeniyle hatalar meydana gelebilir. Bu durum Martin Kay tarafından da doğrulanmaktadır. Ona göre çok anlamlı kelime ve karışık dilbilgisi yapılarından oluşan cümleler, hangi zamirin neye gönderim⁷⁹ yaptığının belirsiz olması vb. durumlar makine çevirisinin işlevsiz çeviriler üretmesine neden olabilir (bkz. Hatim ve Munday, 2004: 116).

Dolayısıyla, insan çevirmenin yerini almak hayaliyle tasarlanan makine çevirisi sistemlerinin günümüz koşullarında bunu tam anlamıyla gerçekleştirmesinin mümkün olmadığı görülmektedir ve dolayısıyla bir insan unsuruna ihtiyaç vardır. Ayrıca makine çevirisi sistemleri, tam otomatik yüksek kaliteli sistemler henüz geliştirilemediğinden büyük ölçekli çeviri işlerinde ve uluslararası ticari, kültürel ve toplumsal etkileşimde tek başına etkili olamayabilir. Ancak makine çevirisi sistemleri, insan çevirmenin bulunmadığı ortamlarda yeterince iyi çeviri çözümü sağlayabilir ve insan elinden çıkan çevirilerin daha etkili ve verimli olmasını mümkün kılabilir (bkz. Dillinger ve Lommel, 2004: 4). Hutchins de makine çevirisinin veya bilgisayar tabanlı çeviri sistemlerinin özellikle günümüz koşullarında insan çevirmenlerin rakibi olmadığını belirterek, ancak onlara yardımcı araçlar olduğunu ifade eder. Bu nedenle, çeviri sürecinde çoğu zaman insan faktörü de söz konusudur (bkz. Hutchins, 2001: 5-6) Bununla beraber günümüzde

⁷⁸ Ham çeviri taslak çeviri olarak da bilinmektedir. Taslak çevirinin ise çeviri bittikten sonra veya önce (post-editing ve pre-editing) çevirmen tarafından gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi gerekebilir (bkz. Hartley, 2009: 126).

⁷⁹ Deixis.

ulaşılan teknolojiyle, makine çevirisi sistemlerinin yerleştirme endüstrisi gibi büyük ölçekli endüstriyel alanlarda ancak diğer eviri teknolojileri araçlarıyla entegreli olarak kullanılması durumunda daha etkili sonuçlar verdiğini söylemek mümkündür.

Makine evirisi sistemlerinin başarı oranı aynı dil ailesine mensup İspanyolca-Portekizce, İsvee-Danca, Fransızca-İtalyanca arasında veya ekonomik ve stratejik öneme sahip Fransızca-Almanca, Rusça-İngilizce vb. arasında daha da artmaktadır. Ancak bu koşullarda bile metin türleri açısından bir sınırlamaya gidilmek zorundadır (krş.O’Hagan ve Ashworth, 2002: 38, krş. Dillinger ve Lommel, 2004: 6). Başka bir ifade ile, aynı dil ailesinden olsalar bile İspanyolca-Portekizce vb. diller arasında yapılan edebi bir çeviride, makine çevirisi günümüz koşulları göz önüne alındığında tam başarılı çeviriler üretmeyebilir ve makine çevirisinin edebi eserlerin çevirisinde kullanılmasıyla ilgili olarak da fazla bir çalışma yoktur. Ancak Raley, bugünkü teknolojiyle bir zamanlar Altavista’ya bağlı olarak çalışan, günümüzde ise Yahoo’nun kullandığı BabelFish programıyla ya da Google arama motorundaki *translate now* (Tr: *hemen çevir*) işleviyle, basit ve hatalarla dolu bir eviri ürün ortaya ıkırsa da Dante evirisinin yapılabileceğini belirtmektedir (bkz. Raley, 2009: 349-350). O hâlde, şu an mükemmel olmaktan uzak olsa bile, yukarıda da belirtildiği gibi makine çevirisinin özellikle diğer bilgisayarlı ortamlar ve araçlarla entegre edilerek geliştirilmesi durumunda, teknik ve kullanmalık metinlerin dışındaki metin türlerinde de gelecek yıllarda etkili olabileceği düşünülebilir.

Makine evirisi alanındaki son gelişmeler göz önüne alınırsa, makine çevirisi sistemlerinin bilgisayarlı bir ortamda okunabilir formattaki metinlerin çevirisini gerçekleştirirken, günde yüz binlerce kelimenin çevirisini yapabildiği söylenebilir ve bu da günümüzde oldukça önemli bir konum kazanan çeviride *üretkenlik* anlayışıyla paralellik göstermektedir. Ancak daha öncede belirtildiği gibi insan çevirmenin süreçte yer alması, makine çevirisinin yüzeysel ve motamot olarak bıraktığı noktaların duygusal ve sanatsal bir dokunuştan geçmesini mümkün kılar (krş. Dillinger ve Lommel, 2004: 6, krş. Dillinger ve Lommel, 2004: 10).

Bununla beraber, Sin Wai ise makine çevirisiyle insan çevirisinin gelişim evreleri kıyaslandığında aralarında bariz farklar olduğunu ima etmektedir. Başka bir ifade ile insan çevirisi, makine çevirisi ve bilgisayar destekli çeviriye oranla daha uzun bir geçmişe sahip olsa da gelişimi yavaş olmuştur. Makine evirisi ise ALPAC raporunun ardından

önemini yititirmiş görünse de, 1940'lerden bu yana özellikle yirmi birinci yüzyılda muazzam ölçüde ve hızlı adımlarla gelişmiştir. Bu, özellikle son yetmiş yıldır makine çevirisi ile bilgisayar destekli çeviri araştırmaları ve geliştirmeye yönelik analiz çalışmaları yapan ülkelerin girişimlerinden de anlaşılabilir (bkz. Sin Wai, 2015: 22-23). Bu durumda, makine çevirisinin kalitesini artırmak adına insan çevirmene ihtiyaç olsa da, insan çevirmenin gelişim süreciyle makine çevirisinin gelişim süreci kıyaslandığında, makine çevirisinin daha hızlı geliştiği görülmektedir. Neticede, gelecekte teknolojinin de sürekli ilerlemesiyle paralel olarak, yukarıda da değinildiği gibi makine çevirisinin teknik metinler dışında da pek çok metin türüne uygulanabileceği düşünülebilir ve ayrıca tam otomatik çeviriye geçilebilir mi sorusu da akla gelebilir.

2.3. Makine Çevirisinin Türleri

Makine çevirisi sistemleri 1940'lerden itibaren ilk önce askeri alanda daha sonra da çoğunlukla uluslararası örgütler tarafından üye devletler ve diğer ülkelerle olan iletişimi kolaylaştırmak için kullanılmış, günümüzde ise bilgisayar teknolojisinin her ortama girmesiyle birlikte çok daha farklı ve çeşitli ortamlarda denenmeye başlanmıştır. Neticede, bu teknolojiler üzerine yapılan yatırımların ve araştırmaların sayısı yükselmiş ve makine çevirisi sistemlerinin türlerinde de paralel bir artış meydana gelmiştir. Makine çevirisi sistemleri günümüzde devlet dairelerinin yanı sıra, çeviri büroları ve ihracat oranını artırmak isteyen şirketler tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca, sıradan bilgisayar kullanıcılarının, yabancı dilde hazırlanmış web sitelerini (özellikle ebay.com, aliexpress.com, gittigidiyor.com gibi e-ticaret siteleri ve bir sosyal ağ olan facebook.com gibi) kendi dillerinde alımlamak istemeleri neticesinde, web sitelerinin çevirisini yapan sistemler de geliştirilmiştir (krş. Dillinger ve Lommel, 2004).

2.3.1. Aktarım (Kural) Temelli Makine Çevirisi Sistemleri

Aktarım temelli makine çevirisi sistemleri (Bir diğer adı da Kural Temelli Sistemler; İng: Rule Based Machine Translation Systems, kısaltması: RMBT), gerek girişimciler gerekse de tüketicilerin büyük çoğunluğu tarafından kullanılan sistemlerdir. Bu sistemlerle ilgili çalışmalar, 1950'lerden beri yapılmaktadır. Bu sistemler, bünyesinde birtakım sözlükler bulundurur ve kaynak dildeki cümleleri dilsel bir analize tabi tutar. Metni gramer açısından inceleyen sistem, cümleleri bileşenlerine ayırır ve cümle içindeki her kelimeye (özne, nesne veya yüklem gibi) dilsel bir rol atar. Bu yöntem, sadece sözcük aktarımına

dayalı çeviri anlayışına göre daha iyi sonuç vermektedir. Çünkü cümlenin bağlam içindeki kullanımından da faydalanmaktadır ve ayrıca hedef metindeki dilbilgisine uygun çeviriler yapabilir. Kural temelli makine çevirisi sistemlerinde, cümleler analiz edildikten sonra, kelimeler yeniden sıraya konulmak üzere bir dizi aktarım (transfer) kuralına başvurulur. Ayrıca arka arkaya gelen cümlelerin yapıları, erek dildeki dilbilgisi kurallarına uygun olarak değiştirilir. Son aşamada çeviri üretilmeye başlar. Bu aşamada çekimler (ing: inflection) ve gerekli kısaltmalar uygulanır. Aktarım temelli sistemler, daha çok benzer dil aileleri arasında iyi sonuç vermektedir (krş. Dillinger ve Lommel, 2004: 42- 43). Kural temelli makine çevirisi sistemlerinde o hâlde dilbilgisi, söz dizim kuralları ve diğer kurallara dayalı, dijital ürünün içine kodlanmış yapay algoritmalar söz konusudur (<https://www.gala-global.org/language-industry/language-technology>). Systran, ProMT ve iki büyük yerelleştirme servis sağlayıcısı olan SDL ile Lionbridge geliştirdikleri teknolojilerde kural temelli makine çevirisinden faydalanmaktadır (bkz. Singh; Vaskee: 2012: 290).

1990'ların sonunda makine çevirisindeki araştırmalar, kural temelli makine çevirisi yaklaşımından örnek temelli makine çevirisi ve özellikle istatistik temelli makine çevirisine doğru bir paradigma değişimi yaşamıştır (O'Hagan, 2013: 510).

2.3.2. İstatistik ve Örnek Temelli Makine Çevirisi Sistemleri

İstatistiksel makine çevirisinde (İng: Statistical Based Machine Translation, kısaltma: SMT) (ya da daha özel anlamda Öbek Temelli İstatistiksel Makine Çevirisi), otomatik çeviriye veri güdümlü (İng: data driven) (veriye dayanan) bir yaklaşım vardır. İstatistiksel Makine Çevirisinin temel veri kaynakları iki ayrı bütünceden oluşur: Bunlar iki dilli paralel bütüncü ve tek dilde oluşturulmuş bir bütüncedir (Austermühl, 2011: 12). İstatistik temelli makine çevirisinde, istatistiksel olarak en uygun olan çevirilerin saptanması için bir dizi referans metnine karşı örüntü eşleme teknolojisi kullanılır⁸⁰. Google, Microsoft Live ücretsiz çeviri portalları ve Lionbridge RTTS (İng: Real Time Translation Solutions; Tr: Gerçek Zamanlı Çeviri Çözümleri) portalı, istatistik temelli makine çevirisinden faydalanmaktadır (bkz. Singh; Vaskee: 2012: 290).

⁸⁰ <https://www.gala-global.org/language-industry/language-technology>.

Örnek temelli makine çevirisi⁸¹ (İng: Example Based Machine Translation, kısaltma: EBMT), “*yeni kaynak metin parçalarının otomatik olarak, önceki çevrilmiş metinlerle karşılaştırıldığı bir makine çevirisi yaklaşımıdır*”⁸² (Bowker, 2002: 146). Ayrıca örnek temelli makine çevirisinde, dilbilgisi kurallarını ampirik olarak elde etmek amacıyla metin bütüncesini derinlemesine araştıran otomatik programlar bulunur (Budiansky, 1998:6’ dan akt. Archer, 2010: 104).

İstatistiksel makine çevirisi ve örnek temelli makine çevirisi⁸³, veri güdümlü (veriye dayanan) makine çevirisinde iki farklı yaklaşımdır. Her ikisi de, mevcut örnek çevirilere dayalı olarak yeni çeviriler yapmak üzere karışık istatistiksel yöntemlerden faydalanır. Bu sistemler, bir dildeki kelime ve ifadelerin öteki dildeki kelime ve ifadelerle eşleştirilme oranının yüksek olup olmadığını tespit etmek amacıyla kaynak metin/ereğ metin cümle çiftlerini analize tabi tutar. Daha basit bir ifade ile, sistem iki dilli bir sözlük ve aktarım (transfer) kurallarını otomatik olarak oluşturmaktadır. Bir cümlenin çevirisi yapılacağında, sistem örneklerde bulunan eşleşmeleri veya korelasyonları kullanarak, yapabileceği en doğru çeviriyi üretir. Genellikle, örnek çeviri sayısı fazla ise sonuç o kadar iyidir. Bu yaklaşımı kullanan ticari sistemler, son zamanlarda popüler hâle gelmiştir. Bu sistemler, uzun geliştirme dönemleriyle uğraşmak ve aktarım kuralları ile sözcükleri test etmek zorunda kalmadan hızlı bir şekilde çeviri metin üretebilir. Ayrıca çeviri belleğindeki verilerin yeniden kullanımı için farklı şekillerde birçok yeni potansiyeller sunarak, sahip oldukları teknolojinin değerini artırır (Dillinger ve Lommel, 2004: 44).

2.3.3. Hibrit (Melez) Makine Çevirisi Sistemleri

Şahin’e göre, hibrit makine çevirisi sistemleri (Kısaltma: HMT, İng: Hybrid Machine Translation Systems) kural temelli ve istatistiksel yaklaşımların ikisini de kullanan sistemlerdir. Ancak, iş akışında çeviri bellekleri ile diğer veri kaynaklarından faydalanan bilgisayar çevirisi sistemlerini tanımlamak üzere de kullanılır (Şahin, 2013: 83). Hibrit makine çevirisinde, makine çevirisi programıyla entegreli olarak kullanılan birden fazla makine çevirisi yaklaşımı vardır. Bu sistemlere geçilmesinin nedeni, makine çevirisinin

⁸¹ Penn Tree bütüncesi (bkz. Archer, 2010: 104).

⁸² Bowker’a göre, örnek temelli makine çevirisinde, makine tam bir taslak veya ham çeviri üretir. Bu taslak/ham çeviri daha sonra çeviri bitiminde bir insan çevirmen tarafından düzeltilir (Bowker, 2002: 105).

⁸³ Ampirik yaklaşımlar (ayrıca bkz. Budiansky, 1998; Archer, 2010).

tek bir teknik kullanarak, tatmin edici doğruluk seviyesine ulaşamamasıdır. Multi-Engine hibrit makine çevirisi sistemlerine örnek verilebilir (<http://www.asiaonline.net/EN/MachineTranslation/default.aspx?QID=18>).

2.4. Makine Çevirisinin Kullanım Alanları

Makine çevirisi sistemleri devlet daireleri, askeri kurumlar, AB ve BM gibi uluslararası örgütler⁸⁴, bazı şirketler ve çeviri büroları vb. tarafından kullanılmasının ve bazı ülkelerin geliştirdikleri ilgili projelerin⁸⁵ yanı sıra, bugün özellikle bilgisayarlı ortamlarda kullanıcılar açısından da oldukça popüler bir konuma erişmiştir. Çünkü bu sistemler, sözcüğü sözcüğüne aktarımın daha belirgin olduğu teknik ve kullanmalık metinlerin çevirisinde uygulanmaktadır. Bununla paralel olarak, bilgisayar kullanıcıları kullandıkları bilgisayar gereçleriyle veya teknolojik araçlarla ilgili tam detaylı olmasa da zaman zaman birtakım bilgilere gerek duyabilir. Bu noktada, Austermühl'ün de belirttiği gibi makine çevirisi sistemleri, kullanıcılara metnin geneli hakkında özet bilgiler sunabilir (Austermühl, 2011: 6). Böylece, ürününün kullanıcılar tarafından doğru kullanılmasına ilişkin minimum düzeyde bilgi aktarılması mümkün olmaktadır. Ayrıca, makine çevirisi sistemleri bugün internet aracılığı ile ücretsiz olarak da kullanılabilir. Özellikle, web kullanıcıları veya bir yabancı içerik hakkında bilgi almak isteyen kimselerin başvurduğu bu sistemler, metnin tutarlı ve yüzde yüz doğru olarak çevrilmesinde etkili olamasa da, kullanıcıların gerekli bilgileri almasını sağlamaktadır (ayrıca bkz. Dillinger ve Lommel, 2004).

Makine çevirisi sistemlerinin yaygınlaşması sonucunda, kullanıcı tabanlı çeviri (diğer adları: kitle kaynaklı çeviri (İng: crowdsourcing), fan çevirisi, işbirliğine dayalı çeviri, gönüllü çeviri, açık çeviri, toplum çevirmenliği (İng: Community Translation) vb.) (ayrıca bkz. Austermühl, 2011; Pym, 2012; O'Hagan, 2013) vb. kavramlar da ortaya çıkmıştır. Kullanıcı tabanlı çeviri projesinde görev alan bireyler profesyonel anlamda dil

⁸⁴ İlk önce askeri amaçlarla kullanılan, sonra da Avrupa Komisyonu'nun kullandığı Eurotra makine çevirisi sistemi örnek verilebilir. Bu sistem, bilgi teknolojileri alanındaki teknik metinlerle sınırlıydı (Archer, 2010: 102).

⁸⁵ “Kanada’da meteoroloji alanında 1984’ten bu yana kullanılan Fransızca-İngilizce çeviri yazılımı [Météo] ya da AB’nin Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca gibi akraba diller arasında kullandığı Systran programı örnek olabilir” (Gürçağlar, 2011: 64). Bir diğer makine çevirisi sistemi de çok dilli SWETRA’dır. Swetra (İng: Swedish Computer Research; Tr: İsveç Bilgisayar Çevirisi Araştırması) interlingua yöntemini kullanarak, İsveççe, Almanca, Rusça, Lehçe, Bulgarca, Yunanca, Danca, Fransızca, Letonca, Japonca, Endonezce ve Mapudungo dilleri arasında uygulanmıştır (Archer, 2010: 103).

eğitimi almamış olsa bile makine çevirisi sistemlerini (Google Translator Toolkit⁸⁶, Google Translate, Para-link, Babylon, BabelFish⁸⁷ vb.) kullanarak birtakım eviri projelerinde görev alabilir. Kullanıcılar, büyük çoğunluğu makine çevirisi yoluyla çevrilen ham içeriği, sonradan ekip temelli bir anlayışla düzelterek nispeten daha anlaşılır hâle getirebilir (krş. Cronin, 2010). Bu da çevirisi yapılan içeriğin gönüllüler aracılığı ile hızla yaygınlaşmasına katkı yapmaktadır. Facebook sosyal ağında bulunan kullanıcı ara yüzlerinin (İng: User Interface, kısaltma: UI) ve Facebook için geliştirilen uygulamalara ilişkin içeriklerin çevrilmesi, kitle kaynaklı çeviriye örnek verilebilir (ayrıca bkz. Austermühl, 2011). Bu noktada, çevirmenlik mesleğinin geleceği ilgili bazı kaygılar bilim insanları tarafından dile getirilmiştir. Bu bilim insanlarına göre çevirmenler artık eviri yapmak yerine sadece makine çevirisinin çıktısını düzelten bir konuma gelmiştir. Dolayısıyla, sıradan kullanıcılar da bu işi yapabilir mi sorusu sorulmaya başlanmıştır. Bununla paralel olarak, Pym çevirmenlerin gelişen eviri teknolojileri neticesinde bir post-editör (eviri sonrası düzeltme işini yapan kişi) pozisyonuna ulaştığını belirtmektedir (bkz. Pym 2012). Ancak Wills'e göre (1988:183'ten akt. Raıdo ve Austermühl, 2003: 247-248) post-editörlük işinin sıradan kullanıcılar tarafından yapılmak yerine profesyonel çevirmenler tarafından yapılması gerekmektedir çünkü profesyonel çevirmenler makine çevirisinin kısıtlamalarını iyi bilmektedir ve ayrıca bu profesyonel yaklaşım olmazsa, süreç zaman alıcı olabilir ya da eviri metin erek kültür için işlevsiz kalabilir. O hâlde, sıradan kullanıcıların düzelttiği eviri işleri nispeten daha basit metinlerle sınırlı olmalıdır. Bu bağlamda, profesyonel çevirmenlerin ilgilendikleri alanlar ile amatör çevirmenlerin ilgilendikleri alanlar da birbirinden farklı olduğundan, artan kaygıların gereksiz olduğu dşnlmektedir.

Sonuç olarak, makine çevirisi sistemleri günümüzde de gelişmeye devam etmektedir⁸⁸. İlk önce dilsel algoritmalara dayalı olarak gelişen, makine çevirisi teknolojisi günümüzde bağlamlı çeviriler de yapabilecek konuma gelmiştir. Bu teknolojiler çevirmenin işini

⁸⁶ Haziran 2009'da geliştirilen Google Translator Toolkit (Tr: Google evirmen Araç Kiti) evirileri otomatik olarak yapmaktadır. Sonradan da kitle kaynaklı eviri anlayışına uygun olarak çevirinin gönüllüler tarafından düzeltilmesine imkân veren bir teknoloji sunmaktadır (bkz. O'Hagan, 2013: 505).

⁸⁷ Babel Fish, 19 dil çiftinde parasız otomatik eviri imkânı sunmaktadır. Bu sistemin çevirileri kusursuz olmasa da kullanıcıya yabancı dilde yazılmış bir web sitesi hakkında fikir verebilir. Bu teknoloji ile günde 4 milyon web sayfasının çevrildiği iddia edilmektedir (Pym, 2011: 280-281).

⁸⁸ Son zamanlarda görüntülü ve sesli konuşma imkânı tanıyan Skype'in sesli ve görüntülü çağrıları 7 dile, anlık mesajları da yaklaşık 50 dile eviren bir araç geliştirmesi önemli adımlardan biri olabilir (<http://www.skype.com/tr/features/skype-translator/>).

elinden almak için değil, bilakis ona yardımcı olmak için geliştirilmeli ve bu mantıkla üretilmelidir. Ayrıca profesyonel çevirmenlerin de bu teknolojileri, çevirinin sosyal ve işlevsel yönü bakımından bir devrim olarak görmesi (bkz. Pym, 2012:2), bu teknolojilerin çevirmenlik mesleğine gölge düşüren araçlar olarak düşünülmesini engelleyecektir. Hutchins'ın da vurguladığı gibi, günümüzde çevirmenlerin çevirmesi gereken metin türleri çeşitlenmiş ve sayfa sayıları da muazzam boyutlara ulaşmıştır (bkz. Hutching, 2001: 9). Bunların çevirmenler tarafından, birtakım makine çevirisi sistemleri⁸⁹ ve makine çevirisinin diğer çeviri teknolojileri araçlarıyla entegre olduğu ortamlar olmadan kısa sürede çevrilmesi mümkün görünmemektedir. Bu nedenle, üretkenlik açısından bu araçlara gerek duyulmaktadır. İnsan zekâsı ise bu araçların yapacağı çevirilerin kalitesini belirleyen en önemli faktördür.

⁸⁹ Makine çevirisi bilimsel ve teknik metinlerin dışında günümüzde sözlü çeviri alanında da denenmeye başlanmış ve bununla ilgili araştırma sayısı artmıştır (Hutchins, 2001).

BÖLÜM 3: YERELLEŞTİRME ENDÜSTRİSİNE GİRİŞ

Özellikle bilgisayar teknolojilerinin çeşitlenip yaygınlaşmasıyla 1980’li yıllardan itibaren, çeviribilimciler ve endüstride çalışanlar arasında bugün hâla bazı tartışma ve görüş ayrılıklarına yol açan “yerelleştirme endüstrisi” adı altında yeni bir endüstriyel alan doğmuştur. Bu tartışmaların özünde ise yerelleştirme endüstrisinin çeviribilim camiasının dışında gelişmiş olması, çevirinin dilsel bir aktarıma indirgenmesi vb. pek çok faktör bulunmaktadır. Ancak bir çeviribilimci olarak, bizce yerelleştirme endüstrisinin özünde çeviri eylemi yatmaktadır⁹⁰. Bununla birlikte buradaki çeviri eylemi, geleneksel çeviri endüstrisinin çeviri pratiğinde izlediği yollara veya stratejilere göre daha farklı koşullarda cereyan etmektedir. Bunun nedenleri arasında; kaynak *ürünün* (kasıtlı vurgu) teknoloji ve dijital devrimlerle birlikte öne çıkan “üretkenlik” anlayışına uygun olarak yazılmaya/üretilmeye başladığı anda çeviri sürecinin de başlaması, pek çok bilgisayar destekli çeviri veya yerelleştirme araçlarının⁹¹/teknolojik araçların süreç boyunca aktif olarak kullanımı, yerelleştirme endüstrisinin geleneksel çeviriden daha teknik ve karmaşık aşamalardan oluşması, yerelleştirme sürecinde yer alan aktörlerin geleneksel çeviriye nazaran daha koordineli bir işbirliği içerisinde olmaları ve kapsamlılığı, çevirmenin (veya daha kapsayıcı bir terim olan yerelleştirmenin) uğraştığı metin

⁹⁰ Zira çeviribilimsel bakış açısından, çeviri eylemi olmadan yerelleştirme yapmak mümkün değildir. Yerelleştirme endüstrisinde yerelleştirme kavramının daha ön planda olması çevirinin ikinci plana atıldığı ve bir adım olduğunu düşündürebilse de, dijital içeriğin erek topluma ulaştırılması ve işlerlik kazanması için çeviriye gereksinim vardır. Metinlerdeki unsurlar da sadece yazılı olmak zorunda değildir ve çeviri kavramının altı başka unsurlarla doldurulabilir (bkz. grafikler, şekiller, ikonlar vb.). Bu nedenle çevirmenin dilsel/kültürel edincinin yanı sıra çevireceği metin türlerinde de değişiklikler meydana gelmesinden dolayı teknoloji alanında birtakım edinciler geliştirmesi beklenebilir. Çeviri esnasında veya çeviri incelenirken erek kültüre uygun olarak birtakım dilsel, kültürel ve teknik uyarlamalar yapılır. Ayrıca özellikle yazılım, web ve dijital ürün tasarlayan şirketlerin orijinal ürün ile yerelleştirilmiş versiyonlarını dünyanın her yerinde aynı anda (İng: simship, simultaneous shipment) piyasaya sürerek, kâr elde etmesinde önemli bir yeri olan yerelleştirme endüstrisi için çeviri eyleminin GILT olarak kısaltılan, İng: Globalization, internationalization, localization and translation; Tr: Küreselleş(tir)me, uluslararasılaştırma, yerelleştirme ve (çeviri) basamakları arasında yer alması da çevirinin bir adıma indirgendiği izlenimini vermektedir. Hatta, bazen çeviri sadece yerelleştirme kapsamında incelenir, bu nedenle GILT yerine GIL kısaltmasını kullananlar da vardır (krş. Hatim ve Munday, 2004: 113). Oysa Raído ve Austerlühl’e göre, çeviri GILT endüstrisinin (küreselleştirme, uluslararasılaştırma, yerelleştirme, çeviri) milyar dolarlık bir iş alanı haline gelmiştir (Raído ve Austerlühl, 2003: 225). Bu nedenle, sadece bir adım veya basamak olarak ele alınmamalıdır (krş. Esselink, 2000). Ayrıca Pym, *Exploring Translation Theories* (2010/2014) adlı kitabında yerelleştirme endüstrisine yöneltilen ve ondan doğan eleştirilerden bahsederken, çeviribilimcilerin yerelleştirmeyi çevirinin bir parçası veya başka bir ifade ile çevirinin özel bir alanı olarak ele aldığını belirtmektedir. Bu konu tezin dördüncü bölümünde yeniden ele alınmıştır.

⁹¹ Yerelleştirme araçları, çevirmenlerin bir web sitesinin veya yazılım paketinin içeriğini alarak başka bir dili konuşan insanlar için adapte etmesine imkân tanıyan araçlardır. Bu araçların, çevirmenlerin yazılım kodundan çevrilecek metinleri çekmesini ve bunları çeviri bittikten sonra yeniden kodun içine yerleştirilmesini sağlayan fonksiyonları bulunur. Ayrıca, bu araçlar yazılım veya web sitesindeki kısa yol tuşları, renkler, para birimleri, tarih formatları gibi öğelerin de adapte edilmesini kolaylaştırır. Böylece, kaynak malzemeye ait içerik, yerel kitleye (locale) uygun hâle getirilir (Bowker, 2015: 92).

türlerinde meydana gelen radikal değişimler vb. bulunmaktadır. Bu konulara, “Bir Paradigma Adayı Olarak Yerelleştirme” Bölümünde detaylı olarak yer verilmiştir.

3.1. Yerelleştirme Kavramı ve Endüstriyel Bir Söylem Olarak Yerelleştirme Kavramı

Başlıktan anlaşılacağı gibi, yerelleştirme kavramıyla ilgili olarak tezde kavramsal bir farklılaştırmaya gidilmek amaçlanmıştır. Zira çeviribilimle ilgili kaynak okuma aşamasında yerelleştirme kavramının yerelleştirme endüstrisi dışında da kullanıldığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, söz konusu kavram İsveç Profesör Göte Klingerg tarafından 1986’da, *Children’s Fiction in the Hands of the Translators* (Tr: *Çevirmenlerin Elindeki Çocuk Edebiyatı*) adlı kitabında bu tezdeki anlamından farklı bir düzlemde ele alınmıştır. Klinberg’e göre yerelleştirme kavramı (İng: “localization”), kaynak metin için tasarlanan ortamın veya kaynak metindeki sahnelerin erek kitle için yeniden tasarlanması veya değiştirilmesi anlamına gelmektedir⁹². Ancak günümüzde bu sözcük yerine yerlileştirme (İng: domestication, Alm: einbürgern) sözcüğü benimsenmiştir.

2015’te Nadja Weissaupt⁹³ tarafından yazılan “Localisation of Bird Sounds in the German and English Versions of Lars Svensson’s Swedish Ornithological Field Guide *Fågelguiden*” (Tr: “Lars Svensson’s’ın İsveççe Ornitolojik (kuş bilimiyle ilgili) Kılavuz Rehberi *Fågelguiden*’ın Almanca ve İngilizce Versiyonlarındaki Kuş Seslerinin Yerelleştirilmesi”) adlı makalede, yerelleştirme kavramı yerelleştirme endüstrisinden ilham alınarak, dijital olmayan farklı bir teknik alanda uygulanmıştır. Yazar bu çalışmasında, yerelleştirme kavramını kuş seslerinin tanımlanması amacıyla test etmiştir. Başka bir ifade ile Weissaupt, yerelleştirme endüstrisine ait kavramları bu yeni alana uyarlamıştır. Ona göre çalışmada incelenen söz konusu kılavuz alan, kuş seslerinin tanımlanması amacıyla özel bir pazara satılmak üzere hazırlanan bir üründür (kasıtlı vurgu) (Weissaupt, 2015: 248). Weissaupt ile yapılan mail görüşmelerinde, yazar

⁹² Klingerg’in bu konuyla ilgili kitabında verdiği örnek Alman yazar Elise Averdieck’in *Kinderleben oder Karl und Marie* adlı eserinin İsveççe çevirisidir. Çeviri eserde hizmetçilerin isimleri İsveççe olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Hamburg ve Cuxhaven gibi Alman şehirlerindeki sahneler, İsveç’in başkenti Stockholm’a uyarlanmıştır. Berlinli bir akraba olan karakterlerden biri, bir başka İsveç şehri olan Gävleli akrabaya dönüştürülmüştür. Yılbaşı kutlaması çeviri metinde de söz konusudur ancak bazı değişiklikler göze çarpmaktadır. Zira her iki kültürün adetleri farklıdır. Bu durumda çevirmenin görevi sadece çevirmek değil; kitabı tekrar ele alarak, yerelleştirme yapmaktır. Dolayısıyla Klingberg, kültürel bağlama göre uyarlamayı, yerelleştirme olarak ele almaktadır (bkz. Klinberg, 1986: 14- 15), ayrıca bkz. Lathey, 2011).

⁹³ Yazar yüksek lisansını, Heriot-Watt Üniversitesi (İskoçya, Edinburg) Mütercim Tercümanlık bölümünde yapmıştır. Aynı zamanda biyoloji alanında yüksek lisansı bulunan yazar, radar ornitolojisi üzerine doktora tezi yazmaktadır http://www.nweisshaupt.net/seiten/CV_en.html.

kılavuz alanlarını okumak isteyen okuyucu kitlelerinin söz konusu metinleri kendi dillerinde okumak istediklerini belirtmiştir. Bu nedenle, çalışmanın başında yerleştirme ve yerelleştirme kavramlarından hangisinin makale için seçileceği üzerinde durulmuş ve yazar kılavuz alanlarının da bir *ürün* (kasıtlı vurgu) olduğunu düşünerek, LISA'nın ortaya koyduğu kriterler kapsamında, çalışma için yerelleştirme kavramını seçmiştir⁹⁴.

Bugün yerelleştirme endüstrisi dendiğinde ise akla çoğunlukla bilgisayarlı ortam teknolojilerinden faydalanarak yerleştirilen dijital, teknik ve sanal ürünler gelmektedir (Örn: Microsoft'un son işletim sistemi olan Windows 10'un orijinal dili dışında birden fazla dile yerleştirilmesi, aliexpress.com'daki sanal bir ürüne ait içeriğin farklı dilleri konuşan tüketicilerin anlayabileceği şekilde yerleştirilmesi vb.). Bu nedenle, tezde ele alınan şekliyle yerelleştirme kavramı⁹⁵, İsviçre'de kurulan LISA⁹⁶ (İng: Localization Industry Standard Association; Tr: Yerelleştirme Endüstrisi Standartları Birliği) tarafından dijital/sanal bir ürün içeriğinin kaynak pazar ortamından alınarak, ürünün *satılacağı* (kasıtlı vurgu) ve kullanılacağı erek pazar ortamına dilsel ve kültürel olarak adapte edilmesi⁹⁷ (bkz. Pym, 2014: 119; bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 290; Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 304) şeklinde tanımlanmaktadır. Dunne de yerelleştirmeyi, kaynak dildeki kullanıcılar için geliştirilmiş dijital ürün ve ürünlerin bir veya daha fazla yerel kitleye *satılmak* (kasıtlı vurgu) üzere adaptasyon süreçlerini içeren şemsiye bir terim (Dunne, 2005: 550) olarak açıklamaktadır⁹⁸.

⁹⁴Çalışma incelendiğinde, yazarın yerelleştirme endüstrisiyle alakalı pek çok kavramdan faydalandığı göze çarpmaktadır: Kısmi yerelleştirme, yer kısıtlamaları, aracı dil olarak İngilizce vb. Ayrıca, çalışma az bütçeli olduğundan herhangi bir teknoloji veya sistem kullanılmamıştır. Çalışmanın yapılmasının nedeni kuş gözlemcilerinin kuş seslerinin tanımlanması konusunu ciddiye almamalarıdır zira bu seslerin öznel oldukları ve her kişinin sesi farklı olarak tanımlayacağı düşüncesi vardır. Çalışmada, gerçek kişilerle (kuş bilimcilerle) görüşülmüştür. Yansıma sözcükler ve fonetikbilimle ilgili kavramlar bu çalışma için sağlam ve önceden temellendirilmiş ölçütler sunmaktadır. Fonetik bilim zaten kelimelerin ve harflerin nasıl telaffuz edildiğini tanımlamaktadır. Bu sebeple, daha gelişmiş bir ses analiz aracı çalışma için gerekli görülmemiştir. Sonuç olarak, çalışmanın değerlendirilmesi yansıma ve fonetikle alakalı kavramlar ve yazılım/web/bilgisayar dünyasındaki alımlanmasından farklı olarak LISA'nın yerelleştirme kriterlerine dayanmaktadır. Ancak bu çalışma, yerelleştirme endüstrisinin ele aldığı gibi çeviriyi bir adım olarak görmektedir (krş. Weisshaupt).

⁹⁵ Endüstriyel bir söylem olarak ele alındığında yerelleştirme kavramı için Türkçe'de kabul gören bir diğer karşılık da transliterasyon yoluyla dilimize aktarılan lokalizasyon sözcüğüdür. Ancak, lokalizasyon sözcüğü pek çok farklı alanda kullanıldığından (bkz. Tıp, Elektrik Elektronik Mühendisliği vb.) ve Türkçesi zaten mevcut olduğundan, tezde yerelleştirme kavramı tercih edilmiştir.

⁹⁶ LISA 2011 yılında kapanmıştır.

⁹⁷ Tezin kapsamı doğrultusunda, yerelleştirme kavramının bu teknik tanımı bugün pek çok çeviribilimci tarafından kabul edilmektedir (örn. Pym).

⁹⁸ Yerelleştirme, şirketlerin küresel pazar fırsatlarından yararlanması ve küreselleştirme stratejilerinin başarılı olabilmesi için bir araç (Schäler, 2010: 209) olarak da tanımlanabilir. O hâlde, küreselleştirme olgusunun beslenmesinde ve ürünlerin küresel boyut kazanmasında yerelleştirme endüstrisinin önemli bir yeri vardır.

Bu tanımlara bakıldığında, yerelleştirme kavramının İngilizce “locale” sözcüğünün karşılığı olarak “yerel” sözcüğünü içermesinin, akla *dilsel, kültürel ve ekonomik* parametrelerin hepsini getirdiği görülmektedir (bkz. Pym, 2014: 119; krş. Anastasiou ve Schäler, 2010: 1). Başka bir ifade ile, “yerel” sözcüğü her zaman akla ilk olarak dilsel olguları getirmeyebilir. Orijinal ürünle aynı dili kullanan ancak yine de ürünün başarılı olması için kültürel ve ekonomik uyarlamaya ihtiyaç duyan yerel kitlelerin varlığı da söz konusudur. Örneğin, Fransa’da konuşulan Fransızca ve Kanada’da konuşulan Fransızca farklı *yerel* uyarlamalar gerektirebilir (Sandrini, 2008: 168). Görüldüğü gibi endüstriyel bir söylem olarak ele alındığında, yerelleştirme kavramının özünü oluşturan yerel sözcüğü dil olgusunun yanı sıra başka olguları da ilgilendirmektedir.

3.1.1. Çeviribilimciler Tarafından Endüstriyel Bir Söylem Olarak Yerelleştirme Kavramının Çeşitli Tanımları⁹⁹

Yerelleştirme, Öner tarafından “*yazılım ve örün (web) ürünlerinin ulaşacağı kitleye göre kullanıma hazır hâle getirilmesi*” (Öner, 2006: 34) olarak tanımlanmaktadır. Yazıcı ise yerelleştirme kavramını, şu şekilde açıklamaktadır: *çevirideki “uyarlama” kavramı metinle ilgili çevirmenin erek kültürden yola çıkarak verdiği kararlara dayalı bir işlem olmasına karşın, [yerelleştirme] lokalizasyon ürününün dijital ortam koşullarına uyarlanarak, yerel pazara sunulması anlamına gelir*¹⁰⁰ (Yazıcı, 2007: 125).

Köktürk’e göre, yerelleştirme “*dijital içeriğin hedef dil ortamına dilsel, kültürel ve teknik uyarlamalara tabi tutularak aktarılmasıdır*” (Köktürk, 2015: 75).

Patrick Drouin¹⁰¹ yerelleştirmeyi yazılım, web, yardım dosyaları ve DVD (İng: Digital Versatile Disc, Tr: Çok Amaçlı Sayısal Disk), Bluray¹⁰² vb. elektronik içeriklerin; spesifik bir hedef ortamın ihtiyaç veya beklentilerine bağlı olarak, disiplinlerarası bir uyarlanma süreci olarak tanımlar (Drouin, 2006: 49).

⁹⁹ Buna benzer bir araştırma da Canım Alkan tarafından doktora tezinde yapılmıştır (2013).

¹⁰⁰ Buna bir benzer bir tanımlama Gürçağlar tarafından *Çevirinin ABC’si* kitabında yapılmıştır. Buna göre, yerelleştirme, endüstriyel bir söylem olarak ele alındığında “*sayısal içeriğin dilsel ve kültürel açıdan yabancı piyasaların gereksinimlerine uyarlanmasıdır*” (Schäler, 2009: 157’den akt. Gürçağlar, 2011: 64).

¹⁰¹ Prof. Dr. Montreal Üniversitesi, Kanada.

¹⁰² Yeni teknoloji optik disk. Standart bir DVD’nin kaydedebileceği bilginin yaklaşık olarak altı katını kaydedebilir (<http://support.hp.com/tr-tr/document/c01891087>).

Berk'e göre, “yerelleştirme, yazılım ürünleri ve web sitelerinin başka bir dil, kültür ve hukuk ortamında kullanılabilmesi için söz konusu erek dizgeye uyarlama sürecidir. Başarıyla yerelleştirilmiş bir ürün veya hizmet, doğrudan erek kültür içinde geliştirilmiş hissi uyandırır” (Berk, 2005: 164). Munday'a göre ise, yerelleştirme bir ürünün hedef ortama uyarlanmasıdır. Bu süreçte erek toplum için uygunsuz kültürel sembollerin yerine uygun olanlarının bulunması, metnin çevrilmesi, ekran veya sayfa sınırlamasına¹⁰³ ilişkin olarak yeniden boyutlandırma vb. unsurlar söz konusudur (Munday, 2012: 280-281). Bu tanımlara benzer şekilde, yerelleştirme hedef pazar gereksinimlerine göre adapte edilmesi gereken dijital ürünlerin çevirisini kapsayan endüstriyel bir süreç olarak ele alınabilir. Yerelleştirme endüstrisi ise, ürünlerini dilsel ve kültürel bariyerleri aşarak küreselleştirme amacındaki şirketlere hizmet veren bir iş sektörü şeklinde düşünülebilir (bkz. O'hagan, 2006: 39).

Sonuç olarak, endüstriyel bir söylem olarak yerelleştirme kavramının çeviribilimciler tarafından yapılan yukarıdaki tanımlamalarında kullandıkları ifadeler farklı olsa da çağrıştırdıkları olgular aynıdır. Tanımların üzerinde odaklandıkları nokta, bilgisayar teknolojilerinin kullanımını gerektiren dijital, sanal ve teknik alandaki *ürünlerin* (kasıtlı vurgu) çevirisi veya yerelleştirilmesidir.

3.2. Yerelleştirme Endüstrisinin Tarihsel Gelişimi

1980'li yıllarda bilgisayar fiyatlarının düşmesi sonucu ve çoğu Amerika menşeli bilgisayar şirketlerinin yaygınlaşmasıyla, bilgisayarlı teknolojiler akademik camia ve uzmanların yanı sıra ev kullanıcılarına da hitap etmeye başlamıştır. Talep ve artan ihtiyaçlar doğrultusunda, hem profesyonellerin hem de ev kullanıcılarının işlerini kolaylaştırmak amacıyla birtakım yazılımlar geliştirilmiştir. Dolayısıyla, yerelleştirme ihtiyacı ilk olarak yazılım alanında ortaya çıkmıştır.

Bu doğrultuda Amerika merkezli Microsoft, IBM, Oracle&Sun Microsystems¹⁰⁴ vb. firmalar, İngilizce dilinde ürettikleri yazılımları dünyanın her köşesinde aynı anda piyasaya sürerek, kâr elde etmek¹⁰⁵ amacıyla yerelleştirme endüstrisi adı verilen bir

¹⁰³ Sayfa sınırlaması ve yeniden boyutlandırma gibi noktalar akla dijital içerikle uğraşıldığını getirmektedir.

¹⁰⁴ Oracle, Sun Microsystems'ı 2010 yılında almıştır (bkz. <http://www.oracle.com/us/sun/index.html>).

¹⁰⁵ Yerelleştirme, genellikle yatırım getirisi (İng: Return on Investment, kısaltma: ROI) sağlayan ürünler üzerinde yapılmaktadır (bkz. Crespo, 2013).

endüstrinin temellerini atmaya başlamıştır. Çeviri oranı ilk dönemlerde düşük hacimli olsa da, İngilizce dışındaki diğer dilleri konuşan bilgisayar kullanıcıları tarafından çeviri talepleri artmaya başladığında, şirketler ufak bir şok yaşadı (krş. O’Hagan ve Mangiron, 2013:87). Çünkü bir Amerikan şirketi olan Microsoft’un, talebin az olduğu dönemlerde geliştirdiği yazılım programlarını İngilizceden; Almanca, Fransızca ve İspanyolca gibi belli başlı dillere çevirmesi yetmekteydi. Ayrıca çeviri hacmi henüz büyümemişti ve bu nedenle ürün sevkiyatı ile ilgili herhangi bir gecikme problemi yaşanmamaktaydı. Ancak, pazarlar büyüdükçe, koşullar değişmeye başladı (Pym, 2010: 121; ayrıca bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 290; Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 1085-1086).

Neticede, çoğu yazılım şirketi ürünlerini deniz aşırı ülkelere satmak amacıyla yerelleştirme projelerine ağırlık vermeye başladı. Belli başlı diller arasında yapılan çeviriler diğer dilleri de kapsamaya başladığı anda, yazılım şirketleri bireysel çevirmenler yerine ekip temelli yerelleştirme/çeviri projelerine odaklandı ve tek dilli satıcıların¹⁰⁶ (İng: Single Language Vendor, kısaltması: SLV) yerine çok dilli satıcılar¹⁰⁷ (İng: Multiple Language Vendor, kısaltması: MLV) popüler olmaya başladı¹⁰⁸. Özellikle, çok dilli satıcılar daha geniş hacimli yerelleştirme projelerinde görev almaktaydı. Çeviri hizmeti vermenin yanı sıra çok dilli satıcılar ayrıca mühendislik, ürün sınama, masaüstü yayıncılık vb. alanlarda da destek veriyordu (Esselink, 2002: 83). Bunlarla paralel olarak yaşanan gelişmeler, yerelleştirme endüstrisine duyulan ihtiyacı sürekli olarak artırmıştır. O hâlde yerelleştirme endüstrisinin gelişiminin, bilgisayar şirketlerinin Amerika ve yukarıda sayılan belli başlı ülkeler dışındaki diğer ülkelere de açılmak istemesi ve pazar ihtiyaçlarının artması ile doğru orantılı olduğu düşünülebilir.

Bu gelişmelere istinaden, yazılım şirketleri yerelleştirme projelerinde farklı modeller denemiştir. Bunlar başlıca “kurum içi” (İng: in-house) ve “kurum dışı” (İng: outsourcing) modeller olarak bilinmektedir. Kurum içi yerelleştirme modelinde, yazılımı geliştiren firma ayrıca yerelleştirme aşamasından sorumludur. Bu nedenle, bir çevirmen ekibi veya daha büyük projelerde serbest çevirmenler kiralanır. Kurum içi yerelleştirmede,

¹⁰⁶ Tek dilli satıcılar, genelde tek dilde çeviri hizmeti sağlayan yerel (bölgesel) çeviri şirketleridir (Mazur, 2009:147).

¹⁰⁷ Çok dilli satıcılar, çok dilli projelerde aktif rol alır ancak talebin artması durumunda, işlerin bir kısmını tek dilli satıcılara gönderebilir (Mazur, 2009: 147).

¹⁰⁸ Yerelleştirme endüstrisi günümüzde belli bir olgunluk seviyesine ulaştığından ve çok dilli satıcılar pahalı hizmet sunduğundan, bazı şirketler yeniden tek dilli satıcı modeline dönme eğilimi göstermeye başlamıştır (bkz. <http://info.moravia.com/blog/translation-localization-industry-forecast-2015>).

yerelleştiriciler¹⁰⁹ yazılıma anında ve sürekli olarak erişim sağlayabilir ve bu da kaliteye olumlu etki eden bir faktördür ancak bu modelin uygulanması zaman almaktadır ve pahalıdır çünkü yazılımın yerleştirilmesi orijinal yazılım bitmeden başlatılmamaktadır (krş. Mangiron, 2007: 310; krş. Dunne, 2015: 551).

Bilgisayar ve yazılım firmaları başlarda kurum içi yerleştirme modellerinden faydalanmıştır. Hatta ABD'deki şirketler Avrupa'daki merkezlerinde yerleştirme ekipleri oluşturmaya karar vermiştir. Bunların çoğu İrlanda'da yer almakta idi. Çünkü İrlanda 1990'lı yıllarda, yerleştirme sektörünün lideri haline gelmişti. Çevirmenler, yerleştirme mühendisleri¹¹⁰, proje yöneticileri ve alanında uzman kişiler İrlanda'da¹¹¹ yerleştirilen olarak yetiştirilmek üzere işe alındılar. Bununla birlikte, 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında Dublin yerleştirme uzmanları için cazip bir yerken, iş olanaklarının artması ve güçlü bir sosyal ağ oluşturulmasıyla, yazılım şirketleri kurum içi uluslararasılaştırma modelinin geçerliğinden şüphe duymaya başlamış ve bununla bağlantılı olarak yazılım yayıncıları, yerleştirme projelerinin kendi ana işlerinden biri olmadığını düşünüp, bu işi dış hizmet sağlayıcılarına (İng: outsourcing) bırakmaya karar vermiştir (bkz. Esselink, 2006: 23-24, krş. Dunne, 2015: 553). Bu tarihe kadar yerleştirme endüstrisi nispeten daha küçük çaplı çeviri işlerinden sorumlu olarak, geçici çözümler sağlamaktaydı. Ancak 1995'ten itibaren yerleştirme endüstrisinde, aralarında dış hizmet sağlayıcılarının da bulunduğu yeni gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren, yerleştirme projelerinde Catalyst ve Passolo gibi yerleştirme araçları ve Trados, IMB çeviri yöneticisi gibi çeviri belleği sistemleri yaygınlaşmıştır. Günümüze gelindiğinde ise, yerleştirme endüstrisinin hâlen devingen bir şekilde gelişmeye devam ettiği görülmektedir. Nitekim, masaüstü tabanlı teknolojilerin yerini artık web ve bulut tabanlı ortamlar almıştır. Neticede sanal bir ağ ile birbirine bağlı durumda olan yerleştirme ekipleri birbirlerinden milyonlarca kilometre uzakta bile

¹⁰⁹ Çevirmen ve çevirmen dışındaki diğer işbirliği aktörleri.

¹¹⁰ İrlanda'da başlatılan eğitimler, bu alandaki eksiği kapatmak amacıyla yapılmıştır. Yerleştirme endüstrisi 1980'lerde ortaya çıktığında, yerleştirme mühendisliği gibi iş kolları bulunmamaktaydı. Ürünü kaynak dilde hazırlayarak geliştiren şirketler, ilk başlarda çeviri hacminin düşük olması nedeniyle çevirmenlerle direkt kendileri temas kurmaktaydı. Ancak iş hacmi genişleyince, taraflar arasında iletişim problemleri arttı. Sonuçta rekabetçi ekonomiye ayak uydurmak amacıyla, daha teknik çalışmalara ihtiyaç duyulmaya başlandı. (krş. Esselink, 2002:1).

¹¹¹ 1980 ve 1990'larda, yerleştirmeyle ilgili işlerin İrlanda'da toplanmasının nedenleri; ülkenin Avrupa'ya yakınlığı, ılımlı vergilendirme yapısı, Avrupa Birliği üyeliği ve İngilizce konuşan bir nüfusunun olmasıdır. Microsoft vb. şirketlerin çoğunun İrlandada'da ofisleri bulunmaktadır (Altanero, 2000: 60).

olsalar artık özellikle sanal kanallar aracılığı ile dijital ürüne ait içeriği, mühendislik gerektiren hususları eş zamanlı olarak sınayabilmektedir (bkz. Schäler, 2008: 198-199).

Günümüze kadar gelinen noktada bu gelişmelerin yaşanması, özellikle 1990'lardan itibaren yeni bir "yerelleştirme hizmetleri endüstrisinin" oluşturulması ve ayrıca yazılım ve donanım şirketlerinin dış kaynaklı mercilere ağırlık vererek, ürün geliştirme safhasına daha çok yoğunlaşması sayesinde mümkün olabilmıştır (bkz. Esselink, 2006: 25). Neticede, yerelleştirme endüstrisinin bugünkü mantığını da belirleyen "üretkenlik" kavramı öne çıkmıştır. Üretkenlik, bilgisayar teknolojileri alanında hizmet veren ve müşteriye sanal çözümler sunan şirketlerin, orijinal ürün ve yerelleştirilmiş versiyonlarının piyasaya eş zamanlı olarak çıkmasını sağlamak üzere aracı (veya uluslararasılaştırılmış/standartlaştırılmış) bir dilden, birden fazla dile aynı anda çeviri yapma esasına dayanmaktadır. Mazur'a göre, bunun gerçekleşebilmesi için orijinal ürün geliştirilme aşamasındayken, yerelleştirme çoğunlukla dış kaynaklı olarak yapılmalıdır. O hâlde, yerelleştirme servis sağlayıcılarının bugün bu kadar popüler olmasında dış kaynaklı yerelleştirme projelerinin¹¹² önemli bir yeri bulunmaktadır (bkz. Mazur, 2009: 147).

Bu gelişmelere paralel olarak, 2002'de Bowne Global Solutions, Berlitz GlobalNet'i almıştır. 2005'te ise Bowne Global Solutions, Lionbridge Technologies tarafından satın alınmıştır. Aynı tarihte SDL International, Trados'u satın alarak en büyük çeviri belleği ve terminoloji yönetim çözümleri tedarikçisi haline gelmiştir (Mazur, 2009: 147). Yerelleştirme endüstrisindeki şirketlerin bu birleşmesi, söz konusu endüstriyel alandaki gelişmeleri olumlu anlamda etkilemiş, güçler birliği sağlanmış ve alanda kullanılan çeviri araçlarının kapasiteleri iyileştirilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda, bu alanda hizmet veren çevirmenlerin klasik çeviri anlayışının aksine, bir dili kâğıda aktarmanın ötesine geçtiği ve alanda sürekli yenilenmeler yaşandığı için klasik metin türlerinin dışında multimedya içerikli yazılım, video oyun ve web siteleriyle uğraşmaya başladığı söylenebilir (Mullamaa ve Núñez-Piñeiro, 2006: 59). Çünkü bugün, dijital ve sanal içerikli metin türlerinin en çok çevrilen metin türleri olduğu ve çeviri piyasasında önemli bir pazar payına sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Raído ve Austermühl'un (2003: 228-

¹¹² Hatta zaman zaman maliyeti düşürmek amacıyla kurum içi ve kurum dışı yerelleştirme modellerinin bir arada kullanıldığı hibrit modeller de denenmektedir.

229), bu konuyla ilgili olarak Allied Business Intelligence (Tr: Müttefik İş Zekâsı, kısaltma: ABI)'a dayandırarak, yaptıkları bir araştırmada, özellikle yazılım ve web yerelleştirme projelerinde küresel çeviri pazarının 1999 yılında yaklaşık 10,4 milyar Amerikan doları, dört yıllık bir aradan sonra 2003'te ise yaklaşık 17,2 milyar Amerikan doları elde ettiği görülmektedir. Yazılım yerelleştirmesinin küresel cirosu ise araştırmanın yapıldığı 2003 yılında yaklaşık olarak 4,8 ile 6,3 milyar Amerikan doları arasında bir artış göstermiştir (Raído ve Austerhühl, 2003: 228-229). Kaliforniya Devlet Üniversitesi (Chico)'nun 2007'de yaptığı bir araştırmada ise, çok uluslu şirketler yerelleştirmenin şirket gelirlerinin daha da artırılması açısından önemli bir endüstriyel alan olduğunu belirtmiştir (<https://www.gala-global.org/industry/language-industry-facts-and-data/why-localize>). O hâlde yerelleştirme endüstrisi bugün milyar dolarlık bir iş sektörü olma özelliğini hâlen korumaktadır. Örneğin, 2008 yılı verilerine göre, dünyadaki en büyük şirketlerden biri olan Microsoft (krş. Oracle) gelirlerinin yüzde 60'ından fazlasını uluslararası alanda sağlamıştır. Bu da yılda 5 milyar Amerikan dolarından fazlası demektir. Yılda yaklaşık 1,000 yerelleştirme projesine imza atan Microsoft bu nedenle yerelleştirme endüstrisine büyük ihtiyaç duymaktadır (bkz. Schäler, 2008: 199). Bu açıklamalara paralel olarak yerelleştirme ve dil endüstrisinin, şu anda 32 milyar dolarlık bir pazar payına sahip olduğu ve yıllık yaklaşık yüzde 7 oranında bir büyüme oranı gösterdiği söylenebilir. Bu endüstri, Amerika'daki hızla büyüyen dördüncü endüstridir (bkz. İng: Centre for Next Generation Localisation, Tr: Yeni Jenerasyon Yerelleştirme Merkezi) (<http://www.gala-global.org/>). Ayrıca Mart 2002'de dice.com üzerinde yapılan araştırma sonucu, “yerelleştirme” ve “Japonya” kelimelerinde yaklaşık 3,894 iş listesi tespit edilmiştir (bkz. Koby ve Baer, 2003: 221). **Ocak 2015**'te (benim araştırmam) yapılan araştırmada ise “yerelleştirme endüstrisi” kelimesinde 150.009 iş listesine erişilmiştir. Gala-Global'dan elde edilen 2015 verilerine göre ise, Yerelleştirme Servis Sağlayıcıları (İng: Localization Service Providers, kısaltma: LSP) dünya çapında 230 ülkede konuşulan yaklaşık 6,900 dilde hizmet verebilme kapasitesine sahiptir (Localization Service Providers LSP) (<http://www.gala-global.org/>).

Yukarıdaki gelişmelere paralel olarak günümüzde, yerelleştirilmiş ürünler için en büyük pazarlar Fransa, Almanya ve Japonyadır. Orta büyüklükteki pazarlar ise İtalya, İspanya, İsveç, Norveç ve Hollandadır. Buna ek olarak yazılım/web/video oyun geliştiricileri öncelikli olarak ürünlerini Fransızca, İtalyanca, Almanca, İspanyolca ve Japonca gibi

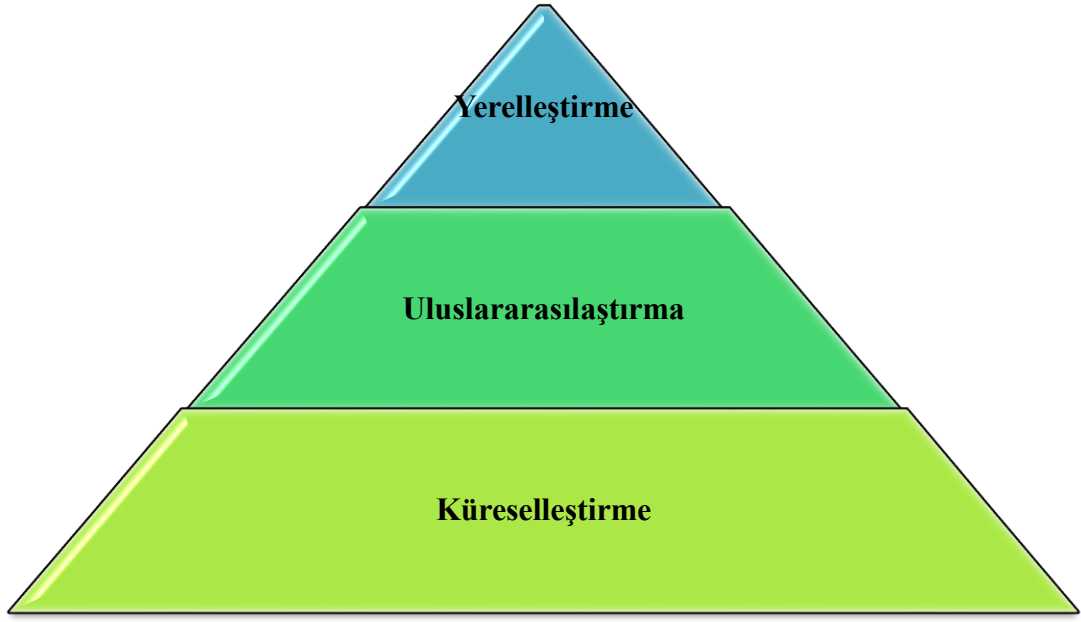
dillere yerelleştirmek istemektedir. Bu dilleri; İsveççe, Norveççe, Danca, Hollandaca ve Brezilya Portekizcesi izler (bkz. Sin Wai, 2013: 349). Bu gelişmeler ışığında yerelleştirmenin sahip olduğu devingen yapısıyla, git gide daha fazla dil ve kültürleri etkisi altına alacağı da söylenebilir. Yerelleştirme endüstrisi, sadece gelişmiş ülkeler ve büyük şirketlerin yararına hizmet etmemektedir. Başka bir deyişle, yerelleştirmeye ihtiyaç duyan dil ve kültürlerin genelde tüketici ve pasif konumda oldukları düşünülse de (krş. Pym, 2002 ve 2004), bu ihtiyacın olduğu dil ve kültürlerde, dünyanın çoğu yerinde eş zamanlı olarak piyasaya sürülen ürünlere anında erişmek istenebilir. Bununla paralel olarak, yerelleştirme endüstrisinin ayrıca, ürünler ve bilginin iki yönlü olarak aktarılmasına imkan verdiği ileri sürülebilir. Diğer bir ifade ile, baskın kültürler de ikincil kültürlerden ürün veya hizmet almak isteyebilir. Böyle ortamlarda, ekonomik eşitsizliklerin azaldığı ve yirmi birinci yüzyılda önemli bir kavram haline gelen “küresel bir köyün”¹¹³ oluştuğu görülmektedir (krş. Pym, 2004: 5-6; Shiyab, 2010).

3.3. Yerelleştirme Endüstrisindeki Aşamalar

Daha önce de belirtildiği gibi, 1990’lardan sonra yazılım ve donanım şirketleri yerelleştirme ve çeviri eyleminin kendi ana işlerini oluşturmadığını fark ederek, dış kaynaklara yönelmeye başlamıştır (bkz. Esselink, 2006, 23-34; Dunne, 2015: 553). Neticede, orijinal bir ürünün yerelleştirilme süreci her biri farklı uzmanlık gerektiren üç aşamaya ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla küreselleş(tir)me, uluslararasılaştırma ve yerelleştirme aşamaları olarak bilinir. Bu üç aşama akla direkt yüksek teknoloji bir endüstriyi, çoğunlukla da web ve yazılım endüstrini getirmektedir (krş. Altanero, 2000: 60). Sikes’in¹¹⁴ (2009: 4) bu üç aşamayı gösteren piramidi aşağıda yer almaktadır

¹¹³ krş. Schäffner, 2000.

¹¹⁴ Yerelleştirme teknolojisi danışmanı.

Şekil 1. Yerelleştirme Aşamaları

Küreselleştirme aşaması piramidin en temelinde bulunmaktadır. Bu nedenle küreselleştirme, bir yerelleştirme projesinde aslında ilk adımı teşkil etmektedir. Dikkat edilirse, üçüncü kısım piraminin en geniş olan kısmıdır. Başka bir ifade ile küreselleştirme aşamasının teknik, idari, mali vb. büyük ölçekli konuları içermesi ve yerelleştirme+uluslararasılaştırma adımlarını kapsamasından dolayı, bu geniş kısımda verilmesi uygun görülmüştür. Uluslararasılaştırma aşaması ise, küreselleştirme aşamasına göre biraz daha az kapsamlı görünmektedir. Piraminin en küçük kısmını yerelleştirme aşamasının oluşturması ise, yerelleştirme sürecinin önemsiz olduğunu göstermemektedir. Aksine bu şekilde bir çizim, küreselleştirme stratejilerinin kapsamlı olarak belirlendiği ve uluslararasılaştırma aşamasındaki teknik işlerin başarıyla tamamlandığı durumlarda yerelleştirme sürecinin kolay atlatılabileceğini göstermektedir (bkz. Sikes, 2009).

Tezin bundan sonraki kısmında, 1990'lerden günümüze kadar önemli gelişmeler kaydeden yerelleştirme endüstrisindeki bu üç aşamanın kapsamaları açısından tanımları ve özellikleri üzerinde durulmuştur.

3.3.1. Küreselleştirme Aşaması

Küreselleştirme aşaması, (G10N) bir ürünü iç pazar dışında dış pazara da satmak isteyen şirketlerin bütün bir uluslararasılaştırma ve yerelleştirme aşamaları ile ilgili aldıkları ekonomik kararları ve bununla ilgili olarak geliştirdikleri stratejileri kapsamaktadır. Şirketler bu aşamada benimsedikleri politikalar ve ekonomik büyüme hedefleri doğrultusunda bazı stratejiler belirlemektedir. Diğer bir ifade ile küreselleştirme aşamasında¹¹⁵, şirketlerin asıl amaçları orijinal ürünü bütün dünyada aynı anda piyasaya sürerek kâr sağlamak istemeleridir. Böylelikle, küreselleştirilmesine karar verilen ürünün kendi ülkesi dışındaki coğrafyalara da hitap edebilmesi sağlanarak, şirketler küresel pazarda rekabetçi ekonomiye ayak uydurabilir¹¹⁶.

Küreselleştirme aşamasında, ürünlerin pazarlanması ve satılmasını sağlamak amacıyla belirlenecek stratejilerin yanı sıra ürün desteğinin sunulması, teknik, idari, mali, pazarlama ve girişimle ilgili kararların alınması ve değerlendirilmesi de bulunmaktadır. Burada amaç hem uluslararasılaştırma hem de yerelleştirme sürecinin kolay atlatılmasını mümkün kılmaktır. O hâlde, küreselleştirme aşamasının, uluslararasılaştırma ve yerelleştirme aşamalarını kapsayan şemsiye bir terim olduğu ileri sürülebilir (krş. Sing, 2012: 121, krş. Pym, 2004: 199, krş. Lommel, 2003: 14). Unutulmamalıdır ki, küreselleştirme aşamasında atılan adımlar şirketlerin kâr elde etmesine aracılık ederken, aynı zamanda ürünün küresel boyutuna katkı yapmaktadır. Başka bir ifade ile küreselleşme olgusunun bugün geçmiş dönemlere göre daha hızlı gelişmesinde, şirketlerin küreselleştirme stratejilerinin önemli bir yeri vardır. Bir ürün küreselleştirme stratejileri doğrultusunda piyasaya sürüldüğü anda, tüketici toplumlar bu ürünleri kullanarak, hayat standartlarını yükseltebilir ve gündelik hayatlarını kolaylaştırabilir. Çünkü O'Hagan ve Ashworth'un belirttiği gibi, küreselleştirme aşaması göndericiyle aynı dilsel ve kültürel arka plana sahip olmayan alıcıların içinde buldukları koşullara iletinin adapte edilebilmesini mümkün kılan süreçlerden biridir (O'Hagan ve Ashworth, 2002: 66-67). Bu da farklı dilleri konuşan alıcı kitlenin aynı ürünlerden yararlanmasını sağlamaktadır. Böylelikle küreselleştirme, küreselleşme kavramını besleyen bir araca

¹¹⁵ Bu aşamada ilk adım olarak, kâr sağlayacağı düşünülen ürünlerin yerelleştirilecekleri kültürlerdeki işlevselliği ve özü saptanmakta ve bir analiz yapılmaktadır. Bu noktada, pazar potansiyeli göz önünde bulundurulur. (bkz. Lommel, 2007).

¹¹⁶ Küresel pazarlama stratejisi olarak başvuru küreselleştirme; markalaştırma, pazar payı oluşturma vb. pazarlama kavramlarıyla ilişkilendirilmektedir (Watkins, 2002: 4).

dönüşebilir. Bilindiği gibi, bu yolla etkinliğini artıran küreselleşme olgusu da kitle iletişim, kitle üretim ve kitle tüketim gibi kavramların doğmasına yol açmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda ise, ülkeler arası iletişim ve etkileşim; özellikle yirmi birinci yüz yılda hızlı bir oranda yükselmiş ve küreselleşme öyle bir boyuta varmıştır ki dünya ihracatı ve ithalatı bundan ciddi anlamda etkilenmiştir. Çok uluslu şirketler deniz aşırı ofisler açarak, küresel bir boyut kazanmıştır. Küreselleşme olgusundan aynı oranda olumlu etkilenen bilişim ve iletişim teknolojileri alanı da ülkeler ve toplumlar arası bilgi değişim oranını hızlandırmıştır (krş Ho, 2008). “Bir Paradigma Adayı Olarak Yerelleştirme” Bölümünde küreselleşme olgusunun yerelleştirmenin çeviribilim çatısı altında bir paradigma adayı olarak değerlendirilmesine etkileri tartışılmaktadır.

3.3.2. Uluslararasılaştırma Aşaması

Bir ürünün yayıncı firma tarafından küreselleştirilmesine karar verilmesinden sonra, uluslararasılaştırma (I18N) aşamasına geçilir. Uluslararasılaştırma, dijital, sanal ve teknik alandaki ürün ya da malzemelere ait içerik ve bileşenlerin, pek çok dile ve kültüre aynı anda hızlı ve etkili bir biçimde yerelleştirilebilmesi için kaynak dilde yazılmış metnin her türlü kültüre özgü kavramdan arındırılarak genelleştirilmesi aşamasıdır¹¹⁷. Bu aşama, ürün tasarımı ve belge geliştirme safhasında gerçekleşmektedir. Böylelikle, yerelleştirme projesi tamamlandıktan sonra, söz konusu ürüne ait yeniden bir tasarım yapmak gerekmemektedir (LISA’dan akt. Pym, 2014: 119-120). Schäler’e göre ise uluslararasılaştırma, yerelleştirilmesine karar verilen ürün içeriğinin ve bileşenlerinin modifiye edilmesi ya da diğer bir ifade ile çeviriye hazır hâle getirilmesi işlemidir. Bu şekilde, dilsel ve kültürel farklılıklardan doğacak izolasyonlar önlenerek, ürünün yerelleştirileceği ülkelerde dilsel/kültürel uyarlamalara imkân tanıyan bir ortam hazırlanmaktadır (Schäler, 2008: 196).

Yukarıdaki tanımlara ve açıklamalara göre uluslararasılaştırma aşamasının mantığında, yerelleştirilmesine karar verilen ürünü standart hâle getirmek bulunmaktadır. Bu şekilde metin yalın hâle getirilmekte, çevirmenler ve ekipteki diğer aktörler açısından yerelleştirme sürecinin kolay atlatılması hedeflenmektedir (ayrıca bkz. Pym, 2010; 2014). Bu aşamada, ürünün genel bir hâle getirilmesinin diğer bir nedeni de uluslararasılaştırma

¹¹⁷ Bir başka kitabında Pym, uluslararasılaştırmayı ürünün kolaylıkla yerelleştirilebilmesi için teknik aşama veya tasarım aşaması” olarak tanımlamaktadır (Pym, 2004: 199).

sürecinde görev alan uzmanların teknik konularla ilgilenmesidir. Söz gelimi çeviri doğru ve eksiksiz olarak yapılsa bile yanlış bir kodlama yapılırsa, diğer bir ifade ile yazılım, web, video oyun vb. bir içeriğin kaynak kodlarında hatalar oluşursa çeviri, ürünün alınması için tek başına yeterli olamamaktadır. Bu nedenle, içeriğin teknik düzeyde bir sınama ve kontrolden geçmesi için uluslararasılaştırma süreci önemli bir boyut kazanır. Bu bağlamda uluslararasılaştırma aşamasında, çevirmenin yerelleştirme sürecinde işini kolaylaştırmak ve yapılan çevirinin yerel kitle tarafından doğru olarak alınmasını sağlamak amacıyla teknik yazarlık¹¹⁸, yerelleştirme mühendisliği, bilgisayar programcılığı, grafik tasarımcılık, yazılım ve bilgisayar mühendisliği vb. pek çok farklı alandan uzmanlar koordineli bir çalışma yürütmektedir. Dunne'nin de ifade ettiği gibi, uluslararasılaştırma aşaması sayesinde kaynak kodun her defasında ayrı düzenleme ve sınamadan geçirilmesine gerek kalmadığı gibi, orijinal programa ait her yerelleştirilmiş versiyonun tek tek hatalarının tespit edilerek, ayıklama yapma zorunluluğu da ortadan kalkmıştır (Dunne, 2015: 556).

Uluslararasılaştırma aşamasında¹¹⁹ metin dışı unsurlar, hedef kültüre en uygun ödeme yöntemleri, para birimlerinin seçilmesi, posta kodunun atılıp atılmayacağına karar verilmesi vb. noktalar ele alındığı gibi (bkz. O'Hagan, 2005: 15) bu süreçte görev alan uzmanlar, ürünü yerelleştirme sürecine hazır hâle getirirken çeviri metnin uzaması, metindeki genişleme, yerelleştirilecek içeriğin eklenmesinde kolaylık oluşturmak amacıyla web-sitelerinin yapılandırılması vb. konular üzerinde de çalışmaktadır (Sikes, 2009: 4).

Pym, uluslararasılaştırma aşamasıyla ilgili şu örneği verir: Amerikan yazılımının; Fransa, İspanya, Almanya ve Hollanda gibi Avrupa pazarları için yerelleştirildiği düşünüldüğünde tarih formatları, para birimleri, sayılar vb. ile ilgili aktarım zorlukları meydana gelebilir. Zira bu unsurlar, Amerika'da üretilen bir üründe o dilin ve kültürün tercihlerine uygun olarak hazırlanmıştır. Bu ürünü, pazarlama stratejileri açısından kaynak dil ve kültürü tamamiyle yansıtacak şekilde yerel kitleye çevirmenin bir mantığı olmayabilir. Başka bir ifade ile, orijinal ürünün yerel kitle tarafından satın alınması

¹¹⁸ Teknik yazarlar, kontrollü dil kullanarak, metni kolay anlaşılır hâle getirmek, terminolojik tutarlılığı artırmak, çeviri belleklerinin daha rahat oluşturulması, çevirinin daha başarılı yapılması vb. işlerden sorumludur (krş. Singh, 2012: 141-142).

¹¹⁹ Uluslararasılaştırma aşaması yazılım ürünlerinin yanı sıra, yerelleştirme endüstrisi kapsamına giren web, video oyun, multimedya yerelleştirme vb. alanlarda da uygulanmaktadır.

isteniyorsa, dil ve kùltùrlere uygun bir şekilde değiştirilmesi gerekebilir. Bu ise çeviri sürecinde bir hayli zaman alan bir durumdur. Bilindiği gibi, yirmi birinci yüzyılda öne çıkan çeviride üretkenlik anlayışıdır. Bu ağır sorumluluğu çevirmene yüklememek ve zaman tasarrufu için, Amerika'da üretilen orijinal ürün, daha uluslararasılaştırma aşamasında yalınlaştırılarak standart bir hâle getirilmektedir. Bu aşamada genelde kullanılan dil ise İngilizcedir (bkz. Pym, 2014: 120).

Uluslararasılaştırma aşamasında, ele alınan hususlardan biri de karakter kodlama sistemleridir. Eski dönemlerde, yazılımlar sadece İngilizce dilinde hazırlanmaktaydı. Bu nedenle 7 bit ASCII (İng: American Standard Code for Information Interchange, Tr: Bilgi Değişimi için Amerikan Standart Kodlama Sistemi) kodlama yeterliydi ve 128 farklı karaktere izin verilmekteydi. Ancak, sonraları yazılımların uluslararası alanda dağıtımı önem kazanmaya başladı ve IBM gibi firmalar, Roman (Latince dil ailesinden gelen diller) dillerindeki aksan ve sembollerin de kapsanması amacıyla 8 bite ihtiyaç duydu. Günümüze gelindiğinde ise küreselleşme olgusunun daha da hızlanmasıyla, artık 32 bit¹²⁰ USO veya Unicode¹²¹ kodlama sistemleri tercih edilmeye başlanmıştır. Bu da USO için 4 milyon karakter, Unicode için ise 65,536 karakter anlamına gelmektedir. O hâlde geçmişte kodlama sistemleri basit bir algoritmayla hazırlanırken, günümüzde ise bilgiyi taşıyan kod muazzam şekilde genişlemiştir (bkz. Pym, 2014: 121). Bu bağlamda uluslararasılaştırma aşamasında Unicode gibi karakter kodlama sistemleri tercih edilerek, Arapça¹²², Korece, Çince gibi dillerde evrensel dil desteği sağlanabilmekte ve böylelikle de yerelleştirme yapılması mümkün hâle gelmektedir. O'Hagan ve Mangiron da konuyla ilgili olarak yazılım ürünlerinin yerelleştirilmiş versiyonlarının yerel kitle tarafından istenilen düzeyde kullanılabilmesi için, uluslararası dil karakter setlerini desteklemesi gerektiğini, bunun da uluslararasılaştırma aşamasında teyit edilebileceğini belirtmektedir (O'Hagan ve Mangiron, 2013: 90).

Bunlarla bağlantılı olarak, uluslararasılaştırma sürecinde ayrıca, orijinal ürün hazırlanırken göz önünde bulundurulanan teknik, sosyo kùltürel ve sosyo-politik etmenler değerlendirilmekte ve ürün geliştirme aşamasının başlarında yerelleştirme sürecinde

¹²⁰ İng: Binary Digit; Tr: İkili Sayı.

¹²¹ Evrensel kod, uluslararası dil desteği. Bugün çoğu yazılım programı, web sitesi ve diğer dijital içerikler dünyada en çok konuşulan dillere destek vermek üzere uluslararası Unicode karakter kodlama sistemini kullanır (bkz. O'Hagan ve Mangiron, 2013: 89).

¹²² Örneğin, Arapça sağdan sola yazılan bir dil olduğu için dil karakter desteğine ihtiyaç duyulur.

oluşabilecek zorluklar saptanarak, ortadan kaldırılması için stratejiler geliştirilmektedir. Böylelikle, sonradan ortaya çıkabilecek masraflar önlenebilir. (O'Hagan ve Mangiron, 2013:90). Örneğin, Microsoft'un yeni işletim sistemi olan Windows 10'un Türkçe yerelleştirilmiş versiyonunda uluslararasılaştırma aşamasında gerekli standardizasyonlar yapılmamışsa, çeviride hatalar meydana gelme olasılığı bulunmaktadır. Zira çevirmen uluslararasılaştırma aşamasında halledildiğini varsaydığı tarih, zaman ve para birimleri vb. hususları farkında olmadan olduğu gibi aktarabilir. Bu da Microsoft'un prestijini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, uluslararasılaştırmanın¹²³ yerelleştirme sürecinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Hatta Yazıcı'ya göre, “[uluslararasılaştırma] *internalizasyon işlemi yapılmamış ürünün [yerelleştirme] lokalizasyon işlemi yapılamaz*” (2007: 125).

3.3.3. Yerelleştirme Aşaması

Kâr sağlamak amacıyla küreselleştirilmesine karar verilen ürünlerin¹²⁴ uzmanlar tarafından uluslararasılaştırılmasından sonra yerelleştirme süreci başlamaktadır. Yerelleştirme küreselleştirme stratejilerinin başarıya ulaşması ve ürünün küreselleşmesi için önemli bir adımdır. Bu nedenle bir ürün yerelleştirilmezse, küreselleştirme stratejileri etkisiz kalabilir (krş. Lommel, 2007: 11). O hâlde, yabancı bir ürünün erek kullanıcı veya erek tüketiciye ulaştırılmasında yerelleştirme süreci son adım olsa bile, en somut aşamalardan biri olarak kabul edilmektedir.

Bir lingua franca olan İngilizce kullananların sayısının artmasıyla, dil ve kültürler arasındaki iletişim problemlerinin ortadan kalkacağını, hatta çeviriye duyulan talebin azalacağını iddia eden görüşler bulunmaktadır. Ancak dünya geneline bakıldığında, özellikle uzak doğu ülkelerinde yaşayanlar bir ürünü satın alırken veya bir ürünle ilgili bilgi toplarken, bunu kendi dillerinde yapmayı istemektedir. Bu noktada çeviriye duyulan talebin azalmadığı, bilakis arttığı düşünülebilir. Bununla paralel olarak, Lommel (2003: 5), iş dünyası ve tüketici arasındaki iletişimde İngilizce'nin tek başına yeterli olamayabileceğini belirtir zira dünya nüfusunun hâlen belirgin bir oranı İngilizce dilinde hazırlanan içerikleri anlayamamaktadır ve internet kullanıcılarının önemli bir oranı İngilizce bilmemektedir. Ayrıca Workbank'in 2005 yılında gerçekleştirdiği, yeni bir pazar alanında tüketicinin satın alma kararını dilin ne ölçüde etkilediğine dair

¹²³ Uluslararasılaştırma ne kadar iyi oranda yapılırsa, yerelleştirme süreci de o kadar kolay atlatılır.

¹²⁴ Yerelleştirmenin mantığında “küresel düşün yerel hareket et” sloganı bulunmaktadır (ayrıca bkz. Cronin, 2003: 63).

araştırmadan elde edilen bulgulara göre on tüketicinin sekizi, küresel firmaların ürünlerini kendi konuştukları dillerde satın almayı arzulamakta ve on tüketicinin yedisi ise ürünle ilgili bilgileri anlayamadıkları takdirde, ürünü satın almaktan vazgeçmektedir (bkz. Schäler, 2008: 200). Bunlar, tüketicinin yerelleştirmeye duyduğu ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Yerelleştirme aşamasında metinler bilgisayarlı teknolojilerden faydalanarak dizi tabanlı olarak veya öbek öbek çevrilmektedir. Bu durum bazı kesimler tarafından bağlamsız çeviriye yol açabildiği için eleştirilir. Ayrıca yerelleştirme endüstrisinde çalışan kitleler (bkz. proje yöneticisi, masaüstü yayıncısı, yazılım mühendisi, bilgisayar mühendisi vb.), çeviri öbek öbek yapıldığı için bu eylemi dilsel bir aktarıma indirgeyerek sadece bir adım olarak ele almaktadır. Ancak metinlerin erek tüketiciye dilsel ve kültürel *uyarlamalara* (kasıtlı vurgu) başvurarak aktarılması için çevirinin bir adımdan daha fazlası olarak düşünülmesi gerekmektedir. Ayrıca, “çeviri kavramı sadece yazılı metinlerin çevirisini mi kapsamaktadır?” sorusu burada akla gelebilir. Yazılı olmayan metinler de vardır (bkz. grafikler, şekiller, ikonlar, ses dosyaları vb.) Bunların erek kitleye uyarlanarak aktarılması da bir tür çeviri olarak kabul edilebilir. Ayrıca, gelişen teknoloji alt yapısı sayesinde günümüzde görsel yerelleştirme yapılmasına imkân tanıyan araçlar da satılmaktadır. Görsel yerelleştirme; diyalog kutuları, menüler ve yazılım ürünü ya da web sitelerindeki görsel unsurlar dâhil grafiksel kullanıcı ara yüzünün çevrilmesi ve yerelleştirilmesi sürecidir. Burada WYSIWYG (İng: What you see is What you get, Tr: Ne görüyorsan Onu alırsın)¹²⁵ teknolojisi söz konusudur. SDL Passolo ve Alchemy Catalyst görsel yerelleştirme araçlarına örnek verilebilir. Standart çeviri belleği kullanan bir çevirmene göre, görsel yerelleştirme araçlarını kullanan çevirmen bağlama daha hâkimdir (bkz. Singh, 2012: 145-146). Bu noktada, çevirmen adaylarının ve profesyonel çevirmenlerin sahip olduğu çeviri edincinde günümüz teknolojilerine paralel olarak önemli değişimler yaşanmakta olduğu da ileri sürülebilir. Zira özellikle yerelleştirme sürecinde hem metinler çevrilmekte hem de metin çevirisinin ötesinde bir görev dağılımı yapılmaktadır. Çevirmen adaylarının ve çevirmenlerin bütün süreçle ilgili dilsel ve kültür edincin yanı sıra teknik donanımına da sahip olması gerekmektedir. Bununla ilgili açıklamalar tezin özünü oluşturan Dördüncü Bölümde sunulmuştur.

¹²⁵ Yapılan işin yaklaşık doğru bir görüntüsünü sunan teknolojiler. Böylece çevirmen ne yaptığını çeviri süreci boyunca görebilmektedir (bkz. <http://dictionary.reference.com/browse/what-you-see-is-what-you-get>).

Bunların yanı sıra uluslararasılaştırma aşamasıyla nötr veya standart hâle getirilen bir ürüne ait içerik ve bileşenler birden fazla dile yerleştirilirken dilsel, kültürel ve teknik uyarlamalara başvurularak standart konumundan kurtarılmaktadır (bkz. Pym, 2010; 2014). Malmkjaer birtakım tarih, zaman formatı, para birimi, sayı, adres, isim, telefon numarası ve ölçü birimlerinin farklı toplumlara yerleştirildiği zaman, o toplumun dilini ve kültürünü yansıtacak şekilde değişikliklere uğrayabileceğini yerleştirme sürecindeki dilsel/kültürel uyarlamaya örnek olarak vermektedir (Malmkjaer, 2013: 38). Örneğin, Türkiye’de 06.07.1985 olarak ifade edilen bir doğum tarihi, Amerika Birleşik Devletleri’nde Temmuz 06, 1985 olarak ifade edilir.

Bir başka kültürel uyarlama örneği, X harfinin bazı toplumlarda yasaklama anlamına gelirken, bazı toplumlar da bu anlamı vermemesidir. Bu durumda, bir kültürel uyarlamaya gidilmek zorundadır (O’Hagan ve Mangiron, 2013: 94). Singh ise kültürel uyarlama için hafta sonu tatillerinin her toplumda değişmesini vermektedir. Başka bir ifade ile, bazı Orta Doğu ülkelerinde hafta sonu tatili Perşembe ve Cuma iken (bkz. Singh, 2012: 139), Batı’da Cumartesi ve Pazar olabilir. Dolayısıyla, hafta sonu tatilinin farklı olduğu bir kültüre yerleştirme yaparken birtakım uyarlamalar yapılması gerekmektedir.

Cyr ve Lew de yerleştirme sürecinde kültürel adaptasyona bazı örnekler vermektedir: Asya’da beyaz ölümlerle sembolize edilirken, Fransızlar için mor renk ölümlerini çağırır. Bir diğer örnek de Kuzey Amerika’da internet çerezlerinin kullanımı, internet kullanıcılarının izlenmesi için kullanılan bir yöntemken, bu teknolojinin Fransa’da kişilik haklarının ihlali olarak görülmesidir (Cyr ve Lew, 2003: 3). Bu nedenle, yerleştirme sürecinde kültürel uyarlamalar yapılırken bu noktalara dikkat ederek, uygun gelen karşılık ve değiştirmelerin yapılması gerekmektedir. Çünkü O’Hagan ve Mangiron’un da ifade ettiği gibi, yerleştirmede amaç hedef pazar ortamı için yerleştirilen ürünü orijinalmiş gibi kabul ettirmek olduğundan, bazen bu tür uyarlamalar ve manipülasyonlara ihtiyaç vardır¹²⁶ (bkz. O’Hagan ve Mangiron, 2013: 95).

Avustralya, Birleşik Krallık, Hindistan, Japonya ve Güney Asya’nın pek çok yerinde araçların direksiyonları sağdayken, dünyanın geri kalanında ise solda olması ya da Amerika ve Kanada’da elektrikli araçlar 120 volt güçle çalışırken, Japonya’da sadece 100

¹²⁶ Pazarlama konusundaki araştırmalara göre, Lübnanlı bir tüketici İngilizce’yi akıcı bir şekilde konuşmasına rağmen, Arapça kullanma kılavuzuyla gelen bir ürünü tercih etmektedir. O hâlde İngilizce’den Arapça’ya yerleştirme yapılırken, tüketicinin tercihlerinin göz önüne alınması gerekebilir. (Cyr ve Lew, 2003: 3).

volt'un yeterli olması ise teknik uyarılama gerektiren örnekler de olabilir (bkz. Lommel, 2007: 12). Bu bilgiye dayanarak teknik uyarlamalar açısından, yerelleştirme sürecinde çevirmen dışında başka aktörlere de ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu da yerelleştirme sürecinde ekip temelli bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. Genel bir yerelleştirme ekibi içerisinde, çevirmenin yanı sıra proje yöneticisi, yerelleştirme uzmanı, düzeltmen, kalite kontrol uzmanı, bilgisayar mühendisi, masaüstü yayıncılar, dilbilimci, dil mühendisi¹²⁷, grafik tasarımcısı, e-ticaret uzmanı, kültür danışmanı, uluslararası işletme uzmanları, hukuk danışmanları vb. bulunmaktadır (krş. Singh, 2012: 196; krş. Sin Wai, 2013: 354; krş. Samson, 2005: 103). Daha spesifik olarak, yani çeviri süreci bağlamında çevirmen, kıdemli çevirmenler, terminoloji uzmanları, dilbilimciler, post-editörler süreçte görev alabilir.

Yerelleştirme süresince bu tür uyarlamaların yapılmasının nedeni, ürünün satın alınma oranını artırmaktır. Çünkü yerelleştirme pazarlama stratejisi ve reklamcılığın bir yönünü oluşturmaktadır (Declercq, 2011: 187).

Yerelleştirme sürecinde izlenen yol ve adımlar her projeye göre farklılık göstermekle birlikte, Milengo Yerelleştirme İttifakı (İng: Milengo Localization Alliance), dört aşamalı bir süreçten bahsetmektedir¹²⁸ (ayrıca bkz. <http://www.milengo.com/cto/>):

1. **Hazırlık Aşaması:** Proje planının ve programının hazırlanması;. Proje ekibinin oluşturulması; Ürünün analizi ve terminoloji araştırması, Üretim öncesi planlama işleri; Terimler Sözlüğü geliştirilmesi.
2. **Dilsel Araştırma ve Çeviri Görevi:** Yazılımın çevrilmesi, çevrimiçi yardım dosyalarının, çevrimiçi dokümantasyonun, öğretici başlangıcın (İng: tutorial); Demoların çevirisi;, Hedef dil ekran görüntüsünün alınması; Disk etiketleri; Paketleme; Eklentilerin dâhil edilmesi.
3. **Mühendislik Görevleri:** Yazılımdan metinlerin belli, araçlar kullanarak çekilmesi; Çevrilmiş belgenin metnin çeviride uzamasından dolayı masaüstü yayıncılık düzenleme aşamasından geçirilmesi; Metnin uzamasından dolayı

¹²⁷ Dil mühendisleri, dil bilen ve aynı zamanda bilgisayar programcılığından anlayan uzmanlardır (Özaydın, 2015: 241).

¹²⁸ Ayrıca bkz: Esselink'in modeli (2000).

diyalog kutularının yeniden boyutlandırılması; kısayol tuşları, araç ipuçları, sekme sırası (İng: tab order), menü seçenekleri, tuşların ve klavyenin vb. uyarlanması; Liste kutucuklarının sıralama düzenlerinin uyarlanması, Yardım Hazırlama Araçlarını kullanarak yardım dosyalarının derlenmesi; Multimedya (çoklu ortam) dosyalarının ve gömülü grafik içeren metinlerin yerleştirilme işlemleri; Metni içeren ses efektlerinin yeniden oluşturulması.

4. Yapılanların Sınanması: Yerleştirilmiş yazılımın tutarlılığının denetlenmesi; Kullanıcı arayüzünün sınanması; İşlevsel sına, Dilsel sına, Kozmetik sına aşamaları¹²⁹ (Hatim ve Munday, 2004: 321- 322; ayrıca bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 294).

Milengo Yerleştirme İttifakının dört aşamalı yerleştirme süreci, yerleştirme endüstrisinin ihtiyaç temelli olduğunu ortaya koymaktadır (bkz. Bowker, 2005: 13). Başka bir deyişle, bu dört aşamalı süreçte tüketicilerin ihtiyaçları temel alınarak bir yol izlenmektedir. Böylelikle, ürüne ait içerik ve bileşenler mühendislik işlemlerinden geçirilirken ve çeviri yapılırken, oluşabilecek hatalar anında düzeltilerek ürünün piyasaya geç çıkması ve maddi kayıplar önlenabilir (krş. Pym, 2012: 11).

3.4. Yerleştirme Türleri

Yerleştirme endüstrisinin milyar dolarlık bir iş sektörü haline gelmesiyle ve tüketicilerin artan ihtiyaçları doğrultusunda, yerleştirme projelerinin günümüzde pek çok alanı kapsamaya başladığı görülmektedir. Bununla birlikte, ilk kez yazılım alanında ortaya çıkan yerleştirme endüstrisi, özellikle bilgisayar kapasitelerinin geçmiş yıllara oranla arttığı 2000’li yılların başından itibaren web, video oyun, multimedya yerleştirme, cep telefonları için uygulama yerleştirme ve hatta reklam gibi alanlarda da etkin olmaya başlamıştır (ayrıca bkz. Mazur, 2009).

¹²⁹ Kozmetik sına, yerleştirme sürecinde diyalog kutuların yeniden boyutlandırılarak kısa yol tuşları belirlendikten ve bütün bileşenler yerleştirilip bir araya getirildikten sonra, kullanıcı ara yüzünün yazılımda görsel olarak sınanması işlemidir (Esselink, 2000: 113). Kozmetik sınamada, çevrilen bileşenlerin diyalog kutularına tam olarak sığıp sığmadığı da test edilmektedir (bkz. Esselink, 2000: 145). İşlevsellik sınaması ise, yerleştirilen ürünün doğru çalışıp çalışmadığı vb. konuları içerebilir.

3.4.1. Yazılım Yerelleştirme

Microsoft, Sun Microsystems&Oracle gibi Amerikan menşeli firmaların uluslararası alanda pazar payı elde etmeye başlamasıyla, yazılım ürünlerinin orijinal dili dışında pek çok dil ve kültür için yerelleştirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Şirketler, böylelikle hem orijinal yazılım hem de yerelleştirilmiş versiyonlarından aynı anda kâr elde edebilmekte ve küresel anlamda daha prestijli bir yapıya kavuşabilmektedir.

Sin Wai'nin de belirttiği gibi, yazılım yerelleştirmesinde amaç orijinal metnin işlevselliğini yerel kitleye aktarıken koruyabilmektir (Sin Wai, 2013). Ancak bunun için bir önceki başlıkta açıklandığı gibi, yerelleştirme projesinin üç temel aşaması olan küreselleştirme, uluslararasılaştırma ve yerelleştirme süreçlerinin sorunsuz atlatılması gerekmektedir.

Yazılım yerelleştirme sürecinde görev alan yerelleştirmenler (bkz. çevirmenler, dil mühendisleri, yerelleştirme mühendisleri, yazılım mühendisleri, grafik tasarımcılar vb.) için Pym bazı dilsel ve kültürel sorumluluklardan bahsetmektedir:

1. Orijinal yazılımdaki zaman ve tarihler, yerelleştirmenin yapılacağı dil ve kültüre göre daha farklı bir şekilde hazırlanmış olabilir zira farklı toplumlar, farklı saat ve takvim formatları kullanmayı tercih etmektedir. Örneğin, Türkçe'de 11.04.2005 olarak ifade edilen ay/gün/yıl, ABD'de Kasım 4, 2005 olarak ifade edilmektedir.
2. Farklı kültürlerde rakamlar farklı yazım noktalama işaretleriyle ifade edilebilir. 120001 rakamı İngilizce'de 1,200.01 şeklinde ifade edilirken; İspanyolca'da 1.200,01 şeklinde ifade edilir. En iyi çevirmenler dâhi bu değişiklikleri göz ardı edebilmektedir.
3. Para birimleri aktarılırken gerekli değişiklikler yapılmalıdır.
4. Bazı dillerde, yazı soldan; bazı dillerde ise sağdan başlar (bkz. Arapça ve İbranice). Yerelleştirme sürecinde bu hususa dikkat edilmelidir.
5. Yerelleştirilmiş versiyonda kısayol tuşları değişebilir. İngilizce'de Control+O (İng: Control+Open, Tr: Kontrol+Aç) bir belgeyi açmak için kullanılırken, İspanyolca'da Control+A (İsp: Control+Abrir) bir belgeyi açmak

için kullanılabilir. Ancak bu durumda Control+A kısayolu başka bir kısayol için kullanılamamaktadır. Bununla birlikte, profesyonel İspanyolca programlar Kontrol+Aç'ın karşılığı olarak Control+O'yu tercih eder.

6. Yazılımın içindeki örnekler ve renkler yerel kitlenin beklentisine uygun bir şekilde yerleştirilmelidir.

7. Yerelleştirme sürecinde ürünlere ait içerik ve bileşenler; yerel kitleye özgü yasal, mali, güvenlik/çevresel ihtiyaç ve şartlara uygun olarak değiştirilmelidir.

8. Ürünlere ait içerik ve bileşenler; telekomünikasyon, ölçü birimleri, kâğıt boyutları, klavye düzeni gibi hususlar açısından yerel standartlara uygun olarak aktarılmalıdır (bkz. Pym, 2014: 118-119).

Yazılım yerelleştirmesi sürecinde, yerelleştirme ekibi yukarıda sayılan hususlar doğrultusunda bir yerelleştirme yapmalıdır. Ayrıca, neyin yerelleştirileceği ve neyin yerelleştirilmeyeceğini saptamak bazı zamanlar zor olabilir. Bu noktada, yerelleştirme başlatılmadan önce yerelleştirilecek unsurların yerelleştirilmeyecek unsurlardan ayrılması gerekmektedir. O'Hagan ve Magiron'a göre (2013: 93), yerelleştirilmeyecek kısımlar çoğunlukla yazılımın çalışmasını sağlayan kaynak kodlardır. Bu kodların yanlışlıkla çevrilmesi ve bunun da fark edilmemesi durumunda, yazılımın işlevinde sorunlar meydana gelmektedir. Bu nedenle, yerelleştirme projeleri ekip temelli olarak yapılmaktadır¹³⁰ ve ayrıca yerelleştirilmiş ürün veya ürünler başka kültürlerle satılmadan önce işlevsellik sınama aşaması gereklidir.

Yazılımlar ilk geliştirildikleri dönemlerde, internet kullanımı bugünkü kadar yaygın değildi. Bugün yazılımlar, CD (İng: Compact Disc, Tr: Kompakt Disk) ve Bluray disklerle sunulmaya devam etse bile, yazılım ürünleri artık internetten de indirilebilmekte ve hatta güncellenebilmektedir. Bununla birlikte, yazılım yerelleştirmesinde örnek dosyalar, öğretici başlangıçlar (İng: tutorials), sihirbazlar (İng: wizards), kullanıcı ara yüzünü oluşturan metin, diyalog kutusu ve iletilerin yerelleştirilmesi kadar, ayrıca yazılımla alakalı çevrimiçi yardım dosyaları¹³¹, bu dosyalardaki içindekiler tablosu,

¹³⁰ Böylelikle, *yerelleştirme sürecinde pek çok eyleyen görev alır* (bkz. Canım Alkan, 2013: 63).

¹³¹ Yazılıma ait çevrimiçi yardım dosyaları, HTML (İng: Hypertext Markup Language, Tr: Zengin Metin İşaret Dili), XML (İng: Extensible Markup Language, Tr: Genişletilebilir İşaretl Dili), ASP (İng: Active Server Pages, Tr:

anahtar kelime indeksleri arama bölümü vb. hepsinin yerelleştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır¹³² (bkz. Esselink, 2002: 71-73). Bu gelişmelere paralel olarak yazılımların, internetin yaygınlaşmasıyla belli bir ücret karşılığı indirildiği veya güncellenebildiği bir ortamda, bilgisayar kullanıcılarının gündelik işlerinde kullanabilecekleri yazılımsal ürünlerin sayısı da artmıştır ve bu da yazılım yerelleştirmesi¹³³ alanındaki ihtiyacın devam ettiğini göstermektedir.

Pym'e göre, yazılım yerelleştirmesinde izlenmesi gereken adımlar şunlardır:

1. Alınan malzemenin analizi,
2. Planlama ve bütçe oluşturma,
3. Terimler listesinin çevirisi veya terminolojinin hazırlanması,
4. Yerelleştirme kitinin (çevirmenlere faydalı malzemelerin) hazırlanması,
5. Yazılımın çevirisi,
6. Yardım dosyalarının çevirisi,
7. Gerekli güncellemelerin yapılması,
8. Yazılımın sınanması,
9. Yardım dosyalarının sınanması ve belgelerin yayınlanması,
10. Ürünün kalite kontrol aşamasından geçirilmesi ve dağıtımı,
11. Son aşamada müşteriyle görüşülmesi¹³⁴ (Pym, 2014: 131).

Aktif/Etkin Sunucu Sayfaları), PHP (İng:Hypertext Preprocessor, Tr:Üstünyazı önışlemcisi) vb. formatta olabilir (krş. Esselink, 2002: 72-73). PHP: Web tabanlı bir programlama dilidir, bir veritabanı olan MYSQL ve Linux işletim sistemlerinde kullanılır (bkz: <http://www.phpr.org/php-nedir-ve-neler-yapilabilir/>). HTML, bir internet tarayıcısında bilginin nasıl gösterileceğiyle ilgili bir terimken, XML bilgi parçalarının ne anlama geldiğini betimlemektedir (Hartley, 2009: 106). ASP ise windows işletim sistemlerinde çalışan bir programlama dilidir (<http://www.3cbilisim.com/web-tasarim/asp-nedir-programlama-dili.html>).

¹³² “Çevrimiçi yardım dosyaları ve dokümantasyonların çevirisi yazılım tamamen çevrilene ve gözden geçirilene kadar başlatılmamalıdır zira çevrimiçi yardım dosyası ve dokümantasyon genelde yazılımın kullanıcı ara yüzüyle ilgili referanslar içerir” (Esselink, 2000: 57).

¹³³ Yazılım yerelleştirmesinde *Alchemy Catalyst*, *Alchemy Localization Suite*, *Passolo*, *RC-Win Trans*, *Visual Localize*, *Across*, *Trados*, *Transit*, *Déjàvu*, *Helicon Translator*, *Nubuto*, *po/pot*, *jSon* ve *ODP* gibi çevrimiçi yazılım yerelleştirme araçları kullanılabilir (bkz. Sin Wai, 2013; Sandrini, 2008, Esselink, 2002; Diri, 2015).

¹³⁴ Bu model, Pym tarafından Esselink'in modelinden uyarlanmıştır (bkz. Esselink, 2000).

Bu adımlara bakıldığında, yazılım yerelleştirmesinin geleneksel çeviriye oranla daha karmaşık bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu karmaşıklık, yerelleştirme süresince yazılım, örnek dosya, çevrimiçi yardım, ürün kutusu, disk etiketi, multi-medya demolar vb. hepsinin göz önüne alınmasından kaynaklıdır (krş. Esselink, 2002: 69). Bu da yerelleştirme ekibinde görev alan aktörlerin sürekli olarak sahip oldukları edinçlerin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Zira yerelleştirme endüstrisi dinamik bir alandır¹³⁵. Bu devingenliğin devam ettirilmesi için yazılım firmaları yerelleştirme süresince belki de en önemli aktörlerden biri olan çevirmene ihtiyaç duymaktadır. Bununla paralel olarak, 1999’da Amerika Çevirmenler Derneği (İng: American Translators Association, İng kısaltma: ATA) başkanı yazılım geliştiricilerinin, çevirmen ve çeviri şirketleriyle eskiden olduğundan daha yakın bir şekilde çalıştığını ve bunun nedeninin de yazılım pazarının hızla büyümesi olduğunu belirtmiştir (bkz. Samson, 2005: 103). Bununla birlikte, Ferreira Alve’nin Portekiz’deki çeviri şirketlerine yönelik yaptığı araştırmadan elde ettiği bulgulara göre, “yazılım ve makine çevirisi” alanlarında uzman olma; özel sektörde uzmanlaşmak veya çeviri diploması almaktan daha önemli görülmektedir (Pym, 2012: 8). Bu noktada, çevirmenlerinin ilgisinin de yerelleştirme endüstrisine kaymaya başladığı çıkarımı yapılabilir. Bu durum ayrıca günümüzde çevirinin en çok yerelleştirme endüstrisi alanında yapıldığını gösteren bir kanıt da olabilir.

3.4.1.1 Yazılım Yerelleştirme Süresince Çevirmenlere Düşen Görevler¹³⁶

Pym’in bir önceki başlıkta değindiği dilsel ve kültürel görevlerin yanı sıra yazılım yerelleştirmesi süresince, yerelleştirme ekibinin en çekirdek aktörlerinden biri olduğu düşünülen çevirmenlerin¹³⁷ yerelleştirilecek yazılımın çalışma mantığını ve her türlü özelliğini önceden kavramış olması gerekmektedir. Ayrıca program yerelleştirilirken, çevirmen diğer uzmanlarla koordineli bir çalışma içine girmek zorundadır. Zira bazı özel durumlarda yazılımla ilgili programlama dilleri ve kodlarla (C++, Java, Visual Basic vb) başa çıkılması gerekebilir (krş. O’Hagan ve Ashworth, 2002: 30).

¹³⁵ 1994’te kurulan Software Localisation Interest Group (Tr: Yazılım Yerelleştirme Çıkar Grubu, İng kısaltma: SLIG)’un 2003 yılında yaptığı araştırmaya göre, İrlanda’da yazılım endüstrisinde çalışan 12,000 kişinin yaklaşık 4,000’i yerelleştirme alanında hizmet vermekteydi (Cronin, 2003: 81). Bu sayının günümüzdeki gelişmelere istinaden daha da arttığı düşünülmektedir. Bu da yerelleştirmenin dinamizmi açısından önemlidir.

¹³⁶ Yazılım Yerelleştirmesi Süresince Çevirmenlere Düşen Görevler alt başlığının açılmasının nedeni, yerelleştirme endüstrisinde farklı aktörlerin de olmasıdır. Ancak, bizce çevirmen baş veya çekirdek aktörlerden biri olarak düşünülebilir.

¹³⁷ Çeviri dışında başka rolleri de üstlendiği düşünülürse, çevirmen yerine yerelleştirmen kavramı da tercih edilebilir.

Bununla birlikte, çevirmenler çeviri esnasında yazılımın çalışmasını sağlayan kodları silmeden ve bu kodların biçimini değiştirmeden aktarmak zorundadır (bkz. Koby ve Baer, 220). Bu nedenle yerleştirme boyunca daha önce de vurgulandığı gibi, aktif bir disiplinlerarası hatta ötesi bir işbirliğine ihtiyaç vardır. Bundan böyle çevirmenin dilsel ve kültürel edince sahip olmasının yanı sıra, yerleştirdiği yazılımın her türlü teknik detayını bilmesi de çevirinin ve yerleştirme sürecinin başarılı olması için önemlidir. O hâlde, çevirmen artık bir teknoloji aktarımcısı konumuna da erişmiştir (krş. Dunne, 2006; bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015). Bununla paralel olarak, günümüzde çevirmenlerin kaynak dili erek dile aktaran iki dilli uzmanlar olmalarının yanı sıra, yazılım ve diğer yerleştirme türlerinde pazarlama danışmanları olarak da kabul edildiği söylenebilir. Başka bir ifade ile, yerel kitlenin kullanmadığı veya kullansa bile değişiklikler yapılması gerekli takvim ve ölçü birimleri gibi özel durumlarda, çevirmenler bundan böyle ne yapılması gerektiğini belirleyebilmekte ve yerleştirilmiş yazılımın hedef ülkenin standartlarına uygun bir profesyonel yapısının olup olmadığı hakkında tavsiyeler verebilmektedir (krş. Kosaka ve Itagaki, 2003: 238). Bu yeni özellik ve sorumluluklarının yanı sıra, yazılım yerleştirme süresince görev alan çevirmenlerin ayrıca birtakım çeviri teknolojisi araçlarına hâkim olması beklenmektedir. Bu araçlar **Dördüncü Bölümde** detaylı olarak incelenmiştir.

3.4.2. Web Yerleştirme

1985 yılından itibaren kullanılmaya başlayan internet teknolojileri özellikle milenyumdan sonra büyük bir ilerleme kaydetmiş ve çoğu bilgisayar şirketinin ilgisi bu alana da kaymaya başlamıştır. Bu doğrultuda, şirketler başka dillere pazarlayacakları ürünlerini sürekli güncellenme özelliğine sahip yazılı ve görsel öğelerden faydalanarak, tüketiciye ulaştırmak amacıyla e-ticaret siteleri hazırlamıştır. Eskiden CD ve DVD ile satışı yapılan yazılımlar bundan böyle web üzerindeki sunuculardan da indirilebilmekte ve belli aralıklarla güncellenebilmektedir. Örneğin, internet kullanıcıları eskiden bir fotoğraf düzenleme programı olan Photoshop yazılımını cd ile birlikte temin edebilmekteyken, artık çevrimiçi olarak da bilgisayarlarına indirebilmekte ve belli aralıklarla güncelleme yaparak yeni eklentilerden faydalanabilmektedir.

*eMarketer*¹³⁸e göre, 1998 yılında internetin dünya genelindeki kullanımının yüzde 61'inden fazlası ABD'ye aitken, bu oran 2002 yılına kadar yüzde 37'ye gerilemiştir. (Cyr ve Lew, 2003: 7). Bunun nedeni, dünyadaki diğer ülkelerde de internet kullanım oranının artmasıdır. Ayrıca, 2015 yılı verilerine göre, internet kullanıcılarının dünya çapındaki sayısının yaklaşık üç milyara ulaştığı bilinmektedir¹³⁹ (<http://www.internetworldstats.com>¹⁴⁰; krş. Crespo, 2013: 10). Bu gelişmeler yazılım yerelleştirmesinin yanı sıra zamanla web yerelleştirmesine duyulan ihtiyacı da artırmıştır. Hatta, 2000'lerin başında web yerelleştirme alanındaki projelerin yazılım yerelleştirmesinin pazar payını aştığı¹⁴¹ (bkz. Crespo, 2013) tahmin edilmektedir. Daha önceki başlıkta da vurgulandığı gibi, bunda yerelleştirme endüstrisinin dinamizmi büyük etken olmuştur.

Web yerelleştirmesine duyulan ihtiyacın artmasında diğer bir etken de, çoğunlukla İngilizce konuşamayan ve e-ticaret sitelerini veya web ürünlerini kendi dillerinde alımlamak isteyen internet kullanıcılarının sayısının yükselmesidir. Bu nedenle, ürünlerini internette pazarlayan şirketler rekabetçi piyasaya ayak uydurabilmek ve kâr oranlarını artırabilmek amacıyla bu alana da yatırımlar yapmaya başlamıştır (krş. Bowker, 2005: 13). Bu şirketler kendi web sitelerini de yerelleştirme yoluna gitmiştir çünkü uluslararası pazarda söz sahibi olmak ve diğer ülkelerin pazar alanlarına sızmak için sanal ortam en kolay ve mükemmel yol olarak görünmektedir¹⁴² (krş. Esselink, 2002: 74, krş. Bowker, 2002: 12).

Web sitesi yerelleştirmesi¹⁴³ süresince yazılım yerelleştirmesi alanındakine benzer adımlar izlenmektedir¹⁴⁴. Bu yerelleştirme türünde de kaynak ürün henüz hazırlanma

¹³⁸eMarketer, bir piyasaya araştırma şirkettir.

¹³⁹ Web yerelleştirme, bugün üç milyarı aşan pazar payına sahip bir yerelleştirme türüdür. Bu büyüme, üç milyar civarındaki internet kullanıcılarının sayısı düşünüldüğünde şaşırtıcı değildir (bkz. <http://www.internetworldstats.com>; krş. Crespo, 2013: 8).

¹⁴⁰ İnternetin dünya çapındaki kullanım istatistiklerini inceleyen bir web sitesidir.

¹⁴¹ İnternetin gelişimiyle birlikte, yerelleştirme yapan ekipteki bireyler birbirlerine ağ teknolojileriyle bağlantılı hâle gelmiştir ve birbirlerinden ne kadar uzak olurlarsa olsunlar anlık iletişim kurabilmekte, sorunlara beraber çözüm bulmakta ve işlerini zamanında bitirebilmektedirler. Bu durum, web yerelleştirmesine duyulan ihtiyacı da tetiklemiştir.

¹⁴² e-bay.com, alliexpress.com, bestbuy.com gibi e-ticaret sitelerinin farklı dillere yerelleştirmesinin yapılması ürünlere olan rağbeti artırabilir. Bazı kaynaklar web yerelleştirmesini tanımlamak için ayrıca e-yerelleştirme kavramını tercih etmektedir.

¹⁴³ Web yerelleştirmesinde; *Nubuto Web*, *Smartling*, *SDL Trados*, *MemoQ* ve *Across* (bkz. Diri, 2015: 124) gibi çeviri teknolojileri araçları kullanılabilir.

¹⁴⁴ Bu iki yerelleştirme türünün hızla büyümesi çeviri ve e-ticaret dünyasındaki yerelleştirme araçlarının popüler hâle gelmesinin bir sonucudur (bkz. Sin Wai, 2013: 348).

aşamasındayken, web yerelleştirmesi başlatılmaktadır¹⁴⁵ (bkz. Pym, 2011: 275). Bununla birlikte web yerelleştirmesinde de, ürünün anlaşılabilirlik ve kullanılabilirliğini artırmak için bir ekip çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bir diğer benzerlik olarak web yerelleştirmesinde de iletinin yanı sıra sayfa düzeni, font, renk ayarı, ikon tasarımı vb. gibi dil dışı unsurlar ele alınabilir (O’Hagan ve Ashworth, 2002: 67). Örneğin, kırmızı rengi bir toplum için olumlu bir çağrışım yaparken, bir başka toplumda aynı çağrışımı yapmayabilir. Bu noktada, web yerelleştirmesi süresince renk ayarının yerel kitleyi gözeterik yapılması gerekmektedir¹⁴⁶ (bkz. yazılım yerelleştirmesi).

Ancak web sitesi yerelleştirmesi, yazılım yerelleştirmesine nazaran ürüne ait bilgilerin ve içeriklerin bütün dünyaya internet aracılığı ile daha hızlı yayılmasını sağlamaktadır. Bu da üretkenlik ve ihtiyaç temelli ekonominin daha popüler olmasına aracılık etmekte ve küreselleşme hızını artırmaktadır (krş. Sin Wai, 2013: 347). Bu durum, web yerelleştirmesini yazılım yerelleştirmesinden ayıran bir nitelik olabilir. Bir diğer fark ise web yerelleştirmesinde site tasarımı, site yerleşim yönü, kullanılan görseller, linklerin (bağlantı adresleri) yeni hedeflere yönlendirilmesi vb. değişik dinamiklerin göze çarpmasıdır (Diri, 2015: 193). Başka bir deyişle, web yerelleştirmesinde karmaşık iletişimsel, bilişsel, metinsel ve teknolojik adımlar izlenmekte ve interaktif web metinleri birtakım işlemlerden geçirilerek, dilsel ve sosyo-kültürel ortama uygun hâle getirilmektedir (bkz. Jiménez Crespo, 2011: 8).

Kosaka ve Itagaki’ye göre, web yerelleştirmesinde iki düzey bulunmaktadır:

1. **Mikro düzey:** Mikro düzey¹⁴⁷, HTML düzenleyicisi (İng: HTML editor) kullanılarak çevirinin yapıldığı düzeydir.

¹⁴⁵ krş. Geleneksel çeviri anlayışı.

¹⁴⁶ Bu durum bütün yerelleştirme türlerinde karşılaşılabılır.

¹⁴⁷Kosaka ve Itagaki’nin bu iki düzeye ilgili açıklamalarına bakıldığında, çeviriyi mikro alana yerleştirdikleri görülmektedir. Bu durum, yerelleştirme endüstrisinin çeviriyi bir adıma indirgememesinden dolayı olabilir. Ancak birkaç kez vurgulandığı üzere, metin çevirisi sadece dilsel düzlemde cereyan etmeyebilir. Dil dışı olarak kabul edilse bile metin olarak kabul edilen öğelerin (grafik, şekil ve ikonlar, ses dosyaları vb.) varlığı da söz konusudur. Bunların da teknik ve kültürel adaptasyonlardan geçirilmesi, web yerelleştirmesinin başarılı olması için önemli bir faktördür. Bu noktada, çevirmen yerelleştirme sürecinde sadece dilsel aktarım yapan bir kişi olarak algılanmamalı, aksine yerelleştirme endüstrisi çatısı altında çalışan çok yönlü bir uzman olarak değerlendirilmelidir (ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013). Bu konuyla ilgili açıklamalar, tezin dördüncü bölümünde ele alınmıştır.

2. **Makro düzey:** Makro düzeyde ise içerik analizi yapılmaktadır. Bu düzeyde çevrimiçi yardım, kullanma kılavuzu gibi belgelerin içerikleri analiz edilmektedir (Kosaka ve Itagaki, 2003: 238).

Kosaka ve Itagaka'nın bahsettiği bu iki düzey aslında çoğu yerelleştirme türünde kullanılabilir. Burada sadece ortam farklıdır. Bununla beraber, bu iki düzeyin diğer yerelleştirme türlerine göre web yerelleştirmesindeki uygulaması çok daha hızlı ve değişkendir. Çünkü web yerelleştirmesinde ürüne ait içerik ve bileşenler anlık olarak bile güncellenmek zorunda kalınabilir. Bu, ürünü satın almak isteyen internet kullanıcısının bir gün önce eriştiği bilginin ertesi gün tamamen yenilenmiş ve değiştirilmiş olabileceği anlamına gelmektedir (krş. O'Hagan ve Ashworth, 2002: 13).

Web sitelerinde ürün içerikleri ve bilgilerin güncellenmesi genellikle klasik giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan doğrusal (lineer) yaklaşım yerine doğrusal olmayan (non-linear) bir yazım tekniğiyle yapılmaktadır. Bu yazım tekniğinde kullanıcı, bütün bir metni okumak yerine sadece kendisini ilgilendiren kısımları Control+F (Tr: Kontrol+Bul) kısayol tuşlarını kullanarak daha kısa süre içerisinde bulabilmektedir. Çünkü doğrusal olmayan yazım tekniği, sentagmatik (dizimsel) değil paradigmatiktir (dikeysel). Bununla birlikte, içerik içinde hipermetinler (Tr: Üstün metinler) olabilir. Business Dictionary'e göre, hiper metinler birbirleriyle köprülü (bağlantılı) olan metinlerdir. Kullanıcı, bu bağlantılara tıkladığında metin içinde başka bir bölüme anında erişebilir (<http://www.businessdictionary.com/definition/hypertext.html>). Bu durum sayfa içerisindeki içeriğin daha kısa sürede bulunmasını sağlamaktadır. Ayrıca, hiper metinlerde; ses, grafik, ikon, video, animasyon gibi multimedya öğelere rastlamak mümkündür¹⁴⁸ (bkz. Crespo, 2013: 56, krş. Pym, 2011: 275; Pym, 2011: 2).

3.4.2.1. Web Yerelleştirme Süresince Çevirmenlere Düşen Görevler¹⁴⁹

Web yerelleştirme süresince çevirmenlerin izleyecekleri yollar projeden projeye farklılık arz etse de, diğer yerelleştirme türleriyle benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Web

¹⁴⁸ Bu öğelerin yerelleştirilmesi esnasında zaman zaman ürünü tanıtan reklam metinlerinin de yerel kitleye uygun olarak adapte edilmesi gerekebilir. Bu noktada akla reklam yerelleştirme kavramı da gelebilmektedir. Yazılım ve web sitesi yerelleştirmesinde olduğu gibi, reklam yerelleştirme yaparken kaynak kültüre ait yerel unsurlar veya yan anlamlı göstergeler silinmektedir. Ayrıca toplumsal çağrışımları olan renkler, dini semboller, yerel mitik unsurlar, metaforik ikonlar vb. reklamlardan tamamen atılabilir (Ataseven, Demirel ve Yalın, 2006: 19).

¹⁴⁹ Web Yerelleştirme Süresince Çevirmenlere Düşen Görevler alt başlığının açılmasının nedeni yerelleştirme endüstrisinde farklı aktörlerin de olmasıdır. Ancak, çevirmen baş veya çekirdek aktörlerden biri olarak düşünülebilir.

sitelerinin temelinde, 1991’de önerilen HTML olsa da (krş. Pym, 2011), bugün PHP ve ASP gibi programlama dilleriyle de web siteleri hazırlanabilmektedir. HTML web siteleri, daha çok manuel güncellemeye olanak vermekteyken, web tabanlı programlama dilleriyle (asp ve php) hazırlanan web sitesi içerikleri hızlı olarak güncellenebilir. Bu noktada, süreçteki etkin aktörlerden biri olan çevirmenlerin de son gelişmeleri yakından takip etmesi ve giriş seviyesinde bile olsa programlama dillerine hâkim olması gerekmektedir. Ayrıca Frontpage ve Dreamweaver gibi web sitesi tasarım programları kullanabilen ve en azından PHP tabanlı bir Wordpress blog oluşturabilen çevirmenlerin, yeni internet teknolojilerine daha kolay uyum sağlayacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte, çevirmenlerin ekipteki bütün bireylerin görev dağılımlarıyla ilgili bilgi sahibi olması da gerekmektedir. Web yerelleştirmesinde görev alan çevirmenlerden profesyonel anlamda web tasarımcısı olması beklenmese de, yerelleştirilecek web sitelerini gözden geçirip değerlendirecek kadar uzman olmaları yerelleştirme sürecinin başarılı olmasında önemlidir (krş. Kosaka ve Itagaki, 2003: 238). Bu durum akla bir yerelleştirme işinin kısa sürede bitirilmesinde eş süremlî ve koordineli yardımlaşmanın¹⁵⁰ önemini bir kez daha getirmektedir. Bu nedenle, gerçek zamanlı piyasa ile henüz tanışmamış çevirmen adayları için daha çeviri eğitiminde web yerelleştirmesi alanıyla ilgili derslerin sunulması¹⁵¹ faydalı olabilir.

3.4.3. Video Oyun Yerelleştirme

Frasca’ya göre, video oyunları yazılı-sözlü metinler ve görüntünün işlenmesiyle oluşan bilgisayar tabanlı eğlence yazılımlarıdır ve oyun konsolları ya da bilgisayar gibi elektronik platformlarda çalışmaktadır¹⁵² (akt. Mangiron, 2007: 307). Bu bağlamda video oyun endüstrisinin ilk gelişim dönemleri 1960’lara dayanmaktadır. Bu dönemde çıkarılan ilk video oyunu Massachusetts Institute of Technology (Tr: Massachusetts Teknolojisi Enstitüsü, kısaltma: MIT) tarafından geliştirilen Spacewar (*Uzay savaşı*) adlı bir savaş oyunuydu. Bununla beraber bilgisayarların pahalı olduğu ve yaygın olmadığı bu

¹⁵⁰ Burada eş süremlî ve koordineli kavramları özellikle tercih edilmiştir. Zira klasik çeviri zaman alıcı ve fiziksel güç gerektiren tuğla ve harç dönemine benzetilebilirken, web yerelleştirmesinde klik (tıkla) ve harç dönemi söz konusudur (krş. O’Hagan ve Ashworth, 2002). Bu yaklaşımda, yerelleştirme süresince ekipteki bireyler birbirlerine ağ teknolojileriyle bağlı olduğundan daha aktif bir yerelleştirme süreci gerçekleştirilir. Bu da ürün aşamasında oluşabilecek hataların önceden önüne geçilmesini sağlamaktadır.

¹⁵¹ Tıpkı hukuk, tıp, basın, teknik, edebi çeviri vb. gibi, web yerelleştirmesi de bir uzmanlık alanı olabilir. Aynı bir ders olarak (seçmeli/zorunlu) verilmesi, çeviri müfredatlarının çağrı yakalayarak belli bir dinamiğe kavuşması için gereklidir.

¹⁵² Günümüzde video oyunları artık tablet bilgisayarlar ve cep telefonlarıyla da oynanabilmektedir.

dönemlerde oyunlarda kullanılan teknoloji basit nokta ve çizgilerden oluşmaktaydı (bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 305-306; krş. Mangiron ve O'Hagan, 2006: 11).

Video oyun endüstrisi özellikle 2000'li yıllardan itibaren NVIDIA ve AMD gibi şirketlerin yüksek çözünürlüklü ekran kartları geliştirmeye başlamasıyla çok dafa farklı bir boyut kazanmıştır. Başka bir deyişle düne kadar Directx 11 destekli olarak üretilen ekran kartları bugün Directx 12 destekli hâle gelmiş ve üzerlerinde kullanılan ram (İng: Random Access Memory, Tr: Rastgele Erişimli Bellek) teknolojileri muazzam boyutlara ulaşmıştır. Bundan böyle Playstation, Nintendo, EA Games, Activision vb. oyun firmaları oyunculara gerçeklik hissi verebilmek amacıyla 3 boyut teknolojili ve gerçek insan seslerinin kullanıldığı görüntülerle donatılmış pek çok yüksek kalitede oyun üretmekte ve güncellemeler ya da ek paketler yayımlayarak oyunlara duyulan rağbeti sürekli artırmaktadır (krş. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015 ; O'Hagan ve Mangiron, 2006)¹⁵³.

Video oyun endüstrisindeki gelişmelerin sürekli devam etmesi ve oyun çeşitliliğinin artmasıyla¹⁵⁴, 2014 yılında küresel çapta yaklaşık 84 milyar dolar elde edilmiştir. Bu da, 2007¹⁵⁵ yılında 41,9 milyar dolar olan gelirin yüzde yüzüne varan bir artış demektir. Bu durum, zamanla video oyun yerelleştirmesine duyulan ihtiyacı da artmıştır¹⁵⁶. Hatta, video-oyun yerelleştirme endüstrisinin, küresel oyun endüstrisinin yaklaşık yüzde 50'sini oluşturduğu iddia edilmektedir (bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015; Sing ve Edwards, 2012)¹⁵⁷. O hâlde, Bernal Merino'nun (2006) da ifade ettiği gibi, en az sinema endüstrisi kadar gelir elde etmeye başlayan video oyun endüstrisinin bu popülerliğinde, video oyun yerelleştirme endüstrisinin oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır.

Video oyun yerelleştirmesinde yazılım yerelleştirmesi ve görsel işitsel çevirinin (İng: Audio-Visual Translation, kısaltma: AVT) izleri görülmektedir (bkz. O'Hagan, 2007:

¹⁵³ Video oyun yerelleştirmesinin akademik çeviri eğitimindeki konumunu sorgulayan bir makale 2016 yılında Odacıoğlu ve Köktürk tarafından 04-06 Şubat 2016 tarihlerinde İspanya'nın Madrid kentinde düzenlenen 8.Dünya Eğitim Bilimleri Konferansında sunulmuştur.

¹⁵⁴ bkz: Strateji, simulasyon, aksiyon, macera, rol yapma oyunları, spor, araba yarışı vb. (Bernal Merino, 2006).

¹⁵⁵ 2006 yılında ise video oyun endüstrisi, küresel çapta yaklaşık 24,792,4 milyon Avroluk bir satış elde etmiştir (Mangiron, 2007: 306).

¹⁵⁶ Video oyunları çoğunlukla Amerika ve Japonya menşei olduklarından, önceleri bu ülkeler dışında diğer ülkelere yerleştirilmeden İngilizce veya Japonca versiyonlarıyla aktarılmaktaydı. Ancak 1990'ların ortasından itibaren, oyun yerelleştirme endüstrisi önemli bir gelişme kaydederek, diğer ülkeler için de oyunların yerleştirilme süreci başladı (bkz. Bernal Merino, 2006).

¹⁵⁷ Global Industry Analysts (Kısaltma: GIA, Türkçesi; Küresel Endüstri Analistleri) 2015 yılına kadar Avrupa ve Asya'nın yılda yüzde 10'luk büyüme oranına sahip olmasıyla, tahminen 91-96 milyar dolarlık bir gelir öngörmektedir. Gelirlerin yaklaşık yüzde 30 ila 50'si dünya pazarından elde edilmektedir. Dolayısıyla, büyük oyun şirketleri, uluslararası pazarı önemli stratejik bir odak olarak görmektedir (Chandler, 2012).

244). Bu yerelleştirme türünde, yerelleştirme ya sadece alt yazı veya dublaj olarak¹⁵⁸ ya da her ikisini de içerecek şekilde yapılmakta ve oyunlar da dijital içerik olduğundan video oyun yerelleştirme projelerinde yazılım yerelleştirmesindeki adımlar izlenmektedir (bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015; Munday, 2008, 2012). Başka bir ifade ile, video oyunları da uluslararasılaştırılarak yerelleştirilebilmekte ve ekip temelli bir anlayışla yürütülebilmektedir. Bu amaçla, çoğu Japonya, Amerika ve Birleşik Krallık'taki video oyun firmaları oyunlarını farklı dillere yerelleştirme yoluna gitmektedir (krş. Mangiron, 2007: 307; krş. Mangiron ve O'Hagan, 2006).

Ancak video oyun yerelleştirmesi bazı yönleriyle yazılım yerelleştirmesinden ayrılmaktadır. Diğer bir ifade ile oyun yerelleştirmesinin asıl amacı oyuncuyu eğlendirip, hoş vakit geçirmesini sağlamakken, yazılım yerelleştirmesi *paradigmasında* (kasıtlı vurgu) işlevsellik ve kullanıcının yararına hizmet etmek önce gelmektedir. Bu noktada video oyun yerelleştirilirken, çevirmenden edebi çeviride olduğu gibi özgünlük ve yaratıcılık beklenebilir. Başka bir deyişle çevirmen¹⁵⁹; karakterlerin isimlerini, oyunda geçen eşyaları vb., birtakım uydurma (neologizm) sözcükler veya diğer çeviri yaklaşımlarından faydalanarak yeniden adlandırabilir veya değiştirebilir (krş. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015; bkz. Munday, 2008, krş. Munday, 2012; krş. Mangiron ve O'Hagan, 2006). Bu durum, video oyun yerelleştirmesi endüstrisinde çevirmenin yazılım yerelleştirmesine nazaran daha özgür olduğunu göstermektedir¹⁶⁰. Ayrıca, yazılım yerelleştirmesinde öne çıkan dil İngilizce iken; oyun yerelleştirmesinde Japoncadır (bkz. O'Hagan ve Mangiron, 2006: 13). Çünkü Square Co. ve Enix C., Konami, Namco Bandai, Sega, Nintendo, Sony Computer Entertainment gibi prestijli video oyun şirketleri Japonya kökenlidir¹⁶¹.

¹⁵⁸ bkz. Crisis oyunun Türkçe dublajı versiyonu.

¹⁵⁹ Bu bölümde ayrıca çevirmene düşen görevlerle ilgili alt bir başlık açılmamıştır. Çünkü video oyunları pek çok olay örgüsü, karakter, senaryo vb. unsurlardan oluştuğundan çevirmenin varlığı sürecin her adımında daha açık hissedilmektedir. Ayrıca, video oyunlarında; öyküleyici konu anlatımının bulunması, günlük dil kullanımı, değişik lehçeler, zaman zaman şaka, espri, ve şiirsel ifadelerin varlığı vb., edebi çeviride benimsenen çeviri yaklaşımlarının bu yerelleştirme türünde de kullanılabilmesini sağlayabilir. Çünkü çevirmen video oyun yerelleştirmesinde özgürdür. Bu bağlamda video oyun yerelleştirmesi dijital veya yazılımsal bir ürün olarak değerlendirildiğinde, edebi yönü olan bu metinlerin çevirisi yapılırken, oyunun üretkenlik temelli ekonomiye uygun olarak bir an önce yerelleştirilmesi için çeviri teknolojilerinden faydalanılmaktadır. Bu durum, akla bilgisayarlı teknolojilerin çok ileride edebi metinlerin çevirisinde kullanılıp kullanılmayacağı sorusunu getirebilir.

¹⁶⁰ Video oyun yerelleştirmesi çevirmene yerelleştirme süresince özgürlük tanısa da dijital içerikle ilgili olduğundan, yerelleştirme projesinde izlenen teknik adımlar ve kullanılan araçlar bu yerelleştirme türünde de kullanılabilir.

¹⁶¹ http://www.teknolojigundem.com/oyun-haberleri/video-oyun-dunyasinin-milyar-dolarlik-sirketleri-667794_p517131.htm.

Daha önce de belirtildiği gibi, çevirmen veya çevirmenlerin video oyun yerelleştirme esnasında birtakım uyarlamalara ve yaratıcılık gerektiren stratejilere başvurması yeni ortaya çıkan bir terim ekseninde cereyan etmektedir. Bu terimin dilimizdeki karşılığı “yaratıcı çeviri” veya “transkreasyon” (İng: Transcreation) olarak bilinmektedir. Yaratıcı çeviri erek kitlenin beklentisini gözeterek kaynak metinden farklı bir çeviri metin üretme esasına dayansa da çevrilen metnin temsil ettiği erek ürün kaynak metnin temsil ettiği kaynak ürün ile aynı pazarlama amaçlarına sahip olmalıdır (bkz. Bernal Merino, 2006; krş. Rodríguez, 2013). Başka bir deyişle, yaratıcı çeviride çevirmen özgür davranabilse¹⁶² de video oyunu kaynak ürünün başka dillerde satılması nedeniyle yerelleştirildiğinden, şirket politikasından sapacak şekilde yapılmamalıdır¹⁶³. Bununla birlikte Bernal Merino’nun ifade ettiği gibi (2006), video oyun yerelleştirilirken yerelleştirildiği kültür ve toplumun koşulları önem arz etmektedir. Bu nedenle, bazı oyunların olay örgüsü orijinal oyunun kaynak kültürde bıraktığı tat ve dokudan uzaklaşmadan yerel kitleye uygun olarak değiştirilebilir. Örneğin, Tomb Raider bilgisayar oyununu Japonya’daki oyunculara uygun hâle getirmek için Batılı versiyonunda yer alan bazı ürkütücü ölüm sahneleri atılmıştır. Bu sahnelerin yerine yenilerin eklenmesi yaratıcı çeviriye bir örnek teşkil edebilir.

Son olarak video oyun yerelleştirmesinde¹⁶⁴, bazı firmalar çeviri teknolojileri araçlarının kullanımına sıcak bakmasa da özellikle kurum dışı olarak yürütülen yerelleştirme projelerinde video oyun yerelleştirme süreci orijinal oyun geliştirilirken başladığı için, bu araçlara gerek duyulabilir. Bu bağlamda proje ve içerik yönetim sistemleri bile kullanılabilir (krş. Mangiron, 2007; krş. O’Hagan ve Mangiron, 2013). Ancak, çeviri bittikten sonra gerekli dilsel, işlevsel ve kozmetik sınamaların yapılması oyunun yerel kitle tarafından oynanabilirlik (İng: Game play, Playability) düzeyini artırmakta ve satışlara olumlu etki yapmaktadır.

¹⁶² Çevirmen, kaynak ürünün *orijinalliğini* (kasıtlı vurgu) bozmadan, metne yeni diyaloglar, şakalar, ses oyunları ekleyebilir (bkz. Mangiron http://www.languages-media.com/press_interviews_mangiron.php; Rodríguez, 2013).

¹⁶³ Zira tersi bir durum şirketi maddi zarara uğratabilir.

¹⁶⁴ Video oyun yerelleştirme zaman zaman gönüllü kullanıcılar tarafından da yapılabilmektedir. Gönüllü kullanıcıların çevirisi amatör çeviri, kullanıcı temelli çeviri, fan çevirisi, havuz çevirisi, işbirliğine dayanan çeviri (krş. Austerhüll, 2011) vb. adlarla anılabilir. Bu çeviriler genelde, video oyun yerelleştirmesinin resmi kurum veya şirketler tarafından yapılmadığı yerel kitleler için önem taşımaktadır.

3.4.4. Küçük Cihaz Yerelleştirme

Teknolojinin her geçen gün biraz daha gelişmesi ve yeni teknolojik keşiflerin yapılmasıyla, başta telefon satan (bkz. Sony, Samsung, Apple vb.) şirketler, dünyanın dört bir yanındaki fabrikalarında sayısız mühendis çalıştırarak, neredeyse altı ayda bir yeni telefon modelleri piyasaya sürmeye başlamıştır. Bugün ise cep telefonu pazarına hâkim olan son teknoloji akıllı telefon teknolojisidir (İng: Smart phones).

Motorola Mühendisi Martin Cooper'ın ürettiği bir kilogram ağırlığa sahip ve tam batarya ile yirmi dakika konuşma yapmaya izin veren tuşlu cep telefonu teknolojisinden¹⁶⁵, küçük olmasına rağmen internete bağlanabilmesi ve dokunmatik olması nedeniyle küresel bir dünyayı içinde taşıyan akıllı telefon teknolojisine ulaşılmasında, kullanıcıların satın aldıkları ürünleri çok iyi anlayabilmeleri ve kullanabilmelerini sağlayan yazılımların sayısının artması etkili olmuştur. Bu yazılımlar, telefonla birlikte gelebildiği gibi,¹⁶⁶ cep telefonu modeline göre Apple Store ve Google Android Market'ten de satın alınabilmektedir. Yazılımların işlerlik kazanabilmesi ve kullanıcıyı cezbetmesi için ise tıpkı diğer yerelleştirme türlerinde olduğu gibi, yerelleştirme sürecindeki aşamalardan geçmesi gerekebilir. Bundan böyle cep telefonu kullanıcıları telefonlarını sadece görüşme yapmak veya mesajlaşmak amacıyla değil aynı zamanda internette gezinmek, kitap okumak, müzik dinlemek, yeni insanlarla tanışmak, oyun oynamak, navigasyon özelliklerini¹⁶⁷ kullanarak bir adresi bulmak vb. pek çok nedenle kullanmaktadır.

Bu bağlamda yerelleştirme endüstrisinin kapsamının genişlediği ve teknolojik atılımlarla paralel olarak yeni türlerinin ortaya çıktığı söylenebilir. Bunlardan biri de telefon şirketlerinin¹⁶⁸ vazgeçilmezi olan küçük cihaz yerelleştirme (İng: Small device localisation) veya bir diğer adıyla uygulama (aplikasyon) yerelleştirmesidir¹⁶⁹.

Küçük cihaz yerelleştirme¹⁷⁰ projelerinde, diğer yerelleştirme türlerinde uygulanan yöntemler izlenebilmekte ve yerelleştirme uluslararasılaştırma basamağından başlayarak

¹⁶⁵ bkz. <http://www.mobiletisim.com/dosyalar/cep-telefonunun-tarihcesi>.

¹⁶⁶ Android ve IOS işletim sistemi.

¹⁶⁷ krş. Crespo, 2013.

¹⁶⁸ Crespo'ya göre (2013: 28), küçük cihaz yerelleştirme ayrıca mp3 oynatıcıları üreten firmalar tarafından da kullanılabilir.

¹⁶⁹ bkz. Crespo, 2013; Diri, 2015.

¹⁷⁰ Küçük cihaz yerelleştirme türünde, IOS uygulamaları *X-Code* yazılımıyla ya da .resx uzantısını destekleyen *Nubuto* ile çevrilebilirken, Android uygulamaları .xliff veya .xml formatındaki Bilgisayar Destekli Çeviri araçlarıyla çevrilebilmektedir (Diri, 2015: 194).

yapılabilmektedir. Bununla birlikte, yerelleştirme endüstrisinde çalışan bir çevirmen olan Diri'ye göre, bu yerelleştirme türünde geliştiricilerin ürettikleri uygulamalar yerelleştirmeye hazırlanmakta, çevirisi yapılmakta, sanal ortamda denenmekte ve son aşamada piyasaya sürülmektedir (Diri, 2015: 194). O hâlde, burada da bir tür ekip temelli yerelleştirme süreci söz konusudur. Ekipte görev alanların ne yapacakları projenin en başında, proje yöneticisinin liderliğinde belirlendiği takdirde, yerelleştirme evresi kolaylıkla atlatılabilir.

3.4.5. Multimedya Yerelleştirme

Yerelleştirme endüstrisinin kapsamını genişleten bir diğer alan da multimedya yerelleştirmesi olabilir. Aslında, bu terim için önerilen ilk kavram multi-medya çevirisidir. Multimedya kavramı akla görsel işitsel metinleri (örneğin; filmleri) getirmektedir. Görsel işitsel niteliği olan metinler ve filmler çoğunlukla pazarlama stratejileri nedeniyle başka kültürlerle dublajlanarak veya alt yazı çevirisi yapılarak aktarılmaktadır. Multi-medya yerelleştirmesi içinde; dublaj ve alt yazının yanı sıra metin, grafik, ses, görüntü, sunum, animasyon vb. öğelerin de yerelleştirilmesi gerekebilir¹⁷¹.

Bununla birlikte özellikle sinema endüstrisinin gişede hasılat yapması amacıyla vizyona giren filmlerin her biri *ürün* (kasıtlı vurgu) olarak değerlendirildiğinde ve bu ürünler başka toplumlara tanıtılmak amacıyla aktarılırken birtakım teknolojilerden faydalanılması nedeniyle, multi-medya çevirisi kavramı yerine multi-medya yerelleştirmesi de önerilebilmektedir. Bu bağlamda, multi-medya yerelleştirmesi bir başka tür olarak yerelleştirme endüstrisi çatısı altına alınabilmektedir.

Multi-medya yerelleştirmesi özellikle filmleri orijinal versiyonları yerine dublajlı olarak alımlamak isteyen veya filmde konuşulan dili bilmediğinden, filme alt yazı eklenmesini talep eden kişiler tarafından ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte, multimedya yerelleştirmesi oyun yerelleştirmesi türünde de karşılaşılabılır. Zira daha önce de vurgulandığı gibi oyun yerelleştirmesi yazılım ve görsel-işitsel çevirinin bir karışımıdır (bkz. O'Hagan, 2007). Oyun yerelleştirmesinde de yazılımsal aşamaların dışında alt yazı eklenmesi, dublaj yapılması¹⁷² ve hatta oyun için gerçeği aratmayan görsel-işitsel

¹⁷¹ <http://www.welocalize.com/education/guide-multimedia-localization/>.

¹⁷² Bu aşamalarda çeviri teknolojileri araçlarından ve teknolojinin sunduğu fırsatlardan yararlanılabilir.

sahnelerin oluşturulması gerekebilir. Bu da, süreç boyunca multi-medya yerelleştirmesine¹⁷³ de gerek duyulabileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, 1990'ların başında popüler olmaya başlayan yerelleştirme endüstrisinin kapsamı sürekli olarak genişlemekte ve neticede bu endüstri bünyesinde yeni türler ortaya çıkmaktadır. O hâlde yerelleştirme endüstriyel bir söylem olarak sadece yazılım, web sitesi ve video oyun yerelleştirmesi alanlarıyla sınırlı olmayıp küçük cihaz yerelleştirme, multi-medya yerelleştirme gibi alanlarda da karşılaşılabılır. Bununla beraber aslında pazarlama değeri olan her dijital, sanal veya bilgisayarlı ortamda hazırlanan *ürünün*¹⁷⁴ (kasıtlı vurgu) yerelleştirme endüstrisinde incelemeye değer yönleri bulunmaktadır¹⁷⁵. Bu nedenle, devingen¹⁷⁶ bir yapıya sahip olan yerelleştirme endüstrisiyle ilgili her türlü bilimsel, kuramsal (bkz. Pym, O'Hagan ve Mangiron) ve pratik (bkz. Dunne, Esselink vb.) alandaki gelişmelerin çeviribilim altında incelenmesinin, çeviribilimin olgun bir disiplin olarak gelişmeye açık yapısını olumlu anlamda etkileyebileceği ve disiplinlerarasılık (krş. Şan, 2014) kavramı üzerinde tartışılırken, bundan böyle disiplinlerötesilik kavramının da ön plana çıkmaya başlayabileceği düşünülmektedir. Son zamanlarda, yerelleştirmeyi geniş bir şemsiye terim olan çeviribilim altında incelemek üzere bazı girişimler zaten olmuştur (bkz. O'Hagan, 2015; Pym, 2010, 2014; Crespo, 2013, O'Hagan ve Mangiron, 2013; O'Hagan, 2006; Raído ve Austermühl, 2003).

¹⁷³ Multimedya yerelleştirmesi bu türler dışında görüntü, ses ve animasyon gibi öğelerin olduğu metinlerde de söz konusu olabilir.

¹⁷⁴ Dijital ve sanal alanda pazarlama değeri olan ürünler.

¹⁷⁵ Örneğin, bir ürünü pazarlamak amacıyla oluşturulan dijital veya sanal reklamlar da bu alanda reklam yerelleştirmesi türünün ortaya çıkmasını sağlamış olabilir.

¹⁷⁶ bkz. Kosaka ve Itagaki, 2003: 233. Ayrıca bkz: bir ürünün yerelleştirilmiş versiyonu, söz konusu ürünün yeni pazarlara açılması anlamına gelmektedir. İç pazarda popülerliği azalan bir ürün, uluslararası pazarda yerelleştirme sayesinde yüksek bir oranda kazanç sağlayabilir (bkz. Cronin, 2003: 14). Bu da yerelleştirmenin dinamizminin sürdürülmesinde önemli bir noktadır.

BÖLÜM 4: BİR PARADİGMA ADAYI OLARAK YERELLEŞTİRME

Yerelleştirme endüstrisinin çeviribilimi bir yerelleştirme paradigmasına sevk edip etmediğini inceleyen bu bölüm kuramsal dayanaklarını Kuhn, Handa ve Gungwu'nun paradigma kavramı, Popper'in Yanlışlamacılık İlkesi ve yerelleştirmeyle ilgilenen çeviribilimcilerin¹⁷⁷ ilgili görüşlerinden almaktadır. Bilindiği gibi, bir olgunun paradigma niteliği göstermesi için belli bir bilim topluluğuna hitap etmesi, bilim topluluklarının bu paradigma ile ilgili bir değerler sistemi oluşturması ve ona bağlılığını bildirmesi, başka bir deyişle bu konuda ikna olmaları ve neticede belli bir bilimsel modelin veya örneğin ortaya çıkması gerekmektedir. Bunun için de birtakım bilimsel devrimlere ihtiyaç duyulmaktadır (bkz. Kuhn, 1962).

Bilimsel alanda yaşanan bu tür devrim ve değişikliklerin ise ilk başlangıçta büyük çaplı olması zorunlu değildir ve hatta sayısı yirmi beş kişiden az olan bir topluluk dışında kimse, yaşanan gelişmeyi devrim olarak nitelendirmeyebilmektedir (krş. Kuhn, 1962/2008: 289). O hâlde, bir bilim topluluğunun başlangıçta yeni paradigma olarak kabul ettiği ve bilimsel çalışma yöntemlerini bu yeni paradigmaya uygun olarak değiştirdiği andan itibaren, bağlı oldukları paradigmanın eskiyeceği ve yıkılacağından endişe eden diğer insanları veya topluluklar tarafından bir direnç gösterilmeye başlanmaktadır. Ancak Kuhn'un da ifade ettiği gibi, bilim insanları ortak kitapları okusalar ve aynı başarılar üzerinde araştırma yapsalar da meslekteki uzmanlık esnasında farklı paradigmaları benimseyebilmekte ancak buna karşın farklı paradigmalar bir arada etkin olarak da bulunabilmektedir (Kuhn, 1962/2008).

Dolayısıyla, çeviribilimde yerelleştirme paradigmasını tartışmaya açarak bu tezin amacı diğer paradigmaları yok saymak değil, bilâkis uzlaşımçı yaklaşımla çeviribilimin olgunlaşmaya meyilli yapısına katkı sağlamaktır. Zira bilim dalları varlıklarını devam ettirebilmek için devingen bir yapıda ve yeniliklere açık olmalıdır. Ayrı bir çeviribilim paradigması olarak Betimleyici Çeviri Araştırmaları çeviri ürününe yoğunlaşırken, işlevci çeviri kuramları paradigmasının ağırlıkta çeviri sürecine yoğunlaşması iki farklı

¹⁷⁷ Yerelleştirme paradigmasını sadece Kuhn'cu paradigma ekseninde tartışmak, sosyal bilimlerde paradigma kavramının algılanışını açıklamada yetersiz olabileceğinden, tezde birleştirici bir yaklaşım (bkz. Handa, Gungwu) kullanılmıştır.

paradigmanın aynı bilim dalında farklı rolleri olabileceğini¹⁷⁸ göstermektedir¹⁷⁹. Buna ek olarak, aynı bilim dalında bile birden fazla uzmanlık alanı ve meslek olabilir. Her bir meslek üyesinin ve uzmanın bağlı olduğu paradigma da birbirinden farklılık gösterebilir. Bu bağlamda, çeviribilim üst çatı kavram olarak düşünülürse, bu üst çatı kavram altında incelenen uzmanlık dallarının her birinde farklı paradigmalar ortaya çıkabilir¹⁸⁰. Ekonomik ve teknik alanları akla getiren yerelleştirme endüstrisi de farklı bir uzmanlık alanı olarak veya başka bir ifade ile çevirinin özel bir alanı şeklinde değerlendirilirse, çeviribilim çatısı altında farklı bir paradigma olarak ele alınması çeviribilime bir yenilik katmakta mıdır sorusu burada akla gelebilir.

1990’lardan itibaren ekonomik anlamda önemli bir endüstri haline gelen yerelleştirme endüstrisi ile ilgili olarak her geçen gün çeviribilimci ve çevirmenlerin yazdıkları kitap ve makale sayısının arttığı gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, yerelleştirmeyi kuramsallaştırmaya odaklanan veya yerelleştirme paradigması kavramını kullanan ve bu kavrama ilgi gösteren çeviribilimciler de bulunmaktadır: bkz. Pym, O’Hagan, Austermühl, Mangiron, Crespo, Dunne¹⁸¹, Bernal Merino vb. Bu çeviribilimcilerin yerelleştirme paradigması kavramını kullanması, onların çeviribilim çatısı altında bu alanla ilgili olarak bir bilim topluluğu¹⁸² oluşturduğu izlenimi verebilir. Bu konuyla ilk ilgilenen çeviribilimci Pym’dir. Muhtemelen, çeviribilimde bir provakasyon oluşturmak amacıyla 2010 yılında *Exploring Translation Theories* adlı bir kitap yazmış ve 2014 yılında bu kitabın ikinci baskısını yayınlamıştır. Kitabında, Pym çeviribilimin altı paradigmasını¹⁸³ şu şekilde sıralamaktadır:

1. Eşdeğerlik

¹⁷⁸ Özellikle sosyal bilimler alanında birden çok paradigma aynı anda kendine yaşam alanı bulabilir. Ayrıca hiç kimse tek bir paradigmaya bağlı olmak zorunda değildir. Hatta bazen paradigmalar arasında hareket etme kabiliyeti özgürlüğü olmalıdır. Bu sayede, mevcut sorunlar çözülebilir (bkz. Pym, 2010; 2014).

¹⁷⁹ Doğa bilimlerindeki paradigma kavramı ile sosyal bilimlerde paradigma kavramının algılanışı arasındaki farklılıklar için birinci bölüme bakınız.

¹⁸⁰ Kültürel Dönemeç, Betimleyici Çeviri Araştırmaları ve Lefevre’nin Yeniden Yazım kavramı edebi çeviriye yoğunlaşırken, Skopos Kuramı ağırlıkta teknik çeviriye yoğunlaşmaktadır. Bugün ise teknolojik ilerlemeye bağlı, O’Hagan ve Ashworth, yeni paradigma olarak tele-çeviri ve tele-tercüme kavramları üzerinde durmuştur. Ayrıca O’Hagan, 2013 yılında Mangiron ile çıkardıkları bir kitapta yerelleştirme paradigması adıyla bir bölüme de yer vermiştir (bkz. O’Hagan ve Ashworth, 2002, O’Hagan ve Mangiron, 2013).

¹⁸¹ Dunne editörlüğünü yaptığı *Perspectives on Translation* (2006), kitabındaki “Introduction: A Copernican Revolution: Focusing on the Big Picture of Localization” başlıklı giriş yazısında, kitap içeriğini tanıtırken “yerelleştirme paradigması” (current “localization paradigm”) kavramını kullanmıştır (bkz. Dunne, 2006: 9).

¹⁸² Paradigmalar bilim topluluklarına aittir.

¹⁸³ Ayrıca bkz. <http://www.youtube.com/watch?v=qFJeWlkkF64>.

2. Amaç Kuramları (Skopos ve Çeviriye ilişkin Eylem Kuramı gibi İşlevci çeviri Kuramları)
3. Betimleyici
4. Belirsizlik ilkesi: Yapı Söküm (bkz. Jacques Derrida)
5. Yerelleştirme
6. Kültürel Çeviri (Pym, 2010, 2014)¹⁸⁴

Pym, söz konusu kitabın birinci baskısında (2010) beşinci bölümde ele aldığı yerelleştirme kısmının girişinde yerelleştirmeyi sadece bir serbest uyarılma olarak tanımlarken, ikinci baskıdaki (2014) girişte yerelleştirmenin tanımını ayrıntılı olarak yapmıştır. Bu tanıma göre yerelleştirme genelde yazılım, kullanma kılavuzları, web sitelerinin çevirisi ve adaptasyonudur¹⁸⁵ (Pym, 2014: 117). Birinci baskıdan farklı olarak ikinci baskıdaki girişte bu ayrıntılı tanımın yapılması, çeviribilim camiasının yerelleştirme endüstrisi hakkında daha net bilgilendirilmesini sağlayarak, bu yeni paradigma adayına (bkz. Pym, 2010; 2014) karşı çeviribilimcilerin tepkisini azaltmak olabilir. Zira 2010 yılında yazılan baskıyla 2014 yılındaki baskı arasında bir nokta daha göze çarpmaktadır: Yerelleştirmenin detaylı olarak tanıtıldığı bölüme geçmeden önce Pym, birinci baskıda yerelleştirmenin bir paradigma olup olmadığı sorusunun henüz kanıttan uzak olduğunu belirtmiştir¹⁸⁶. Ancak, 2014 yılındaki baskıya bakıldığında, “kanıttan uzak” ifadesi kaldırılmış ve yerelleştirmenin niçin bir paradigma olarak adlandırılması gerektiği sorusu sorularak, yerelleştirme alt başlığına geçilmiştir¹⁸⁷. Bu noktadan hareketle, Pym yerelleştirmeyi çeviribilimin bir paradigması olarak daha benimsemiş¹⁸⁸ görünmektedir ve yerelleştirmenin paradigma olup olmadığının incelenmesi meselesini ise her bilim dalında olduğu gibi sorgulayıcı bir yaklaşımla sürdürmek istemiş olabileceğinden, yerelleştirme bölümüne başlarken bu soruyu sormuş olabilir.

¹⁸⁴ Pym, bu altı paradigmayı ayrıca 2010 yılında yazdığı “Translation Theory Today and Tomorrow Responses to Equivalence” (2010) (Tr: “Bugünün Çeviri Kuramı ve Eşdeğerliğe Yarınki Tepkiler”) makalesinde de açıklamaktadır. Makalenin başlığına bakıldığında, çeviri kuramlarının yeni durum ve şartlara göre değişmesi ve devingen bir nitelik göstermesi gerektiği çıkarımı yapılabilir.

¹⁸⁵ Bu tanıma oyun yerelleştirmesi de dâhil edilebilir.

¹⁸⁶ “Why it should be called localization is far from evident” (Pym, 2010: 121).

¹⁸⁷ “Why should it be called Localization?” (Pym, 2014: 118).

¹⁸⁸ Krş. Pym, 2010.

O'Hagan ve Ashworth'a göre, yerelleştirme yeni paradigmanın kuramsallaştırılmasında mükemmel bir örnek sunmaktadır¹⁸⁹ (bkz. O'Hagan ve Ashworth, 2002). Başka bir deyişle, yerelleştirme gelecekte karşılaşılabilecek dilsel/kültürel/teknik meselelerin (geleneksel çeviride meydana gelebilecek kavramsal değişiklikler dâhil olmak üzere) kuramsallaştırılması için ideal teşkil edebilir (krş. O'Hagan 2006: 40)¹⁹⁰. Geleneksel çeviri anlayışında, bir kaynak metin ve bir erek metin söz konusudur. Erek metin oluşturulma sürecinde, kaynak metin zaten önceden oluşturulmuştur ve çeviri kaynak metne göre veya kaynak (girdi) metinden yola çıkarak yapılmaktadır. Bu durum "binary opposition principle" (Tr: "ikili karşıtlık ilkesi") doğrultusunda cereyan eder. Ancak yerelleştirme projelerinde, spesifik bir kaynak metin yoktur. Kaynak metnin yerini aracı metinler, veritabanları, çeviri bellekleri, yapay diller ve yerelleştirmenin önemli aşamalarından biri olan asıl metni standartlaştırmaya yönelik uluslararasılaştırılmış metinler almıştır. Başka bir deyişle, kaynak ve erek metin arasındaki ikili karşıtlık (ayrıca bkz. Pym, 2004; 2012) ortadan kalkmış¹⁹¹, artsüremliler olarak yürütülen çeviri eylemi kaynak metin (başlangıç metni¹⁹²) üretilme aşamasındayken yani, eşsüremliler olarak yapılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni, çeviride üretkenlik temelli yaklaşımların benimsenmesi olabilir. Bu durum yerelleştirmenin paradigma olup olmadığının açıklanmasında ideal bir durum teşkil edebilir görünmektedir. Ancak bununla ilgili ayrıntılı bilgi ve diğer ideal koşullar tezin ileriki sayfalarında açıklanmıştır.

Pym "Theories of Localization Part I" videosunda da yerelleştirme paradigmasından bahsetmektedir. Bu videoda Pym teknolojinin merkez konuma geçtiğini belirterek fikirler yerine nesnelere ön plana çıktığını vurgulamaktadır¹⁹³. Başka bir deyişle, artık kaynak metnin yerini kaynak ürün almıştır (ayrıca bkz. Pym, 2010; 2014). Bundan böyle endüstriyel anlamda önemli olan kaynak metnin erek kitleye aktarılması değil, kaynak dildeki malzemelerin, metinlerin ve metinlere ait bileşenlerin temsil ettiği kaynak ürünün pazarlama amacıyla erek tüketiciye veya kullanıcıya aktarılması ya da ulaştırılmasıdır.

¹⁸⁹ O'Hagan, ayrıca Mangiron ile birlikte 2013 yılında çıkardığı *Game Localization* kitabında, Yerelleştirme Paradigması kavramını kullanarak, bir bölümü bu konuya ayırmış ve çeviribilim-yerelleştirme arasındaki kuramsal bağı tartışmaya açmıştır. Bu bölümden yapılan atıflar tezin bazı sayfalarında bulunmaktadır.

¹⁹⁰ Bu durum, Roehampton Üniversitesi Modern Diller ve Çeviri Bölümünde çalışan oyun yerelleştirmesi uzmanı Dr. Bernal Merino tarafında da Londra'da tezle ilgili çalışma yapıldığı dönemde dile getirilmiştir.

¹⁹¹ Ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013.

¹⁹² bkz. Pym 2010; 2012; 2014.

¹⁹³ <https://www.youtube.com/watch?v=DkP5i3ve2cs>.

Ayrıca şu an Birmingham'daki Aston Üniversitesinde çalışan bir çeviribilimci olan Austermühl ile yerelleştirmenin paradigma adayı olup olmadığı ile ilgili tarafımızca bir mail görüşmesi yapılmıştır. Bununla ilgili olarak Austermühl'e 2003 yılında Raído ile birlikte çıkardığı "Translation, Localization and Technology-Current Developments" (Tr: "Çeviri, Yerelleştirme ve Teknoloji: Mevcut Gelişmeler") makalesinde ele aldığı yerelleştirme paradigması kavramıyla ilgili olarak düşünceleri sorulmuştur. Austermühl, teknolojinin farklı türlerinin yol açtığı her değişimin bir paradigma değişimi olarak düşünölmeye değer olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁴ Bununla paralel olarak, Austermühl, 2006'da farklı yazarların kaleme aldığı pek çok makaleden oluşan *Translation Technology and Its Teaching* (2006) kitabında, çevirmenlerin yerelleştirme yapmaları için gerekli olan eğitimleri ilgili bir makale yayınlamış ve yerelleştirme paradigmasının kuramsal yönü göz önüne alındığında, çeviri sürecinin endüstriyel hâle gelmesine bağlı olarak, çevirmenler ve yerelleştiricilerin profesyonel yaşamlarında değişiklikler meydana geldiğini belirtmiştir (Austermühl, 2006: 76).

Fleischmann ve Schmitt (2000: 59) de teknik çeviri alanı¹⁹⁵ ciddi bir şekilde incelendiğinde, çeviribilim çatısı altında yeni bir paradigma değişikliği yaşanabileceğini düşünmektedir. Zira gerek küresel olarak gerekse de Almanya'da teknik metinlerin çeviri oranı günden güne artmaktadır.

Bu bilgiler ışığında, tez yerelleştirmeyi paradigma eksenini etrafında incelemekte, bunu yaparken küreselleşme olgusunun ve bilişim ve iletişim teknolojilerinin etkisini açıklamakta, çeviri teknolojilerine ilişkin araçlardan kuramsal ağırlıkta bahsetmekte, yerelleştirmenin getirdiği yenilikler ile özelliklerini tartışarak, mevcut çeviri kuramlarıyla kıyaslamakta, bir kuram denemesi yapmakta¹⁹⁶, bunlarla paralel olarak yerelleştirme model(ler)i üzerinde durmakta ve çevirmen edinçlerinden bahsederek yeni öneriler de bulunmaktadır.

¹⁹⁴ Mail görüşmesi: "I still do believe it is worth thinking of the changes brought about by the various forms of technologies as a paradigm shift" (Austermühl, 2015).

¹⁹⁵ Yerelleştirme teknik çeviri alanını akla getirmektedir.

¹⁹⁶ Bu kuram denemesi, Pym'in *Exploring Translation Theories* (2010) adlı kitabında notlar kısmındaki alt başlıktan (İng: Write Your Own Theory"; Tr: Kendi Kuramınızı Yazın") ilham alınarak yapılmıştır.

4.1. Bilişim ve İletişim Teknolojilerinin ve Küreselleşme Olgusunun Etkisi¹⁹⁷

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, transistörün icadı (1947), yarı iletkenlerin üretilmesinde silikon teknolojisinin kullanılması (1954), entegre devrenin icadı (1957), Intel firmasında çalışan Ted Hoff'un çipli, mikro işlemcili bir bilgisayar üretmesi (1971), Bilişim Teknolojileri devriminin temellerini oluşturmuş ve özellikle 1970'lerde bilgisayar yazılımlarının geliştirilmeye başlanması, kişisel bilgisayarların popüler hâle gelmesinde mikroelektronik alanındaki ilerlemelere hız kazandırmıştır (bkz. Cronin, 2003: 10). Neticede, maddi üretim yerine bilgisayarlı araçlar ve bilişim teknolojilerine dayalı bir üretime geçilmiştir (Türkdoğan, 2009: 10-11).

Bundan böyle yaşanan teknolojik devrimler ve ortaya çıkan yeni araçlar sayesinde, insanlar artık bir yerden diğerine kolaylıkla ulaşabilmekte ve dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar birbirleriyle anında iletişim kurabilmektedir¹⁹⁸. Maymunun muza erişebilmesi için çubuk kullanması yeterliyken, insanoğlu ulaşmak istedikleri için farklı ve çeşitli araçlar kullanmaktadır. Bunun daha etkili sağlanabilmesi için, bilişim ve iletişim alanındaki gelişmelerin yanı sıra küreselleşme olgusunun¹⁹⁹ teknolojik bir zeminde daha hızlı ilerletilmesi ve bu nedenle alt yapının oluşturulması gerekmektedir. Zira teknoloji dünya ile kurulan bağ ve iletişim kanallarını geliştirmekte ve adeta küresel bir köy oluşturmaktadır (krş. Pym, 2011:1; Pym, 2004; Shiyab, 2010). Bu sayede insanlar ve ürünler, özellikle elektronik araçlar sayesinde uluslararası hareket hacmini arttırabilir, ülkeler arasındaki sınırlar ortadan kaldırılır ve birbirinin dilini anlamayan toplumların etkileşimleri daha yüksek oranlara ulaşır (krş. O'Hagan ve Ashworth, 2002: 1; bkz. Morley ve Robins, 2011; bkz. Shiyab, 2010; bkz. Tang ve Gentzler, 2009).

Bununla birlikte, küreselleşme olgusunu hızlandıran teknolojinin ilerlemesinde şirketler arasında süregelen rekabete ihtiyaç duyulmaktadır²⁰⁰. Bugün pek çok bilgisayar şirketi ürün yelpazelerini sürekli olarak çeşitlendirerek, merkezleri dışında dünyanın diğer

¹⁹⁷ Ho'ya göre, küreselleşme "*karmaşık ekonomik ve sosyal bir süreçtir*" (Ho, 2008: 55). Cheng ise, küreselleşmeyi "*değerlerin, bilginin, teknolojinin, davranışla ilgili kuralların dünyanın farklı bölgelerindeki ülkeler ve toplumlar arasında aktarımı, uyarlanması ve geliştirilmesi*" şeklinde tanımlar (Cheng, 2005: 24).

¹⁹⁸ Örneğin fiziksel ulaşım ve iletişim kavramlarının yanı sıra sanal ulaşım ve iletişim kavamları da (bkz. Pym, 2011) artık zikredilmektedir.

¹⁹⁹ Cronin'e göre, küreselleşme; insanların, malların, fikirlerin vb. küresel çapta dolaşımını vb. içine alan bir terimdir (Cronin, 2003: 77).

²⁰⁰ Bu durum Balay tarafından da dile getirilmiştir. Ona göre, küresel rekabet artık İngiltere-Almanya, Japonya-Almanya, Avrupa-ABD gibi ülkeler arasında olmaktan ziyade, daha çok şirketler arasında olmaktadır (Compaq ve Toshiba gibi). (Balay, 2004: 63).

bölgelerinde de farklı şubeler ve birimler açmaya başlamış, neticede ekonomik küreselleşme hareketi²⁰¹, sayıları gitgide artan farklı tüketici toplumları hedefler hâle gelmiştir. Çoğunlukla şirketlerin başlattığı bu hareket sonucu pek çok teknolojik ürün kitlelerin hayatlarına girmiş ve yaşamlarını kolaylaştırarak bir toplumsal küreselleşme hareketine dönüşmüştür²⁰². Başka bir deyişle özellikle bilgisayar şirketlerinin, küreselleştirme stratejilerini benimseyerek, ürünlerini orijinal ortamı dışında farklı toplumlara tanıtması ve satması, şirketlerin kâr elde etmesini sağlamakta ve neticede küreselleşme ekonomik bir boyut kazanmaktadır. Öte yandan, bu ürünleri farklı dillerde alımlayan tüketici toplumların ürünler sayesinde yaşam kaliteleri yükselbilmekte ve günlük hayatları kolaylaşabilmektedir. Bu da küreselleşmenin toplumsal boyutunu açıklayan bir unsur teşkil edebilir. Söz gelimi, Microsoft'un çıkardığı Windows 10 işletim sistemi şirketin ekonomik anlamda küreselleşmesine katkı yaparken, yazılım pek çok dile çevrildiğinden farklı ülkelerde yaşayan kullanıcılar bu son işletim sistemini kullanabilmektedir ve Windows Vista'dan önceki işletim sistemi olan XP'yi kullanan bir kullanıcının, artık güncelleme desteği olmamasından ve yeni işletim sistemi son video oyunları için önemli olan Directx 12'yi de desteklediğinden dolayı, bu işletim sistemine geçmesi gerekebilir. Burada ekonomik amaçla küreselleştirilen bir yazılım ürününün kullanıcıların yaptıkları işleri kolaylaştırarak veya yeni teknolojik ortama geçişlerini sağlayarak toplumsal bir işleve katkı yaptığı söylenebilir.

George Ho'nun 2008' de yazdığı *Globalization and Translation: Towards a Paradigm Shift in Translation Studies* (Tr: *Küreselleşme ve Çeviri: "Çeviribilimde Bir Paradigma Değişimine Doğru"*) kitabında, küreselleşmenin çeviribilimde paradigma değişimini etkilediği ima edilmektedir. Bununla paralel olarak günümüzde, en çok çevrilen metin türleri uzmanlık alanlarını içeren kullanmalık metinlerdir. Başka bir deyişle klasik felsefe, din, kültür, edebiyat vb. metin türlerini kapsayan kanonik metinler yerine günümüzde daha çok ticari, teknik, hukuki ve multimedya metinler (kanonik olmayan) çevrilmektedir (bkz. Ho, 2008: 1-2). Küreselleşme olgusunun ekonomik boyutu düşünüldüğünde de şirketlerin en çok çevrilmesini talep ettiği metin türleri kullanmalık metin türleridir. Burada kanonik metin çevirisinden kanonik olmayan metinlerin çevirisine doğru bir paradigma değişimi yaşandığı söylenebilir. Bu paradigma değişimi, küreselleşme

²⁰¹ Şirketler nezdinde.

²⁰² Burada küreselleşme olgusunun ekonomik ve toplumsal yönü açıklanmıştır.

olgusundan temel almaktadır. Ancak burada şöyle bir soru da akla gelebilir: “Küreselleşme, paradigma değişimini hızlandırdığı bu yüz yılda dayanağını nereden almaktadır? Daha doğrusu, küreselleşmenin beslenmesindeki itici güçlerden biri de yerelleştirme olabilir mi?”

Ekonomik ve toplumsal bağlamda küreselleşme olgusunun hızlanmasında, her ne kadar şirketlerin küreselleştirme stratejileri belirleyici bir adım olsa da, yerelleştirmenin rolü de büyük olabilir. Çünkü başarılı uluslararasılaştırılan bir ürüne ait içerik ve bileşenler doğru stratejilerle yerelleştirildikçe, şirket ekonomik küreselleşme²⁰³ hacmini arttırabilmekte ve söz konusu üründen yararlanan tüketici toplumların sayısı çoğalmaktadır. Şirketin ekonomik küreselleşmesine katkı yapan arabulucular profesyonel çevirmenler ve yerelleştirmenler olarak düşünülebilir. Bu bireyler, küresel ekonominin gelişmesine aracılık ederken, sosyal hizmet alanları ve ticaretin geliştirilmesine de katkı yapmaktadır (krş. Ho, 2008: 6). Bununla paralel olarak Schäffner’a göre, “küreselleşme süreçleri bilhassa ekonomi ve pazarlama alanlarında belirgin olmasına rağmen yaşamın, siyasi ve toplumsal sistemlerin, kurumların, değerlerin her alanını ve ayrıca bireylerin günlük faaliyetlerini etkilemektedir” (Schäffner, 2000: 1). Bu veriler ışığında, yerelleştirilen ürünler sayesinde insanlar ve hatta kurumlar işlerini daha kolay bir şekilde yürütebilmektedir. Ayrıca, ürünler yerelleştirildikçe ürün küresel bir boyut kazanabilir ve bu durumun insanların hayatlarını kolaylaştırmasıyla²⁰⁴ da küreselleşme olgusu²⁰⁵ hızlanabilir. O hâlde küreselleşme çatı kavram olarak paradigma değişimini hızlandırabiliyorken, teknolojik devrimler eşliğinde yerelleştirme endüstrisi de küreselleşmenin ekonomik ve bundan kaynaklı toplumsal bağlamda beslenmesinde, küreselleşme paradigmasını destekleyen bir diğer paradigma olarak, paradigma değişimine yol açabilir görünmektedir²⁰⁶. Bununla ilintili olarak Raído ve Austermühl

²⁰³ Cronin’e göre, teknoloji birleştiriciyken, kültürler birbirinden farklı olabilir. Bir ürüne ait belgelerin ve içeriğin yerelleştirilmesi yapılsa bile, aynı model bir ürün başka bir ülkede satışa çıktığında aynı şekilde çalışacaktır (bkz. Cronin, 2003: 31). Yerelleştirmenin amaçlarından biri de her ne kadar bir ürünün içeriğine ait dilsel, kültürel ve teknik uyarlamalar yaparak, ürünü hedef ortamın beklentilerine uygun hâle getirmekse de, belirlenen amaçlar arasında bir ürünü diğer versiyonundan ayırmak değil, teknolojinin birleştirici özelliğinden faydalanarak, ürünün hedef pazar alanında da satılmasını sağlamak vardır. Bu da küresel ekonominin gelişmesine katkı yapar. Ancak bunların sağlanması için yine de yerelleştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

²⁰⁴ Pazarlanacak ürüne ait içeriğin ve kullanma kılavuzunun yerelleştirilmesi o ürünü kullanan kişinin üründen daha yüksek oranda verim almasını sağlayabilir.

²⁰⁵ Küreselleşme olgusu çeviribilimdeki temel ilkelerin yeniden incelenmesini (krş. Dollerup, 2008: 31) gerektirebilir.

²⁰⁶ Bu nedenle çeviribilim çatısı altında da yeni paradigmalardan biri olarak ele alınmaya değer bir yönü olabilir.

yerelleştirmenin çeviribilim için bir paradigma değişikliğine yol açıp açmadığına dair bir soruyu 2003 yılında sormuşlardır. (Raído ve Austerhöhl, 2003: 225).

Şekil 2. Bir Ürünün Küresel Boyuta Ulaşmasındaki Aşamalar²⁰⁷ (krş. Sikes, 2009)

O'Hagan ve Ashworth da 2002 yılında yazdıkları *Translation-Mediated Communication in a Digital World*'ta (Tr: *Dijital Dünyada Çeviri Aracılı İletişim*), tele-çeviri ve tele-tercüme kavramlarının teknolojik ilerlemelere bağlı olarak bir paradigma değişimine yol açtığını ileri sürerken, yerelleştirme ve yerelleştirmeye bağlı süreçlerin de dil endüstrisi bünyesinde bir paradigma olarak düşünülebileceğini belirtmişlerdir. Onlara göre, yerelleştirme geleneksel çeviri ile ilgili unsurları barındırmasına karşın, tam anlamda geleneksel çeviri paradigması temeline oturtulamamaktadır. O'Hagan ve Ashworth'ün, mütercim tercümanlığın bir paradigmasını²⁰⁸ teşkil eden basılı medyanın hâkim olduğu fiziksel ve yüz yüze iletişimden dijital medyanın²⁰⁹ hâkim olduğu internet ve bilgisayar aracılı²¹⁰ iletişime geçildiğini ve bunun da tele-çeviri ve tele-tercüme kavramlarını ön plana çıkararak bir paradigma değişimine yol açtığını belirtmeleri (O'Hagan ve Ashworth, 2002: 129), işlerlik kazanması için bilgisayar teknolojileri ortamına ihtiyaç

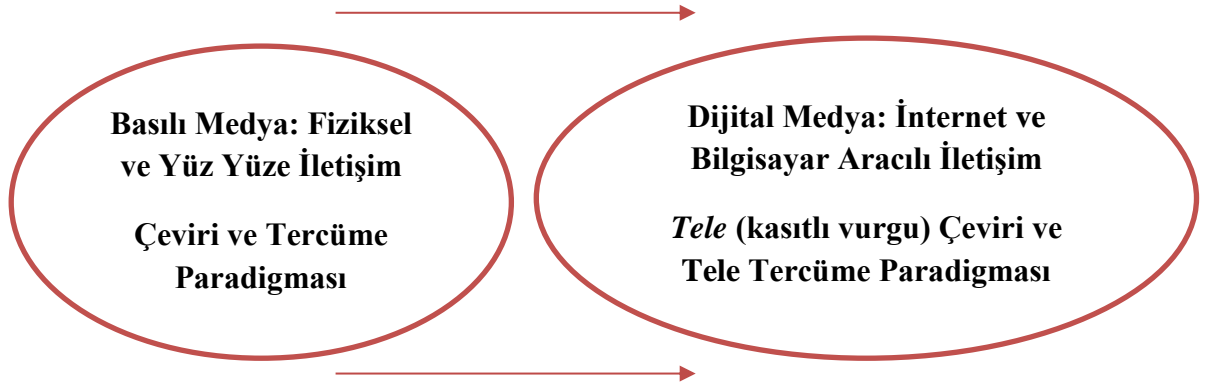
²⁰⁷ Bu şekilde de görüldüğü gibi, bir ürünün küreselleştirilmesine karar verilmesi ve bununla ilgili stratejilerin belirlenmesi ve bir proje ekibini oluşturulması atılacak ilk adımdır. Sonraki aşamada, ürünün uluslararasılaştırılması aşaması başlar. Bu aşama bittikten sonra en somut adımlardan biri olan yerelleştirme aşamasına geçilir. Ürün yerelleştirilmedikçe küreselleşemez. Çünkü dünyadaki herkes ürünün orijinal dilini anlamayabilir. Bu da yerelleştirmeyi, gerek ekonomik gerekse de bundan kaynaklı ortaya çıkan toplumsal küreselleşme hareketleri için somut besleyici bir aşama haline getirebilmektedir.

²⁰⁸ O'Hagan ve Ashworth, paradigma kavramını Kuhncu yaklaşımıyla irdelemektedir (2002).

²⁰⁹ Dijital medya kavramı, dijital okur yazarlık kavramını da beraberinde getirmiştir.

²¹⁰ Artık bilgi alışverişi, tele-iletişim kanalları yoluyla ve İnternet üzerinden hızla yapılır bir hâle gelmiştir: "Schneider gibi bir Alman şirketi örneğinde, teknik dokümantasyonlar, birbirinden binlerce kilometre uzaklıkta bulunan 3 farklı bölgede, üç farklı dilde (Fransızca, Almanca, İngilizce) oluşturulur. Dağınık bilginin koordinasyonu ve çevirisi, Bilişim Teknolojileri sistemlerinin kullanılması yoluyla sağlanmaktadır" (Hoffmann ve Mehnert 2000: 66'dan akt. Cronin, 2003: 43).

duyan ve ekipte görev alanların birbirine uzak bile olsalar çoğunlukla tele iletişim teknolojisiyle bağlı olduğu yerelleştirmeyi de bir paradigma değişimi olarak düşündürebilir.

Şekil 3. Bilişim Toplumuna Geçiş ve Yeni Tele Çeviri ve Tele Tercüme Paradigması²¹¹ (O'Hagan ve Ashworth, 2002: 129).

Yerelleştirmenin bir paradigma adayı olarak değerlendirilmesinde diğer bir etken ise, yerelleştirme endüstrisinin statik değil, devingen bir endüstrisi olmasıdır. Zira yerelleştirmede kullanılan araçların sayısı günden güne çeşitlenmekte ve eskiden sadece yazılım yerelleştirmesiyle açıklanan yerelleştirme endüstrisi günümüzde başka alanları da içine alacak şekilde gelişmektedir. Örneğin, web yerelleştirme projeleri yazılım yerelleştirme projelerine göre artık daha yüksek oranlarda yapılmaktadır. Bunda internet kullanım oranının yükselmesi ve buna göre kullanıcıların beklentilerinin ve kullandıkları metin türlerinin değişmeye başlaması etkili olmuştur²¹². Örneğin, internet ortamında bir

²¹¹ O'Hagan ve Ashworth'un Tele-Çeviri ve Tele Tercüme Paradigmaları uzaktan çeviri olarak da düşünülebilir (ayrıca bkz. Balkul, 2015). Bu çevirmenlerin, çeviri yaptıkları kaynaktan uzak olsalar bile, ağ veya tele iletişim kanalları yoluyla diğer ekip üyeleriyle anlık iletişim kurabilmeleri ve bu şekilde daha hızlı çeviri yapabilmeleri anlamına gelmektedir. Yerelleştirme projeleri de günümüzde çoğunlukla birbirlerine bağlı durumdaki bir ekip çalışması şeklinde yürütüldüğünden ve tele-iletişim kanalları kullanılabilirliğinden, tele çeviri anlayışına göre yapılabilir. Bu noktada, tele-çeviri ve tele-tercüme gibi yerelleştirme de çeviribilim çatısı altında farklı araçların kullanımını gerektirdiğinden, iletişim kanalları değiştiğinden ve çeviri yapılan ortam geleneksel çeviriye göre farklı olduğundan yenilik sunma adına bir paradigma olabilir görünmektedir.

²¹² Burada, Kuhn'cu paradigmadan farklı olarak Handa'nın sosyal paradigma kavramı akla gelebilir. Daha önce de belirtildiği gibi, sosyal paradigma kavramının özünde (1986), toplumların yapısında önemli yenilik ve değişikliklerin yaşanması ve bunun da ekonomik, coğrafik, kültürel ve siyasi sınırları aşan bir özellik göstermesi bulunmaktadır. Handa için, sosyal paradigma değişikliklerini belirleyen sosyal koşullardır. Yerelleştirme de tıpkı tele-iletişim kanallarını destekleyen tele-çeviri ve tele-tercüme paradigmatları gibi farklı bir paradigma olarak, şirketlerin ekonomik kazanç elde etmesini sağlayarak, o şirketlerin ait oldukları toplumun da bundan etkilenmesini mümkün kılabilir ve yerelleştirilen ürünler de yerelleştirildikleri toplumlarda yenilik ve değişiklik meydana getirebilir. Başka bir deyişle olgusal anlamda birtakım ilerlemeler meydana gelmesine katkı yapabilir (tüketici toplumdan üretici topluma dönüşmek gibi). Yerelleştirme ayrıca çevirmenlerin sosyal ortamlarını da etkilemiş ve farklı araçların kullanılmaya başlanmasıyla

ürün almak isteyen kullanıcılar, satın alacakları ürünleri piyasadan çok daha ucuza alabilmekte ve hatta bu amaçla yabancı web sitelerini kullanmaktadır. Bu durum, web yerelleştirmesine duyulan ihtiyacı artıran bir faktör olabilir ve ses, grafik, ikon, video, animasyon gibi unsurlarla desteklenmiş (bkz. Crespo, 2013: 56), klasik yazım tekniğinin aksine (bkz. sentagmatik, dizimsel, liner), çoğunlukla dikeysel (bkz. paradigmatik, dizisel, non-liner) yazım tekniği ile hazırlanan web metin türleri ortaya çıkmıştır. Bu sayede, internet kullanıcıları metin içinde aradıkları kısımları metnin bütününe yatay olarak okumak zorunda kalmadan, control+f kısayol tuşlarıyla daha kısa sürede bularak, içeriğin kendilerini ilgilendiren kısımlarını okumaktadır²¹³. Ayrıca günümüzde çoğu belge ve ürün bilgisi çevrimiçi olarak sunulmaktadır. Buna paralel olarak ürün broşürleri, kullanma kılavuzları artık elektronik ortamda yayınlanacak şekilde hazırlanmakta, dünyanın önde gelen gazeteleri ve dergileri çevrimiçi olarak yayınlanmakta ve çeşitli dillerde hizmet vermektedir. Bu tür çevrimiçi metinler, basılmış metinlerin aksine daha kolay ve hızlı güncellenir, bu da çevirilerine yansır (O' Hagan ve Ashworth, 2002: 9). Bu durum ve koşullar teknolojik bağlamda, normal okur yazarlık anlayışından dijital okur yazarlığa geçildiğine bir işaret olabilir²¹⁴. 2001 yılında dâhi Austermühl'ün web yerelleştirmesinin doğmasında ana etken olan internet teknolojisinin, kullanıcılara aradıkları her türlü bilgileri etkili olarak araştırmaları hususunda katkı yaptığını belirtmesi yukarıdaki açıklamaları doğrulayan bir ifadedir. Üstelik olgusal anlamda, insanların hayatlarını belirgin ölçüde etkileyen, internet teknolojisi bir paradigma değişimi olarak düşünülmektedir²¹⁵ (bkz. Austermühl, 2001: 38). Dolayısıyla, web yerelleştirmesine duyulan gereksinim de her geçen gün artmaktadır²¹⁶.

2013 yılında, yerelleştirme alanıyla ilgilenen diğer bir çeviribilimci olan Crespo'nun çıkardığı *Translation and Web Localization* kitabında. Pym'in yerelleştirmeyi bir paradigma olarak işlediği *Exploring Translation Theories* kitabına atıf yapılması ve yerelleştirme endüstrisinin yazılım yerelleştirmesinin yanı sıra web yerelleştirmesi

çevirmen edinçleri ve eğitiminde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu da yerelleştirmenin sosyal bir paradigma olarak kabul edilmesini destekleyen bir ifade olabilir. Yerelleştirme ayrıca ekonomik bir paradigma da olabilir.

²¹³ Ayrıca bkz. Pym, 2011.

²¹⁴ Dijital okur yazarlık okuma alışkanlığının sayfadan ekrana teknolojisine geçmesini sağlamıştır (Cronin, 2013: 1).

²¹⁵ Ağ paradigması, çevirmene pek çok çevrimiçi hizmet sunmakta ve bu da çevirmenlerin dünyanın farklı bölgelerinden insanlarla ve dillerle uğraşmasını mümkün kılmaktadır (Cronin, 2003: 48).

²¹⁶ krş. video oyun yerelleştirmesi. Video oyun yerelleştirmesi de, küresel oyun endüstrisinin yaklaşık yüzde 50'lik gelirinden sorumludur.

bağlamında da ele alınması, yerelleştirmenin dinamizmini ve kendini yenileyen bir endüstrisi olduğunu yeniden ortaya koymaktadır. Buna ayrıca video oyun, küçük cihaz yerelleştirme ve hatta multi-medya yerelleştirmesinin eklenmesi bu durumu daha açık betimlemektedir. Bu nedenle, böylesine dinamik ve gelir elde etme potansiyeli sürekli olarak gelişen bir endüstrisinin çeviribilimden bağımsız olarak değerlendirilmesi ve endüstrideki çevirinin sadece bir adıma indirgenmesi düşüncesinin çeviribilimciler tarafından da kabul edilmesi, çeviribilim için bir kayıp olabilir. Daha önce de ifade edildiği gibi, bilim dallarının meşruiyetlerini devam ettirmeleri ve yenilikler ortaya koyarak olgunlaşmaları için disiplinlerarası (hatta günümüz koşullarında disiplinlerötesi; transdisipliner) olmaları ve sürekli olarak evrilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle, yerelleştirme endüstrisi tıpkı çeviri endüstrisi kavramı gibi, çeviribilim çatısı altına dâhil edilir ve yerelleştirmenin çevirinin özel bir alanı olduğu savı sağlam dayanaklara oturtulabilirse, yerelleştirme de tıpkı diğer çeviribilim paradigmaları gibi farklı bir paradigma olabilir görünmektedir.

Bilişim teknolojilerinin insanların yaşantısını etkileme hızı, kağıt tabanlı teknolojilerden daha hızlı olarak ilerlemektedir. 1980'lerden bu yana, bir çevirmenin en önemli araçlarından biri haline gelen bilgisayar, en başında sadece sözcük işlemci programları ve masaüstü yayıncılık alanında kullanılıyorken, 1990'ların sonu ve 2000'lerinden başından beri çevirmenler, özellikle yerelleştirme endüstrisinde çalışanlar, HTML, Java script, XML, C++ veya Java gibi bilgisayar dilleriyle de başa çıkmak zorunda kalmışlardır. Başka bir ifadeyle artık çevirmenler sadece masa üstü yayıncılık ve sözcük işleme programlarından fazlasını bilmelidir²¹⁷ (bkz. O'Hagan ve Ashworth, 2002: 23-24). Kısacası çevirmen sadece içerik aktarıcısı rolünün yanı sıra, dilsel olmayan süreçler ve ürünün paketlenme, sınamadan geçirilme vb. aşamaları konusunda da bilgili olmalıdır (krş. O'Hagan ve Ashworth, 2002:67).

Bu bilgiler ışığında, çeviri mesleğinin önemli bir takım değişikliklerden geçtiği ve uygulayıcılarından yeni bilgi ve beceriler, edinçler öğrenmelerini şart koştuğu bir kez daha ileri sürülebilir. Endüstriyel şirketler belge oluşturma, terminoloji yönetimi ve çeviri alanlarının hepsinde sofistike yazılım ve araçlar kullanmaya başlamıştır (bkz. O'Hagan ve Ashworth, 2002: 108). Bundan böyle, pazar alanları ve iş/emek piyasalarının

²¹⁷ Ayrıca bkz. Canım Alkan, 2008.

değişmesi sonucu, mütercim tercüman eğitiminde geleneksel standartların yerine farklılık getiren yaklaşımlar tercih edilmektedir. Söz gelimi bugün sanal ortamda öğrenme ve uzaktan eğitim modelleri popüler hâle gelmiştir. Buradan hareketle, geleneksel yüz yüze veya kâğıda dayalı eğitimin yerini sanal eğitim sınıflarına ve bilgisayarlı derslere bıraktığı görülmektedir (O'Hagan ve Ashworth, 2002: 109). O'Hagan ve Ashworth bu tür bir ortamda evrilen ve bu sürece devam eden yerelleştirme endüstrisinin, mevcut çeviri kuramlarının yeniden gözden geçirilmesi açısından iyi bir fırsat olabileceğini belirtmektedir (bkz. O'Hagan ve Ashworth, 2002: 130)²¹⁸.

Bununla birlikte, teknolojik devrimler çeviri pratiğinin artık vazgeçilmez bir bölümü haline gelirken, popüler çeviri kuramları tarafından sık sık ihmal edilmiştir. Hatta teknolojinin çeviribilime kuramsal açıdan az katkı yaptığını ileri sürenler olmuştur²¹⁹ (bkz. O'Hagan, 2013: 506-507; O'Hagan ve Mangiron, 2013). Ancak çeviri kuramıyla ilgili dersler; çeviri teknolojisi, ekonomisi ve politikasından kopacak bir hâle gelirse, kuramlar insanları ve insanların yaşadığı fiziki ortamları dışlama noktasına gelir (Cronin, 2003: 66), ki bu da kuramları gerçek ortamdan uzaklaştırarak, uygulanması yönünden sıkıntılar doğurur.

Bu algıyı değiştirebilmek için bazı çeviribilimciler, yerelleştirme endüstrisinin çeviribilim paradigmaları altında incelenmeye değer bir yönü olduğu düşünerek, bazı çalışmalar yapmış ve yapmaktadır (bkz. Pym, 2010; 2014, Raído ve Austermühl, 2003; Austermühl, 2006; O'Hagan ve Mangiron, 2013 vb.). Bu çalışmaların sürdürülmesinde ve desteklenmesinde çeviri mesleğinin otomatikleşeceği, başka bir deyişle çevirmenlerin çeviri eylemini yapan uzman olarak konumunu makine sistemlerine kaptıracağı endişesinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Henüz bugünkü teknolojiyle çeviri işinin bütünüyle otomatikleşmesi mümkün görünmemektedir ve metinlere bir anlam ve duygu katan insan müdahâlesine her zaman ihtiyaç vardır. Bununla birlikte, çeviri eyleminin sadece dilsel aktarım ile sınırlandırılmaması, bilakis bir yerelleştirme projesinde çevirmenin üstlenmesi gereken başka sorumluluklarının da olduğu bilinmelidir. Bu

²¹⁸ 1995 ila 2006 yılları arasında yerelleştirmeye ilgili sadece 129 kitap basılmıştır. Bu da 1984-2006 arası çeviri teknolojileri alanındaki literatürünün sadece yüzde 1,51'lik kısmını oluşturur (bkz. Sin Wai, 2013). Ancak, günümüzde bu alının değişmeye başladığı görülmektedir.

²¹⁹ O'Hagan'a göre ayrıca, popüler çeviri kuramlarının çeviri sürecinde ve çeviri mesleğinde teknolojinin uygulanması ve etkisine yönelik sistematik analizleri kolaylaştıran belirgin bir teknolojik yöneliminin olmaması bir eksiklik (2006: 6).

alanda uzmanlaşmak isteyen bir çevirmenin, sadece dilsel ve kültürel aktarım yapması bile yeterli olamayabilir. Bununla paralel olarak Folaron'a göre, "*yeni teknolojiler, geleneksel çevirideki dilsel-kültürel aktarımı etkileyerek, çevirmenler için yeni bir teknolojik diyalektik meydana getirmiştir. Bu teknolojiler, çevirmen araçları ve çeviri pratiğini yeniden şekillendirmede önemli bir rol oynamış ve çeviri hacminin genişlemesine katkıda bulunmuştur*" (Folaron, 2006: 197-198). Çeviri hacminin genişlediği ve çeviri pratiğin yeniden şekillendiği bir alan olan yerelleştirme de, çevirmenlerin eskiden olduğundan daha farklı yönelimler geliştirmesini zorunlu kılmaktadır²²⁰. Bu gelişme çeviribilimin teknolojik bir dönüşüm içerisine girmesine de katkı yapabilir. Zira çeviribilimde geçmişten günümüze pek çok dönüşüm yaşanmıştır ve bunlar da beraberinde paradigma değişimlerine yol açmıştır²²¹. Bu dönüşümler içinde dijital devrime en uygun düşeni teknolojik dönüşüm olarak ele alınabilir. Teknolojik dönüşüm, çeviri teknolojileri alanında çığır açan ve çeviri kuramcılarının da yavaş yavaş kabul etmeye başladığı farklı paradigmaları beraberinde getirmiştir²²² çıkarımı yapılabilir (bkz. Snell Hornby, 2006; O'Hagan ve Ashworth, 2002; O'Hagan, 2013). Bu nedenle, yerelleştirme paradigması da teknolojik dönüşümün beraberinde getirdiği yeni bir paradigma olabilir. Bu, Bartrina ve Espasa tarafından da dile getirilmektedir: "*Yerelleştirme endüstrisi, teknolojiye duyulan ihtiyaca yönelik bir paradigma olabilir*" (Bartrina ve Espasa, 2005: 84).

Teknolojik dönüşüme uygun olarak çeviri disiplininin kendini yenilemesi ve önceden belirtildiği gibi, yeni çeviri türlerinin benimsenmesi gerekmektedir. Söz gelimi, hukuk çevirisi gibi çeviri türlerine nazaran, web yerelleştirmesi ve küçük cihaz yerelleştirmesi quantum hızında ilerlemektedir. Bu da yeni profesyonel eğitim ve araştırma alanlarının doğması demektir (bkz. Crespo, 2013: 191). Bu açıdan, yukarıda da değinildiği üzere yerelleştirme de bir çeviri türü²²³ olarak düşünülürse, (bkz. Pym, 2010; 2014), bir paradigma değişimine yol açma potansiyeli olan yerelleştirme endüstrisi ve akademi arasındaki boşluk, çeviri disiplini tarafından göz önüne alınmalıdır (bkz. O'Hagan ve

²²⁰ Ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013.

²²¹ Örneğin, Manipülasyon Ekolü yeni bir edebi çeviri paradigması olarak, Çoğuldizge Kuramına bağlı Betimleyici Çeviri Araştırmaları paradigmasını tanıtmıştır (bkz. Snell Hornby, 2006: 162).

²²² Teknolojik dönüşümle birlikte, çeviri talebi çoğunlukla kanonik metinlerden kanonik olmayan teknik metinlerin çevirisine kaymaya başlamıştır (bkz. Ho, 2008; Snell-Hornby, 2006). Ayrıca bkz: teknolojik dönüşüm içinde internet tabanlı bir ağ teknolojisini de içerir (bkz. Cronin, 2010). Teknolojik dönüşüm yerelleştirme paradigmasının meşru kılınmasında da etkili olabilir (ayrıca bkz. Balkul, 2016).

²²³ Gouadec'e göre, yerelleştirme bir uzmanlık çevirisi alanıdır (bkz. O'Hagan ve Mangiron, 2013: 104).

Mangiron, 2013: 102). Bu boşluk önceki sayfalar da ima edildiği gibi, genelde akademide çalışanların uygulama alanlarından uzak olması ve çeviri disiplinindeki mevcut kuramların çoğunun (bkz. edebi çeviri kuramları) edebiyat dışı metinlerin çevirisini göz ardı etmesinden kaynaklıdır (krş. Cronin, 2003: 2).

Edebiyat dışı metinlerin çevirisinin hâkim olduğu günümüzde ise, çeviri eylemi artık tek bir bölgede yapılmamaktadır. Başka bir ifade ile, çevirmenler şirketlerin veya kuruluşların ofislerinde zaman geçirerek çeviri yapmak yerine, bundan böyle evlerini ofis olarak da kullanabilmektedir. Bu da internetin varlığı, yüksek teknoloji çeviri araçlarının üretilmesi ve iletişim kanallarının sanal kanallar aracılığı ile desteklenmesi²²⁴ vb. etkenler sayesinde mümkün olmuştur.

Sonuç olarak bir hizmet sağlayıcısı olarak yerleştirme endüstrisi, bu gelişmeler doğrultusunda ilerlemesini devam ettirmekte, uygulamalı ve kuramsal alanda, bu konuyla ilgili araştırmaların sayısı artırılmakta ve hatta görgül deneyler yapılmaktadır (krş. Cronin, 2003; bkz. Crespo, 2011). Bunun yanı sıra, ilk kez bilgisayar endüstrisinin küreselleşmesi sonucu küçük çaplı özel bir sektör olarak ortaya çıkmasına rağmen, yerleştirme nispeten kısa bir zaman aralığı içinde, ürünlere ait içerik ve bileşenlerin elektronik ortamda etkili bir oranda küreselleştirilmesi için iş dünyasının ihtiyaç duyduğu endüstriyel bir sürece dönüşmüştür. Bunun sonucunda da, dünyadaki mütercim tercümanlık bölümlerinin çoğu müfredatlarına yerleştirmeyi dâhil etmiştir. (O'Hagan ve Mangiron, 2013: 87). Yerleştirmenin küreselleşme, bilişim-iletişim teknolojileri alanında meydana gelen gelişmeler ile ilişkisi incelendiğinde, çeviri pazarı ve pratiğinin ortaya çıkan yeni durumdan büyük oranda etkilendiği söylenebilir. Zira yerleştirme ekibinin çalışma şekli ve iş istasyonları dijital bir platforma bağlı duruma gelmiştir. Ayrıca iç ağlar sayesinde, yerleştirme sürecindeki kaynaklar hızlı olarak paylaşılabilir. Bu da üretkenliği artırmaktadır (Gouadec, 2007: 291).

Bununla birlikte, şimdiye kadar kadar tezde atf yapılan çeviribilimciler ve konuyla ilgilenen diğer çeviribilimcilerin kitaplarında, yerleştirmeye de mevcut çeviri kuramları ve türleri gibi ayrı bir bölüm açılması ve kuramsallaştırma çabaları²²⁵, Baker ve

²²⁴ “İçinde bulunduğumuz dönemin ayırıcı özelliklerinden biri, taşımacılık sistemlerinin ilerlemesi ve dünyanın değişik yerleriyle bağlantıya geçmede rol oynayan çeşitli sembolik iletişim biçimleridir. İnsan ilişkilerinde coğrafi mesafenin rolü oldukça azalmıştır” (Meyrowitz, 1985'ten akt. Morley ve Robins, 2011: 172).

²²⁵ Ayrıca bkz. Mazur, 2009.

Saldanha'nın editörlüğünü yaptığı *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (Tr: *Routledge Çeviribilim Ansiklopedisi*) kitabının yerelleştirme ile ilgili bir madde içermesi, Gambier ve Doorslaer'in editörlüğünü yaptığı *Handbook of Translation Studies* (Tr: *Çeviribilim El Kitabı*)' da konuyla ilgili bir madde bulunması (O'Hagan ve Mangiron, 2013: 99), yerelleştirmenin de çeviribilimin çatısı altında incelenebilecek bir paradigma olarak ele alınması için ilham verebilir.

Bundan sonraki alt başlıkta, yerelleştirme endüstrisinde kullanılan çeviri bellekleri, terminoloji yönetim sistemleri, terim bankaları, çeviri yönetim sistemleri, çevrimiçi veritabanları, elektronik bütünceler gibi çeviri teknolojileri araçları kuramsal olarak incelenmekte ve çeviri eylemine etkileri tartışılarak betimlenmektedir.

4.2. Yerelleştirmede Kullanılan Bazı Çeviri Teknolojileri Araçları: Kuramsal Açıdan Bir İnceleme²²⁶

Teknolojik dönüşüm, çeviribilimde yeni filizlenen bir alan olup, çeviri teknolojileri ile ilgili araştırmalara yoğunlaşmaktadır. Bu terimin altı; CAT (İng: Computer Assisted Translation, Tr: Bilgisayar Destekli Çeviri) araçları, çeviri belleği, terminoloji yönetimi, vb. gibi geleneksel çeviribilim tarafından genelde göz ardı edilmiş araçlar ile doldurulabilir (Zhang ve Cai, 2015: 432). Bununla beraber çeviri teknolojileri araçları, bir yerelleştirme projesinde çevirmenin en sık kullandığı araçlardır. Çevirmenler artık basılı sözlük ve kaynaklarla zaman geçirmeden, üretkenlik temelli ekonomiye uygun olarak, teknolojik araçlar sayesinde en kısa sürede çeviri eylemini tamamlayabilecek bir pozisyona ulaştığından, bütün bir yerelleştirme süreci boyunca çeviri eylemi dışında başka görev ve sorumluluklar da almaları zorunlu hâle gelmiştir. Başka bir ifade ile çeviri teknolojileri araçları; çevirmenlerin meslek profilini, profesyonel statüsünü, sosyal ilişkilerini değiştirmiş ve çevirmen teknik bir iletişim uzmanı olarak görülmeye başlanmıştır (bkz. Pym, 2011; Pym 2012)²²⁷.

Çeviri araçları tekrarlamalı çeviri işlerinde kullanıldığı için, geleneksel çeviriye nazaran çeviri eyleminin daha kolay atlatılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, bu araçlar vasıtasıyla

²²⁶ Yerelleştirme endüstrisinde kullanılan çeviri teknolojileri araçları, bu alan dışında başka projelerde de kullanılabilir. Ancak, çoğunlukla bu endüstriyel alanda kullanılmaktadır.

²²⁷ Bununla birlikte, çeviri teknolojisi araçlarının büyük bir çoğunluğu (özellikle bilgisayar destekli olanlar) çevirmene süreci kolaylaştırmak adına yardımcı birer kaynak olabilir, bunun aksine onların çeviri sürecinde yerini alma amacı yoktur. Ayrıca, teknolojik anlamdaki devrimlerin gerçekleşebilmesi de insan becerilerinin geliştirilmesiyle mümkün olabilir (krş. Pym, 2011: 1).

çeviri eylemi kaynak ürün oluşturulurken başlamaktadır. Neticede sık sık güncellemeye tabi tutulan yazılım, web sitesi, video oyunlarının vb., yerelleştirme işlemleri orijinal versiyonlarıyla eş süremliler olarak sürdürülebilme ve meydana gelebilecek olası hatalar koordineli bir işbirliği ile anında çözülebilmektedir. Zhang ve Cai'ye göre (2015: 433), çeviri teknolojisi araçları; çeviri kuramı ve pratiği ile akademi ve endüstri arasında çevirinin uygulama boyutunu akla getiren bir köprü kurma işlevi görmektedir. (Zhang ve Cai, 2015: 433). Bazı bilim insanları sadece bu araçları bile paradigma değişikliği olarak ileri sürmektedir (bkz. O'Hagan, 2013).

Bir olgunun paradigma olarak kabul edilmesinde, belli bir bilim topluluğuna hitap etmesinin yanı sıra, kendine özgü kavram ve araçlar geliştirmesi gerektiği bilinmektedir. Bu bölümde ele alınan araçların çeviri pratiğinde bir devrim meydana getirmesi, çevirinin yapılış şeklini değiştirmesi ve yerelleştirme projelerinde gitgide artan oranda kullanımlarının, yerelleştirme endüstrisinin çeviribilim çatısı altında bir paradigma değişimine yol açma olasılığını artırdığı düşünülmektedir.

4.2.1. Çeviri Bellekleri

Çeviri pratiğinde bir devrim meydana getiren en önemli çeviri teknolojisi aracı çeviri bellekleridir. Hatta çeviri bellekleri, bir çevirmenin yerelleştirme kitinde²²⁸ bulunması gereken en başlıca araç olarak kabul edilebilir. Çeviri belleği sistemleri, çoğu yerelleştirme projesinde kullanılmakta ve çevirmenlerin çeviri eylemindeki sorumluluklarını hafifletmektedir. Yazıcı'ya göre, küresel pazarın koşullarını karşılamak, şirketlerin buna bağlı olarak yerelleştirme işlemlerine sahip çıkması vb. faktörler, piyasa ve çevirmen gereksinimlerini birleştiren çeviri belleklerinin her geçen gün biraz daha gelişmesine yol açmaya devam edecektir²²⁹ (bkz. Yazıcı, 2007: 122).

Çeviri belleklerinin amacı, çevirmenlere yardımcı olmaktır, onların yerini almak değildir. Bu nedenle, çeviri belleği sistemleri bir bilgisayar destekli çeviri aracı olarak da düşünülebilir. Çeviri bellekleri 1970'lerin başında geliştirilmiş olmasına rağmen, popüler hâle gelmeleri, *yerelleştirme endüstrisinin önem kazanmaya başladığı* (vurgu bana ait) 1990'ların sonudur (bkz. Bowker, 2005: 14).

²²⁸ Yerelleştirme kitinde; kaynak malzeme, terminoloji veritabanları, çeviri bellekleri, stil kılavuzları, yerelleştirme projesiyle ilgili taslak, mali planlar vb. yardımcı unsurlar bulunur (bkz. Schäler, 2010: 212).

²²⁹ Sunucu tabanlı çeviri bellekleri de günümüzde popüler hâle gelmiştir (bkz. O'Hagan, 2013).

Çeviri bellekleri²³⁰ cümle, öbek, sözcük ve bugünkü teknolojiyle paragraf düzeyindeki kaynak ve erek dil segmentlerinin paralel bir şekilde depolanmasına izin veren veritabanları olarak tanımlanabilir. Depolanan segmentler, her yerelleştirme/çeviri projesinde veritabanından çağrılarak, yeni metinlerin çevirisinde kullanılabilir. Diğer bir ifade ile çeviri belleği sistemleri, veritabanına önceden depolanan pasaj veya metin birimlerinin çevrilecek yeni metinde bulunup bulunmadığını tespit ederek bir eşleşme gerçekleştirir. Eşleşme tam veya kısmi olabilir ve çevirmene bir öneri şeklinde sunulur (bkz. Raído ve Austermühl, 2003: 235-236). Böylece çeviri öbek öbek veya dizi tabanlı olarak²³¹ yapılmakta ve çeviri eylemi sonlandırılmaktadır. Çeviri belleği ne kadar fazla genişse ve depolanan terimler çevrilecek yeni metinlerdeki terimlerle ne kadar tutarlılık gösteriyorsa, çeviri süreci o kadar hızlı atlatılmaktadır. Ayrıca günümüzde çeviri bellekleri kullanılmak ya da tekrarlamalardan oluşan kanonik olmayan metinlerin çevirisinde tercih edilmektedir. Çünkü çeviri belleği teknolojisi bu metinlerin çevirisinde daha başarılı sonuçlar verebilmektedir.

Çeviri bellekleri, çeviri sürecinde çeviri yapıldıkça dolmaktadır. Ancak bazen çeviri sürecinin ardından da oluşturulabilir. Çeviri belleğinin çeviri bittikten sonra oluşturulması, çevirmenlerin arşivlerinde tuttıkları elektronik çevirilerin yeniden kullanmak üzere hizalama işlemine tabi tutulmasıyla mümkündür. Hizalama işleminde kaynak metin(ler) segmentleri, çevrilmiş metindegilerle kıyaslanarak uygun segmentler birbiriyle eşleştirilir ve bunlar çeviri belleklerinde, çeviri birimleri adıyla birbirine bağlanarak depolanır (bkz. Bowker, 2002: 109).

Üretkenliği daha da artırmak amacıyla, çeviri bellekleri zaman zaman makine çevirisi ile entegreli olarak da kullanılabilir. Bunun nedeni Esselink'e göre (2000: 395), çevirmenin çeviri belleğinde depolanan kaynak ve erek metin segmentleri arasında herhangi bir eşleşme sağlayamamasıdır. Bu noktada, çevirmen çeviriyi makine çevirisi yoluyla yapabilmekte ve makine çevirisinin ürettiği çıktıyı düzenleyerek, çeviri belleği veritabanına kaydedebilmektedir. Bu durum, ayrıca diğer makine çevirisi sistemlerinin de iyileştirilmesi için iyi bir fırsat sunabilir. Özellikle günümüzde makine çevirisi eski

²³⁰ *Atril-DéjàVu, Star-Transit, IBM Çeviri Yöneticisi, SDL-SDLX, Champollion-Wordfast, Trados-Translator's Workbench* vb.

²³¹ Çeviri bellekleri, bunun dışında tablo hücreleri, başlıklar, listeler vb.'de çevirmek için kullanılabilir (bkz. Bowker, 2002: 94).

yöntemlerin dayandığı dilsel algoritmaların yanı sıra istatistiksel eşleşmelerden de faydalanmaya başlamıştır. Neticede Pym'in dediği gibi, çeviri teknolojileri alanında ve ayrıca çevirinin sosyal ve işlevsel rollerinde bir devrim meydana gelmektedir (Pym, 2012: 2). Hatta günümüzde çeviri belleği destekli makine çevirisi sistemleri üretilmeye başlanmıştır. Ağırlıklı olarak makine çevirisine dayalı olan ancak çeviri belleklerinden de faydalanan Google Translator Toolkit buna bir örnektir. Haziran 2009'da kurulan bu sistemde, çeviri otomatik olarak gerçekleşmekte ancak sonradan özellikle kitle kaynaklı çeviri bağlamında, çeviride gerekli düzeltmeler yapılmaktadır (bkz. O'Hagan, 2013: 505). O hâlde, Pym'in dediği gibi (2011: 1), çeviri gittikçe artan bir oranda makine çevirisiyle entegre edilen çeviri bellekleri vasıtasıyla da yapılmaya başlanmıştır. Bu da çeviri bellekleri/makine çevirisi sistemlerin kullanım oranını artırmaktadır.

Çeviri belleklerinin türleri, her yerelleştirme ve çeviri projesinde farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle, çevirmenlerin çevrilen metnin kullanım alanına ve özelliklerine göre birden fazla çeviri belleği markası kullanması gerekebilir. Hatta farklı müşteri profilleri için de farklı çeviri bellekleri satın alınabilir (bkz. Bowker, 2002). Ayrıca Cost/Benefit Estimator (Tr: Kâr/Maliyet Hesaplayıcısı) gibi yardımcı uygulamalar, çeviri belleği aracının seçiminde etkili olabilir. Çeviri belleğinin seçiminde diğer faktörler de; sistemin fiyatı, çevirmene verilecek eğitim sırasında harcanacak maddi miktarın saptanması, teknik destek, müşteri tercihleri, çeviri bürolarının talepleri, ürünün TMX (İng: Translation Memory Exchange Standard; Tr: Çeviri Bellekleri Arasında Değişim Standardı) standardı ile uyumluluğu vb'dir (Raído ve Austerühl, 2003: 238).

Çeviri belleklerinin çeviri eyleminin yapılmasında meydana getirdiği en büyük değişiklik, çevirinin tek bir kaynak metinden yapılmıyor olmasıdır. Başka bir ifade ile, kaynak metnin yerini çeviri belleği veritabanı almıştır. Çeviri, çoğunlukla bu veritabanında önceden depolanan ve eşleşme sağlayan *segmentlere* (vurgu bana ait) göre yapılmaktadır. O hâlde, kaynak ve erek metin arasındaki ikili karşıtlık yerini çeviri belleği veritabanında depolanan segmentler ve erek metin segmentlerine bırakmıştır çıkarımı yapılabilir²³². Bu durum, bir paradigma değişikliğinin habercisi olarak da düşünülebilir²³³. Zira üretkenlik temelli ekonomide, çeviri bellekleri çok hızlı sonuçlar

²³² bkz. Başlangıç metni (Start text, Pym, 2012); kaynak malzemeler (Source Materials, Pym, 2012).

²³³ Bu durum Pym tarafından da dile getirilmektedir. Çeviri belleklerinin bir CAT aracı olarak paradigma değişikliğine yol açtığı ve bunun da yerelleştirme endüstrisi bağlamında çeviri sürecini etkilediği düşünülürse, çevirinin uygulanma

verebilir ve elektronik iletişim çağında teknolojinin en çok etkilendiği süreç olarak düşünülebilir²³⁴ (bkz. Pym, 2011; Odacıoğlu ve Köktürk, 2015). Diğer bir ifade ile, yapısalcı eşdeğerliğin hâkim olduğu dönemde çevirinin belirleyicisinin kaynak metin olduğu düşünülürken sonraki dönemde metindilbilim, söylem analizi, edimbilim ve işlevci çeviri kuramları gelişmiştir. Böylece cümle bazlı mikro yaklaşımdan bütün metni kapsayan makro yaklaşımlara geçilmiştir. Ancak bu yaklaşımların çoğu sentagmatik (yatay, liner) yazım tekniğine dayanmaktadır. Bu teknikte çevirmen çeviri sürecinde, giriş gelişme ve sonuç bölümlerinden hareket ederek bir çeviri yöntemi izlemektedir. Son aşamada ise, çeviri eylemi amaca uygun olarak bitirilmektedir. Bununla beraber, özellikle çeviri belleklerinin²³⁵ kullanıldığı yerelleştirme/çeviri projelerinde benimsenen çeviri pratiği yaklaşımı paradigmatik²³⁶ (dikeysel, non-liner) yaklaşımdır. Bu yaklaşım daha ziyade teknoloji aracılı ortamlarda kullanılmaktadır. Bunun dışındaki ortamlarda ise genelde sentagmatik modeller kullanılmaktadır (krş. edebi çeviri) (Pym, 2011-3-4; bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 1091). O hâlde, paradigmatik yaklaşımda teknolojinin hâkim olduğu ve çeviri belleklerinin kullanıldığı yerelleştirme endüstrisi vb. ortamlarla sınırlı istisnai bir durum göze çarpmaktadır. Buna rağmen, elinde ampirik bir kanıt olsa da olmasa da, klasik görüşleri savunan bazı kesimler yeni teknolojiye karşı çıkabilir. Bu durum, teknolojik değişimlere karşı bir tür savunma mekanizması olarak görülebilir. Bu görüşten kesimler, genelde yeni teknolojiye kaliteyi düşürdüğü yönünden eleştiriler yöneltebilir (bkz. Pym, 2011: 4).

Pym, çeviri belleklerini harici bellekler olarak da tanımlamaktadır. İnsan belleğini ise dâhili bellek şeklinde ifade eder. Harici belleklerin, çeviri yapma hızı dâhili belleklere göre çok daha yüksektir²³⁷, zira dâhili belleklerin kapasitesi bilinen kelime sayısı ile sınırlıdır. Buna göre dâhili bellekte bilinmeyen kelimelerle karşılaşıldığında, sözlükler ve koştut metinlere veya alan uzmanlarına başvurulması gerekebilir. Bu da üretkenlik temelli bir ekonomik küreselleşme çağında zaman alıcı bir eylemdir (Pym, 2011: 2). Yaşanan bu

şekli açısından yerelleştirmenin de bi paradigma olarak değerlendirilmesi mümkün olabilir mi sorusu burada akla gelmektedir.

²³⁴bkz. Pym, 2011; Austerlühl.

²³⁵ Çeviri belleklerinde, paradigmatik (dikeysel, non-liner) yaklaşım söz konusudur. Metin segmentlerine ayrılarak birimler halinde birbiri üstüne dikeysel olarak depolanmaktadır. Çeviri belleklerini kullanan çevirmenler, dolayısıyla bu yaklaşıma göre çeviri yapmaya başlamıştır (Pym, 2011: 1).

²³⁶ Çevirmenler arasında, çeviri belleklerinin kullanımıyla beraber metin kavramı yerini yeniden cümlelere bırakmıştır (Bowker, 2002: 137).

²³⁷ Bununla birlikte, günümüz teknolojilerinde özellikle post-editing aşamasında (çeviri süreci sonrası düzeltme) bir insan çevirmene ihtiyaç duyulmaktadır.

gelişme, çeviri belleklerinin çeviri eyleminin uygulanış şeklinde meydana getirdiği değişikliklerin yanı sıra bilişe yönelik bilimsel araştırmaları, dâhili bellekten harici belleklere yöneltebilir veya her iki bellek türü arasında kıyaslamalar yapılmasına olanak sağlayarak yapay zekâ ile ilgili çalışmaların desteklenmesini mümkün hâle getirebilir (bkz. Pym, 2011). Bu da araştırma alanının ve nesnesinin değişmesi anlamına gelebilir.

Çeviri belleklerinin kalitesiyle ilgili ampirik çalışmaların sayısı az olsa da, bu araçların sıkça kullanıldığı yerelleştirme projeleri ekip temelli olarak yapıldığından, bu tür projelerde çeviride en azından tutarlılık yakalanabilir. Bu da kaliteye katkı yapan olumlu bir gelişme olabilir. Zira çeviri ve yerelleştirme süreci boyunca ekipte görev alan çevirmenler terimler için ortak karşılıklar bulabilir ve bu karşılıkları standart olarak kullanabilir.

4.2.2. Terminoloji Yönetim Sistemleri ve Araçları

Terminoloji yönetim sistemi (İng: Terminology Management System, Kısaltma: TMS) , sözlüklerdeki terminoloji kaynaklarını depolayan ve şifreleyen yazılımlardır (Esselink, 2000: 474). Terminoloji yönetim sistemleri ve araçları, kişisel bir veritabanı oluşturulmasına izin verdiği gibi, çeviri sürecinin kolay atlatılması için tanım, bağlam, eşanlamlılar gibi ek bilgiler içeren terim veritabanlarının teknik yazarlar, terminoloji uzmanları ve çevirmenler tarafından kontrol edilmesine ve terimlerin güncellenmesine imkan tanımaktadır (Esselink, 2000: 379; bkz. Bowker, 2002; Bowker, 2003). Bununla paralel olarak, terminoloji yönetim sistemlerinde yer alan terminoloji kaynaklarının kaynak malzemeye ait terimler ve çevirilerinden oluştuğu söylenebilir. Bu terimleri depolayan veritabanı genişledikçe terminoloji yönetim sisteminin kullanım amacına göre, farklı işlevlerde erek metinler üretilebilmektedir (bkz. Lommel, 2007, 2003; Bowker, 2002; Bowker, 2003).

Terminoloji yönetim sistemlerinin, bilgisayarlı ortamda kullanılması girişimleri aslında 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Bu sistemler zamanla daha da geliştirilmiş ve geniş ölçekli terim bankaları (Eurodicautom, Termium, the Banque de terminologie du Québec (Grand dictionnaire terminologique) vb.) üretilmiştir. 1980'lerden itibaren ise, bilgisayarların ev kullanıcılarına kadar yaygınlaşmasıyla, terminoloji yönetim araçları ticari anlamda ilk bilgisayar destekli çeviri araçlarından biri duruma gelmiştir (bkz. Bowker, 2002: 77-78). İlk terminoloji yönetim sistemleri tek bir bilgisayar vasıtasıyla çalıştırılabiliyordu ve

çevirmenlerin terimleri diğer çevirmenler ve müşterileriyle paylaşma imkânı yoktu (Bowker, 2003: 51). Günümüzde ise teknolojinin hızla gelişimi ve alternatiflerin çoğalmasıyla terminoloji yönetim sistemleri çeviri bellekleriyle entegreli olarak kullanılabilir (krş. Bowker, 2002: 127).

Terminoloji yönetim sistemlerinin²³⁸ basılı kaynaklara göre avantajı çeviri sürecinde üretkenliği artırması ve zamana karşı yarışan bir yerelleştirme ekibinde yer alan başta çevirmen olmak üzere, terminoloji uzmanları, dilbilimci, dil mühendisi vb. gibi alan uzmanlarının görev ve sorumluluklarını hafifletmesidir. Bundan böyle, Bowker'a göre terminoloji yönetim sistemleri çevirmenlere, çoklu terimlerden oluşan veritabanlarını birleştirme, kavramları yönetme vb. konularda destek vermeye başladığından (Bowker, 2003:57), çeviri süreci daha başarılı olarak atlatılabilir. Ayrıca çevirmenler bu veritabanlarında yer alan sözcüklere göre çeviri yaptığından, kaynak metin yerini bu veritabanlarına bırakmıştır. Dolayısıyla, kaynak ve erek metin arasında kurulan ikili karşıtlık, terminoloji veritabanında yer alan terminoloji kaynaklarına kaymıştır çıkarımı da yapılabilir. Bu bağlamda bir çeviri teknolojisi aracı olarak, terminoloji yönetim sistemlerinin bilgisayar teknolojilerinde yaşanan diğer devrimler gibi, çeviri pratiğinin uygulanma şekli açısından bir paradigma değişimine katkı yaptığı ve günümüzde önemli bir ekonomik kazanç elde eden yerelleştirme endüstrisi için ekonomik üretkenliğin sürdürülmesi noktasında faydalı olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, bu araçların²³⁹ yerelleştirme endüstrisinde günden güne artarak kullanımı, Fleischmann ve Schmitt'in (2000) ileri sürdüğü çeviribilimde teknik çeviri alanında yaşanması olası paradigma değişimini yerelleştirme endüstrisi örneğinde açıklayabilir.

4.2.3. Terim Bankaları ve Çevrimiçi Sözlükler

Çevirmene, çeviri sürecinde yardımcı olan çeviri teknolojileri araçlarından biri de terim bankalarıdır. Terim bankaları çeviri bellekleriyle bağlantılı olarak kullanılabilir. Terim bankaları ve terim veritabanlarında; konu alanıyla ilgili terimler, bir ya da daha fazla dilde eşdeğer sözcük öbekleri, dilbilimsel bilgi, eş anlamlılar, bağlamlar vb. depolanabilir (Bowker, 2002: 51). Bugün terim bankalarının çoğu çevrimiçi olarak

²³⁸ TermWiki.

²³⁹ Bu araçların kullanım oranlarını artıran bir başka önemli faktör de akademik çeviri eğitimine çeviri teknolojileri ile ilgili derslerin eklenmesi ve dünyadaki çoğu çeviribilim (mütercim tercümanlık) programlarının teknoloji ile uyumlu olarak yeni çeviri müfredatlarına geçmesidir.

sunulmaktadır. Bu da çevirmenlerin aradıkları bilgilere ve sözcüklere, daha kısa sürede ulaşması anlamına gelmektedir.

Çevirmen, sözcüklerin cümle içinde kullanımlarını da içerecek şekilde genişleyen terim bankaları sayesinde, daha bağlamalı çeviriler yapabilmekte veya çeviri sürecinde uygun karşılığın bulunmasını sağlayarak faydalı olabilmektedir. Ayrıca, bu araçların kullanımı çevirideki üretkenliği basılı sözcüklerin kullanımlarına nazaran artırmaktadır. Bowker'a göre (2003: 50), terim bankalarında depolanan veri kayıtları sürekli olarak güncellenmektedir. Bu nedenle, terim kayıtlarını sürekli olarak derleyen ve terminoloji araştırması yapan uzmanlara ihtiyaç duyulabilir.

Terim bankası çevirmen tarafından oluşturulabildiği gibi, çeviri talep eden şirket tarafından da oluşturulabilir. Çevrilen konu alanına göre terim bankaları birden fazla olabilmektedir. Bir terim bankası ne kadar genişse, terimlerin erek dildeki karşılıklarının bulunması da o kadar kolay olur. Bu nedenle, bilgisayarlı ortamlarda özellikle yerleştirme projelerinde çeviri belleklerinin yanı sıra bu araçları kullanan çevirmenlerin önünde spesifik bir kaynak metin olmadan, sadece veritabanında her iki dilde depolanan sözcüklere göre bir çeviri yapılması söz konusu olabilir. Bu durumda, geleneksel çevirinin aksine burada veritabanını baz alarak bir çeviri yapma durumu ortaya çıkar. Ancak insan mühadelesi hala geçerlidir: Terim bankasında depolanan ve erek metinde kullanılacak terimin uygunluğuna çevirmen karar verebilir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin popüler hâle geldiği yirmi birinci yüzyılda, yerleştirme/çeviri projelerinde görev alan çevirmen ve diğer işbirliği aktörleri birbirlerine ağ yoluyla bağlı duruma geldiğinden, sonuca hızlı ulaşarak üretkenliği artırmak amacıyla, bulut tabanlı pek çok çeviri teknolojisi aracı geliştirilmiş ve *Nubuto* gibi çeviri bellekleri tanıtılmıştır. Bunların yanı sıra, internet ortamında çevirmen aynı anda sayısız çevrimiçi sözlüğe ulaşabilmektedir: Zargan.com, dictionary.reference.com, dictionary.cambridge.org, merriam-webster.com, oed.com, collinsdictionaries.com, thefreedictionary.com, wordreference.com, babylon.com, spanishdict.com, macmillandictionary.com²⁴⁰. Bu sözlükler, özellikle veritabanlarına sözcüklerin ilk kaydedilişi esnasında faydalı olabilir. Çevirmen bu tür çevrimiçi sözlüklerde kelimeler genelde cümle içinde kullanımıyla verildiğinden, uygun karşılığı bularak veritabanında

²⁴⁰ Ayrıca bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

depolanmasını sağlayabilmektedir. Bu da ileriki yerelleştirme ve çeviri işlemlerinde hızı artıran bir faktör olabilir. Bu sözcüklerle zenginleşen veritabanları (terim bankaları) sonraki gelişmiş halleriyle, günden günde daha fazla çeviri birimleri (kaynak ve erek metin segmentlerinden oluşur) depoladığından, kaynak metin yerini bu çeviri birimlerine bırakmıştır ve bununla birlikte çeviriler artık, bu çeviri birimlerine göre yapılmaktadır çıkarımı yapılabilir.

4.2.4. Çeviri Yönetim Sistemleri

Dijital teknolojinin çevirmen/yerelleştirmenlere sunduğu çeviri teknolojileri araçlarından biri de çeviri yönetim sistemleridir. İşbirliği yaklaşımına dayalı olarak gelişen çeviri yönetim sistemleri (İng: Translation Management System, Kısaltma: TMS), çevirmenlere ve yerelleştirme/çeviri sürecinde görev alanlara yardımcı olabilecek araçlar arasında yer alabilir. Bu sistemler, büyük ve karmaşık yapıdaki yerelleştirme/çeviri projelerinde kullanılabilir ve çeviri sürecinde üretkenliği artırarak, maliyeti azatabilir ve süreçle ilgili işlemleri kolaylaştırabilir (Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 1093)²⁴¹. Ayrıca Çeviri Yönetim Sistemleri, çalışma şeklini değiştirdiğinden, geleneksel çeviri pratiğine göre farklı aşamaları göz önüne almayı gerektirebilir. Bu açıdan çoğunlukla kaynak ve erek metin arasında kurulan ilişkiyi inceleyen mevcut çeviri kuramlarının, bu teknolojileri göz önüne alarak, yeniden oluşturulması da önem kazanabilir. Vermeer'e göre, bir kuram yeni gelişmeler kapsamında yeni sonuçlar çıkarmak ve böylelikle gelecek nesillerin faydalanabilmesi için yeniden yorumlanmaya ihtiyaç duyabilir (1994 :9) ya da bu araçlar için daha farklı kuramsallaştırma çalışmaları ve kuramlar üretilmesi gerekebilir.

Yukarıdaki açıklama ve yorumlarla paralel olarak Çeviri Yönetim Sistemlerinin, diğer çeviri teknolojileri araçları gibi çevirmenlerin profesyonel ortamdaki çalışma şeklini değiştirerek²⁴², çeviriyle ilgili her zinciri organize eden araçlar olduğu da ileri sürülebilir: bkz. müşteri yönetimi, yapılan anlaşmaların yönetimi, sözleşme yapma, ortaklık ilişkilerinin yönetimi, hesaplamaların yapılması (maddi vb.), iş yükü ve akış programının hazırlanması, çeviri öncesi işlemler, kalite kontrol yönetimi, faturalandırma, çeviri süreci sonrası proje analizi vb. (Gouadec, 2007: 287). Ayrıca çeviri yönetim sistemleri çevirideki bu zincirleri veya görevleri otomatikleştirme²⁴³ ve tek bir programdan idare

²⁴¹ Ayrıca bkz. <http://www.sdl.com/products/sdl-translation-management-system/>.

²⁴² krş. Pym, 2011: 1.

²⁴³ <http://www.translationzone.com/products/translation-management/#tag4>.

etme görevi görebilir.²⁴⁴ Son olarak, çeviri ve yerleştirme sürecinde maliyetin otomatikleştirme yoluyla azaltılmasının çevirmenler için maddi kayıp anlamına geliyor görünmesine rağmen, çeviri sürecinin daha kolay ve hızlı atlatılmasını olanaklı hâle getirmektedir. Bu açıdan, çevirmenlerin yerleştirme projelerinde etkin olduğu alanların çeviri eylemi dışında, başka edincileri de kapsayacak şekilde genişlemesi ve çeviri eğitiminin bu çerçevede verilmesi gereklidir.

4.2.5. Elektronik Bütünceler

Bugün çoğu yerleştirme ve çeviri projesinde kullanılan çeviri teknolojileri araçlarından biri de elektronik bütüncelerdir. Elektronik bütünceler, büyük ölçekli sözlük projelerine ve sonra da diğer başlıca yayıncıların projelerine destek olmak üzere oluşturulmuştur (bkz. COBUILDS, vb.) (Hatim ve Munday, 2004: 118). Bu bütünceler, çeviribilim alanında yapılan araştırmalarda da kullanılmaya başlanmıştır.²⁴⁵ Crespo, “A Corpus Based Error Typology: Towards a More Objective Approach to Measuring Quality in Localization” adlı makalesinde çevirinin değerlendirilmesine yönelik bütünce destekli bir yaklaşım denemektedir. Bu yaklaşım ampirik olup, bütünce metotlarından faydalanır ve aşağıdan yukarıya bir yaklaşım izler. Bu yöntem, yerleştirmedeki hata türlerinin tanımlanıp kategorize edilmesinde etkili olabilir (Jiménez Crespo, 2011: 316)²⁴⁶.

Değişen teknoloji alt yapısının yeni araştırma konuları ve sahalar ortaya çıkarmasıyla bütüncelerin türlerinde de çeşitlenmeler meydana gelmiştir. Buna göre bütünceler tek dilli, iki dilli veya çok dilli formatlarda hazırlanabilir. Tek dilli bütünceler bir dilden oluşmaktayken, iki (paralel bütünce veya bitext (iki metinli) bütünce) ve çok dilli bütünceler iki ya da daha fazla dilden meydana gelmektedir. Bu bütüncelerde, A dili ve A dilinden B, C vb. dillere yapılan çeviriler depolanmaktadır (bkz. Bowker, 2002: 45). Austermühl'e göre, kaynak metin(ler) ve erek metin segmentlerinden oluşan paralel bütünceler çeviri belleği alanında ve çevirinin biçimlendirilmesi aşamasında önemli bir

²⁴⁴ <http://www.sdl.com/download/translation-management-systems/70208/thankyou>.

²⁴⁵ Öncesinde, bütünce temelli araştırmalar çeviri disipliniinde basılı bütüncelerin kullanılmasıyla yapılmıştır (bkz. Bowker, 2002: 43).

²⁴⁶ Ölçme ve değerlendirme yöntemi olarak bütünce temelli yaklaşımların dayanak olarak alınması çoktandır bazı bilim insanları tarafından dile getirilmiştir (bkz. House, 2011; Bowker, 2001; Hurtado, 2001; Martínez&Hurtado, 2011; Shreve, 2006) (bkz Jiménez Crespo, 2011: 318).

rol oynayabilir (Austermühl, 2001: 124). Zaman zaman çevirmen ve çeviri sürecinde görev alan aktörler kendi bütüncelerini²⁴⁷ de oluşturabilmektedir.

Elektronik bütünceler²⁴⁸, kelimenin kullanımına ilişkin sürekli güncellenen bilgiler sunabilmekte ve bu nedenle bir sözlükbilimcinin sezgisinden daha üstün sonuçlar verebilmektedir (Hatim ve Munday, 2004: 118). Özellikle bu tür araçlar çevirmenler, çeviribilimciler ve çeviri eğitimcilerine çevrilen dilin doğası, kaynak metnin anlaşılması, akıcı erek metin oluşturulması, metin türlerinin yapısı, eşdizimlilik ve deyimsel dil kullanımları vb. hakkında bazı ipuçları sunmaktadır. Ayrıca batı ülkelerinde, çeviri eğitimi veren kurumlarda koşt bütüncelerin kullanımı günümüzde çeviri eğitmenleri ve öğrencileri arasında popüler bir hâle gelmiştir. Bu tür zengin veri kaynakları öğrencilerin çevrilecek metin türlerin hakkında bilgi toplamasını sağladığı gibi, çevrilecek sözcüklerin oluşturduğu kaynak metnin/*ürünün* (vurgu bana ait) daha iyi anlaşılmasında ve çevrilen sözcüklerin bir araya gelerek oluşturduğu erek metnin/*ürünün*²⁴⁹ (vurgu bana ait) doğru karşılıklarının bulunmasında da faydalıdır (krş. Salhi, 2010: 54). Bu bilgiler ışığında bu araçların bağlama uygun sözcüklerin seçilmesini mümkün kılarak, çeviri sürecinde yaşanması muhtemel zorlukların hafifletilmesi ve üretkenliğin artırılmasını sağladığı çıkarımı yapılabilir²⁵⁰. Ayrıca elektronik bütüncelerin²⁵¹ günden günde artan oranda kullanımları, çeviribilimdeki bütünce temelli araştırmaların sayısını ve çeşitliliğini artırabilir. Bununla paralel olarak bugün en çok yerleştirme endüstrisi için çeviri yapıldığı düşünülürse, elektronik bütüncelerin çeviribilimdeki popülerliğinde yerleştirme endüstrisinin de büyük bir etkisi olabilir. Bu amaçla daha önce de değinildiği üzere Crespo (2011) yerleştirmede kalitenin ölçülmesine yönelik LISA kriterlerinden farklı olarak, daha nesnel bir yaklaşımın denenmesi için bütünce temelli deneyler yapmıştır. Zaman zaman bütünce temelli yaklaşımların dahi çeviribilimde paradigma olduğu düşünülebilirken (bkz. Munday, 2012), bütünce temelli yaklaşımların

²⁴⁷ DIY Corpora: Do it Yourself Corpora (“Kendi Bütünceni Yap”): Olgusal, dilsel veya alana özgü bilgi sağlanması amacıyla- bir çeviri görevini yerine getirirken- bir araya getirilen metinlerin oluşturduğu bütün veya bütünce olarak bilinir (Sánchez Gijón, 2009: 115).

²⁴⁸ British National Corpus (Britanya Ulusal Bütüncesi, BNC), International Corpus of English (Uluslararası İngilizce Bütüncesi ICE), International Corpus of Learners’ English (Uluslararası İngilizce Öğrenenler Bütüncesi), European Language Resources Association (Avrupa Dil Kaynakları Derneği, ELRA) vb. elektronik bütüncelere örnek olarak verilebilir (Hammouda, 2010: 57).

²⁴⁹ Artık küresel pazarda önemli olan metinlerin aktarımı değildir. Önemli olan ürünlerin aktarımıdır. (krş. Pym, 2010).

²⁵⁰ Bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

²⁵¹ Bu bütüncelerin de çevirinin uygulanma şeklinde değişiklikler meydana getirdiği çıkarımı yapılabilir. Zira burada da basılı kaynakların yerini elektronik veritabanları almıştır.

daha da gelişmesinde etkili olduğu düşünölen endüstriyel bir söylem olarak yerelleştirme kavramının da paradigma boyutunun incelenmesinin gerekli olduğu düşünölmektedir²⁵².

Bundan sonraki alt başlıkta tezde ele alınan anlamıyla yerelleştirme kavramının özellikleri ve sorunları üzerinde durularak, çeviri eğitiminde yerelleştirmenin konumunu sorgulanmış ve yerelleştirmenin, çeviribilimin disiplinlerarasılıktan disiplinler ötesi bir yolculuğa çıkmasını sağlayıp sağlamadığı incelenmiştir. Tezde bu alt başlıkların ele alınmasının nedeni bir paradigma adayı olarak yerelleştirmenin çeviribilime katkılarını incelemektir.

4.3. Yerelleştirme Alanının Özellikleri & Sorunları: Kuramsal Açıdan Bir İnceleme

Bilişim ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler sonucu ulaşım sistemlerinin sanal ortamlara yayılması, kullanıcıların irtibat halinde olmayı sürdürebilmeleri için telefon ve faks gibi araçlar kullanmak yerine internet teknolojilerinden faydalanmaya başlaması ve ağ üzerinden ücretsiz görüşebilmeleri, tele-iletişim kanallarının çeşitlenmesi, bilgisayar teknolojilerinin şirketler arası rekabete bağılı olarak gelişmesi ve ucuzlamaya başlaması kağıt, kalem ve silgi tabanlı teknolojiden (bkz. Gouadec, 2007), dijital teknolojilere geçilmesini sağlamış ve birbirine bilgisayar ağlarıyla bağlanmaya başlayan kullanıcıların çeviri talepleri en çok yazılım, web sitesi, video oyun, küçük cihaz yerelleştirme, multimedya yerelleştirme vb. alanları içerecek bir boyut kazanmıştır. Bunun sonucunda, 1990’larda yazılım yerelleştirmesi alanıyla popülerleşme eğilimine giren yerelleştirme endüstrisi 2000’li yıllardan itibaren çevirinin en çok yapıldığı bir alan haline gelmiş ve çeviri endüstrisi kavramının yerini bile almaya başlamıştır. Bundan böyle yerelleştirme endüstrisi, gerçek zamanlı bir endüstri olup bugün milyar dolarlık bir iş sektörü haline gelmiştir.

²⁵² Munday’in 2012 yılında genişletilmiş üçüncü baskısı çıkan *Introducing Translation Studies: Theories and Applications* kitabında çeviribilimde bir paradigma olarak kabul edilen “Corpus Based Translation Studies” (11.3) alt başlığı, “Localization, Globalization and Collaborative Translation” alt başlığından (11.2) sonra gelmektedir. Ayrıca Munday’in , “Localization, Globalization and Collaborative Translation” alt başlığını (11.2), çeviribilimin yeni yöneldiği alanlardan biri olarak kitabına eklemesi de yerelleştirme paradigmasının meşruluğunu güçlendiren faktörlerden biri olabilir. Bir diğer göze çarpan nokta ise söz konusu alt başlıkta yerelleştirme kavramının küreselleş(tir)meden önce kullanılmasıdır. Tezde küreselleşme olgusunun etkisi anlatılırken, yerelleştirmenin ekonomik ve toplumsal anlamda küreselleşme paradigmasını beslediği çıkarımı yapılmıştı. Bu durumda besleyici bir adım olarak yerelleştirme paradigması kavramı da akla gelebilir. Munday de yerelleştirmeyi küreselleşmenin beslenmesinde itici bir güç olarak görüp, önce bu kavrama yer vermiş olabilir (bkz. O’Hagan ve Ashworth, 2002; O’Hagan ve Mangiron, 2013; Pym, 2010, 2014, Austomühl, 2006) .

Yerelleştirme endüstrisinin, teknolojinin öngörülemez şekilde ilerleme eğiliminde olmasına paralel olarak devingen bir evrilme sürecine girmesi çeviri pratiğinin²⁵³ farklı açılardan ele alınmasını sağlamaktadır.

Daha önce de vurgulandığı gibi klasik çeviri kuramında;, kaynak metin-erek metin arasında ikili bir karşıtlık söz konusudur (krş. Cronin, 2013: 500). Ancak yerelleştirme endüstrisinde kaynak ve erek metin arasındaki bağlantı yerini uluslararasılaştırılmış metinler gibi genel aracı metinlere, çeviri belleklerine ve terminoloji veritabanlarına bırakmıştır. Kendisiyle yapılan mail görüşmesinde²⁵⁴ de, Pym yerelleştirmeyi paradigma olarak kabul etmesinin nedenini uluslararasılaştırma aşaması²⁵⁵ (veya yapay eşdeğerlik) olarak belirtmiştir. Çünkü ona göre, uluslararasılaştırma aşamasıyla kaynak metin her türlü kültürel kavramdan arındırılarak standart hâle getirilmekte ve genel aracı bir metin oluşturulmaktadır. Yerelleştirme bu aracı metinden yapıldığından, ortada bir kaynak ve erek metin ilişkisi kalmamıştır (ayrıca bkz. Pym, 2012: 120-121). Başka bir ifade ile yerelleştirme projelerinde, sonradan oluşturulmuş bu aracı metinlerden yola çıkarak çeviri yapılması durumu söz konusudur²⁵⁶. O hâlde, yerelleştirme endüstrisi bağlamında spesifik tek bir kaynak metin bulunmadığına göre tek yazarlı bir kaynak metinden de çoğunlukla söz edilememektedir. Bununla paralel olarak Pym'e göre yazar kavramını vurgulayan çeviri kuramları yerelleştirme sektörüne uygulanması zor kuramlardır (bkz. Pym, 2013: 63)²⁵⁷. Hatta bu noktada bir edebiyat teorisyeni olan Roland Barthes'in postmodernist edebiyatı açıklarken kullandığı tabir olan "Death of Author" ("Yazar Ölmüştür") yerelleştirme endüstrisi için üretilen metinlerde de söz konusu olabilir çıkarımı yapılabilir. Konu daha da ileri götürülecek olursa, erek odaklılığı vurgulayan Skopos gibi işlevci kuramlarını betimlerken Snell Hornby'nin kullandığı "kaynak metin tacından edilmiştir" (Snell Hornby, 2006: 62) tabiri, yerelleştirilecek ürüne ait içerik ve

²⁵³ Yeni teknolojilerin ortaya çıkması ve yeni teknolojilerin çoğalmasıyla, çeviri pratiği belirgin bir şekilde değişmiştir. Paralel olarak, çeviride araştırma alanları artmış ve kuramsallaşma çalışmaları hız kazanmıştır (bkz. Munday, 2012: 268; Crespo, 2013: 189). Bu tezin amacı da yerelleştirme için başlatılan kuramsallaşma çalışmalarına bir katkı yapmaktır.

²⁵⁴ Bkz. Ekler 2.

²⁵⁵ Bu terim endüstri tarafından geliştirildiğinden, Pym kavramın karmaşaya yol açabileceğini de belirtir. Örneğin, Microsoft bu terimi küreselleşme anlamında kullanmaktadır. Bu nedenle, Pym bu terim yerine ayrıca "pre localization" (yerelleştirme öncesi), "delocalization" (kaynak metin oluşturulurken göz önüne alınan spesifik bir mahalin veya bölgenin yerelleştirilmek üzere nötr hâle getirilmesi), "interlocalization" (bölgeler arası) kavramlarını ileri sürmektedir. Ancak, uluslararasılaştırma kelimesi artık çeviribilimciler tarafından da kabul edilmiştir (bkz. Pym, 2010:12).

²⁵⁶ Yerelleştirme endüstrisinin çeviribilime getirmesi olası yeniliklerden biri de uluslararasılaştırılmış (standart) metinler olabilir. Ayrıca bkz. Canım Alkan 2013.

²⁵⁷ Çeviri pratiğiyle doğrudan alakalı olmayan çeviri kuramları profesyonel çevirmenlerce pratikte kuramsal bir çerçeve olarak kullanılmamaktadır (bkz. Ho, 2008:5).

bileşenlerin tek bir kaynak metin içinde bulunmalarından ziyade birden fazla kaynak metin/malzemedenden²⁵⁸ toplanarak veritabanlarında depolanmasından dolayı yerelleştirme endüstrisi bağlamında kullanılabilir mi sorusu burada akla gelebilmektedir²⁵⁹. Pym'in yerelleştirme paradigmasının dayanağını uluslararasılaştırma üzerinden açıklaması gibi, tezde ileri sürülen bu çıkarımlar da yerelleştirmeyi bir paradigma haline getirebilir. Zira Skopos kuramının dahi erek odaklılığı öne çıkarırken yok saymadığı kaynak metin kavramı yerelleştirme endüstrisinde yerini aracı metinlere, başlangıç metinlerine²⁶⁰ veya araçlara (veritabanları) bırakmıştır.

Bununla birlikte Pym, Roman Jakobson'ın "On Linguistics Aspects of Translation" (Tr: "Çevirinin Dilsel Görünümü Üzerine") (1959) adlı makalesinde sınıflandırdığı üç çeviri türünden²⁶¹ bahsederken, diller arası çeviri için "translation proper"²⁶² kavramını kullandığını belirterek, kendisi de yerelleştirme endüstrisi bağlamında "internationalization proper" ("generalization proper") ve "localization proper" kavramını önermektedir (bkz. Pym, 2004: 2). Pym'in, yerelleştirmeyi açıklarken bu kavramları kullanmasının nedeni yukarıda da belirtildiği gibi, yerelleştirmenin direkt kaynak metinden yapılmadığını, önce aracı bir metin olan uluslararasılaştırmadan yapılmaya başlandığını (internationalization proper) ve sonuçta yerelleştirmenin tamamlandığını (localization proper) vurgulamak olabilir. Bu noktada, yerelleştirmenin çeviribilim alanına özgü olarak kullanılan ancak yerelleştirmeye de uyarlanan kavramlarla açıklanması bir yaklaşım farklılığı getirmek açısından içinde yeni bir şeyler barındırıyor görünmektedir. Bu farklı söylemler, Pym'in yerelleştirmeyi paradigma olarak alımlama olasılığından kaynaklı olabilir²⁶³.

Yukarıda ele alınan çeviribilimcilerin konuya bakış açıları ve tarafımızdan yapılan çıkarımlara paralel olarak geleneksel çeviri sürecinin üç aşamasının kaynak metnin alımlanması, çeviri süreci ve çeviri metnin üretilmesi olarak üç aşamaya ayrılabilceği düşünülürken (bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 1088), yerelleştirme projesinde metnin uluslararası hâle getirilerek, metinde geçen terimlerin veritabanına kaydedilmesi,

²⁵⁸ Başlangıç metinleri Kavramı da önerilebilir (Pym, 2010; 2012; 2014).

²⁵⁹ krş. Canım Alkan, 2013: 64.

²⁶⁰ bkz. Pym 2010; 2012; 2014.

²⁶¹ "Dil içi, diller arası ve göstergeler arası çeviri".

²⁶² Jakobson bu kavramı diller arasında tam bir eşdeğerlik kurmanın mümkün olmamasından dolayı kullanmaktadır. Türkçe karşılık olarak yeterli çeviri önerilebilir.

²⁶³ Ayrıca yukarıdaki çıkarımlar da bu açıklamalarla örtüşmektedir.

yerelleştirme sürecinin başlaması ve yerelleştirme bittikten sonra post-editörlük gibi aşamalar bulunmaktadır. Öte yandan, yerelleştirme projelerinde çeviri dışında başka işlerin de olduğu düşünülürse, yerelleştirme işlemlerinin klasik çeviriye göre farklı yollar ve teknikler izleyebileyeceği çıkarımı yapılabilir. Buna göre, yerelleştirme de geleneksel çevirinin aksine, çokdilli proje yönetimi, yazılım ve çevrimiçi yardım dosyalarının işleminden geçirilmesi, sınanması, çevrilen belgenin diğer formatlara dönüştürülmesi, çeviri belleği hizalama ve yönetimi, çokdilli ürün desteği vb. bulunmaktadır (Esselink, 2002:69; Dunne, 2015: 553). Bunlar yerelleştirmenin teknolojik gelişmelerin ve dönüşümlerin etkisi altında kaldığının kanıtlarıdır. Bu çerçevede, bu süreçte görev alan çevirmenlerin de çeviri yapmak dışında başka görev ve sorumluluklar üstlenmesi gerekmektedir.

Bunlarla ilintili olarak, yerelleştirme endüstrisinin geleneksel çeviriye getirdiği diğer yenilikler şunlar olabilir:

1. Çeviri pratiğine yeni bir iş akış modeli getirmiştir.
2. Çevirinin küreselleştirilmesi için kritik bir bileşen olduğu tespit edilmiştir (O'Hagan ve Ashworth, 2002: 17).

Buna göre, yerelleştirme endüstrisinin önemle üzerinde durduğu bir nokta da ekip temelli ve işbirlikçi bir yerelleştirme iş akış modelinin benimsenmesidir. Bir yerelleştirme projesinde, çevirmenin yanı sıra pek çok aktör sürecin verimli ve kolay atlatılması için eşsüremlili ve koordineli bir işbirliği yürütebilir. Bundan böyle çevirmen çeviri sürecinde zaman zaman alan uzmanlarından yardım alan bir pozisyonda değildir. Çevirmen, tele iletişim kanalları aracılığı ile birbirine bağlı durumdaki pek çok yardımcı aktörle bir arada aktif olarak çalışabildiğinden süreçte anında eş süremlili olarak yardım alabilecek konuma gelmiştir. Bu nedenle geçmişte çevirmenlerin bireyselliği, çeviri pratiğini yönlendiren bir norm olarak kabul edilirken, günümüzde standart olan ekip temelli çeviridir (Sin Wai, 2015: 60). Bu ekipte proje yöneticisi, kıdemli çevirmenler, yerelleştirme uzmanları, yerelleştirme mühendisleri, dil mühendisleri, bilgisayar mühendisleri, bilgisayar programcıları, masaüstü yayıncılar, terminoloji uzmanı, teknik yazarlar, yazılım sınavcıları, post editör, ürün mühendisi, telekomünikasyon teknisyenleri, pazarlama uzmanları, avukat (bkz. Sin Wai, 2013; Öner, 2006; Odacıoğlu ve Köktürk, 2015; Esselink, 2002; Altanero, 2006; Kosaka ve Itagaki, 2003, Austermühl, 2013, Pym 2014)

vb. yer alabilir. Bu işbirliği aktörlerinin her biri yerelleştirme sürecinde farklı bir görevi yerine getirmekte ve üretkenlik temelli ekonomiye uygun olarak, veritabanında bulunan terimlerin tek başlarına bir işlevinin olmamasına rağmen temsil ettiği erek ürünün piyasaya pek çok dilde aynı anda sürülmesi için koordinasyon içerisinde çalışmaktadır. Günümüzde çoğunlukla ağ yollu izlenen bu süreç bireysel çeviri anlayışından ekip temelli çeviri anlayışına olgusal bir paradigma değişimi yaşandığı izlenimi vermektedir. Ayrıca, bu ekip yerelleştirme sürecinin tamamlanmasının ardından, çevrilen (yerelleştirilen) ürünün küreselleşmesine de katkı yapmakta ve bu şekilde ürün geleneksel çeviriye oranla daha hızlı yayılmaktadır.

Yerelleştirmenin, geleneksel çeviriden²⁶⁴ bir farkı da dijital bir ortamda birtakım teknolojik araçlardan faydalanarak gerçekleştirilmesi ve analog olmamasıdır (bkz O'Hagan ve Ashworth, 2002: 68). *“Geleneksel çeviri deyince ise aklımıza, çalışma masasında, varsa sözlükleriyle ve ansiklopedik kaynaklarıyla çalışan ve gerektiğinde ve fırsat buldukça çevresine belirli konularda danışan kâğıt-kalem kullanarak çevirisini tamamlayan bir çevirmen gelebilir”* (Şahin, 2013: 3).

Geleneksel çeviri ve yerelleştirme arasındaki ayrımla ilgili olarak ayrıca şunlar da belirtilebilir: Yerelleştirmenin çeviriyi dilsel bir aktarıma indirgediği ve buna paralel olarak eşdeğerlik, segment ve öbek çevirisi kavramlarının yeniden popülerleştiğini ileri süren ve bu durumu eleştiren bazı çeviribilimciler bulunmasına ve endüstride çalışan kimselerin de çeviriyi bir adım olarak ele almasına rağmen, yerelleştirmede söz konusu olan çeviri eylemi tamamen geleneksel çeviri paradigmasıyla açıklanamamaktadır (krş. (O'Hagan ve Ashworth, 2002: 129-130). Bunun bir nedeni de, daha sonra yerelleştirmeyi çeviri kuramlarıyla kıyaslama kısmında da ele alınacağı üzere, dilsel odaklı ve geleneksel çeviri altında incelenen yaklaşımlardan biri olan eşdeğerliğin kaynak metinden bağımsız hareket etmeksizin bir erek metin oluşturulması süreci olması olabilir. Diğer bir ifade ile, eşdeğerlik bir kalkış metninden (kaynak metinden) yola çıkılarak yapılmaktadır. Yerelleştirmede ise çevirmenin çeviri sürecinde sözcük ve sözcük öbeklerini aktarması sırasında, eşdeğerlik algı değiştirmiştir çıkarımı yapılabilir. Zira buradaki söz konusu eşdeğerlik, tek bir kaynak metinden yola çıkılarak yapılmamakta, aksine kaynak malzemelerin bir araya gelerek oluşturduğu ve veritabanlarında depolanan içerik ve

²⁶⁴ Geleneksel çeviri doğrusal, yerelleştirmede uygulanan çeviri pratiği ise kullanılan araçlardan ötürü dikeyseldir.

bileşenlerin (kaynak ve erek dile/kültüre ait terimler) temsil ettiği erek ürünün üretkenlik temelli ekonomiye uygun olarak bir an önce yerleştirilme işlemini tamamlamak için *aracı metinlerden* (vurgu bana ait) yapılmaktadır ve sürecin yapay bir unsur olabilir²⁶⁵ (bkz. yapay eşdeğerlik).

Bununla birlikte Auster Mühl'e göre, yerleştirme kavramı çeviri kavramından daha kapsamlı olarak ele alınmalıdır. Zira çeviri yapma, terminoloji araştırması, terminoloji yönetimi, çevirinin gözden geçirilmesi vb. gibi dilsel unsurların yanı sıra, yerleştirme projelerinde ayrıca yazılım geliştirme, mühendislik, masaüstü yayıncılık veya grafik dosyalarının düzenlenmesi gibi görevler de bulunmaktadır²⁶⁶ (Auster Mühl, 2006: 69). Bu, bir yerleştirme projesinde çalışan çevirmenin çeviri eylemi dışında başka görev ve sorumluluklarının da olması gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermekte ve çeviri edinci kavramının altının farklı yeni edinçlerle doldurulması gerektiğini akla getirmektedir. Bununla ilgili olarak Schäler göre, yerleştirme sektöründe çalışanların sadece metnin çevirisiyle uğraşması sürecin hızlı tamamlanması için yeterli olmayabilir. Çünkü çevirinin yanı sıra grafik, ses ve video içerikleri de yerleştirilmek durumunda kalınabilir. Ayrıca geleneksel çevirinin aksine, yerleştirme alanında hizmet veren çevirmenler dosya formatlarıyla, kodlama işleriyle vb. meşguldür (Schäler, 2008: 196). Hatta bu endüstriyel alanda çevirmenlerden proje yöneticiliği yapacak bir donanıma sahip olması bile beklenebilmektedir..

Yapılan bir mail görüşmesinde²⁶⁷, Pym bir olgunun paradigma olarak nitelendirilebilmesi için birtakım problemler içermesi gerektiğini ve bununla birlikte söz konusu aday paradigmanın başarılı olabilmesi ve paradigmaya dönüşebilmesi için mevcut problemlerin çözülmesine ihtiyaç duyulduğu izlenimini vermektedir.

Bununla paralel olarak, yerleştirme endüstrine yöneltilen tartışmalar ve bu alanla ilgili sorunsallar şu şekilde belirtilebilir:

²⁶⁵ Ayrıca daha önce de değinildiği gibi yerleştirmede tek bir kaynak metin bulunmamaktadır.

²⁶⁶ Ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013.

²⁶⁷ "I agree with you, more or less. But it is more important to me that we help to solve problems, and the paradigms should come from the problems".

1. Çeviri yerelleştirmenin bir bölümüdür/adımıdır tartışması: Yerelleştirme endüstrisinde çalışanların çoğu²⁶⁸ ve bazı çeviribilimciler²⁶⁹ çeviriyi yerelleştirmenin bir bölümü/adımı olarak²⁷⁰ ele alırken, bazı çeviribilimciler ise yerelleştirmeyi çevirinin özel bir türü/alanı²⁷¹ olarak görür²⁷² (bkz. Pym, 2014: 132).

Çözüm önerisi: Çeviri eğitimi veren üniversitelerin müfredat programları incelendiğinde tıp çevirisi, hukuk çevirisi, teknik çeviri, edebi çeviri, basın çevirisi, sosyal-bilimler alanı çevirisi, televizyon ve sinema çevirisi, terminoloji ve bilgisayar destekli çeviri vb. uzmanlık alanlarının yanı sıra *yerelleştirme derslerinin* (vurgu bana ait) de mevcut olduğu görülmektedir²⁷³. Günümüzde çoğu çeviri talebinin bilişim ve iletişim teknolojilerinin yoğun olarak kullanıldığı alanlardan ve özellikle yerelleştirme endüstrisinden geldiği düşünülürse, yerelleştirme de tıpkı yukarıdaki uzmanlık alanları gibi özel bir çeviri alanı/türü olarak çeviribilim müfredatlarına dâhil edilebilir. Özellikle yerelleştirme endüstrisinin çeviribilim camiası dışında gelişmesi ve akademinin de yerelleştirmeyi bir endüstri olarak görmesi sorunun başlıca sebeplerinden birini teşkil etmektedir. Zira yerelleştirme endüstrisinde çalışanlar (bkz. Esselink, 2000) çeviriyi sadece dilsel bir adm olarak ileri sürmektedir. Oysa yine çeviri ve yerelleştirme piyasasında çalışan Ümit Özaydın'a göre, çeviri yerelleştirmenin çekirdek adımıdır, ancak endüstride çalışanların bazıları, ucuz işgücü için diğer adımları abartmakta ya da yeni nesil süreç otomasyonu ve QA araçlarını kullanmadıkları için iyi proje yöneticisi ile çalışmayı çekirdek adım saymaktadır. Bu nedenle Özaydın indirgemeci yaklaşımı savunanları ve çeviribilim bölümünden mezun olan öğrencilerin plan ve bütçeleme gibi ayrıntıları öğrenemeyeceğini düşünen endüstriyel kesmi eleştirmektedir (Ümit Özaydın ile yapılan mail görüşmesi).

²⁶⁸ Canım Alkan'a göre de, yerelleştirme sektöründe çalışanlar çeviriyi dilsel bir aktarım olarak görüp, çeviribilimden haberdar olmayabilirler (2013: 26).

²⁶⁹ Örneğin Pym, yerelleştirmenin paradigmasının geçerliliğini uluslararasılaştırma aşamasının varlığıyla açıklarken, çeviri eylemini artık bir adım olarak görmektedir. Bu nedenle, çevirmenlerin yeni işlerinden birinin post-editörlük olabileceğini belirtmiştir (bkz. Pym, 2012).

²⁷⁰ Ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013.

²⁷¹ Benzer şekilde bu tezde savunulan düşüncelerden biri de yerelleştirmenin çevirinin özel bir alanı olduğudur ve yerelleştirme paradigmasının dayanaklarından biri bu temel üzerine oturtulmaya çalışılmıştır.

²⁷² Bununla birlikte, yerelleştirmeyi özel bir çeviri alanı olarak ele alan bazı çeviribilimciler bu alanın çeviribilime özellikle kuramsal açıdan bir yenilik getirmediğini de ileri sürebilir. Bununla ilgili olarak yorumlama, sorunsal ve tartışmalar kısmının ikinci maddesinde bulunmaktadır.

²⁷³ Örneğin, <http://www.transint.boun.edu.tr/?q=tr/node/53>.

Buradan hareketle, çeviri eylemi olmadan yerelleştirme yapmanın mümkün olmayacağı ileri sürülebilir. Bu bağlamda, uluslararasılaştırma gibi teknik bir adım olmadan yerelleştirme projeleri nasıl başlatılamıyorsa, çeviri eylemini üstlenen çevirmen(ler) olmadan da yerelleştirme süreci başlatılamaz çıkarımı yapılabilir. Ayrıca bir kültür veya ortamda kullanılan sözcükler olmadan, yerelleştirilen yazılım ürünü, web sitesi vb. işlevsiz kalacaktır. Bu da çeviriyi yerelleştirme projesinin merkezi haline getiren bir sav olabilir (krş. Esselink, 2000).

Bu sorunla ilgili olarak farklı bir ideal koşul da ileri sürülebilir²⁷⁴. Diğer bir ifade ile, TDK tarafından bir dilden başka bir dile aktarma, tercüme olarak tanımlanan çeviri kavramının²⁷⁵ sadece metinlerin aktarımı olmadığı bir şeklin, ikonun ve grafiğin renginin ve şeklinin kültürel normlara göre erek kültüre değiştirilerek aktarılması durumunun da bir tür çeviri olduğu ileri sürülebilir. Bu durumda, yerelleştirme endüstrisinde çalışan bir çevirmenin tek işi metinlerin çevirisini yapmak olmamalı, aksine teknik konularda da bilgi sahibi olarak grafik, şekil ve ikonları uygun renk ve biçimlerde erek dile çevirecek donanımına sahip olması gerekmektedir²⁷⁶.

Bu açıdan, çeviri kavramının yerelleştirme alanının neden olduğu istisnai durum çerçevesinde yeniden tanımlanması gerekebilir. Bu nedenlerle, çeviribilim bölümlerinde ders alan öğrencilere dilsel ve kültürel edinçlerini geliştirerek metinleri çevirme alışkanlığını kazandırmanın yanı sıra grafik, şekil ve ikonların nasıl değiştirebileceği²⁷⁷ hususunda uygun programların öğretilmesi çeviri teriminin genişlemesine katkı yapabilir

²⁷⁴**Öneri niteliğinde ideal bir koşul:** Bernal Merino ile Londra'da yapılan mülakatta, İspanyol çeviribilimci yerelleştirme alanının paradigma olarak kabul edilmesi için önemli olanın ideal bir koşul üretmek, nelerin yerelleştirme olarak ele alınacağını ve nelerin alınmayacağını belirlemek olduğunu belirtmiştir. Ona göre eğer ideal koşul teknoloji olacaksa, teknolojinin ne olduğu belirtilmelidir. Bilgi teknolojilerinden ilham alındığında, artık yazılımların, web sitelerin vb. yerelleştirme türlerinin popüler olduğu bir dönemde bulunmaktayız. Bu nedenle burada söz konusu olan ideal koşul **teknoloji temellidir**.

²⁷⁵ bkz: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.568421796c0bc0.13797488.

²⁷⁶ Bu süreçte genelde grafik tasarımcıları ilgilenmektedir. Ancak yerelleştirme gibi istisnai bir alanda uygunsuz grafiklerin atılıp atılmayacağına karar verme, grafiklerin rengini teknik açıdan uyarlayarak değiştirme, erek toplumda yanlış çağrışımlara yol açabilecek ikonların düzeltilmesi vb. kararlarını yerelleştirme yapılan toplumun sosyal yapısı ve kültürü hakkında diğer işbirliği aktörlerinden daha bilgili olan çevirmen vermelidir. Bu nedenle, hem dilsel/kültürel hem de bundan böyle *teknoloji aktarımcısı* (vurgu bana ait) haline gelen çevirmenlerin bu süreçte aktif rol oynaması gerekebilir. Yeri geldiğinde grafik tasarımcısının ne yapacağını belirleyerek bu işi uzmanına bırakabilir, yeri geldiğinde de bu süreçte bilgisayar kullanmayı iyi biliyorsa bizzat kendisi görev alabilir. Bu ideal koşulda, çevirmen süreçte her zaman aranan isim olacaktır ve bu da çevirmenin çoğu çeviribilimcinin savunduğunun aksine, iş kaybetme olasılığını minimize edebilir. Hatta çevirmen bu şekilde, yerelleştirme iş ağının merkezi aktörü haline gelebilir.

²⁷⁷ Ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013.

ve neticede yerelleştirme, genişletilmiş²⁷⁸ bir terim olarak çevirinin özel bir alanı²⁷⁹ konumuna gelebilir.

2. Yerelleştirmenin çeviribilime bir yenilik getirip getirmediği tartışması ve sorunsalı: Bazı bilim insanları da yerelleştirmeyi özel bir çeviri alanı olarak ele almasına karşın, bu alanın çeviri pratiğinin bir türü olduğunu düşünmekte ve bir yenilik sunmadığını iddia etmektedir. Ancak, Pym'e göre yerelleştirmeyi paradigma haline getiren bir yenilik söz konusudur. O da tek bir aracı metinden birden fazla dile yerelleştirmenin yapıldığı uluslararasılaştırma aşamasıdır²⁸⁰. Daha önce de vurgulandığı gibi, uluslararasılaştırma aşaması klasik çeviri anlayışının ön planda tuttuğu kaynak metnin yerini almış ve (Pym, 2014: 132) ve kaynak-erek metin arasındaki ilişkiyi ortadan kaldırarak teknolojik dönüşüm temelli bir devrime yol açmıştır²⁸¹ (ayrıca krş. Bernal Merino ile yapılan görüşme).

3. Çeviribilimcilerin, yerelleştirme çevirmenleri önemsemiyor ve çeviri yerelleştirmeye eşdeğerlik anlayışına geri döndürülmüştür²⁸² tartışmaları: Yerelleştirmeyi çevirinin bir alanı olarak görmelerine rağmen, bazı çeviribilimciler yerelleştirme endüstrisinde çevirinin bir adıma indirgendığını ve çevirmenlerin sadece sözcük öbekleri ve segmentlerin çevirisiyle uğraşmalarından dolayı, çevirinin eşdeğerlik sorunsalına geri döndürüldüğünü²⁸³ iddia etmektedir.

Çözüm önerisi: Birinci maddede yer alan koşulda da belirtildiği gibi, çevirmenlerin artık özel bir istinai alan olan yerelleştirme endüstrisinde tek işinin sözcük öbeği çevirisi

²⁷⁸ Ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013: 68.

²⁷⁹ Böylelikle, yerelleştirme endüstrisinde çeviriyi dilsel bir adım olarak düşünen bazı kesimlerin eleştirilerine de cevap verilebilir.

²⁸⁰ Pym'in çözüm önerisi.

²⁸¹ Tıpkı işlevci çeviri kuramlarının bir devrime yol açarak kaynak metin vurgusunu erek metne kaydırıp, erek odaklılık ve erek kitleyi öne çıkarmaları gibi.

²⁸² Bazı çeviribilimciler çevirinin dilsel aktarıma geri döndürülmesini eşdeğerlik kavramına bir geri dönüş olarak düşünmekte ve çeviribilimin bugüne kadar geldiği noktanın ve kuramsal anlamda yaşanan gelişmelerin bu geri dönüşle sarsılabileceğini iddia etmektedir (krş. Pym, 2014: 133). Ayrıca, yerelleştirme sürecindeki çeviri eyleminde sözcük öbeklerinin aktarımının bilgisayarlı dilbilim olduğunu ileri süren görüşler de bulunabilir. Çeviri eylemi sürdürülürken bilgisayar destekli çeviri araçları kullanılıyorsa, burada bir insan müdahâlesi söz konusu olduğundan doğal dış işleme yöntemi yerine belirleyici olan yine insandır. Ancak, makine çevirisiyle entegreli bir teknoloji kullanılmaktaysa, makine çevirisinden elde edilen çıktı doğal dil işleme yöntemiyle elde edilmiş olabilir. Bu noktada, yerelleştirme sürecindeki çeviri eyleminde bilgisayarlı dilbilim başvurulan yöntemlerden sadece biri olabilir çıkarımı yapılabilir.

²⁸³ Pym, 2006.

yapmak olmadığı ve çeviri kavramının başka unsurları da kapsamına alarak genişlediği düşünülürse, çevirinin sadece dilsel bir aktarım olmadığı çıkarımı yapılabilir²⁸⁴. Bununla beraber, çeviri dilsel bir aktarım olarak ele alınsa bile, buradaki amaç eşdeğerlik vurgusunu yeniden çeviribilime taşımak değildir. Daha önce de vurgulandığı gibi, geleneksel eşdeğerlik kavramı bir kaynak metinden yola çıkılarak ve çoğunlukla kaynak metne bağlı olarak yapılmaktadır. Yerelleştirme projesinde ise tek bir kaynak metin yoktur ve çeviri sözcük tabanlı yapılsa da amaç yerelleştirilen içeriğe ait ürünün bir an önce pek çok dilde piyasaya sürülmesidir.

O hâlde eşdeğerlik algı değiştirmiş ve özel bir alanda inceleme konusu olmuştur. Bununla birlikte, Vermeer bile devrimci bir kuram ortaya atarak çeviribilimde paradigma değişimini hızlandırırken, eşdeğerliği tamamen yok saymamış ve eşdeğerliğin özel bir duruma indirgenliğini²⁸⁵ belirtmiştir. Yerelleştirme endüstrisinde de yeni ideal koşul teknolojidir. Eşdeğerlik kavramı algı değiştirerek (yapay eşdeğerlik), yerelleştirme endüstrisinin neden olduğu özel bir teknolojik ortam veya duruma indirgenmiştir. Bu özel durumda, eşdeğerliğin çeviribilimde yeniden ortaya çıkıyor görünmesi diğer paradigmalardan savunduğu görüşleri reddetmek için değil, yerelleştirme alanının gereksinim ve şartlarından ortaya çıkan duruma cevap verebilmektir (krş. Pym, 2010; 2014). Dolayısıyla, amaç belirtildiği gibi eşdeğerlik vurgusunu yeniden artırmak değil, söz konusu kavramı yeni anlamlar yükleyerek özel bir alanda incelemektir.

4. Yerelleştirme bağlamsız bir çeviriye yol açıyor tartışması: Yerelleştirme projelerinde çeviri eylemi sürdürülürken çeviri teknolojileri araçlarının izin verdiği ölçüde dikeysel bir yaklaşım izlenmesi bütün bir metnin çevirmen tarafından görünmemesine yol açabilmektedir. Bu durumda, çevirmen bağlama hâkim olmadan sadece sözcükleri çevirdiğinden, çeviride hatalar meydana gelebilir.

Çözüm önerisi: Çevirmenin bu konudaki hâkimiyeti indirgenmiş olmasına rağmen, yerelleştirme projelerinde kullanılan çeviri teknolojileri araçları kategorize edilirse, diğer bir ifade ile bir işletim sistemi olan Windows 10'un yerelleştirilmesi için diğerlerinden

²⁸⁴ Ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013.

²⁸⁵ Ayrıca bkz: <http://www.youtube.com/watch?v=3k0cDBt2tDs>. Ayrıca çeviri metinde eşdeğerlik arayışı bile bir amaç olabilir.

farklı bir çeviri belleği kullanılırsa ve çeviride aynı fakat farklı anlamlara gelen terimler tek bir veritabanında tutulmak yerine birden fazla veritabanında tutulursa, çevirmenin bağlama hâkim olmasa²⁸⁶ da tutarlı çeviri yapması sağlanabilir.

Ayrıca, yereleştirmede istisnai bir durum vardır ve bu da üretkenlik temelli ekonomi ve teknolojik durumdan kaynaklıdır. Dolayısıyla, yerelleştirme endüstrisiyle ilgili bir tartışma geliştirilecekse bu, mevcut çeviri kuramlarının baktığı çerçeveden yapılmak yerine, yerelleştirme özel alanı göz önüne alınarak yapılmalıdır. Diğer bir ifade ile, çeviribilim kuramlarını resmin bütün parçaları olarak düşünürsek, yerelleştirme de özel bir alan olarak bu resmi tamamlayan parçalardan biri şeklinde düşünülebilir. Bu durumda, “yerelleştirme çeviribilimin bugüne kadar geldiği aşamayı ikincil plana atıyor ve kuramsal gelişmeleri yok sayıyor” iddiası yerini, akademi ve endüstriyi bütünleştiren bir uzlaşma ortamına bırakabilir. Bu durumla ilgili Pym şu soruyu sormaktadır: “*Çeviri pratiği ve kuramı yerelleştirmeden bir şeyler öğrenebilir mi? Yerelleştirme kuramı çeviri tarihinden ve çevirinin karmaşık yapısından bir şeyler öğrenebilir mi*²⁸⁷?” (Pym, 2004).

5. Yerelleştirme endüstrisinde kullanılan çeviri teknolojileri araçları çevirmenlerin para kazama oranını azaltıyor ve otoritesini zayıflatıyor tartışmaları: Bir yerelleştirme projesinde, çeviri bellekleri gibi teknolojik araçlar ne kadar yüksek oranda eşleşme gerçekleştirirse veya eşleşme tam olursa, çevirmen o kadar az para almaktadır. Çevirmen çoğu projede sadece çevirdiği kısımlardan para almaktadır. Ayrıca, çevirmen çeviri belleğine sınırlı erişim sağlamak zorunda kalabilir. Çünkü çeviri belleğinin tüm hakları şirketin kendisine ait olabilir. Bu da çevirmenin otoritesini azaltan bir faktör olarak düşünülebilir.²⁸⁸

Çözüm önerisi: Özellikle çeviri belleklerinin makine çevirisi sistemleriyle birleşmesi, çevirmenlerin çeviri edinçlerinde birtakım değişiklikler yaşanmasına yol açmaktadır. Eşleşmeler tam olduğu zamanlar²⁸⁹ ve çeviri eylemi makine çevirisi/çeviri belleği sistemlerinin entegre olmasıyla, çevirmenin yeni görevlerinden biri de pre-editörlük²⁹⁰

²⁸⁶ Günümüzde ise görsel yerelleştirme araçları kaynakların bağlam içinde görülmesine imkân tanıyarak süreci kolaylaştırabilmektedir (bkz. Dunne, 2015: 558). Bu da teknolojinin öngörülemez ilerlemesinin bir sonucu olarak düşünülebilir.

²⁸⁷ Bu noktada, yerelleştirmenin çeviribilim camiası tarafından bir paradigma olarak kabul edilme oranını artırmak için ayrı fakat bir o kadar da birleştirici bir kuram geliştirmek gerekebilir.

²⁸⁸ Ayrıca bkz. Pym, 2014.

²⁸⁹ Tam eşleşme durumunda bile mükemmel bir çeviri başarılamayabilir. Bu noktada, çevirmenin uzman konumunu kullanarak bir karar alması ve tam eşlemeyi yeniden yapması gerekli olabilir.

²⁹⁰ Çeviri eylemi başlamadan yapılan düzeltmeler.

veya post- editörlük olmuştur. Günümüzde, dil bilen herkesin bu işleri yapabileceği iddia edilebilir. Bu durumda çevirmenlik mesleği tehlike altında görülebilir (bkz. Pym, 2012). Ancak daha önce de vurgulandığı gibi, bu işlemler profesyonel çevirmenler tarafından yapılmalıdır çünkü profesyonel çevirmenler makine çevirisi sistemlerinden doğacak kısıtlamaları iyi bilmektedir, ayrıca profesyonel yaklaşım olmadan süreç zaman alıcı olabilmektedir. Bu da şirket ve çevirmen için maddi kayıp, kullanıcı için ise yerleştirilecek ürünü geç kullanmaya başlamasına yol açabilir (bkz. Raído ve Austermühl, 2003: 247-248)²⁹¹. Bu noktada, çevirmenlik eğitimi sadece çeviri yapma edincini artırmaya yönelik olmamalı, çok bileşenli bir yöntem uygulanmalıdır. Pre ve post- editörlük bunlardan bazıları olabilir. Bu durumda, çevirmen çeviri sürecinde az para kazanma olasılığına rağmen, sürecin diğer aşamalarında da bulunduğu para kazanma oranını artırabilir.

Ayrıca birinci maddedeki ideal koşulda değinildiği üzere, çeviri kavramı teknolojik ortam göz önüne alınarak genişletilirse, çevirmenin tek görevinin sözcük öbeklerini çevirmek olmadığı ve sürecin diğer aşamalarında da görev alabileceği izlenimi doğmaktadır. Bu bağlamda, çevirmen yerleştirmenin diğer aşamalarında yardımcı uzman veya çok bileşenli uzman pozisyonuna sahip olarak, para kazanma olasılığını artırabilir.

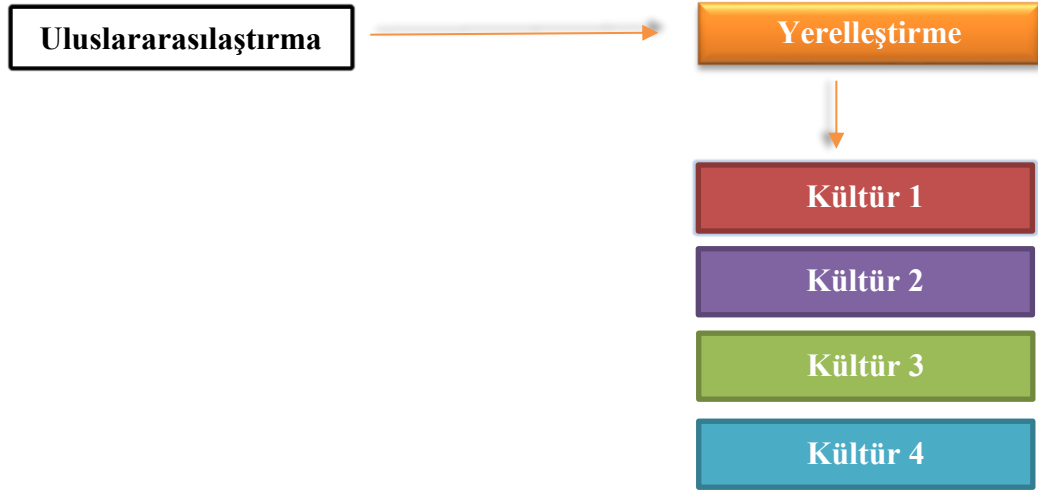
Bunların yanı sıra, çevirmenlerin çeviri belleğinin haklarına sahip olmaması sorunsalı sadece yerleştirme endüstrisine has bir sorun değildir. Bugün uzmanlık metin çevirilerinin çoğunda çevirmen çeviri teknolojileri araçlarına sınırlı erişim hakkına sahiptir.

- 6. Standardizasyon kültürel çeşitliliği azaltıyor tartışması:** Standardizasyon bir yerleştirme projesinde uluslararasılaştırma aşamasının (dehumanizasyon süreci) diğer adıdır. Uluslararasılaştırma aşamasında ürüne ait içerik ve bileşenler kültürel kavramlardan arındırılarak metin yalın ve standart bir hâle getirilmektedir. Böylelikle, yerleştirme süresince çevirmenin iş yükü hafifletilmektedir. Bununla beraber, çevirmen/yerleştirmen ve diğer aktörler standartlaştırılmış metinden yerleştirme yaparken, yerleştirmenin yapıldığı farklı kültürlerin her biri için kültürel adaptasyona başvurmak durumunda kalabilmektedir. Çünkü ürünün farklı toplumlarda satılması için o toplumların

²⁹¹ Wills, 1988: 183'ten akt. Raído ve Austermühl, 2003.

gelenek ve göreneklerine uygun bir şekilde yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, yerleştirme standart bir metinden yola çıkılarak yapılırsa bile farklı kültürler için farklı stratejiler belirlendiğinden, kültürel çeşitlilik azalmak yerine artmaktadır²⁹² (ayrıca bkz. Pym, 2010: 133; Pym, 2002). Bu durumda yerleştirme paradigması, mekanik bir süreci çağrıştıranın aksine kültürel çeşitliliği artırmaya katkı yapan bir süreci akla getirebilmektedir.

Ayrıca yerleştirmenin fiziksel iletişimi ortadan kaldırdığı için mekanikleşmeye (dehumanizasyon) yol açtığı yönündeki tartışma ve görüşlere karşın, sadece iletişim kurma şeklinin değiştiği ileri sürülebilir. Bununla birlikte, yerleştirmenin kim için yapıldığı ve yerleştirme ekibinde yer alan profesyoneller (özellikle kültürel ve pazarlama danışmanları vb. uzmanlar) göz önüne alınırsa sürecin insan kontrolünün dışında ilerlemediği görülebilir. Pym de zaten bu noktaya dikkat edilirse, sorunun aşılabileceğini ima etmektedir (krş. Pym, 2002: 4).

Şekil 4²⁹³ Standartlaştırmadan Kültürel Çeşitliliğe²⁹⁴

7. Yerleştirme metinlerin ve iletişimin kalitesini düşürüyor iddiası:

Yerleştirme endüstrisi üretkenlik temelli bir çalışma mantığına göre işlediğinden, çeviride hatalar meydana gelme olasılığı bulunduğu ve bunun da

²⁹² Pym'in çözüm önerisi.

²⁹³ Şekil 4: Uluslararasılaştırmanın standart bir süreç olduğu gösterebilmek amacıyla beyaz renk kullanılmıştır. Yerleştirmedeki kültürel çeşitliliği vurgulamak için ise farklı renkler kullanılmıştır.

²⁹⁴ krş. Pym, 2014: 133.

kaliteyi düşürebileceği iddia edilebilir (bkz. Pym, 2014: 133). Ancak bunlarla ilgili ampirik çalışmaların sayısı azdır. Ayrıca, yerelleştirme endüstrisinin temelinde kullanıcıya kısa vadede pragmatik bilgi sağlayacak içerikler yerelleştirilebilir: Şirketler arası rekabet her yıl farklı ürünlerin üretilmesine neden olmaktadır. Windows işletim sistemlerinin sürekli olarak yenilenmesi buna bir örnek teşkil edebilir. Bu bağlamda yerelleştirme endüstrisinde şirketlerin ekonomik kazançlarını artırmaları, kullanıcıların ürünlere en kısa sürede ulaşması için üretkenlik kavramı kalite kavramından daha öncelikli bir yere sahiptir çıkarımı yapılabilir.

8. Çeviri eğitiminin çeviri teknolojileri ve yerelleştirme uygulamalarından kopuk olduğu tartışmaları: Çeviri teknolojileri ve yerelleştirme alanına karşı bazı akademisyenler ilgisiz davranmakta veya bu alanlarda yetkin olmadıklarından, geleneksel aktarımcı modele göre eğitim vermekte veya başka alanlara yönelebilmektedir. Bu durum Yazıcı ve Austermühl tarafından da doğrulanmaktadır. Onlara göre, günümüzde çevirmen adaylarının sanayi alanında söz sahibi olamamalarının temelinde çeviri eğitiminde bu konuların önemine yeterince yer verilmemesi bulunmaktadır. Bu bir ölçüde akademisyenlerin ve uygulama alanındakilerin ilişkilerinin kopukluğundan kaynaklanmaktadır ve çoğu çeviri eğitimsi, çeviri teknolojilerini çeviri eğitimine uygulama konusunda profesyonel veya teknolojik uzmanlığa sahip değildir (bkz. Yazıcı, 2007: 122, Austermühl, 2013: 327). Bununla birlikte, geleneksel çeviri eğitiminde, amaçlar (ends) ve araçlar (means) işlevsel uygunluk kapsamında belirlenmektedir. Söz gelimi, çevirmen adaylarına çeviri aşamasında ihtiyaç duydukları şeyler, kim için çeviri yaptıkları, amacın, hedefin, niyetin veya Skopos'un ne olduğu, çevirinin amacı vb. sunulabilir. Ancak, küresel bilgi çağı kapsamında çevirmen eğitiminde, çevirinin amaçlarıyla ilgili tanımın gözden geçirilmesi gerekmektedir. Çevirinin amaçları, o hâlde sadece metnin işlevsel amaçları kapsamında değerlendirilmemelidir. Bu nedenle yeni alanlardaki söz konusu amaçlar değerlendirilirken, bu, çevirinin modern dünyanın kültürel, ekonomik ve siyasal yapısı üzerinde genişleyen rolü bağlamında ele alınmalıdır (bkz. Cronin²⁹⁵, 2003:

²⁹⁵ Cronin'in çözüm önerisi.

66). Bu sorunların aşılması için, çeviri teknolojilerinin yoğun olarak kullanıldığı yerelleştirme ile ilgili kuramsallaştırma araştırmaları yürütmek ve bu alanı ayrı bir çeviribilim paradigması olarak çeviribilime entegre edebilmek önem taşır.

9. Yerelleştirme endüstrisinin çeviribilim dünyası dışında gelişmiş olması sonucu endüstri ve akademi arasında oluşan boşluk sorunsalı: Yerelleştirme endüstrisi ve çeviribilim camiası arasındaki en temel problemlerden biri de budur. Aslında bu, şimdiye kadar ele alınan konuların bir özeti niteliğindedir²⁹⁶.

Çözüm önerisi: Bu sorunla ilgili olarak çözüm önerisi yukarıdaki maddelerde bulunmaktadır. Ayrıca akademi ve endüstri arasında karşılıklı bir diyalog kurmak gereklidir. Özellikle Pym, “Localization, Training and Instrumentalization” (2014) makalesinin eski versiyonunda (2006) akademik alan ve yerelleştirme endüstrisi arasındaki ilişkiye dair bazı kötümser yorumların yapılmış olduğunu ancak 2014 yılında bu algının değişmeye başladığını ima etmektedir (Pym, 2014: 45).

Özellikle akademisyenler teknik çeviri, edebi çeviri, konferans tercümanlığı gibi profesyonel alanlarla uğraştığından, yerelleştirme endüstrisi ilk ortaya çıktığı yıllarda bu alanı pek ciddiye almamıştır. Zira çeviribilim dünyası yerelleştirme alanının daha çok akla ekonomik kazanç ve para kavramını getirdiğini düşünmüş olabilir. Yerelleştirme endüstrisinde çalışanlar da aynı şekilde, akademisyenlere karşı mesafeli durmuş ve bilgilerini paylaşmak istememiş olabilir. Bu da her ikisi arasında bir boşluk meydana getirmiştir çıkarımı yapılabilir²⁹⁷. Ancak bu boşluğu kapatmak için, akademik konferanslara Avrupa Dil Endüstrisi Derneği (İng: European Language Industry Association, kısaltma: ELIA), Avrupa Birliği Çeviri İşletmeleri Dernekleri (İng: European Union of Associations of Translation Companies, kısaltma: EUATC) ve Küreleştirme ve Yerelleştirme Derneği (İng: Globalization and Localization Association, kısaltma: GALA) vb. kuruluşlardan konuşmacılar davet edilmektedir (krş. Pym, 2014-45-47). Bu da çeviribilim camiası açısından yerelleştirmenin çeviribilim kitaplarına

²⁹⁶ Bkz: Yerelleştirme endüstrisinde çalışanların bazılarının çeviriyi sadece bir adıma indirgemesi, bazı akademisyenlerin de bu endüstride çeviri etkinliğinin dilsel aktarıma indirgenmesi ve yerelleştirme alanındaki kavramların endüstri tarafından geliştirilmesinde ötürü yönelttiği eleştiriler, tartışmalar ve bu nedenle meydana gelen sorunsallar.

²⁹⁷ Kurultay bir yazısında, “*pratikte bilimsel bilgi, çevirmenlerle akademisyenler arasında verimli ve karşılıklı beslenmeye dönük bir alışveriş sağlanabilir; işte bunun pek olmadığını, hatta zeminin de fazla oluşmadığını görüyorum*” (Kurultay, 2006: 8) şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bu algının değişmesi ve özellikle yerelleştirme endüstrisinde çalışanlar ile akademisyenler arasında bir uzlaşma sağlanabilmesi için bu tür konferansların sayısının artırılması gerekmektedir.

eklenmesine katkı yapmakta ve bu alana yönelik kuramsallaştırma çalışmaları artmaktadır denilebilir. Ayrıca bu şekilde, yerelleştirme endüstrisinde çalışanlar da akademik dünyayla bir uzlaş zeminini yakalayabilmektedir²⁹⁸.

4.3.1. Çeviribilimde Disiplinlerarasılıktan Disiplinlerötesiliğe: Yerelleştirmenin Konumunun Sorgulanması

Holmes'un 1972 yılında Üçüncü Uluslararası Uygulamalı Dilbilim Kongresi'nde sunduğu "The Name and Nature of Translation Studies" adlı (Tr: "Çeviribilimin Adı ve Doğası") bildirisinin ardından çeviri etkinliği akademik bir disiplin haline dönüşmüş ve olgunlaşmaya meyilli yapısından dolayı zamanla da disiplinlerarası bir bilim dalı olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Çeviribilimin disiplinlerarasılığı ile ilgili çevirinin süreç, işlev ve ürün boyutuna²⁹⁹ katkı yapan pek çok araştırma ve çalışma şimdiye kadar yürütülmüştür³⁰⁰. Bu incelemelerde, çoğunlukla çeviribilimin dilbilim, sosyoloji, felsefe, edebiyatbilim, kültür bilim, psikoloji vb. alanlarla ilişkisine değinilerek³⁰¹, disiplinlerarası³⁰² bir bilim dalı olduğu yönünde uzlaş sağlanmaktadır. Ancak günümüz koşulları ve yaşanan teknolojik devrimler düşünüldüğünde, çeviribilimde disiplinlerarasılık kavramından farklı olarak, disiplinlerötesilik (trans-disciplinary)³⁰³ kavramı da zikredilmeye başlanmıştır³⁰⁴.

Disiplinlerötesilik, bir bilimsel alanda mevcut sınırların aşılması anlamına gelmektedir. Mevcut sınırların aşılmasıyla da, disiplinlerötesi araştırmaların sayılarında bir artış gözlemlenmektedir. Bu tür araştırmalar çoğunlukla, bilimsel alanda yeni sonuçlar elde edip, daha iyi ürünler üretmek amacıyla yapılmaktadır. Bu nedenle disiplinlerötesi yaklaşımlar, disiplinlerarası çalışmalarla desteklenerek yeni araştırma alanlarının meydana gelmesi sağlanmaktadır³⁰⁵. Çeviribilimin de olgunlaşma meyilli ve devingen

²⁹⁸ Yerelleştirmenin, (tıpkı teknik ve profesyonel çeviri alanı için geliştirilen işlevci kuramlar gibi), paradigma olarak kabul edilmesinde çeviri endüstrisi-çeviribilim arasında kurulan ilişki gibi, yerelleştirme endüstrisi- çeviribilim arasında önce bir uzlaş sonra da bu uzlaş temelinde bir ilişki kurulması gerektiğine de inanılmaktadır.

²⁹⁹ krş. Pym, 2004.

³⁰⁰ bkz. Şan, 2014.

³⁰¹ krş. Brems, Meylaerts, Doorslaer, 2012; Cronin, 2010.

³⁰² Bir bilim dalının disiplinlerarası olması, diğer disiplinlerle kurduğu ilişkiyi ve bu disiplinlerarasındaki etkileşimi göstermektedir.

³⁰³ bkz. Yazıcı, 2011; Marais, 2014; Odacıoğlu ve Köktürk, 2015; Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

³⁰⁴ Disiplinlerötesilik kavramı çeviribilimin disiplinlerarasılık özelliğinin yok olduğu anlamına gelmemektedir. Bilakis, çeviribilim hem disiplinlerarası hem de disiplinlerötesi bir bilim dalı niteliği gösterebilir. Ayrıca bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015; Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

³⁰⁵ Nowotny, http://www.helga-nowotny.eu/downloads/helga_nowotny_b59.pdf.

yapısı nedeniyle, günden günde araştırma alanları genişlemekte ve pek çok yeni kavram ve olgu çeviribilim çatısı altında irdelenmektedir³⁰⁶. Söz gelimi, Maria Tymoczko, günümüzden yaklaşık 18 yıl önce 1998’de kaleme aldığı “Computerized Corpora and the Future of Translation Studies” adlı makalesinde bile depolama, depolanan belgelerin kullanılması ve bilginin manipüle edilmesini sağlayan elektronik araçların gelişmesine bağlı olarak, disiplinlerin yirmi birinci yüzyıla ayak uydurup devamlılıklarını sağlayabilmeleri için içerik ve yöntemlerini yeni koşullara adapte etmeleri gerektiğini belirtmiştir (Tymoczko, 1998: 652).

Ayrıca çeviribilimcilerin; çevirinin diğer alt sistemlerle ilişkisini, kendi içinde nasıl bir alt sistem olduğunu ve diğer büyük sistemlerle bağlantısını anlamaları için diğer disiplinlerdeki bilim insanlarıyla işbirliği yapması gerekmektedir. Bununla ilintili olarak dizgeler arası etkileşim açısından bakılırsa, çeviribilim disiplinlerarası olmak kadar aynı zamanda disiplinlerötesi bir bilim dalı olarak kabul edilebilir (krş Marais, 2014: 207).

Bunlarla ilgili olarak ayrıca şunlar da ifade edilebilir: Yazıcı (2011; 2007), çeviribilimde disiplinlerötesi araştırma konularına önem vererek, bilişim ve iletişim teknolojilerinin çeviribilimle bağlantısı üzerinde dururken, Odacıoğlu ve Köktürk (2015), çeviri teknolojileri araçlarının ve yerelleştirme endüstrisinin çeviribilimi disiplinlerarasılıktan disiplinlerötesi bir yolculuğa çıkardığını ileri sürmektedir. Zira çeviri teknolojileri ve yerelleştirme³⁰⁷ çeviribilim çatısı altında incelenirse, çeviribilimin araştırma nesnelerinin ve konularının dilbilim, sosyoloji, felsefe, edebiyatbilim, psikoloji vb. alanlardan daha farklı alanlara da kaymaya başladığı görülebilir. Bu da çeviribilimin mevcut sınırlarının aşılması anlamına gelebileceğinden çeviribilim disiplinlerötesi bir bilim dalı statüsü de kazanmaya başlamıştır çıkarımı yapılabilir.

Bu tezde ise, Odacıoğlu ve Köktürk’ün 2015 yılında çıkardıkları “From Interdisciplinarity to Transdisciplinarity in the context of Technological Tools and Localization Industry” makalesinde değindiğinden farklı olarak çeviribilimi disiplinlerötesi bir yolculuğa çıkardığı varsayılan, çeviri teknolojilerinin yoğun olarak kullanıldığı yerelleştirme endüstrisinin çeviribilimde bir *paradigma değişimine* de yol açabileceği ele alınmaktadır. Çünkü yerelleştirme endüstrinin metin türlerinde meydana

³⁰⁶ bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

³⁰⁷ Yeni araştırma alanları (bkz. Crespo).

getirdiği çeşitlilik ve yerleştirme süresince kullanılan araçların radikal olarak ve sürekli değişmesi mevcut sınırları da etkilemekte ve çevirmenden beklenen niteliklerin değişmesine yol açmaktadır. Bu da çevirmenlerin sosyal yaşantılarında, habituslarında³⁰⁸ (Bourdieu, 1990, krş. Kabukçik, 2013) ve geleneksel çeviriden farklı olarak çeviriyi uygulayış şekillerinde devrimsel değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, yerleştirme çeviribilime disiplinlerötesi bir katkı yapabilir savı ortaya atılabilir³⁰⁹. Bu durum, yerleştirmenin paradigma olarak kabul edilmesi için ideal bir koşul teşkil edebilir.

Ayrıca, yerleştirme endüstrisinde ekip temelli bir yaklaşımın izlenmesi ve her bir aktörün üstlendiği görev ve sorumlulukların uzmanlık alanlarına ve projelere göre farklılık göstermesi de disiplinlerötesilik kavramının daha ön plana çıkmasına yol açmaktadır³¹⁰. Buna paralel olarak, çeviribilimin yeni etkileşime geçtiği alanlar yerleştirme projelerinde yararlanılan bilgi ve iletişim teknolojileri (bkz. Yazıcı, 2007), yazılım mühendisliği, bilgisayar mühendisliği, yerleştirme mühendisliği, dil mühendisliği ve bilgisayar programcılığı gibi alanlardır. Şayet yerleştirme özel bir çeviri alanı olarak ele alınır ve çeviribilim çatısı altında getirdiği yeniliklere vurgu yaparak bunlar tartışılırsa, çeviribilimin mevcut sınırları yukarıda da değinildiği gibi bu alanlara genişleyerek, söz konusu bilim dalı disiplinlerötesi olma yolunda olgunlaşmaya başlayabilir. Neticede, yerleştirme endüstrisi disiplinlerötesilik özelliğinin daha da olgunlaşması için çeviribilimde bir paradigma değişimine katkı yapabilir çıkarımı da yapılabilir.

Şekil 5, çeviribilimin disiplinlerarası ilişki kurduğu bazı bilim dallarıyla olan bağlantısını gösterirken, bu bilim dallarının sınırlarının aşılıp (aşılan, ihlal edilen sınır), yerleştirme endüstrisi ve teknolojilerinin de çeviribilime etki etmeye başladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Şekil 5'te bu etki gösterilirken, iki oklu bir şekil kullanılması çeviribilimin de bu alanı çoğunlukla kuramsal olarak etkileyebileceği anlamına gelmektedir. Burada amaç, bu etkileşimler kapsamında çeviribilimin disiplinlerötesi statüye ulaşmasının bir resmini çizmek ve çeviribilim bünyesinde yerleştirmeyeyle ilgili kuramsallaşma çalışmalarının

³⁰⁸ Fransız sosyolog ve antropolog Bourdieu'ya göre, "habitus" içselleştirilmiş yatkinlikler/eğilimler sistemi olarak tanımlanabilir (bkz. Bourdieu, 1990).

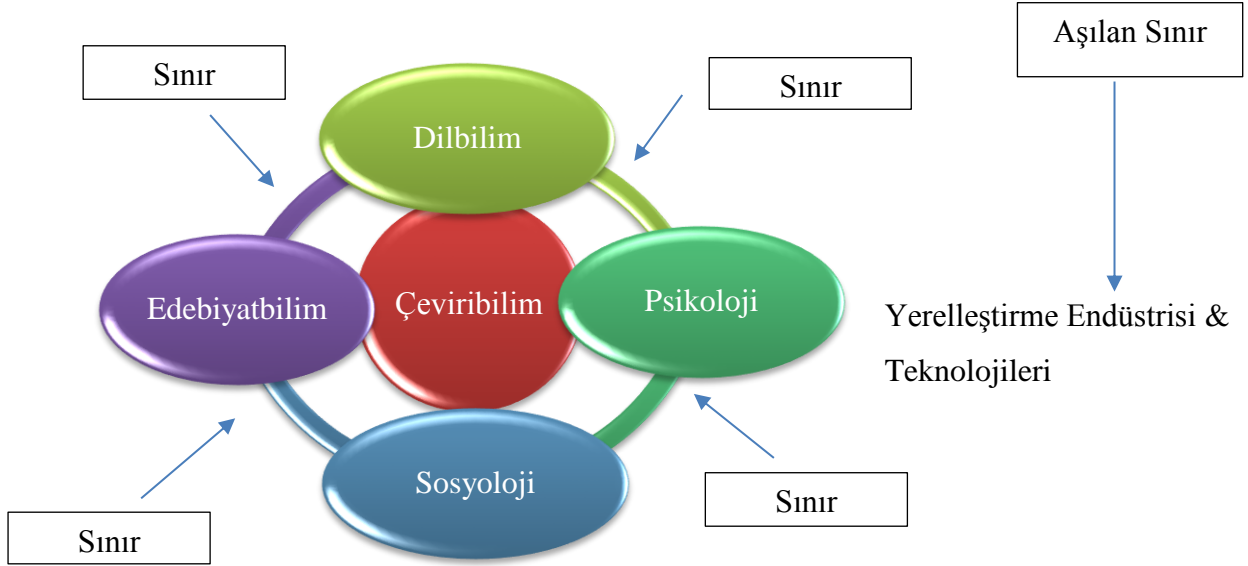
³⁰⁹ Ayrıca bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

³¹⁰ Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

yapılmasını sağlayarak, yerelleştirme paradigmasını çeviribilim üst kavramı altında incelemek ve onu sağlam temellere dayandırmaktır. Ayrıca söz konusu bu şekil yukarıdaki açıklananların bir özeti olup, tez çalışması için tarafımızca oluşturulmuştur.

Çeviribilimde Disiplinlerarasılık

Çeviribilimde Disiplinlerötesilik

Şekil 5. Çeviribilimde Disiplinlerarasılık ve Disiplinlerötesilik: Yerelleştirme Paradigmasının Yeri³¹¹

4.3.1.1. Disiplinlerötesilik: Yerelleştirme Endüstrisi & Teknolojilerinin Çeviri Eğitimindeki Konumu

Milyar dolarlık bir iş sektörü haline gelen yerelleştirme endüstrisiyle ilgili yapılan çeviribilimsel araştırmaların sayısı günden güne artmakta ve yerelleştirmenin çeviri eğitimindeki konumu sorgulanmaktadır. Teknik ve kullanmalık metinlerin çevirisi söz konusu olduğunda, yerelleştirme endüstrisi bugün önemli bir paya sahip endüstriyel bir alan olarak, çeviri pratiğinin uygulanma biçimlerinde farklı yöntemlere geçilmesine katkı yapmış ve çeviri eğitimine yerelleştirmeye ilgili dersler eklenerek, bu alanın çevirmen adayları tarafından tanınması, bir ürün yerelleştirilirken çeviri sürecinde hangi araçların kullanılması gerektiği konusunda bir farkındalık oluşturulması, yerelleştirme alanındaki metin türlerinin özelliklerinin tanıtılması, 21.yüzyılda bir çevirmen adayından dilsel

³¹¹ Bu şekilde çeviribilimin disiplinlerarasılığını örneklemek için dilbilim, edebiyatbilim, sosyoloji, psikoloji alanları kullanılmıştır. Ancak çeviribilimin disiplinlerarası yönünü vurgularken örnek verilebilecek başka alanlar da mevcuttur (örn: felsefe).

edinç ve hatta kültürel edinç geliştirmenin yanı sıra başka neler beklendiğinin³¹² gösterilmesi amaçlanmıştır.

Yukarıdaki açıklamalarla paralel olarak, Sin Wai editörlüğünü yaptığı *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology* (2015) adlı kitabında çeviri pratiğinin son yıllarda bilgisayar bilimi, bilgisayarlı dilbilim, terminoloji araştırmaları ve diğer disiplinlerde yaşanan hızlı gelişmelere bağlı olarak değiştiğini, çeviri teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla çeviri eğitiminde yeni bir paradigma değişimi meydana geldiğini belirtmekte ve özellikle yerelleştirme ve çeviri endüstrilerinin bu teknolojiye yararlandığını ima etmektedir (bkz. Sin Wai, 2015). Ayrıca, çeviri eğitimine teknolojinin entegre edilmesiyle, çeviribilimdeki araştırma konuları genişlemekte ve özellikle yerelleştirme endüstrisi³¹³ alanından somut verilerin elde edilmesiyle ampirik araştırmaların sayısı artmaktadır. Böylelikle, çeviribilim pratik ve kuramın iç içe olduğu yeni bir çeviri eğitimi modeli benimseyebilir ve ayrıca pratik alanla ilişkili yeni çeviribilim kuramları geliştirilebilir³¹⁴. Bunun gerçekleşebilmesi için, çeviri eğitimi programlarının tek düzelikten çıkarak çok yönlü, pratik odaklı ve hatta disiplinlerötesi yaklaşımlar benimsemesi gerekmektedir³¹⁵.

Kiraly'nin çeviri eğitiminde paradigma değişimini öngören bir görüşü bulunmaktadır. Bu görüşe göre, klasik çeviri eğitimini çağrıştıran konstrüktivist (oluşturmacılık) anlayışı yerini işbirlikçi yaklaşımı savunan ve bilginin karşılıklı olarak oluşturulduğu sosyal konstrüktivizme bırakmıştır. Konstrüktivizmde öğretmen otoriter konumdadır ve bilgisini öğrenciye aktaran rolü üstlenmektedir. Oysa sosyal konstrüktivizmde, sadece öğretmenden öğrenciye pasif bir bilgi aktarımı izlenmektense, öğrenci bilgisini karşılıklı olarak ve işbirliğine dayanarak oluşturur. Yerelleştirme alanında da sosyal konstrüktivizmin yansımaları görülebilir. Çünkü yerelleştirme endüstrisinde de ekip temelli ve işbirlikçi bir yaklaşım benimsenmektedir. Piyasada durum böyleyken, çeviri eğitimin de bunu gözeterek şekilde değiştirilmesi gereklidir. Bu nedenle, yerelleştirme

³¹² Çeviri eğitimine teknolojinin entegre edilmesiyle, temel *çeviri edinçlerinde* önemli değişiklikler meydana gelmektedir. Bu konuya ilerleyen sayfalarda değinilmiştir (ayrıca bkz. Bowker, 2002).

³¹³ Yerelleştirme profesyonel çalışma alanıyla akademik söylem arasında karşılıklı fayda sağlayan bir diyalog ve ilişki kurulabilmesi için kuram ve pratiğe ihtiyaç duyan bir alandır. (Folarron 2006: 211).

³¹⁴ krş. Bowker, 2001: 21.

³¹⁵ krş. Samson, 2005.

eğitiminde de konstrüktivist anlayıştan, sosyal konstrüktivist yaklaşımlara geçilmiştir (bkz. Kosaka ve Itagaki, 2003: 232; Pym, 2011: 38; krş. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015).

Bu durum, Odacıoğlu ve Köktürk tarafından “A paradigm Shift in Academic Translation Teaching and its Reflections on the Localization Industry in the Digital Age” (2015)³¹⁶ adlı makalede ele alınmış, ayrıca aynı yazarlar “From-Inter-Disciplinarity to Trans-Disciplinarity in the Academic Translation Teaching” (2016)’de çeviri teknolojilerinin ve yerelleştirme endüstrisinin, çeviri eğitimini disiplinlerötesi bir yolculuğa çıkardığını ileri sürmüşlerdir. Bu tezde, bu yazarların söz konusu iki makaledeki bakış açıları çerçevesinde yerelleştirme endüstrisinin gerek çeviribilim için gerekse de çeviri eğitimi için disiplinlerötesilik kavramını öne çıkardığı söylenebilir. Hatta söz konusu yazarların makalelerinde ele aldığına benzer şekilde, bilişim ve iletişim teknolojileri alanında çevirmenin artık tek görevi çeviri yapmak değildir. Çeviri teknolojileri ve yerelleştirme bağlamında, bir teknoloji aktarımcısı konumuna³¹⁷ erişen veya erişmekte olan çevirmen adayına bundan dolayı, çeviri dersleri dışında başka ilgili alanlardan dersler de verilmelidir³¹⁸. Bununla paralel olarak Pym’e göre (akt. Samson, 2005: 106), “*en iyi çözüm çeviri öğrencilerimizi aydınlanmaları için bilgisayar bilimleri bölümlerine göndermektir*”³¹⁹.

Bu konu biraz daha detaylandırılacak olursa, çevirmen kavramı yerine daha kapsayıcı bir terim olan yerelleştirmen, çevirmenlik yerine de yerelleştirmenlik kavramı önerilebilir. Çeviribilimin eğitim müfredatlarına yerelleştirme ve yerelleştirmenlik dersleri eklenmesi, bu derslerde yerelleştirme piyasası hakkında bilgi verilmesi, uygulanan çeviri teknolojileri araçlarının öğretilmesi vb., çevirmenlerin üretkenlik tabanlı çeviri anlayışına ayak uydurmasını daha da kolaylaştıracaktır. Ayrıca çeviri eğitiminde yerelleştirme ve yerelleştirmenlik derslerinin mevcudiyeti, çeviribilim bölümü altında farklı bir ana bilim dalının oluşmasına da yol açabilir. Günümüzde, çeviribilim (mütercim-tercümanlık) bölümleri İngilizce Mütercim Tercümanlık, Almanca Mütericim Tercümanlık, Fransızca Mütercim Tercümanlık, Rusça Mütercim Tercümanlık vb. dilleri (ana bilim dallarını) öne

³¹⁶ Bu makale yerelleştirme eğitiminde meydana gelen paradigma değişiminin, yerelleştirmenin paradigma olarak kabul edilmesine katkı yapıp yapmadığını sorgulamakta ve sosyal-bilimler alanında yaşanan paradigma değişimlerinden bahsederek, özelde yerelleştirme bağlamında kuramsallaştırma çalışmalarına önem verilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır.

³¹⁷ Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

³¹⁸ Ayrıca bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 1087.

³¹⁹ krş. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

çıkaran bir şekilde ayrıma gitmektedir. Ancak Çeviribilim Ana Bölümü altında, yerelleştirme ve yerelleştirmenlik anabilim dalının³²⁰ da oluşturulması ve derslerinin bilişim-iletişim teknolojilerine uygun olarak bilgisayarlı ortamları destekleyen alanlardan verilmesi (bkz. bilgisayar mühendisliği, yazılım mühendisliği, bilgisayar programcılığı vb.) yerelleştirme endüstrisinin çeviribilim altında kuramsal olarak incelenmesi ve paradigma olarak kabul edilmesi için öncü bir adım olabilir³²¹. Bu sayede çeviribilim de hem disiplinlerarası hem de disiplinlerötesi bir bilim dalı olma yolunda daha hızlı ilerleyebilir. Bunun sağlanabilmesi için ise, çeviri eğitimcilerinin³²² gerekli alt yapıyı çeviri eğitimi programlarına kazandırması ve kendilerini çeviri teknolojileri, yerelleştirme vb. alanlarda geliştirmeleri önemli koşullar arasındadır. Bu nedenle dünyadaki çoğu üniversitede çeviri eğitimi yeni koşullara göre güncellenmelidir³²³.

4.4. Yerelleştirme ve Çeviri Kuramları

Bu alt başlıkta, çeviribilimde yaşanan dönüşümlere katkı yapan ve çevirinin süreç, ürün ve işlev boyutlarına etki eden çeviri kuramları (paradigmaları) ile geçmişi nispeten yeni olan yerelleştirme endüstrisi kıyaslanarak, aralarındaki farklılıklar betimsel olarak ortaya konulmaya ve neticede bir kuram denemesi yapılmaya çalışılmıştır. Paradigma adayı olarak yerelleştirme ile mevcut çeviri kuramlarını kıyaslamanın nedeni ise, bu kuramların çeviribilimin paradigması olarak kabul edilmiş olmasıdır. Yerelleştirme de çeviribilim paradigmalarından biri olarak kabul edilecekse, böyle bir karşılaştırma yapılması gerekli görülmüştür.

Ayrıca, tezde yerelleştirmeye karşılaştırılan kuramların çoğu ve çeviribilimdeki diğer kuramlar (işlevci çeviri kuramları hariç) edebi çeviriye yöneliktir ve profesyonel çeviri alanlarını kapsamamaktadır. Bu durum, küreselleşmenin gerekli kıldığı yerelleştirme gibi yeni çeviri sahaları için bir dezavantaj olarak görülebilir. Zira günümüzdeki çeviri taleplerinin çoğu bu sahalardan gelmektedir. Bu düşünceyle paralel olarak George Ho

³²⁰ Tezde çeviribilimin disiplinlerarası olduğu kadar disiplinlerötesi bir statü kazandığı savına paralel şekilde, yerelleştirmenin paradigma olarak kabul edilmesi için böyle bir ideal koşul önerilmiştir (Buna benzer bir görüş Diri tarafından da dile getirilmektedir).

³²¹ Krş. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

³²² Çoğu çeviri eğitimcisi yerelleştirmenin zaten çeviri olduğunu, sadece adının değiştiğini iddia eder. Bu nedenle de, çeviri eğitimi geleneksel anlayışla devam ettirebilir (krş Kosaka ve Itagaki, 2003: 232). Fakat bu yaklaşım sığ bir yaklaşımdır. Ayrıca, çeviri eğitiminde teknolojik yönelime karşı akademisyenlerin uzak durması, teknoloji ve eğitim uygulamaları arasındaki boşluğu artırır (Bowker, 2002: 13-14).

³²³ Söz gelimi çeviri amaçlı yazım tekniklerinin öğretildiği bir derste uluslararasılaştırma aşaması hakkında bir içerik de sunulabilir (bkz. Pym, 2014: 40).

bugünkü çeviri pratiğinin, kendini fildişi kulelere hapsetmiş eski çeviri kuramlarıyla açıklanamayacağını ve bunun yerine, profesyonel çevirmenlere ışık tutmak üzere daha pratik yaklaşımların gerekli olduğunu belirtmiştir (Ho, 2008: 2).

Bununla birlikte, tez mevcut çeviri kuramlarının artık ikincil planda kalması gerektiğini savunmamaktadır. Aksine tezin bu kısmı, çevirinin bir türü olduğu varsayılan ve farklı bir uzmanlık alanı olarak düşünülen yerelleştirmenin, Skopos ve Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı gibi işlevci kuramların yanı sıra alternatif bir profesyonel çeviri kuramı üretebileceği inancıyla yazılmıştır. Buradan hareketle tezin amacı yerelleştirme ve çeviri kuramlarının birbirine üstünlük sağlayıp sağlamadığını ortaya koymak ve mevcut kuramları çürütmek de³²⁴ değildir³²⁵. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi, çeviri kuramları farklı amaçlarla üretilebilmektedir³²⁶.

Bundan ötürü, çeviri pratiğinin devrimsel olarak değiştiği ve çevirmen sözcüğünün tanımının yeniden yapılmasını gerektiren, çeviri teknolojilerinin yoğun olarak kullanıldığı yerelleştirme endüstrisi alanını çeviribilim çatısı altında inceleyerek, bu alana özgü karşılaştırmalı kuramsal bir çalışma yapmak gerekli olmuştur savı da yukarıdaki açıklamalara benzer olarak ileri sürülebilir.

Tezde ayrıca, çeviribilim ve çeviri endüstrisi arasında kurulan ilişki, çeviribilim yerelleştirme endüstrisi arasında kurulmak istenmiştir. Bunun için de sorgulayıcı bir yöntemle yerelleştirmenin kuramsallaştırılması boyutuna katkı yapılarak, çeviribilimcilerin dikkatini bu alana daha da yoğunlaştırmak belirlenen diğer amaçlar arasındadır.³²⁷ Zira çeviribilimciler arasında yerelleştirme endüstrisiyle ilgili kaydadeğer az tartışma yapılmıştır. Bunda ise gerek çeviribilimcilerin gerekse de yerelleştirme alanında çalışanların ihmali etken olabilir. Diğer bir ifade ile, çeviribilimciler yerelleştirmenin bir yenilik içermediğini ileri sürebilirken, yerelleştirme endüstrisinde

³²⁴ Bu kuramlar Popper'in bilimde yanlışlanabilirlik ve eleştirel usçuluk kavramları üzerinden sorgulanmakta ve yeniden temellendirilmeleri hususu ele alınmaktadır.

³²⁵ Zaman zaman mevcut çeviri kuramlarının yerelleştirme endüstrisini kapsamaması ve yerelleştirmenin çeviribilime uygulama ve kuramsal açıdan farklı bir ortam sunması, Popperci yaklaşımla ele alınsa da, burada amaç sadece eski çeviri kuramlarının yerelleştirme endüstrisinde neleri içermediğini, yerelleştirmenin neleri farklı olarak söylediğini ve içerdiğini göstermek olmuştur.

³²⁶ Diğer bir ifade ile, bazı çeviri kuramları çevirinin ürün boyutuyla ilgilenirken, diğerleri çevirinin işlev ve biliş boyutuna yoğunlaşabilmektedir.

³²⁷ Yerelleştirme çeviri pratiğinin ve kuramların yeniden değerlendirilmesine katkı yapabilir (bkz. Munday, 2012: 292).

çalışanlar ise çeviribilimden kopuk³²⁸ hareket etmektedirler (krş. Pym, 2014: 132; Canım Alkan, 2013: 52). Ancak ilerlemenin en önemli anahtarı, kuramların/olguların ayrılığından çok ortak bir zeminde bir etkileşime geçerek uzlaşma sağlanmalarında gizlidir (krş. Ruano³²⁹, 2006: 44).

Bu uzlaşmanın sağlanması ve çeviribilimin devingen bir bilim dalı olma statüsünü devam ettirebilmesi için, farklılık içeren ve devrimsel gelişmelere yol açma potansiyeli olan yeni alanların bu bilim çatısı altında incelenmesi, çeviribilim için bir kayıp değil aksine bir kazanım olarak düşünülürse, bu tezin amacı daha net anlaşılabilir. Diğer bir ifade ile, yerleştirme alanına özgü olarak bir kuramın geliştirilmesi ve bu bağlamda, çeviri kuramlarının adının özelde yerleştirme kuramı olarak belirlenmesi çeviribilim için bir kayıp olarak değil kazanım olarak görülmelidir (krş. Pym, 2004: 57).

Ayrıca, tezde belirlenen amaçlar arasında bütün bir bilim alanını kapsayan ve otoriter nitelikte bir paradigma ileri sürmektense, çeviri eyleminin farklılık kazandığı yeni bir alanın çeviribilimin paradigmalarından biri olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini tartışmaya açmak bulunmaktadır. Bu yaklaşım Ho tarafından *Globalization and Translation: Towards a Paradigm Shift in Translation Studies* (2008) adlı kitabında da dile getirilmiştir. Diğer bir ifade ile Ho da çeviribilimde paradigma değişimini açıklarken, çevirinin bir yönüne³³⁰ yoğunlaşmıştır. O hâlde aynı bilim dalında birden fazla paradigma bir arada bulunabilir. Hatırlanacağı üzere, “Paradigma ve Paradigma Değişimi Eleştirel Uşçuluk Kavramları Üzerine” Bölümünde tezin kuramsal dayanakları açıklanırken, bilim insanlarının ortak kitapları okumalarına rağmen, meslekteki uzmanlıkları esnasında farklı paradigmaları benimseyebilecekleri (bkz. Kuhn, 1962/2008: 131) ve ayrıca iki farklı paradigmanın barışçıl olarak bir arada bulunabileceği (bkz. Kuhn, 1962/2008: 66) zaten belirtilmişti³³¹.

Kuramsal kıyaslama kısmına geçmeden önce, belirtilmesi gereken bir diğer önemli noktada yerleştirmeye karşılaştırılan çeviri kuramlarının çoğunun, Batı kökenli olduğudur. Bunun nedeni, çoğu çeviri kuramının Batılılar tarafından geliştirilmiş olmasıdır. Ancak

³²⁸ Bill Gates, yerleştirmeyi sadece dilsel bir süreç olarak ele almaktadır (bkz. Brooks, 2000: 43). Bu durum çeviribilim ve yerleştirme arasındaki sorunların en temelini teşkil eder ve kopukluğu artırır. Bu nedenle, yerleştirme daha makro bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

³²⁹ krş. Yazıcı, 2011.

³³⁰ Profesyonel çevirmenlere faydalı pratik odaklı bir yaklaşım geliştirilmesi.

³³¹ Özellikle sosyal bilimlerde farklı işlevli pek çok paradigma bir arada bulunabilmektedir.

Tymoczko'ya göre (2009), yeni teknolojiler göz önüne alındığında çeviribilimde mevcut olan söylemler sorgulanmalı, çeviri ile ilgili daha kapsamlı kavramlar üretilmelidir. Bundan böyle çeviri ve çevirmen adlarının değişmesi, çeviri mesleği ve doğasının yeniden yorumlanması anlamına gelebilir. Amerika ve Avrupanın çeviriye ihtiyaç duyduğu kadar, Hindistan ve Çin'de de çeviri talebi yükselmiştir. Bu nedenlerle, çeviri kuramları sadece Batı veya Avrupa merkezli olarak üretilmemeli, Doğu'daki kuramsal çalışmalar da hesaba katılmalıdır. Bu açıdan O'Hagan, Mangiron'un vb. yerelleştirme paradigmasıyla ilgili ortaya attıkları görüşler ve yazılara bakılabilir.

Sonuç olarak bizleri böyle bir çalışmaya iten etkenler arasında ayrıca; profesyonel çeviriye en çok uygulanan işlevci kuramlar dışında çoğu çeviri kuramının edebi ve kültürel çeviri alanlarına yoğunlaşması, bu nedenle çeviri kuramlarının çoğunlukla tek bir alana yığılması, teknik çeviri alanında işlevci kuramlar dışında onun kadar etkili olabilen başka kuramların bulunmayışı³³², en önemlisi Pym'in öncülüğünü yaptığı yerelleştirmeyi kuramsallaştırma çalışmaları çoğu kaynakta kavramsal olarak karşılanabilmesine rağmen, bu alanla ilgili uzun yıllardır herhangi bir kuram geliştirilmemesi ve detaylı bir kuramsal karşılaştırma yapılmaması bulunmaktadır.

4.4.1. Yerelleştirme Alanı ve Çeviribilimdeki Eşdeğerlik Kavramı (Dilsel Paradigma)

Çeviri etkinliğinde 1950-70'li yıllarda en sık başvurulan yaklaşımlardan biri olarak kabul edilen eşdeğerlik (İng: Equivalence, Alm: Äquivalenz), daha çok çeviribilimde yaşanan dönüşümlerden ilki olan dilsel dönüşüm dönemiyle anılmaktadır. Bu nedenle, eşdeğerlik kavramı dayanağını çevirinin dilsel bir aktarım olduğu düşüncesinden almaktadır da denilebilir. Çeviribilimin paradigmalarından biri olarak kabul edilen dilbilimsel odaklı çeviri yaklaşımları altında incelenen eşdeğerlik kavramını, bazı çeviribilimci ve dilbilimciler farklı kategoriler altında incelemiş ve tanımlamalar³³³ yapmıştır. Söz gelimi, Reiss ve Vermeer'e göre eşdeğerlik, her iki kültürde de aynı etkinin yaratılması için kaynak ve erek metin arasında sağlanan ilişki olarak tanımlanırken, (Reiss ve Vermeer,

³³² Bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

³³³ bkz. Newmark ("İletişimsel Çeviri", "Anlamsal Çeviri"), Koller ("Düzanlamsal Eşdeğerlik", "Yananlamsal Eşdeğerlik", "Metin Türü Gelenekleriyle İlgili Eşdeğerlik", "Dil Kullanımsal Eşdeğerlik", "Biçimsel Eşdeğerlik") Popovic ("Dilbilimsel Eşdeğerlik" (fonetik, morfolojik ve sentaktik), "Dizisel Eşdeğerlik", "Biçimsel Eşdeğerlik", "Metinsel (dizimsel) Eşdeğerlik"), Kade ("Bire Bir", "Birden Birçoğuna", "Birden Bir Kısma", "Birden Hiçbirine (Sıfır)").

2013: 128), Berk eşdeğerlik kavramının “*kaynak ve erek dil metinlerinin ya da daha küçük dilsel birimlerin arasındaki ilişkinin doğasını ve boyutunu betimlemek*” için kullanıldığını belirtir (Berk, 2005: 121). Öte yandan Eugene A. Nida³³⁴ eşdeğerliği iki farklı türe ayırarak³³⁵ iki farklı tanım ileri sürer.

- 1. Biçimsel eşdeğerlik:** Biçimsel eşdeğerlikte kaynak metindeki ileti gerek biçim (sentaks ve deyim gibi) gerekse de içerik (tema ve kavramlar gibi) yönünden *alıcı* (“receptor”) dile korunarak aktarılmaktadır.
- 2. Devingen eşdeğerlik:** Devingen eşdeğerlikte ise alıcı (erek kitle) ve ileti arasında kurulan ilişkinin, orijinal dildeki okuyucu ve ileti arasında sağlanan ilişkiyle aynı etkiyi sağlaması durumu vardır. Buna göre, alıcı dilde doğal bir çeviri üretilmesi amaçlanmakta ve böylelikle alıcılar iletiyi anlamak için kaynak dilde oluşturulan bağlamı anlamak zorunda kalmamaktadır (Nida, 1964: 159).

Nida ayrıca, Taber ile birlikte çıkardığı *The Theory and Practice of Translation* kitabında çeviri kavramını, kaynak metne ait iletinin (anlam ve biçim yönünden) alıcı dilde en yakın doğal eşdeğerinin üretilmesi şeklinde açıklamaktadır (Nida ve Taber, 1969/2003: 12). Bu bilgiler doğrultusunda farklı kategorilere ayrılan eşdeğerlik, zaman zaman erek odaklılığı da akla getirecek yaklaşımlar sunsa da (bkz. Nida’ın devingen eşdeğerlik, Newmark’ın iletişimsel çeviri ve Koller’in dil-kullanımsal eşdeğerlik kavramları), kaynak metinden tamamiyle bağımsızlaştırılmış bir kavram değildir. Zira eşdeğerliğin arandığı çeviri yaklaşımlarında, çevirinin dilsel aktarım kurallarına göre yapıldığı mikro yöntemler ağırlıktadır. Bu da, bütün bir metni kapsayan makro yaklaşımların yerine, çevirinin sözcük tabanlı olarak aktarıldığı düşüncesini uyandırmaktadır. Dolayısıyla bu düşünce, eşdeğerliğin çoğu zaman kaynak metne bağlı olarak veya kaynak metinden yola çıkılarak arandığı izlenimi vermektedir.

Bununla beraber zamanla kültür vurgusunun artması ve kültürel dönüş kavramının çeviribilimi etkilemeye başlamasıyla, çevirinin sadece diller arası bir aktarım olmadığı aynı zamanda kültürler arası olarak da yapılması gerektiği üzerinde uzlaşıya varılmıştır. Neticede, dilbilimsel odaklı çeviri yaklaşımları ve eşdeğerlik kavramı üzerine tartışmalar yerini çeviriyi daha makro ele alan incelemelere bırakmıştır. Diğer bir ifade ile, eşdeğerlik

³³⁴ Nida eşdeğerlik türlerini İncil çevirisinden yola çıkarak ayırmaktadır ve kuramını geliştirirken, Noam Chomsky’nin üretici dönüşümsel dilbilgisinden etkilenmiştir (bkz Nida, 1964).

³³⁵ Ayrıca bkz. Stolze, 2013: 104.

kavramı çağın gerektirdiği koşullara uymadığından terk edilmiş, Popperci yaklaşımla yanlışlanmıştır³³⁶. Özellikle, işlevci kuramlar arasında yer alan Skopos ve (Çeviriye İlişkin) Eylem Kuramı çevirinin kaynak metinden bağımsız olarak üretilebileceğini öngörmüş (bkz. Pym, 2006: 3) ve dolayısıyla kaynak metne bağıllık yerini erek odaklılığa bırakmış ve çevirinin sadece dilsel bir aktarım olduğu düşüncesi değişmiştir. Sonuçta, çeviribilimde yeni paradigmlar meydana gelmiş ve erek metin-erek okur vurguları artmıştır.

İşte sorun tam da burada başlamaktadır. Bu araştırmaların ardından yaklaşık 20 yıl geçtikten sonra, özelde yerelleştirme endüstrisinde çeviri pratiği dilsel dönüşüm altında incelenen eşdeğerlik dönemine geri döndürülmüştür³³⁷. Çevirmenler çeviri teknolojisi araçlarını kullanırken dikeysel bir yöntem izledikleri³³⁸ ve bütün bir metni göremeden çeviri yaptıkları için, mikro yaklaşımlar yeniden ön plana çıkmış ve çeviri eylemi dilbilimsel yaklaşımların savunduğu sözcük tabanlı olarak yapılmaya başlanmıştır³³⁹. Ancak burada istisnai bir durum olduğu düşünülmektedir. Zira yerelleştirme, çevirinin özel bir alanı olarak ele alınırsa, eşdeğerliğin geri gelmesi özelde bu alanı ilgilendirdiğinden, eşdeğerlik özel bir ortama indirgenmiş görünmektedir³⁴⁰. Bununla birlikte, eşdeğerliğin uygulanma biçimi değişmiştir çıkarımı yapılabilir. Yerelleştirmenin özellikleri ve sorunları anlatılırken de değinildiği gibi, eskiden eşdeğerliğin sağlanması için kaynak metinden yola çıkmak ön koşulken, artık kaynak metnin yerini birden fazla kaynak malzemedan oluşan aracı metinler, veritabanları ve en önemlisi uluslararasılaştırılmış metinler almıştır ve eşdeğerlik bu metinlerden yola çıkılarak sağlanmaktadır. Ayrıca çevirmenin, bilgisayar teknolojilerinin dikeysel bir yaklaşım sunması nedeniyle başvurmak zorunda olduğu eşdeğerlik yaklaşımı bilgisayarlı ortamda

³³⁶ Ayrıca bkz. Tosun, 2000.

³³⁷ bkz. Pym, 2004; Pym, 2006.

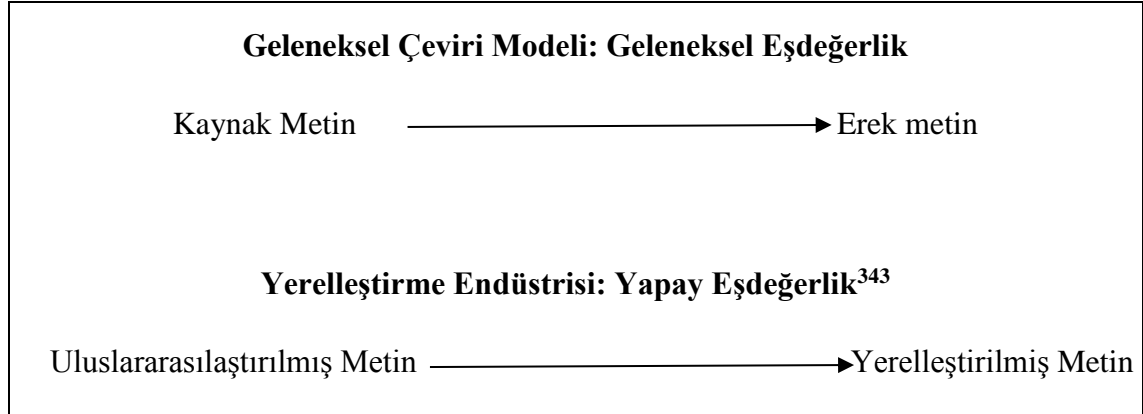
³³⁸ Ayrıca bkz. Pym, 2013.

³³⁹ Bununla ilgili olarak, hatırlanacağı üzere yerelleştirmenin özellikleri ve sorunlarından bahsederken bazı yanıtlar verilmeye çalışılmıştı. Bundan böyle, çevirmen aynı zamanda bir yerelleştirmen olarak sadece çeviri yapan bir uzman olarak görülmemelidir. Çeviri, yerelleştirme sürecinde her ne kadar dilsel bir aktarıma indirgenmiş görünse de, yerelleştirilen ürünlere ait içeriğin yerel kitle tarafından doğru alımlanabilmesi için pek çok adaptasyon aşamasından ve sınamadan geçmesi gereklidir. Sonuçta süreçte dilsel yaklaşımlar izlense bile, yerelleştirilen ürün bazı işlemlerin ardından erek odaklı hâle getirilmektedir.

³⁴⁰ Bu noktada ayrıca şöyle bir soru ortaya çıkabilir: Eski paradigmlar yeniden canlandırılabilir mi? Diğer bir ifade ile, gelecekte yaşanacak paradigma değişimleri eski paradigmların algı değiştirerek, yeniden canlandırılmasıyla mümkün olabilir mi? (krş. Gungwu, 2004: 4).

uygulanmasından dolayı yapay eşdeğerlik adını almıştır. Kısacası yapay eşdeğerlik kavramı, eski eşdeğerlik kavramının yeni bir temele³⁴¹ oturtulmasını sağlamıştır³⁴².

Aşağıdaki tabloda eşdeğerlik kavramına ilişkin, yerelleştirme endüstrisinde meydana gelen algı değişmesinin kısa bir özeti verilmiştir.

Tablo 1³⁴⁴. Eşdeğerlik Kavramına İlişkin Meydana Gelen Algı Değişimi

Bu tablodan da görüleceği üzere, yapay eşdeğerlik kaynak metnin yerini alan uluslararasılaştırma aşamasından itibaren söz konusu olmaktadır ve yerelleştirme işleminin ardından ürün farklı dillerde satışa sunulabilir. Bununla beraber, uluslararasılaştırma aşamasındaki eşdeğerlik spesifik bir yerel kitleyi ilgilendirmektedir ve bu nedenle daha genel bir hedef kitleye hitap eden klasik çeviri modellerindeki eşdeğerlik yaklaşımından ayrılmaktadır. Ayrıca, yerelleştirmenin yapıldığı yerel kitleler, uluslararasılaştırılmış metinle kurdukları ilişkilerinde göreceli olarak simetrik bir yapıya sahip olabilirken, kaynak-erek metin arasındaki eşdeğerlikte tek yönlü ve asimetrik bir durum veya hareket söz konusudur (bkz. Pym, 2004: 63)³⁴⁵.

³⁴¹ Bu temelde, yapay eşdeğerlik kavramı için entegre eşdeğerlik kavramı da önerilebilir. Zira çeviri etkinliğine bilgisayarlı ortamın da entegre olması ve yerelleştirme işlemlerinin teknolojik araçlar kullanarak yapılması, yapay eşdeğerliğin yanı sıra bu kavramı da meşru kılabilir.

³⁴² Pym, uluslararasılaştırma aşamasının oynadığı rolden dolayı (yapay eşdeğerlik) yerelleştirmeyi paradigma olarak nitelendirirken, yapay eşdeğerliğin eski eşdeğerlik kavramının izlerini taşıması ayrı bir soru daha akla getirmektedir. Paradigmalar kümülatif olarak oluşturulabilir mi? Diğer bir ifade ile yapay eşdeğerlik, eski eşdeğerlik kavramının izlerini taşıyarak, birikimci bir nitelik mi göstermektedir? (bkz. Gugngwu, 2004, krş. Kuhn, 1962).

³⁴³ Yapay eşdeğerlik; doğal ve direkt eşdeğerlik ile aynı anlama gelmemektedir. Burada sözü edilen eşdeğerlik, standart bir düzeydedir ve akla arı-teknik bir dil veya kültürü getirmektedir. Bu bir şirketin dili ve kültürü olabilir (Pym, 2014: 130). Oysa doğal eşdeğerlikte kaynak ve erek metin arasında bir ilişki söz konusudur (bkz. Pym, 2004).

³⁴⁴ krş. Pym, 2014: 121.

³⁴⁵ Zira farklı yerel kitlelerdeki farklı unsurlar birbirinin karşılıklı eşdeğeri olarak düşünülebilirken geleneksel çeviride, çeviri ürün kaynak metnin eşdeğeri olarak oluşturulabilir (Pym, 2004: 63).

Ayrıca bir yerelleştirme projesinde yapay eşdeğerlikli çeviri tamamlandıktan sonra, çevirmenin yapması gereken pek çok iş bulunmaktadır. Çevirmen, çeviri işlemi tamamlanmış ürüne ait içerik ve bileşenleri yerelleştirme süreci tamamlanmadan ayrıca bir sınama ve düzeltmeden geçirerek, bazı yerlerde adaptasyonlara başvurabilir ve ürün böylelikle erek odaklı bir hâle getirilir. Bu sayede, ürün piyasaya sürüldükten sonra ürüne ait içeriğin ve bileşenlerin tekrar düzeltilmesine gerek kalmamakta, ürünün satışında gecikme yaşanmamakta, böylelikle şirketler maddi bir zararla karşılaşmamakta ve üründen yararlanacak dünyanın dört bir yanındaki alıcı kitleler de ürüne anında erişim sağlayabilmektedir. Bu da, dilsel aktarımın ön planda olduğu klasik eşdeğerlik anlayışına göre, yerelleştirme projesinde uygulanan eşdeğerliğin yerelleştirmenin farklı aşamalarında yeniden işlemden geçirilmesi anlamına gelebilir. Bu durumda, yerelleştirme endüstrisinde çalışmak isteyen çevirmenlerin ilgili her konuda bilgisi olmalı ve edinçlerini bu yeni özel alana uygun olarak geliştirmeleri gereklidir.

Sonuç olarak yeni kuramsal modeller ve teknolojik gelişmeler ışığında eşdeğerliğe farklı bakış açıları, çeviri pratiğinin belirgin ölçüde değiştiği yeni teknolojik ortamları göz önüne alarak sürekli değerlendirilmeye devam ederse³⁴⁶, yerelleştirme endüstrisinde söz konusu olan eşdeğerlik yaklaşımıyla, klasik çevirideki eşdeğerlik yaklaşımı arasındaki benzerlik ve farklılıklarla ilgili daha fazla kuramsal çalışma yapılması ve makale, bildiri vb. yazılması mümkün olabilir.

4.4.2. Yerelleştirme Alanındaki Dijital Metin Türleri ve Katharina Reiss'in Metin Türleri

İşlevci çeviri kuramlarının öncülerinden olan Alman çeviribilimci Katharina Reiss metin türleri yaklaşımını 1970'lerde ileri sürmesine rağmen³⁴⁷, bu konu çeviribilim dünyasında hâlen önemli bir konuma sahiptir. Reiss, metin türleriyle ilgili çalışmasını eşdeğerlik kavramı üzerine inşa etmiş olsa da, onun için önemli olan sözcük veya cümle tabanlı bir eşdeğerlik değil, metnin tamamıyla ilgili bir eşdeğerlik sağlanmasıdır. Çünkü metin düzeyinde iletişim bu şekilde başarılılabilmektedir (krş. Munday, 2012: 111). Reiss, metin

³⁴⁶ Ayrıca bkz. Munday, 2012.

³⁴⁷ bkz. *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik* (Tr: *Çeviri eleştirisinin Olanakları ve Sınırları*).

türlerini Alman psikolog ve dilbilimci Karl Bühler'in dilin işlevlerini açıklayan Organum Modelinden³⁴⁸ yola çıkarak geliştirmiş ve dörde ayırmıştır:

- 1. Bilgilendirici metinler:** Bilgilendirici metinlerde amaç bilgi aktarmak olduğundan bu metinler, içerik odaklıdır: Raporlar, makaleler, bildirimler, sunumlar bu kategoriye örnek verilebilir. Bu metinlerin çevirisinde açıklama yöntemi ve yalın bir dil kullanılır.
- 2. Anlatımcı metinler:** Anlatımcı metinler biçim odaklıdır ve duygulara hitap eder. Bu metinlerin çevirisinde, yazarın kaynak metinde oluşturduğu üslup erek metne onun bakış açısını koruyarak aktarılır. Bu nedenle, özdeşleştirme yaklaşımı söz konusudur. Roman, hikâye, şiir anlatımcı metne örnek verilebilir.
- 3. İşlemsel metinler:** İşlemsel metinler kişide bir şeyi satın alma dürtüsü uyandırmak, etkilemek, duyguları harekete geçirmek gibi amaçlarla yazılmış metinlerdir. Vaaz, propaganda metinleri, broşürler, reklam metinleri bu kategoriye örnek verilebilir. İşlemsel metinlerin çevirisinde erek kültürde aynı etkiyi sağlamak için uyarılama, eşdeğerini sağlama yöntemi kullanılmaktadır.
- 4. İşitsel Araçlı Metinler/Çok Araçlı Metinler³⁴⁹:** Görsel-işitsel, sözlü reklam metinleri ve filmler bu metinlere örnek verilebilir. Bu metinler bilgilendirici, anlatımcı ve işlemsel işlevlerin her birini içerebileceğinden, çevirilerinde birden farklı yöntem kullanılabilir³⁵⁰.

Reiss, Bühler'in Organum Modelinde belirtilen dilin işlevlerini metin türleri adıyla kategorize ederek³⁵¹, kuramına işitsel araçlı metinleri de eklemiştir. Bununla beraber işitsel-araçlı metinlerde, Bühler'in üç dilsel işlev kategorisini temsil eden ve Reiss tarafından metin türü kavramına dönüştürülmüş bilgilendirici, anlatımcı ve işlemsel işlevlerin birinin veya hepsinin birden izine rastlamak mümkündür. Söz gelimi, bilimsel bir radyo konuşması bilgilendirici, televizyondaki bir reklam işlemsel ve bir opera metni

³⁴⁸ Bühler'e göre, üç dilsel işlev vardır: Betimleyici işlev (içerik ağırlıklı), anlatım işlevi (biçim ağırlıklı), seslenme işlevi (çağrı ağırlıklı) (bkz. Göktürk, 1998: 27).

³⁴⁹ Öneri: Dijital Araçlı Metinler.

³⁵⁰ Ayrıca bkz. Munday, 2012: 112-113.

³⁵¹ Reiss, Bühler'in üç dilsel işlevini, dördüncü bir kategori ekleyip metin türü kavramı ekseninde incelemiştir. Bu tezde de, aynı yöntem izlenmiş ancak dördüncü kategoriye alternatif olarak, dijital araçlı metinler de ele alınmıştır. Bunun nedeni, yukarıda da belirtildiği üzere dijital çağın ve çeviri teknolojilerinin yönlendirdiği yerelleştirme endüstrinin popüler hâle gelmesidir.

anlatımcı özellik gösterebilir (Göktürk, 1998:29). Bunun yanı sıra televizyondaki reklam duruma göre hem işlemci hem de anlatımcı olabilir.

Benzer şekile, bu dördüncü alt başlığın hemen yanına yine dilin üç işlevini içinde barındırabilen bir kavram daha eklenebilir: **dijital araçlı metinler**³⁵². Söz gelimi bir yazılımda bulunan yardım dosyası kullanıcıyı bir uygulamayı nasıl çalıştıracığı konusunda bilgilendirebilir. Bir web sitesi işlemsel nitelikte olabilir veya bir video oyununa ait olay örgüsü anlatımcı nitelik gösterebilir³⁵³. O hâlde, işitsel araçlı metinler gibi dijital araçlı metin kavramı da dilin üç işlevini (türünü) barındırma potansiyeli olduğundan Reiss'in metin türü kategorilerine bir öneri şeklinde sunulabilir.

Yukarıdaki örneklerden de görüleceği üzere dijital ortamlı metinler çoğunlukla akla yazılım, web sitesi, video oyunları vb. getirmektedir. Günümüzde yerleştirme endüstrisinin popülerleşmesiyle, söz konusu bu metinler birden fazla dış pazara yerleştirilmektedir. O hâlde, dijital araçlı metinlerin bugün çoğalmasında yerleştirme endüstrisinin önemli bir yeri bulunduğu çıkarımı yapılabilir ve Reiss'in metin türü kategorisine bu kavramın eklenme önerisinin nedeni de yeni metin türleriyle gittikçe popülerleşen yerleştirme endüstrisinin varlığıdır³⁵⁴.

4.4.3. Yerleştirme Alanı - Kültürel Dönüş Kavramı³⁵⁵ (Kültürel Dönüş Paradigması)

Çeviribilim, çeviri pratiğinin dilsel dönüşüm altında ele alınan eşdeğerlik gibi kavramlarla açıklandığı 1950-60'lı yıllardan sonra 1972 yılının ardından Holmes'un bildiriyle *bağımsız*³⁵⁶ (vurgu bana ait) bir disiplin haline gelmiş ve dilsel dönüş yerini edimsel dönüşe bırakmış, 1980'lerde ise kültürel dönüş kavramı ortaya çıkmıştır. Özellikle Manipülasyon Ekolünün temsilcilerinden André Lefevere ve Susan Bassnet kültürel dönüş kavramı üzerine yaptıkları çalışmalarla bilinen önemli çeviribilimciler arasında yer almaktadır.³⁵⁷

³⁵² Dijital araçlı metinler aslında çok araçlı metinler olarak ele alınabilse de, dijital okur- yazarlık oranındaki artışa paralel olarak bu metinlerin günümüzdeki popülerliği yükseldiği için bu kategoride ayrı bir terimle karşılanmasının gerekli olduğu varsayılmıştır.

³⁵³ Örnekler çoğaltılabilir.

³⁵⁴ Yerleştirme endüstrisi ayrıca şirketlerin maddi kazanç sağlamaları ve kullanıcıların da ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiştir. Bu nedenle tezde bir alternatif önerilmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür.

³⁵⁵ Çeviribilim paradigması.

³⁵⁶ Snell Hornby'nin bakış açısı.

³⁵⁷ bkz. Snell Hornby, 2006.

Susan Bassnet ve André Lefevere'nin editörlüğünü yaptığı *Translation, History and Culture* (1990), 1988'de Warwick'te gerçekleştirilen bir konferansta sunulan çalışmaların derlendiği bir kitap olup, kültürel dönüş kavramı ana odak olarak belirlenmiştir. Bu yaklaşıma göre, kültürel dönüşüm eşdeğerlik kavramı gibi dilsel yaklaşımların terk edilerek, bunun yerine kültür kavramının vurgulanmasına katkı yapmıştır. Bununla beraber işlevci çeviri kuramları dâhil olmak üzere o dönem geliştirilen çoğu çeviri kuramında bu kavramın izlerini görmek mümkündür. Snell Hornby'e göre kültürel dönüş kavramıyla, çeviribilim dilbilimden ve karşılaştırmalı edebiyattan koparak, bağımsız bir disiplin haline gelmiş, sonraları ise disiplinlerarası bir bilim dalı olarak kabul edilmeye başlanmıştır (bkz. Snell Hornby, 2006).

Günümüzde ise çeviribilim teknolojik bir dönüşüm yaşamakta ve çeviri pratiğinin özellikle yerelleştirme endüstrisi gibi alanlardaki uygulanma şekillerinde kullanılan çeviri teknolojileri araçlarına bağlı olarak değişimler meydana gelmektedir. Bu tezde çok kez tekrar edildiği gibi, çeviri pratiğinin dilsel dönüşün unsurlarından olan eşdeğerlik günlerine geri döndürüldüğü söylenebilir. Zira yerelleştirme endüstrisi bağlamında çeviri gerek endüstride çalışanlar gerekse de bazı çeviribilimciler tarafından dilsel bir aktarım olarak görülebilmektedir. Burada özel bir durumun söz konusu olduğu unutulmamalıdır. Diğer bir ifade ile eşdeğerlik Vermeer'in de belirttiği gibi özel bir *vakaya* (vurgu bana ait) indirgenmiştir³⁵⁸ de denilebilir.

Bununla beraber, yerelleştirme endüstrisinde çeviri pratiğinin çeviri teknolojileri araçlarını kullanarak sözcük tabanlı olarak yapılması dilsel dönüşe geri döndüğü izlenimini verse de, kültürel dönüş kavramının tamamen terk edildiği söylenemez. Zira yerelleştirme projelerinde dilsel aktarım ve dilsel uyarlamalar dışında kültürel uyarlamalar da söz konusu olabilir. Hatırlanacağı üzere, yerelleştirmenin özünde kaynak kültüre ait olan bir ürüne ait içeriğin erek pazar ortamının beklentilerine uygun olarak adapte edilmesi bulunmaktadır. Böylece ürün farklı toplumlarda kabul görerek satın alınabilir. O hâlde çevirmen çeviri sürecinde dilsel aktarım yapıyor görünse de, bu işlem bittikten sonra post-editing aşamasında bile kültürel uyarlamalara başvurulmak durumunda kalılabilmektedir. Ayrıca, yerelleştirmenin özellikleri ve sorunları başlığında ideal bir koşul olarak önerilen çeviri kavramının yerelleştirme endüstrisinin meydana

³⁵⁸ Bu özel vaka yerelleştirme endüstrisidir.

getirdiği istisnai duruma özgü olarak kapsamının genişletilmesi³⁵⁹ fikri de burada yeniden vurgulanabilir. Bu noktada çevirmenin, tek yaptığı işlemin dilsel aktarım olmadığı farklı aşamalarda görev almasından da anlaşılabilir. Çevirmen artık yeri geldiğinde iki dilli ve iki kültürlü bir uzman, yeri geldiğinde pazarlama danışmanı, yeri geldiğinde ise bir grafikteki rengin değiştirilmesi³⁶⁰ kararını verebilen teknik uzman olarak düşünülmelidir. Bu açıdan yerleştirme endüstrisi dilsel, kültürel ve teknik dönüşüm kavramların iç içe geçtiği³⁶¹ bir alan olarak çeviribilime ampirik çalışmalarda kullanmak üzere kaydadeğer veriler sağlayabilir ve bu dönüşümlerin bir arada etkin olarak bulunması da çeviribilimin disiplinlerarasılığı ve hatta disiplinler ötesiliğine vurgu yapabilir. Şayet yerleştirme endüstrisi bu mantıkla çeviribilim çatısı altında incelenirse, çeviribilimin bu özel duruma uygun olarak disiplinlerarası ve hatta disiplinlerötesi *özerk*³⁶² (vurgu bana ait) bir bilim dalı haline geldiği iddia edilebilir.

4.4.4. Yerleştirme Alanı ve André Lefevere'nin Yeniden Yazım Kavramı (Manipülasyon Ekolü)

Belçikalı çeviribilimci André Lefevere'nin yeniden yazım kavramı³⁶³ (İng: rewriting), belli bir güce hizmet eden manipülasyonların yapılabilmesi için bir araç şeklinde tanımlanabilir. Bununla beraber, söz konusu kavram pozitif anlamıyla değerlendirilirse, bir edebiyat veya toplumun gelişmesinde etkili olabilir. Zira yeniden yazım ile yeni kavramlar, metin türleri ve araçlar topluma tanıtılabilir. Ancak olumsuz anlamıyla değerlendirilirse, yeniden yazım bilginin çarpıtılması veya egemen gücün istekleri doğrultusunda manipüle edilmesi, kaynak metindeki içeriğin erek metne aktarılırken sansürlenmesi vb. durumlara da yol açabilmektedir³⁶⁴.

Lefevere, yeniden yazım kavramının tanımını ideoloji ve yazınbilim eksenini/motivasyonu etrafında yapmakta ve kavramın çeviri dışında antoloji, tarih yazımı, eleştiri ve derleme türlerinde de kullanılabilceğini belirtmektedir. Ancak, Lefevere'nin yeniden yazım kavramı etkisini en çok çeviri metinlerde (bkz. edebi çeviriler) göstermektedir. Zira

³⁵⁹ Ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013.

³⁶⁰ Söz gelimi, Fransızlar için mor renk ölüm çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla yanlış anlamalara yol açmamak için bir yazılıma air grafikteki mor renk farklı bir renkle değiştirilmek zorunda kalmabilir. Bu rengin değiştirilmesine ise Fransız kültürünü bilen yerleştirmen olarak çevirmen karar vermelidir.

³⁶¹ Bu kavramlar iç içe geçse de, teknolojik dönüşümün daha ön planda olduğu düşünülmektedir.

³⁶² Krş. Snell Hornby, 2006. (Çeviribilim disiplinlerarasılık özelliğinden dolayı bağımsız bir bilim dalı olarak değil, özerk bir bilim dalı olarak ele alınmalıdır).

³⁶³ Çeviribilimin bir paradigması.

³⁶⁴ bkz. Lefevere, 1992.

çeviriler yeniden yazım aracılığı ile kaynak metnin yazarını veya serilerden oluşan bir eseri başka bir kültüre tanıtabilir. Bu da sınırların aşılması demektir (bkz. Lefevere, 1992: 9).

Lefevere yeniden yazım kavramını açıklarken ayrıca iki tür mekanizmadan³⁶⁵ bahseder:

- 1. İç mekanizma:** Edebiyat dizgesini içten denetleyen uzmanların oluşturduğu mekanizmadır: Eleştirmenler, öğretmenler, çevirmenler vb. iç mekanizmaya örnek verilebilir.
- 2. Dış mekanizma:** Edebiyat dizgesini dıştan denetleyen mekanizmadır. Bu mekanizmada hamî (İng: patronage, bir toplumda baskın olan ideoloji vb.) bulunur. Hamî; kral, padişah siyasi bir parti, dini bir grup, sosyal bir sınıf vb. olabilir. Hamî, yeniden yazım türlerinin hangisinin yayınlanıp hangisinin yasaklanacağına karar verme, engelleme ve sansür koyma yetkisine sahiptir (Lefevere, 1992: 14-15).

İç mekanizma genellikle dış mekanizmanın hizmetine çalışmaktadır. Ancak yeniden yazarlar yaşadıkları dönemdeki baskın ideoloji ile uyum içerisinde olabileceği gibi karşı görüş de sergileyebilir³⁶⁶ (Lefevere, 1992:7).

Yeniden yazım aslında yeni ortaya çıkmış bir kavram değildir ve yeniden yazarların kökeni Antik Yunan'a kadar gitmektedir. Yunan köleleri, yunan klasiklerini antoloji haline getirerek, Romalı efendilerinin çocuklarının bu eserleri yeniden yazım sayesinde okumasını sağlamışlardır³⁶⁷. Ayrıca, bir kaynak metin yazılırken, eski bir metnin yeniden yazılmış versiyonu bile olabilir. Bir Shakespeare klasiği olan *Romeo and Juliet*, Arthur Brooke'un öykülemeye dayalı olarak yazdığı *The Tragicall Historye of Romeus and Juliet* adlı şiirden alınmış ve yeniden yazılmıştır (krş. Anderson vd., 1989: 598). Bu durum, kaynak metnin bile aslında birincil kaynak olmadığını ve kaynakların birden fazla olabileceğini göstermektedir. Hatta kaynağın asıl çıkış noktası bilinmeyebilir de.

³⁶⁵ Lefevere kuramını açıklarken ayrıca dizge kavramı üzerinde durmaktadır. Ona göre dizge kavramı, Even-Zohar'ın kavramından farklı olup, çeviri süreci ve toplumu meydana getiren dizgeler hamilik, ideoloji, yazınbilim ve söylem evreninden oluşmaktadır (Aksoy, 2002: 50).

³⁶⁶ Bununla beraber bazı yeniden yazımlar yazınbilim kapsamında ele alınır (bkz. Lefevere, 1992).

³⁶⁷ krş.. Lefevere, 1992:2

Benzer bir durumun yerelleştirme endüstrisinde de olabileceği düşünülmektedir. Zira yerelleştirme endüstrisinde de spesifik bir kaynak metin bulunmamaktadır ve kaynak metin kavramı yerini kaynaklara/aracılara bırakmıştır. Bu kaynaklar, veritabanında depolanan terimler ve sözcük öbekleri olabilir. Bunlar, farklı yerelleştirme projelerinde benzer tür metinlerin çevirisinde kullanılabilir. Çeviri işlemi bittikten sonra, çevirinin kaynağının tek bir metin olmadığı, birden fazla metinden toplanan kaynaklardan (terimler, sözcükler vb.) oluşturulduğu görülmektedir. Yukarıdaki örnekte de *Romeo ve Juliet*'in aslında kaynak metin olmadığı ve bir şiirden alındığı belirtilmişti. Bununla beraber söz konusu şiirin bile ilk kaynak olmama olasılığı vardır.

Ayrıca yeniden yazım sadece edebiyat dizgesinde yer alan eserler için değil, teknik metinler için de söz konusu olabilir. Söz gelimi, kendi kültüründe popülerliğini yitirmeye başlayan dijital bir ürün, çeviri yoluyla başka bir kültüre yerleştirildiğinde, ürünü piyasaya süren şirket ulusal alanda ekonomik kayıp yaşasa da uluslararası pazarda kâr sağlamaya devam edebilir. Bunu sağlamak için de ulusal kültür için çıkarılmış veya zaten uluslararası pazara sürülmesi planlanan ürüne ait içerikte yer alan kültüre özgü kavramların atılması, metnin yerelleştirmeye hazır hâle getirilmesi için kontrollü bir dil kullanılması ve teknik yazarlık yoluyla *yeniden yazılması* gerekebilir. O hâlde, uluslararasılaştırma yoluyla veya metnin yerleştirilmek amacıyla basitleştirilerek yeni bir versiyonunun oluşturulması da bir *yeniden yazımdır*³⁶⁸.

Bununla beraber hatırlanacağı üzere, Lefevere'nin yeniden yazım kavramı ideoloji ve yazınbilim ekseninde gerçekleştirilmekteydi. Ancak, yirmi birinci yüzyılda farklı bir okur kitlesi daha ortaya çıkmıştır: Dijital okur-yazarlar. Bu çeşit bir okur yazarlık doğrultusunda, bir metnin yerelleştirmeye uygun hâle getirilmesi için yeniden yazılarak uluslararasılaştırılması da ekonomik motivasyonlar nedeniyle yapılmaktadır. Buradaki söz konusu etkin dizgeyi şekillendiren de yerleştirme yapılmasını isteyen şirketin hamiliğidir. Dış mekanizma olarak işlev görebilen şirket, iç mekanizmayı oluşturan çevirmenler, yerleştirme mühendisleri, bilgisayar mühendisleri, masaüstü yayıncıları,

³⁶⁸ Vermer ve Reiss'a göre, "*yeni paradigmalarda yeni terminoloji kullanır veya mevcut terminolojiye yeni anlamlar yükler*" (1984/2014: 3). Ayrıca bkz: Yerelleştirme, çeviri kuramcılarının on yıllardır meşrulaştırmaya çalıştığı pek çok unsur içerir. Bunun içinde diller arası aktarımın bir unsuru olarak kapsamlı yeniden yazım da vardır. Yerelleştirme, çeviribilim sözcük hazinesine yeni kavramlar kazandırmıştır (bkz. Pym, 2001: 5).

grafik tasarımcılar, post-editörler, terminoloji uzmanları vb. üstlenecekleri sorumluluk konusunda bilgilendirme ve onları denetleme fonksiyonu görebilir.

4.4.5. Yerelleştirme Alanı ve Çoğuldizge Kuramı³⁶⁹

1970’lerde Tel-Aviv Ekolünün kurucularından İsraili çeviribilimci Itamar Even Zohar tarafından geliştirilen Çoğuldizge kuramı, Rus biçimcilerinin (1920’ler) ve Çek Yapısalcılarının (1930-40lar) fikirlerinden yola çıkarak oluşturulmuş, bugün geçerliliğini hâlen koruyan önemli çeviri kuramları arasında yer almaktadır. Bu kuramın çoğuldizge olarak adlandırılmasının nedeni, birbiriyle kısmen örtüşen ve kesişen farklı dizgelerden meydana gelen çoklu bir dizgeyi akla getirmesidir (bkz. Even Zohar, 2005: 3). Kuramın amacı, toplumsal gelişimlere paralel olarak kültürel üretimin, bilhassa edebiyatın rolünü vurgulamaktır (Gürçağlar, 2011: 129).

Buradan hareketle, çoğuldizge kuramının³⁷⁰, çeviriyi dizgeler içerisinde ele alarak çevirinin ürün boyutuna vurgu yaptığı ve onu sosyo-kültürel bir bağlam içerisinde incelediği söylenebilir. Çoğuldizge kuramıyla Even Zohar çeviri yazınına özel bir önem vermekte ve çeviri yazının:

1. Erek kültürün çeviri amacıyla seçtiği eserler bakımından,
2. Çeviri normları, davranışları ve politikalarının diğer ortak sistemlerden etkilenmesi bakımından,

kendi içinde bir dizge olarak işlediğini belirtmektedir³⁷¹. Ancak bununla beraber, çeviri edebiyat dizgesinin de parçalarından biri olarak görülmektedir (bkz. Gürçağlar, 2011: 131).

Even Zohar çoğuldizge kuramını açıklarken ayrıca merkez-çevre (İng: Center-periphery), saygın görülen- saygın görülmeyen (İng: Canonized-non-canonized), aşağı edebiyat-yüksek edebiyat (İng: High Literature-Low Literature), birincil ve ikincil konumlardan (İng: Primary Position-Secondary Position)³⁷² bahsetmektedir.

³⁶⁹ Betimleyici bir yaklaşım.

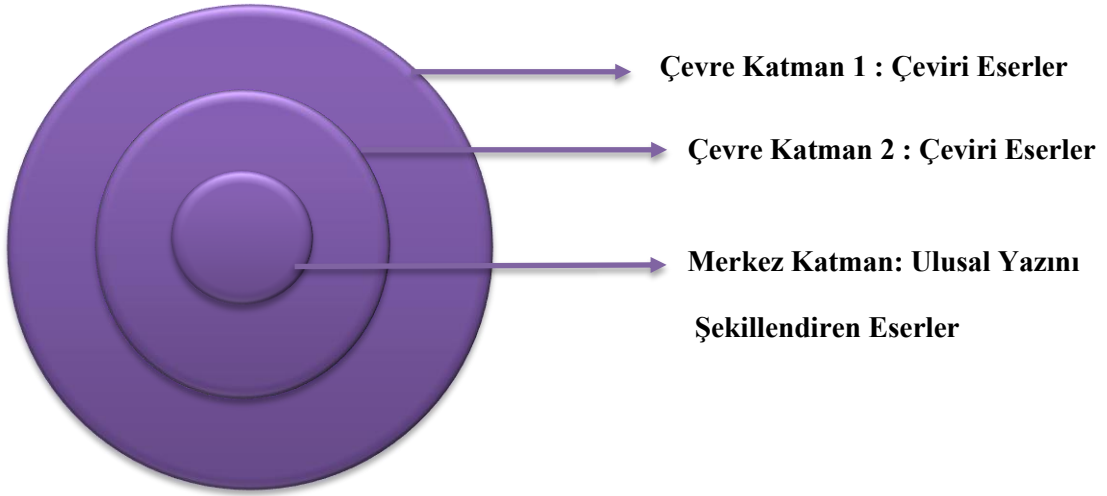
³⁷⁰ Edebi çeviri.

³⁷¹ Munday, 2012: 166.

³⁷² Ayrıca bkz. Yazıcı, 2005:127.

Özellikle merkez-çevre ilişkisi çoğuldizge kuramının anlaşılması açısından önemli bir yere sahiptir. Bir ulusal yazında merkez konum, tutucu ve muhafazakâr eserlerden oluşmaktayken, çevre konumda ise merkezi tehdit edici güce sahip, merkezle sürekli olarak rekabet eden ve merkeze yol almaya çalışan çeviriler bulunmaktadır³⁷³.

Even Zohar'ın transfer olarak adlandırdığı alışverişlerin gerçekleşmesi koşuluyla, çeviri eserler merkeze geçebilir ve saygın edebiyat konumuna erişebilir. Bu durumda merkezdeki eserler ise önemini yitirerek, çevre konuma geçebilir ve saygın görülmeyen edebiyat haline gelebilir. Katmanlar ve dizgeler arasında bu rekabetin ve yer değiştirmenin sağlanması için devingen bir mücadeleye gereksinim duyulmaktadır. Çünkü merkez-çevre arasında durağan bir ilişki yoktur. Bunun yerine gerilimli bir ilişki³⁷⁴ söz konusudur. Aşağıdaki şekilde bir yazın dizgesinde merkez- çevre katmanlar gösterilmektedir.

Şekil 6. Çoğuldizge Kuramında Merkez-Çevre

Şekil 6.'ya bakıldığında, ulusal yazına ilk kez girdiği varsayılan çeviri yazının çevre katmanda yer aldığı söylenebilir. Çeviri yazının, çoğuldizgede merkeze yol almasında ise birtakım koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu koşullar şunlardır:

1. Çoğuldizge oluşmamış ise, edebiyat gençse ve henüz tam yerleşmemişse,

³⁷³ krş. Yazıcı, 2005:127.

³⁷⁴ bkz. eşsüremlilik ve artsüremlilik.

2. Edebiyat çevre konumda yer alıyorsa veya güçsüzse,
3. Edebiyatta dönüm noktaları ve boşluklar varsa³⁷⁵.

Bir çeviri yazın, yukarıdaki koşullardan biri varsa merkeze geçebilmekte ve ulusal yazının zenginleşmesine katkı yapabilmektedir. Söz gelimi, Osmanlı'da Tanzimat Döneminde (1839-1876) kemikleşmiş edebiyat olarak kabul edilen Divan Edebiyatının artık Batı'daki yeni edebiyat türleri karşısında bir yenilik sunamaması neticesinde ikincil konuma düşmesi ve halkın çeviriler yoluyla Batılı tarzda roman, hikaye vb. edebi türlerle karşılaşması Divan Edebiyatının çevreye, topluma ilk kazandırdığı anda çevrede olan yeni edebiyat türlerine ait çevirilerin ise merkeze yol almasını sağlamıştır³⁷⁶.

O hâlde, ulusal kültürlerin şekillenmesinde çeviri yazının önemli bir rolü bulunmaktadır (Even Zohar, 1978/2000: 192). Ayrıca, çeviri yazın birincil konuma sahipse, ulusal yazının merkezini aktif olarak da şekillendirebilir. Çünkü çeviri eser genelde yenilikçidir ve yenilikçi özellikleri sayesinde, yeni modeller ve teknikler erek kültüre bu çeviriler yoluyla tanıtılabilir³⁷⁷ (bkz. Munday, 2012: 169-170). Ancak her çeviri eser, merkeze geçemeyebilir. Diğer bir ifade ile çeviriler bazen çevrede kalmaya devam da edebilir. Bu durumda, çeviriler ulusal yazına bir yenilik katamamakta, aksine söz konusu edebiyat dizgesinin norm ve geleneklerine³⁷⁸ uymaktadır.³⁷⁹ Bununla paralel olarak, çoğuldizge kuramında çeviri metinler tek başlarına değil, diğer metinlerin meydana getirdiği ilişkiler ağının içinde yer almaktadır. İlişkilerin yapısında meydana gelen değişimler sonucunda çeviri stratejileri değişebilmektedir. Bu noktada, eşdeğerlik ve yeterlik gibi tanımlar algı değiştirerek, tarihsel ve bağlamsal hâle gelmektedir. Aslında bu durum, Betimleyici Çeviri Araştırmalarının çıkış noktası olarak kabul edilebilir (Gürçağlar, 2011: 131-132). Buradan hareketle, Toury'nin Betimleyici Çeviri Araştırmaları kuramında Çoğuldizge kuramının izlerinin bulunduğu da ileri sürülebilmektedir.

Çoğuldizge kuramının tanıtılmasının ardından şöyle bir soru sorulabilir: Çoğuldizge kuramıyla- yerelleştirme arasında nasıl bir bağ kurulabilir? Bilindiği gibi çoğuldizge kuramı daha çok edebi metinlere uygulanmakta ve çeviriyi bir dizge içerisinde ele alarak,

³⁷⁵ bkz. Parker, 2008: 29; Munday, 2012: 167.

³⁷⁶ bkz. Parker, 2008.

³⁷⁷ Bu sayede, ulusal yazında farklı edebiyat türleri de tanıtılabilir.

³⁷⁸ Çeviri yazın ikincil konumdaysa, çeviride kabul edilebilirlik (İng: acceptability) öne çıkar. Zira bu durumda çeviri yazın kemikleşmiş edebiyatın geleneklerine bağlıdır (bkz. Toury). Ancak çeviri yazın yenilikçiyse, yenilikçi özelliğini erek metne aktarmak için yeterlik (İng: Adequacy) öne çıkmaktadır (bkz Munday, 2012: 168).

³⁷⁹ Ayrıca bkz. Munday, 2012: 166-167.

çevirinin sosyo-kültürel yönüne yoğunlaşmaktadır. Yerelleştirme endüstrisi ise akla teknolojik ortamları ve teknik alanı getirmektedir. Pym “Theories of Localization Part I”³⁸⁰ videosunda, yerelleştirme endüstrisinin ortaya çıkmasıyla, teknolojinin merkez konuma geçtiğini belirtmiştir. Bundan böyle, yerelleştirme endüstrisi bağlamında fikirlerin bir izdüşümü olan metin kavramı yerini, nesnelere ön plana çıktığı ürün kavramına bırakmıştır.

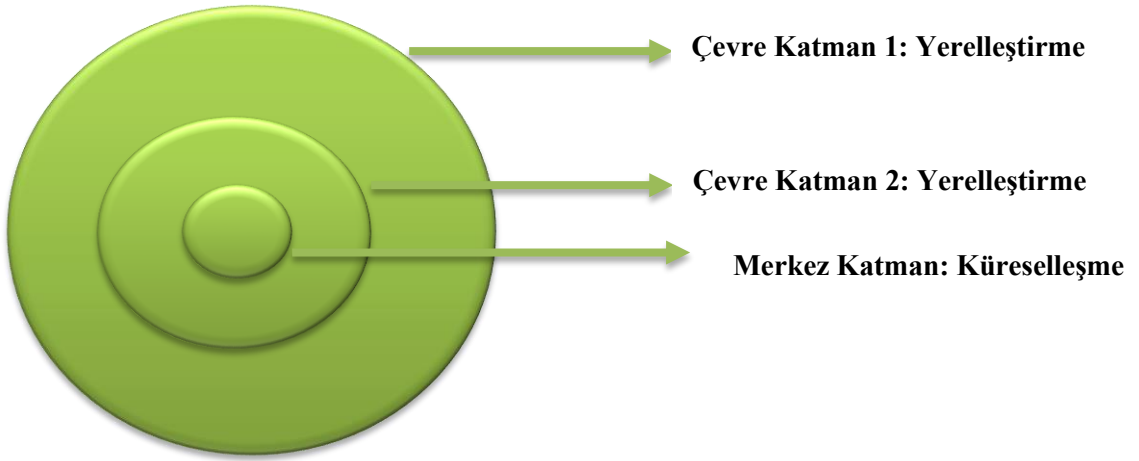
Hatırlanacağı üzere, yerelleştirmenin yapılmasındaki asıl amaç bir ürünün kendi orijinal ortamın dışında başka toplumlara da aktararak tanıtılması ve böylelikle şirketlerin bundan kâr elde ederek, ekonomik küreselleşmeye bir katkı yapmalarıdır. Ayrıca, ekonomik motivasyonla başlatılan ürün yerelleştirme hareketi, toplumsal küreselleşmeye de olumlu etki ederek, ürünleri kullanan farklı coğrafyalardaki insanların hayat kalitelerini artırabilir veya hayatlarını kolaylaştırabilir. Söz gelimi, İngilizce bilmeyen bir bilgisayar kullanıcısının, Microsoft Word kelime işlemcisinin yerelleştirilmiş versiyonuna sahip olması, onun üründen faydalanmasını sağlamak ve bu şekilde, yazılması gereken içerik yerelleştirilen ara yüz ve yönergeler sayesinde kolaylıkla oluşturulabilmektedir.

Bununla paralel olarak, yerelleştirme alanında da çoğuldizge kuramında³⁸¹ olduğu gibi, bir merkez-çevre ilişkisinden³⁸² bahsedilebilir. Tezin sunduğu bu öneriye göre, merkezde küreselleşme yer almaktadır. Yerelleştirme sayesinde, gerek şirketlerin ekonomik küreselleşme hareketi gerekse de yerelleştirilen ürünlerin kullanılmasıyla toplumsal küreselleşme hareketi olumlu etkilenmekte ve bu sayede küreselleşme merkez olma özelliğini korumaktadır. Yerelleştirme de çevrede yer almakta ancak buna rağmen, küreselleşmenin merkezde kalmasına devam etmesinde önemli bir işlev görmektedir. Aşağıdaki şekil tezde ileri sürülen önerinin bir özetini sunmaktadır:

³⁸⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=DkP5i3ve2cs>.

³⁸¹ Çoğuldizge kuramı, ulusal yazının şekillendirilmesinde etkiliyken (mikro), merkez-çevre ilişkisinin incelendiği küreselleşme-yerelleştirme ise ekonomik & toplumsal küreselleşmenin beslenmesinde ve yerelleştirmenin öneminin anlaşılmasında önemlidir (makro).

³⁸² Reiss’ ve Vermeer’e göre, “*yeni paradigmlar yeni terminoloji kullanır, veya mevcut terminolojiye yeni anlamlar yükler*” (1984/2014: 18).

Şekil 7. Ekonomik ve Toplumsal Küreselleşmenin Merkezleşmesinde Yerelleştirmenin Rolü

Şekil 7’de yer alan çevre katmanlar (yerelleştirme) birden fazla olabilir. Diğer bir ifade ile, orijinal bir ürün günümüz teknolojileri sayesinde aynı anda birden fazla dile yerelleştirilebilmektedir. Bunların her biri, merkez katmanda yer alan küreselleşmenin beslenmesinde önemli bir yere sahiptir. Burada aslında gösterilmek istenen, küreselleşmenin bir paradigma olmasında, besleyici bir rol üstlenen yerelleştirme alanının da etkin rol oynayabileceğidir (krş. Ho, 2008). Bununla paralel olarak, Yazıcı’ya göre (2007: 138).

Geçmişte çevirinin kültürlerin yazınsal ve dilsel dizgesine devingenlik kazandırma işlevi ön plana çıkarken, günümüzde teknolojik bilgi aracılığıyla toplumsal ve ekonomik yapıyı küreselleşme çağının koşullarına uygun duruma getirme işlevi üstlendiği görülür. Bir başka deyişle, ziraate dayalı toplumların sanayi toplumlarına dönüşmesinde teknolojik bilginin çeviriler aracılığıyla aktarılması çevirinin yönünü yazınsal çeviriden bilimsel alana çevirmeye başlamıştır. Bu durum çeviri işlemlerini ve çeviri yöntemlerini etkilediği gibi çevirmenin gelecekteki konumunu ve çevirinin günümüzdeki tanımını da etkiler” (Yazıcı, 2007: 138)³⁸³.

Bu bilgiler ışığı altında, Dördüncü Bölümün girişinde de değinildiği gibi, küreselleşme paradigmasının beslenmesine katkı yapan yerelleştirme de farklı bir paradigma olabilir görülmektedir. Bu nedenle çeviribilim çatısı altında da yeni paradigmalardan biri olarak ele alınmaya değer bir yönü olabilir.

³⁸³ Ayrıca bkz. Eser, 2015: 30. Bu alıntı yeni çeviri edinçlerinden bahsedilen kısmı desteklemektedir.

4.4.6. Yerelleştirme Alanı ve Betimleyici Çeviri Araştırmaları

Çoğuldizge kuramından yola çıkarak, İsraili çeviribilimci Toury tarafından geliştirilen Betimleyici Çeviri Araştırmaları³⁸⁴ (İng: Descriptive Translation studies, kısaltma: DTS) kuramı da çeviriyi bir dizge olarak ele alarak, çeviri ürününe yoğunlaşmakta ve çeviriyi sosyo-kültürel bir yaklaşımla ele almaktadır. Toury'nin kuramında öne çıkan edebi çeviri alanı olup, aynı dönemde veya farklı dönemlerde yapılmış çeviriler art ve eşsüremli olarak betimlenmektedir. Bu aslında, çeviri sosyolojisinin gelişmesine de katkı yapmış ve çevirilerin nesnel olarak incelenmesini³⁸⁵ mümkün kılmıştır. Artık bilim dalının nesnel olarak çeviriler veya çeviri olduğu varsayılan her şey, sözde çeviriler dâhil olmak üzere, oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu kuram, çeviri ürününe ve çeviri ürün olarak kabul edilen metinlere yoğunlaşan bir kuram (paradigma) olarak ele alınmaktadır.

Betimleyici Çeviri Araştırmaları kaynak metni çıkış noktası olarak kabul ederek onu bir sorun olarak ele almakta, çeviri metni ise çözüm olarak görmektedir. Bu açıdan kuramın erek odaklılığı savunduğu ve çeviri araştırmasını çeviri metinden başlattığı söylenebilir. Ayrıca Toury için, çeviriler hedef kültüre ait toplum ve edebiyat dizgesinde bir konuma sahiptir. Çevirilerin sahip oldukları konumları, uygulanan çeviri stratejilerinin de belirleyicisi durumundadır.

Toury kuramını sistematik hâle getirmek için üç aşamalı bir metodolojiden bahseder:

1. Metnin, kabul edilebilirlik derecesine bakılarak erek kültür dizgesine yerleştirilmesi,
2. Kaynak ve erek metin arasında uyuşan segmentlerin ilişkilerini saptayabilmek için metinsel bir analiz yapılması,
3. Kaynak ve erek metinde saptanan yapıların, çeviri sürecinin yeniden yapılandırılmasına yardımcı olmak amacıyla genelleştirilmesi (krş. Munday, 2012: 170).

Toury, Betimleyici Çeviri Araştırmaları kuramını geliştirirken ayrıca norm kavramından da bahsetmektedir. Ona göre, “*normlar bireyler tarafından sosyalleşme süreci boyunca*

³⁸⁴ Snell Hornby'e göre, betimleyici çeviri araştırmaları genelde edebi çeviri araştırmaları alanıyla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (2006: 42).

³⁸⁵ Betimleyici çeviri araştırmaları sayesinde kültürel ürünlerin bilimsel analizleri mümkün olmuştur (bkz. Pym, 2010: 5).

edinilir ve daima olumsuz veya olumlu, fiili ya da potansiyel yaptırımları ima eder” (1995: 55).

Ayrıca normlar bir kültüre, topluma ve zamana özgü sosyo-kültürel kısıtlamalardır. Toury'e göre, çeviri normlar tarafından yönetilir. Normların bir özelliği de çeviri eyleminde ortaya çıkan eşdeğerliğin türünü ve kapsamını saptamaktır (Munday, 2012:172).

Bununla paralel olarak çeviriye başlamadan, çeviri süreci öncesinde ve çeviri sürecinde çevirmenlerin izlemesi gereken birtakım normlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki öncül normlardır (İng: Initial Norms). Öncül normlar ikiye ayrılır:

- 1. Kabul edilebilirlik (İng: Acceptability):** Erek kültüre uygun bir metin üretimine dayanır. Erek kitlenin beklentileri ön plandadır.
- 2. Yeterlik (İng: Adequacy):** Kaynak metne yakın bir çeviri anlayışına dayanır. Kaynak odaklılığı akla getirmektedir (Toury, 1995: 56-57).

Çevirmen öncül normlardan hangisini seçeceğine karar vererek, süreç öncesi norm (İng: Preliminary Norms) aşamasına geçer. Bu normlar da kendi içinde ikiye ayrılmaktadır:

- 1. Çeviri politikası (İng: Translation Policy):** Spesifik bir dil, kültür ve zamanla ilişkili bir metnin seçiminde başvurulur.
- 2. Çevirinin doğrudanlığı (İng: Directness of Translation):** Çevirinin doğrudanlığı, çeviri direkt A dilinden (orijinal metinden) mi yapılıyor yoksa aracı bir dilden veya C dilinden mi yapılıyor gibi soruları akla getirmektedir (Toury, 1995: 58).

Çeviri edimi esnasında alınan kararları yönlendiren normlar olarak bilinen işlemsel veya süreç normları (İng: Operational Norms) da benzer şekilde ikiye ayrılmaktadır:

- 1. Matrisyel normlar (İng: Matricial Norms):** Metnin yapısıyla ilgili makro değişiklikler, metne yapılan eklemeler, çıkarmalar, manipülasyonlar vb. ile ilgili normlardır.

2. **Metinsel-dilsel normlar (İng: Textual Linguistic Norms):** Metni oluşturan metinsel ve dilsel malzemelerle ilgili mikroluğu akla getiren normlardır: Sözcük seçimleri, biçimsel özellikler vb. (Toury, 1995: 59).

Toury, söz konusu bu normlar sayesinde çevirmenin çeviri sürecinde başvurabileceği iki olası kanun meydana geldiğini belirtmektedir. Bu kanunlar³⁸⁶ da ikiye ayrılır:

1. **Standarlaşdırmayı Artırmaya Yönelik Kanun (İng: The Law of Growing Standardization):** Bu kanuna göre, çeviride hedef repertuarın³⁸⁷ sunduğu seçim öncelik kazanmakta ve neticede orijinal metindeki metinsel ilişki bazen tamamen görmezden gelinerek, çeviri metin için yeniden oluşturulmaktadır (Toury, 1995: 268). Munday'e göre (2012: 175), bu durum çeviride kaynak metin yapılarının korunması yerine, erek dilde yaygın olan dilsel yapıların benimsenmesi demektir. Kaynak kültüre özgü olan ve erek dilde bulunmayan yiyecek adlarının erek dilde standart hâle getirilmesi örnek olarak verilebilir.
2. **Müdahâle Kanunu (The Law of Interference):** Kaynak metinden erek metne yapılan müdahâle olarak düşünülebilir. Bu kanun akla, erek metinde taklit edilen kaynak metne ait dilsel özellikleri (sözcük ve sentaktik (söz dizimsel) yapıları) getirmektedir. Bu kanun erek metinde olumsuz bir durum oluşturabilir çünkü erek metin yapılarında bir anormalliğe yol açabilir. Ayrıca olumsuzluk durumu, yeni kavramın erek metne ödünçlenerek veya kaynak metne ait bir sözcüğün erek metne öyküntü yoluyla aktarıldığı durumlarda meydana gelebilmektedir. Ancak bazen müdahâle pozitif de olabilir. Buna göre, erek metinde anormal olarak algılanmama olasılığı olan kaynak metne ait bazı özellikler erek dilde taklit edilebilir. Örneğin, özne+yüklem ve nesneden oluşan cümle yapısının bir çevirmen tarafından İngilizce'den Arapça, İbranive ve İspanyolcaya yapılan çevirisinde özne+yüklem+nesne cümle yapısı mümkündür fakat fiil yüklem ve nesne düzeni de kabul edilebilmektedir. Bu şekilde, kaynak metne ait yapılar erek metinde kullanılabilir (bkz. Munday, 2012: 176; Toury, 1995: 274-275).

³⁸⁶ Yapılan araştırmalarda, Türkçe literatürde bu kanunlarla ilgili açıklamaya rastlanılmadığından kuramın net anlaşılması açısından bu tezde verilmesi düşünülmüştür.

³⁸⁷ Birikim.

Bunların yanı sıra daha önce de değinildiği gibi, Toury kuramında çeviri ürününü vurgularken, çeviri olduğu var sayılan her metnin çeviri olarak algılanması gerektiğini belirtmiştir. Diğer bir ifade ile bu kuramda orijinal dilde yazılmış olmasına rağmen, sanki bir çeviriymiş gibi tanıtılan eserler de bir çeviri olarak düşünülmektedir. Bunlara sözde çeviri denmektedir. Söz gelimi, Nihal Yeğinobalı'nın *Genç Kızlar* adlı Türkçe kitabı, uzun zaman orijinal yazarı Vincent Ewing olarak tanıtılan bir çeviri şeklinde yansıtılmıştır. Bunun nedeni, sözde çevirilerin genelde bir kültüre alışık olmadığı bir yeniliği tanıtmak amacıyla başvurulan bir yöntem sunması ve sansürden korunmaktır. Böylelikle, toplum içinde yaptırım gücü yüksek norm ve modellerden sapmadan ve çok tepki çekmeden belli bir düşünce kalıbı kültüre sokulabilir. Çeviriler yoluyla meydana gelen sapmalar, orijinal metinlere oranla daha az tepki çektiğinden, yenilikten yana olan yazarlar yazdıkları eserleri çeviri olduğu izlenimi vererek, sözde çeviri şeklinde yayınlamıştır (bkz. Toury, 1995: 40-41).

Hatırlanacağı üzere, Betimleyici Çeviri Araştırmaları Kuramı edebiyat metinlerine uygulanmaktadır ve bu kuramla birlikte ileri sürülen normlar çeviri davranışını da belirlemektedir. Bu açıdan kuram Ho tarafından eleştirilmiştir. Ho'ya göre, Betimleyici Çeviri Araştırmalarının öne sürdüğü kural koyucu yaklaşım ve soyut görüşler özellikle günümüzdeki çeviri pratiğini yansıtmamaktadır ve profesyonel çeviri alanının teknik ve kullanmalık metinlerin çevirisine kaydığı düşünülürse, çevirmenler pratik alanda bu kuramdan hiç faydalanamamakta veya edebi çevirinin söz konusu olduğu kısıtlı alanlarda faydalanabilmektedir. Ho ayrıca, Toury'nin kural koyucu davranışların bütün çeviri türlerine uygulanabileceği düşüncesinin teknik ve kullanmalık metinlerin çevirisini yansıtmadığını iddia etmekte ve dizgeci yaklaşımların kuramsal çerçevesinin, bu metin türlerinin çevirisiyle ilgili yorum, betimleme, açıklama ve tahmin yapma konusunda yetersiz kaldığını ileri sürmektedir (Ho, 2008: 113- 115).

Ho, bu konuyu bir benzetmeyle şöyle açıklamaktadır: “*Yemek yapmayı örnek alalım. İyi bir aşçı yemek pişirirken tarife bakmadan harika bir tabak sunabilir. Oysa sadece tarifler hakkında konuşan bir kişi kötü bir aşçıdır*” (2008: 116). Burada akla gelen düşünce, işlevci çeviri kuramlarının yanı sıra yerelleştirme endüstrisi gibi teknik ve kullanmalık metinleri akla getiren uygulama alanları için daha pratik odaklı çeviri kuramlarının geliştirilmesi ve bu amaçla kuramsallaştırma çalışmalarının artırılması gerektiğidir.

Ayrıca kendisiyle bir görüşme yapılan Bernal Merino'ya göre, çeviri kuramlarının çoğu edebi çeviri alanına yönelik olup, bu alandaki kuramlar bile kendi içinde parçalanmış bir görünüm sergilemektedir. Örneğin, edebiyat ile ilgili çoğu çeviri kuramı Roman, hikaye gibi metinlerden yola çıkarak geliştirilmiş, ancak drama ve çocuk edebiyatı gibi farklı türler üzerine çok az yoğunlaşmıştır.

Bununla paralel olarak, çeviri edinçleri sürekli değişen çevirmenlerin yeni görevler üstlenmesini de gerekli kılan yerelleştirme alanıyla Betimleyici Çeviri Araştırmaları kuramı arasında kullanılan kavramlardaki benzerlikten ötürü bir karşılaştırma yapılabilir. Diğer bir ifade ile, önceden ideolojik bağlamda kullanılan sözde çeviri kavramı, yerelleştirme endüstrisinde de sözde çeviri veya sözde yerelleştirme³⁸⁸ olarak kullanılmaktadır. Ancak, kavramın yerelleştirme endüstrisindeki algılanış şekli değişiktir. Bu bağlamda sözde çeviri/yerelleştirme; yazılım, web sitesinin vb. çevirisi dışındaki çevrilmeyecek kodları korurken, bir çeviri simülasyonu işlevi görür. Başka bir ifade ile, sözde yerelleştirme asıl (filli) çeviri öncesi çevirinin işleyişini görmek açısından atılan bir adımdır. Böylelikle de, çevirinin artması ve kısalması, tutarsız çeviri, yazım hataları vb. noktalar önceden simule edilerek, asıl çeviriye geçildiğinde uygun adımlar atılır. Sözde yerelleştirme ile bölgesel ayarlar, karakter setleri, yazılımın çevirilecek kısımları, metin genişlemesi, daralması vb. test edilebilir. Sözde yerelleştirme sayesinde ayrıca uluslararasılaştırma süreci kolaylaştırılır, maliyet ve metin üzerinde harcanan zaman azaltıldığı gibi, kalite de artar³⁸⁹. Bu durumda, asıl yerelleştirme anında meydana gelebilecek sorunların erkenden tespit edilmesi sağlanmaktadır (bkz. Lommel, 2007).

Bununla beraber, Toury'nin süreç öncesi normlarından birini teşkil eden çevirinin doğrudanlığı kavramının izlerini yerelleştirme alanında da görmek mümkündür. Hatırlanacağı üzere, çevirinin doğrudanlığı çevirinin A metninden mi yoksa aracı metinlerden mi yapıldığını göstermektedir. Yerelleştirme endüstrisinde radikal olarak değişen çeviri pratiğinin uygulanma şekline bakıldığında da, çeviri artık tek bir kaynak metinden yola çıkarak yapılmamakta, bunun yerine uluslararasılaştırılmış aracı

³⁸⁸ Reiss' ve Vermeer'e göre, "yeni paradigmlar yeni terminoloji kullanır veya mevcut terminolojiye yeni anlamlar yükler" (1984/2014: 3); Ayrıca bkz: "Her alanda olduğu gibi, çeviribilim alanında da bilgi ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte alana sadece yeni terim ve kavramlar girmekle kalmaz, var olan terim ve kavramlar da bu gelişmelere koşut olarak evrilip, kapsamını genişletir" (Yazıcı, 2007: 7; ayrıca bkz: Eser, 2015: 30).

³⁸⁹http://www.lingotek.com/images/pdf/Lingotek_Internationalization_and_Pseudo_Localization_09_07_12.pdf; ayrıca bkz. Singh, 2012: 145-146.

metinlerden veya farklı veritabanlarından yapılmaktadır. Bundan böyle, çeviri spesifik bir kaynak metinden yapılmaktadır algısı değişmiştir. Diğer bir ifade ile çeviri nötr bir metin üzerinden yapılmaktadır ve burada amaç yerelleştirmenin kolay atlatılmasını sağlamaktır. Sonuç olarak burada çevirinin doğrudanlığı uluslararasılaştırma üzerinden açıklanmaktadır.

4.4.7. Yerelleştirme Alanı ve Bilişsel Çeviri Kuramları & Araştırmaları

Gerek çeviri eğitiminde gerekse de çevirinin diğer alanlarında başvurulan, bilişe yönelik geliştirilen çeviri kuramı ve yaklaşımları çeviribilimin bir paradigması olarak nitelendirilebilir. Bu kuram ve yaklaşımlar çeviri ürününe odaklanmaktan farklı olarak, bireyin yani çevirmenin zihnine odaklanmakta ve çevirmen zihninin bir haritasını çıkarmak için nöro-fizyoloji gibi yeni alanlara değinmektedir. Bilişi öne çıkaran çeviri kuramı ve yaklaşımları bu nedenle çevirmenin zihniyle ilgili birtakım deneyler yapılmasına da izin vermektedir. Bu maksatla, örneğin sesli düşünme protokollerine dayanan süreç odaklı araştırmalar sayesinde, çevirmenin kara kutusu olarak tabir edilen zihninde neler olduğu saptanabilmektedir³⁹⁰ (Snell Hornby, 2006).

Bununla beraber bu tür araştırmalar, çeviribilimde 1990'lı yıllarda yeni bir dönüşümün daha yaşanmasına yol açmıştır. Bu dönüşüm ampirik dönüşüm olarak da adlandırılabilir. Örneğin 1986'da Bochum Üniversitesi Fransızca bölümünde ders veren Hans Peter Krings, çevirmenin zihnine odaklanan bir çalışma yapmıştır (bkz. Snell Hornby, 2006). Kussmaul ise, çevirinin yapılma şeklini öğretmek amacıyla sesli tutanaklara başvurmuş ve öğrencinin yöntemsel bilgileri öğrenmesinin yanı sıra, çeviri sürecinde bilinçli karar verebilmesi için süreç odaklı yaklaşımı benimsemiştir. Kussmaul ayrıca anlaksal süreçlere diyaloglar vasıtasıyla girilebileceğini düşünerek, süreç odaklı yaklaşımlara görgül yöntemler geliştirmeye odaklanmıştır (Yazıcı, 2005: 115). Bu olumlu gelişmelere rağmen çeviribilimde biliş odaklı görgül araştırmalar çeviri ürününe öncelik tanıyan Toury tarafından eleştirilmektedir. Çünkü Toury'e göre, çeviri sürecinde çevirmenin zihninde neler olduğu hakkında kesin yargılara varmak mümkün değildir, ancak bir tahmin yapılabilir (Öner, 1995: 22).

³⁹⁰ Krings (1986), Jääskeläinen (1989), Tirkkonen-Condit (1990), Höniç (1991), Lörşcher (1991), Kussmaul (1995) vb. bununla ilgili çalışmalar yapmıştır (Snell Hornby, 2006).

Bununla birlikte yerelleştirme endüstrisinin popülerliğini artırmasıyla daha yaygın hâle gelen çeviri bellekleri gibi çeviri teknolojileri araçları veya diğer bir adıyla harici bellekler (dolaylı bellekler), dâhili belleklerin (insan belleği veya doğrudan bellek) yükünü hafifletmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Çünkü insan çevirmenin çeviri yapma kapasitesi bildiği kelime sayısı ile sınırlıdır. Bilinmeyen bir kelimeyle karşılaşıldığında da çevirmen sözlüklere, koşut metinlere veya alan uzmanlarına başvurabilmektedir. Bu çevirinin kalitesinin yüksek olmasına katkı yapsa da çeviride üretkenlik anlayışına ters işleyen bir durum olabilir ki bu durumda çeviri ağır ilerleyebilmektedir. Harici bellekler sayesinde ise çeviri en kısa sürede tamamlanabilmekte, çevirmen kendisine önerilen birden fazla alternatif seçebilmekte ve böylelikle zihinsel yükünü hafifletebilmektedir. O hâlde özellikle teknik alanda, kullanımı dâhili belleklere göre daha fazla olan harici bellekler çevirmene yardımcı bir araç konumunu almıştır (Pym, 2011: 2). Bu gelişmelerle ilgili olarak, bundan böyle çeviri sürecine yönelik yürütülen araştırmaların sadece insan çevirmenin zihinsel eylemlerini sınamak için değil, harici bellekler için de uygulanabileceği veya her iki bellek türü arasında karşılaştırmalar³⁹¹ yapılabileceği ileri sürülebilir. Bu da bilimsel bir alanın meşruluğuna kanıt oluşturabilecek ampirik çalışmaların artmasına katkı yapabilir. Bu nedenle yerelleştirme endüstrisinin bu katkıya bir destek sunabileceği ve çeviribilime farklı alanların girmesi için bir köprü kurabileceği düşünülmektedir.

4.4.8. Yerelleştirme Alanı ve İşlevci Çeviri Kuramları (İşlevci Çeviri Kuramları Paradigması)

Çeviribilim dünyasında köklü bir değişimin yaşanmasına yol açan en etkili paradigma değişikliklerinden biri de işlevci çeviri kuramlarıdır. Hatta işlevci çeviri kuramlarının çeviri sürecine en fayda sağlayan ve bugün pratikte hâlen kullanılmakta olan erek odaklı çeviri kuramları olduğu söylenebilir. Nitekim, bu alanda en çok tanınmış çeviribilimciler olan Reiss ve Vermeer'in 1984'te çıkardıkları *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie* (Tr: *Genel Bir Çeviri Kuramının Temelleri*) adlı kitap 29 yıl sonra Christiane Nord tarafından *Towards a General Theory of Translation: Skopos Theory Explained* (Tr: *Genel bir Çeviri Kuramına Doğru: Açıklamalı Skopos Kuramı*) başlığıyla (2013) İngilizceye çevrilmiştir. Bundan önce çoğu kaynakta sık sık atıf yapılan

³⁹¹ Böylelikle gelişmiş bir yapay zekâ bile üretilebilir.

ve en sık kullanılan işlevci çeviri kuramları arasında yer alan Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı (İng: Translational Action Theory) ve Skopos Kuramı Almanca bilmeyen çeviribilimciler tarafından çoğunlukla ikincil kaynaklardan okunmuş ve hatta zaman zaman yanlış anlamalar da meydana gelmiştir. Bu tezde, Almanca orijinal kaynağın İngilizce çevirisi incelenmiş ve çeviri Vermeer'in öğrencisi ve diğer bir işlevci çeviri kuramcısı olan Nord tarafından yapıldığı için birincil kaynak olarak ele alınmıştır. Ayrıca Vermeer'in İngilizceye çevrilen diğer makaleleri ve Türk çeviribilimcilerinin kaynaklarından da faydalanılmıştır.

Holz Mänttari'nin Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı

Finlandiyali çeviribilimci Holz Mänttari'nin Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı, Eylem Kuramı ve Bildirişim Kuramından yola çıkarak oluşturulmuş olup, çeviriyi eylem olarak ele almakta ve çeviriye ilişkin eylemlerin bir amaçla yapıldığını belirtmektedir. Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı, geliştirilirken profesyonel çeviri ortamı dikkate alındığından kuramın daha çok teknik metinlerin çevirisine uygulanabileceği söylenebilir. Bu kuramda, çeviriye ilişkin amacın başarılabilmesi ve bu sayede erek odaklı bir çeviri üretebilmek için bir işbirliğinden söz edilmektedir. Christina Schäffner'a göre (1998: 3), çeviriye ilişkin eylem kuramının birincil amacı kültürel bariyerleri aşmak için işbirlikçi ve işlevsel bir iletişimi mümkün kılmaktır.

Bu işbirliği içerisinde altı aktör görev almaktadır:

- 1. İşi başlatan (Çeviriyi başlatan, Initiator):** Çeviri işine ihtiyacı olan şirket veya bireydir.
- 2. Komisyoncu (Çeviriyi ısmarlayan, İng: Commissioner, Alm: Besteller):** Çevirmenle bağlantıya geçen bireydir.
- 3. Kaynak metnin üreticisi (Kaynak metnin yazarı, İng: ST Author, Alm: Ausgangstext Texter):** Çeviri metnin üretiminde rol oynama zorunluluğu yoktur.
- 4. Erek metnin üreticisi (Translator):** Çevirmendir.
- 5. Erek metnin kullanıcısı (İng: TT User, Alm: ZIELTEXT Applikator) :** Erek metni kullanan kişidir. Eğitim materyali olarak erek metni kullanan öğretmen bu kategoriye örnek verilebilir.

6. **Erek metnin alıcısı (İng: TT Receiver, Alm: Zieltext Rezipient):** Erek metnin son alıcısıdır. Erek metni kullanan öğretmenin hitap ettiği kesim söz gelimi öğrenciler erek metnin alıcısı olabilir (Mänttari, 1984: 110-111, Munday, 2012: 120)³⁹².

İşbirliğinde görev alan altı aktör arasında hiyerarşik bir görev dağılımı söz konusudur. Ayrıca, bu işbirliği türündeki bireylerin amaçları ve üstlendikleri roller birbirinden farklı olabilmektedir. Munday'e göre bu aktörlerin çeviri sürecinde birincil veya ikincil amaçları olabilir. Söz gelimi, işi başlatanın amacı kaynak metnin başka bir topluma da tanıtılmasını sağlayarak para kazanmak olabilirken, çevirmenin amacı da para kazanmak veya adını duyurmak olabilir. Erek metnin kullanıcısı ise söz konusu çeviriyi öğrencilerin alımlaması için onlara ulaştırma görevi görebilir (krş. Munday, 2012:120). Buradan çıkarılacak sonuç şudur: bütün aktörlerin nihai amacı işlevli olan ve erek odaklı bir çeviri metin üretmek olsa da çeviri sürecinde her birinin alt amaçları bulunmasıdır. Bu amaçlar ve nihai amaç sadece bu aktörlerin görev dağılımlarını iyi yapabilmesi sayesinde başarılabilir. Ayrıca, bu işbirliği modelinde üçüncü sırada gelen kaynak metnin yazarının rolünün diğer aktörlere göre daha edilgen olduğu görülebilmektedir. Bunun nedeni de Çeviriye İlişkin Eylem Kuramının temelinde erek odaklılık ve işlevcilik olmasıdır.

Holz Mänttari, çeviri sürecinde çevirmeni diller ve kültürler arası³⁹³ iletişimden sorumlu bir uzman olarak görmektedir (bkz. Munday, 2012: 120-121). Buna göre, çevirmen çeviriyi başlatan ve çeviri ısmarlayan aktörlerin kendisinden çeviri üründe sürdürülmesini istediği amacı sağlamaya çalışırken gerektiği yerde özgür davranıp, kendi kararlarını verebilir. Bu nedenle, Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı çevirmen merkezli³⁹⁴ olup, çeviri sürecini öne çıkaran bir kuramdır da denilebilir.

Ayrıca Çeviriye İlişkin Eylem Kuramında kaynak metin yapı ve işlev analizi boyutunda ele alınmaktadır. Yapı ele alınsa da işlevcilik boyutu kaynak metnin erek kültürdeki ağırlığını kısıtlamaktadır. Bundan böyle kaynak metin iletişim işlevinin gerçekleştirilmesinde sadece bir araç olarak görülür. Ayrıca amaç kavramı kaynak

³⁹² Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 291.

³⁹³ Reiss ve Vermeer'e göre, dil ve kültür birbiriyle bağlantılıdır. İlke olarak, kültür aktarımı dilsel aktarımla aynı düzeyde olmalıdır (Reiss ve Vermeer, 1984/2014: 16).

³⁹⁴ bkz. Görecelik olgusu.

metinden daha önemli hâle gelmiştir. Bu da kaynak metnin tacından edilmesi anlamına gelebilir (Schäffner, 1998: 3).

Son olarak, Mänttäre Çeviriye İlişkin Eylem Kuramını geleneksel yaklaşımlardan farklı kılmak için, oldukça soyut bir terminoloji kullanmıştır. Bu açıdan bazı çeviribilimciler, çeviri pratiği ile ilgili noktaların açıklanmasında kurama ait jargonun karışık oluşturulduğunu ileri sürmektedir (Schäffner, 1998: 3; Munday, 2012: 122).

Hans Joseph Vermeer 'in Skopos Kuramı

Skopos kuramının geliştiricisi Vermeer olarak kabul edilse de, kuramın öne çıktığı en önemli eser Reiss ve Vermeer'in 1984'te çıkardıkları *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*³⁹⁵ adlı kitap olduğundan, Reiss'in da kurama katkı sağlayacağı ileri sürülebilir. Bununla birlikte, kuramın temellerinin 1978'de çıkan "Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie" adlı makalede atıldığı düşünülürse, kuramın mimarının Vermeer olduğu iddia edilebilir (bkz. Eruz, 2003: 53).

Skopos, Yunanca bir sözcük olup, amaç, niyet, hedef vb. anlamlara gelmektedir. Kuram, çeviriye ilişkin eylem kuramının bir parçası olarak düşünülebilir. Vermeer'e göre, çeviri, çeviriye ilişkin eylem kuramının özel bir çeşididir (bkz. Vermeer, 1989/2000: 221)³⁹⁶. Çeviriye ilişkin eylem kuramının her formu, çeviri de dâhil olmak üzere, bir eylem olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte, Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı betimlenirken belirtildiği gibi, her eylemin bir amacı, niyeti ve buna bağlı işlevi bulunmaktadır (bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 292). Ayrıca Skopos kuramına göre, erek metin erek ülkede nasıl alımlanacağına bağlı olarak oluşturulmaktadır (bkz. Eruz, 2003: 54).

Tıpkı Holz Mänttäre'nin kuramı gibi, Vermeer'in Skopos kuramı da teknik metinlerin çevirisi alanına uygulanmakta ve profesyonel çeviri ortamında en işlevli pratik çeviri kuramlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bununla beraber, Vermeer Skopos kuramında belirlenen amaçların uygulanmasının uzman bir çevirmen tarafından³⁹⁷ yapılabileceğini söyleyerek, çevirmeni Holz Mänttäre'nin kuramına benzer şekilde konumlandırır. Çünkü Vermeer'e göre belli durumlarda, uzmanlara ihtiyaç

³⁹⁵ Vermeer ve Reiss, Skopos Kuramının genel bir kuram olduğunu ve her çeviri türüne ve metnine uygulanabileceğini de ileri sürmüştür. Ancak kuramın uygulama alanı, daha çok teknik metinlerdir.

³⁹⁶ "Skopos and Commission in Translational Action" (çev. Andrew Chesterman).

³⁹⁷ Uzman çevirmen, işi hangi koşullarda kabul edip etmeyeceği, bir modifiye gerekip gerekmeyeceği gibi sorular üzerinde tartışarak karar verir (Vermeer, 1989/2000: 230).

duyulmaktadır. Uzman bu kişiler, konunun neyle ilgili olduğunu bilirler. Bu nedenle fikirleri dinlenir ve konuyla ilgili kendilerine başvurulur. Bazen uzmanlar kendi aralarında görüş alışverişinde de bulunabilir. Ayrıca belirlenen amaca ulaşmak için, diğer uzmanlara (çevirmenler, alan uzmanları vb.) danışarak alternatif yollar da araştırılabilir. Kısacası uzman olarak nitelendirilen kişiler, neyin neyle ilgili olduğunu bilen kişiler olduğundan onun sesine saygı gösterilmelidir. Bu nedenle kaynak metnin dâhi çeviri eylemindeki rolünü uzman konumundaki çevirmenler³⁹⁸ belirlemektedir. Buradaki belirleyici ise, amaç veya skopostur³⁹⁹ (Vermeer, 1989/2000: 222). Hatta bu uzman konumundaki çevirmenler çeviri süreci boyunca çevrilecek metni etkileyen kaynak kültürün para (toplumsal), dia (üye olduğu topluluğun kültürü) ve idio (kişisel kültür) boyutlarını dikkate alarak, erek metni de para, dia ve idio kültürler çerçevesinde oluşturabilecek potansiyelde olmalıdır (bkz. Eruz, 2003: 54).

Skopos kuramının işleyişi genelde şu şekildedir:

1. Çeviri işi başlamadan önce, çevirmenin çeviri sürecinde yerine getirmesi istenen amacı genelde işveren tarafından belirlenir.
2. İşveren çevirmenle müşterisinin beklentisi doğrultusunda temasa geçerek, gerekli bilgileri çevirmene sağlar ve amaç belirlenir (bkz. Vermeer, 1989/2000: 221).

Skopos kuramının çeviri için belirlediği amaç kaynak metin oluşturulurken kaynak metnin yazarı tarafından belirlenmiş amaçtan farklı veya bu amaçla aynı olabilir. Ancak çoğunlukla, çeviri hem diller hem kültürlerarası bir eylem olduğu için erek kültürde işlev değişikliği söz konusu olmaktadır. Zira kaynak metin kaynak kültür için hazırlanmış bir metinken⁴⁰⁰, çeviri metin erek kültüre yönelik hazırlanmış bir metindir⁴⁰¹. Bununla beraber kaynak ve erek metin için belirlenen amaçlar aynı olsa bile, çeviri eylemi erek odaklılığı gözeterek yapılmaktadır. Söz gelimi, erek kültürün kaynak kültürü tanıması için çevirideki amacın aynı olarak belirlenmesi bile bir Skopos'a işaret eder. Aynı şekilde, kaynak metnin söz dizim yapısı ve kaynak metinde geçen terimlerin erek kitle tarafından

³⁹⁸ Bazen, müşteri çevirmenin yaptığı çeviriyi kabul etmeyebilir. Bu durumda uzman çevirmen, kültürler arası bir uzman olarak, müşteriyi bilgilendirebilmelidir (Vermeer, 1989/2000: 230)

³⁹⁹ Amaç belirgin olarak belirtilmemişse bile örtük olarak metnin içinde gizli olabilir.

⁴⁰⁰ bkz. retrospektif (geriye dönük).

⁴⁰¹ bkz. prospektif (ileriye dönük).

alınlanmasının amaçlanması⁴⁰² veya istenmesi de bir skopostur (bkz. Vermeer, 1989/2000: 222-223).

Bununla paralel olarak Vermeer'e göre belli bir amaç doğrultusunda başlatılan çeviri eyleminde, çevirmenin düzenlediği kaynak metnin son hali texteme adını almakta ancak texteme adı verilen son çeviri ürünün okunmasıyla birlikte yeni bir eylem devreye girdiğinden ötürü texteme, işlevi olan yeni bir metin haline dönüşmektedir. Vermeer buna translatum da demektedir (Yazıcı, 2005: 154).

Skopos kuramının altı temel kuralı vardır:

1. Erek metin, amacı tarafından belirlenir.
2. Kaynak metin kaynak kültürde bir bilgi aktarımıyken (İng: Offer of Information, Alm: Informationangebot), erek metin erek kültürde bir bilgi aktarımıdır.
3. Erek metnin gerçekleştirdiği bilgi aktarımı kaynak metne yansımamaktadır.
4. Erek metin kendi içinde bağdaşık olmalıdır.
5. Erek metin, kaynak metinle bağdaşık olmalıdır.
6. Yukarıdaki kurallar hiyerarşik olarak verilmiştir ve hepsinde Skopos kuralı önce gelmektedir (bkz. Gürçağlar, 2011: 124, krş. Munday, 2012: 122, krş. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 292).

Yukarıdaki açıklama ve kurallara bakıldığında Skopos kuramının Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı gibi erek odaklılığı öne çıkardığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, kaynak metnin tacından edildiği çıkarımları da yapılmıştır (bkz. Snell-Hornby, 2006).

Skopos kuramına bazı eleştiriler de yapılmıştır:

1. **Her eylemin bir amacı olmayabilir eleştirisi:** Bu eleştiriye ortayan atanlar, özellikle edebi çeviri gibi alanlarda çeviri amaçsız olarak yapılabilir düşüncesine sahiptir. Bu eleştiriye karşılık Vermeer, amacı olmayan bir eylemin eylem olarak adlandırılmayacağını belirtmektedir. Vermeer ayrıca, edebi eserlerin bir amaçla

⁴⁰² Bir metinde tek bir amaç olması gerekmez. Metnin işlevi gereği birden fazla amacı da olabilir. Vermeer bu tür metinler için skopos yerine sub skopoi (alt amaçlar) kavramını da ileri sürmüştür (bkz. Vermeer, 1989/2000).

yazılmış olabileceğini de ileri sürmektedir Söz gelimi, Shakespeare ve Schiller gibi yazarlar, eserlerini oluştururken yaşadıkları ortamı ve olası tepkileri dikkate almışlardır. Bunun nedeni ise eserlerinin yazarken birtakım amaçlar belirlemeleridir. Ayrıca bir çevirmen edebi bir eseri para kazanmak için çevirmeyi kabul etmiş bile olabilir.

- 2. Her çevirinin bir amacı veya işlevi olmayabilir, amaçsız çeviriler de bulunmaktadır, çevirmenin çeviriyi spesifik bir hedef kitle için yapmıyor olabileceği eleştirileri:** Vermeer aslında bu eleştirilere birinci eleştirinin ele alındığı kısımda cevap vermiştir. Buna göre çeviri bir eylem olarak ele alınmaktaysa mutlaka bir amacı, işlevi ve niyeti olmalıdır. Spesifik bir hedef kitle için çeviri yapmayan bir çevirmen bile vakit geçirmek amacıyla çeviri yaptığı için çeviriyi aslında bir amaçla yapmaktadır (bkz. Vermeer, 1989/2000: 226-227).

Yerelleştirme Endüstrisinin Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı ve Skopos Kuramı Üzerindeki Etkileri

Bu Bölümde, yukarıda betimlenen Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı ve Skopos Kuramlarının⁴⁰³ yerelleştirme endüstrisindeki yeri sorgulanmakta ve yerelleştirmeyi kuramsallaştırma çalışmalarına yukarıdaki alt başlıklarda olduğu gibi katkı yapabilmek amacıyla bazı önerilerde bulunmaktadır. Bunun yapılmasının nedeni, çeviribilimcilerin dikkatini yeni alanlara çekebilmek ve çeviribilimin araştırma nesnelerini farklı alanlara da kaydırarak çeviribilimin olgunlaşmasına katkı yapabilmektir. Özellikle Vermeer “Translation Today: Old and New Problems, Translation Studies: An Interdiscipline” (1994) adlı makalesinde, kuramların yeni gelişmeler kapsamında yeni sonuçlar çıkarmak ve gelecek nesillerin bundan faydalanabilmesi için son gelişmeler ışığında yeniden yorumlanabileceğini belirtmektedir⁴⁰⁴.

Bununla paralel olarak Dr. Bernal Merino ile yapılan görüşmede, Skopos kuramının⁴⁰⁵ bugüne göre yeniden yorumlanması gerektiğini belirterek, günümüzde farklı bir gerçeklikle karşı karşıya olduğunu ileri sürmektedir. Nitekim, çeviri mesleği artık farklı dinamiklerle donatılmış bir alan haline gelmiştir. Skopos ve Çeviriye İlişkin Eylem

⁴⁰³ Ayrıca krş. Canım Alkan, 2013.

⁴⁰⁴ Öner, 2006: 34; Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 2946.

⁴⁰⁵ Yeni işlevsellik anlayışında ekonomik unsurlar da belirleyici olabilir (bkz. Sandrini, 2005).

kuramı ise tek başına bunları açıklamada yetersiz kalabilir. Yerelleştirme de çeviri mesleğinin bu yönüne katkı yapabilecek farklı dinamikleri içinde barındıran bir alan teşkil edebilir.

Holz Mänttäre'nin Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı, hatırlanacağı üzere çeviri sürecinde işbirlikçi bir yaklaşım ileri sürmektedir. Bu işbirlikçi yaklaşımla farklı yerelleştirme iş akış sistemleri daha öncesinde Odacıoğlu ve Köktürk tarafından iki farklı çalışmada⁴⁰⁶ incelenmiştir. Bu çalışmalarda Holz Mänttäre'nin Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı'nın yerelleştirme iş akış sistemleriyle karşılaştırıldığında daha art süremlili kaldığı, diğer bir ifade ile bu kuramın yerelleştirme endüstrisinde pasif olduğu çıkarımları yapılmıştır. Kuramın pasif olduğu, yazılı ve sözlü çeviri kavramları arasında sorgulayıcı bir çalışma yapan Ersoy tarafından da dile getirilmiştir (Ersoy, 2012: 121)⁴⁰⁷. Bu pasiflik durumu, yerelleştirme iş akış sistemlerinde eş süremlili ve üretkenliğe dayalı bir işbirliği (iş akış) modeli izlenmesinden ileri gelebilir.

Bununla ilintili olarak bilgi ve medya toplumunun hâkim olduğu günümüzde çeviri bir prototip araç olarak, normal şartlar altında sadece iş bölümü aracılığı ile üstlenilebilecek oldukça karmaşık bir süreç haline gelmiştir. İş bölümü de, işbirliği yapılırsa anlam kazanabilmektedir. Ancak burada sözü edilen işbirliği yaklaşımında, Holz-Mänttäre'nin (1984) kendi modelinde sunduğu soyut iş bölümü akla gelmeyebilir (krş. Prunch, 2008/2013: 187)⁴⁰⁸. Dolayısıyla, daha gerçek zamanlı ve koordineli bir işbirliği yaklaşımı sunan yerelleştirme iş akış sistemleriyle ilgili çeviribilimcilerin kuramsallaştırma çalışmaları yapması hem yerelleştirme alanının çeviribilime entegre edilebilmesini sağlayabilir hem de geliştirilen yeni model işbirliği yaklaşımı bu alan dışında başka alanlara da uygulanabilir (krş. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015).

Bununla beraber yerelleştirme iş akış sistemleriyle Mänttäre'nin kuramının ortaya çıktığı koşullar farklıdır. Söz gelimi, Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı ve Skopos kuramında öne

⁴⁰⁶ Bu çalışmalardan ilki "The Effects of Technology on Translation Students in Academic Translation Teaching" başlıklı bildirdir. Bu bildiri 4-6 Şubat 2015 Tarihinde Atina'da düzenlenen 7. Dünya Eğitim Bilimleri Konferansı'nda sunulmuştur. "Çeviri Kuramlarını Yeniden Yorumlamak: Yerelleştirme Endüstrisinin Skopos ve Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı Üzerindeki Etkisi" adlı diğer çalışma ise 2015 Yılında Uluslararası *Akademik Bakış* Dergisinde yayınlanmıştır.

⁴⁰⁷ "Mänttäre'nin saydığı işbirliği katılımcılarının çeviri ürünü üretme süreci açısından ele aldığımızda, çevirmenin bu süreçte aktif olarak bu katılımcıların gerekli olanlarıyla ya hiç doğrudan yüz yüze gelme şansı bulunmamakta ya da zorlu koşullar sonucu bağlantı kurma şansı bulunmamaktadır. Çevirmen bu katılımcılar dışında kalan katılımcılarla pasif bir işbirliği içerisindedir" (Ersoy, 2012: 121).

⁴⁰⁸ Prunchla ilgili yorumlanan bu alıntı, yukarıda bahsedilen iki çalışmada bulunmamaktadır. Bu çalışmaların savını desteklemek ve hipoteze bir kanıt oluşturmak için bu teze eklenmesi uygun görülmüştür.

çıkan bir kaynak metin, şirket, çevirmen ve çeviri olgusu gibi unsurlarken yerelleştirme iş akış sistemleri daha karmaşık bir süreçtir⁴⁰⁹ ve bu süreçte öne çıkan metnin kendisinden ziyade üründür (Dr. Bernal Merino ile yapılan görüşme). Çünkü artık çeviride üretkenlik ön plana çıkmıştır.

Ayrıca erek odaklılığı vurgulayan Skopos ve Çeviriye İlişkin Eylem Kuramları, her ne kadar bu kuramların uygulanışında kaynak metnin önem derecesi azaltılmış olsa da, yine bir kaynak metinden yola çıkarak çeviri yapma esasına dayanmaktadır. Hatta Reiss'ın ileri sürdüğü işlevsel eşdeğerliğin sağlanmasında bile kaynak ve erek metin arasında ikili bir karşıtlık kurulması gerekmektedir. Oysa, yerelleştirmede öne çıkan kaynak ve erek kültür arasında sürdürülen çeviri eylemi değildir. Bunun yerine, yerelleştirme sık sık bahsedildiği gibi uluslararasılaştırma aşamasından⁴¹⁰ başlamaktadır ve burada da kaynak metin bir bakıma tacından⁴¹¹ edilmiş sayılabilir⁴¹².

Bu duruma farklı bir açıdan daha yaklaşılabılır. Yerelleştirme talep edenler genelde yazılım, web sitesi, video-oyun vb. alanlar da hizmet veren şirketlerdir. Bununla paralel olarak günümüzde çeviriye yön veren en büyük etkenlerden biri olarak yeni bir kavram ortaya çıkmıştır: Şirket kültürü. Şirket kültürü kavramı özellikle bu alanda kaynak kültürün ve kaynak metnin yerini almıştır. Ayrıca, yerelleştirme işlemleri çoğunlukla şirket tarafından sağlanan çeviri araçları (bkz. çeviri bellekleri, terminoloji veritabanları vb.) kullanılarak yapılmaya başlanmıştır (krş. Pym, 2004). Buradan hareketle şirket kültürünün (bkz. Pym) ön plana çıktığı yerelleştirme alanında Skopos ve Çeviriye İlişkin Eylem Kuramlarının uygulanışı klasik çeviriye göre farklılaşmıştır çıkarımı da yapılabilir.⁴¹³ Çünkü söz konusu bu kuramlar genel oldukları iddiasıyla geliştirilmiş olup erek kitle kavramını ön plana çıkarmaktayken, aslında yerelleştirilen ürünler de erek kitleyi göz önüne alarak yapılmaktadır. Ancak, yerelleştirme alanında ürünler hızla üretilip hızla tüketildiği için, bu kuramların yerelleştirme alanında uygulanması, daha

⁴⁰⁹ Yerelleştirme iş akış sistemlerinde de işbirliğine dayalı bir yöntem izlenmektedir. Bu işbirliğinde görev alan aktörlerin görev ve sorumlulukları Mänttär'i'nin işbirliği modeline göre daha kapsamlıdır.

⁴¹⁰ Yerelleştirme bu aşamadan itibaren başladığı için Pym tarafından bir paradigma olarak ele alınmaktadır.

⁴¹¹ krş. Canım Alkan, 2013: 64.

⁴¹² krş. Snell Hornby.

⁴¹³ Yerelleştirme endüstrisinde, çeviri dilsel bir aktarıma indirgenmiş görünse de post-editing aşamasında ve sinama işlemlerinde, yerelleştirilen ürün ve ona ait içerik kültürel ve teknik adaptasyonlardan geçirilerek erek odaklı hâle getirilmektedir. Bu nedenle, çevirmenler farklı teknik konularda da bilgi sahibi olmalıdır. Ayrıca çevirmen adaylarının da yerelleştirmen pozisyonuna ulaşması için daha çeviri eğitiminde gerekli donanımların kendisine sağlanması faydalı olabilir (öneri).

küçük erek kitlelere (yerel) yöneliktir çıkarımı yapılabilir. Bu durumda söz konusu kuramlar, yerelleştirme alanında daha çok dia (belli bir grup) kültüre hitap etmektedir de denilebilir⁴¹⁴.

Bu yorumlara varılmasının nedenleri arasında, Skopos ve Çeviriye İlişkin Eylem kuramlarının ilk geliştirildikleri dönemde küreselleşme olgusunun günümüzdeki kadar hızlı ilerlememesi bulunmaktadır. Ayrıca, Holz Mänttari ve Vermeer çevirmeni süreçte çeviri eylemini yapmaktan sorumlu uzman olarak ele alırken ve kuramlarının bir yönünü buna dayandırırken, internet ve ağ teknolojisi o dönemde bugünkü kadar popüler değildi. Bu nedenle, çevirmen çoğunlukla yalnız⁴¹⁵ olarak çalışan bir uzmandı (krş. Pym, 2004)⁴¹⁶. Bugünkü koşullarda ise çevirmen kapsamlı bir ekipte⁴¹⁷ görev almakta ve böylelikle sorumlulukları hafiflemektedir. Bununla ilintili olarak, Freigang ve Schmitz'e göre (2002: 245-246'dan akt. Ersoy ve Balkul, 2012: 298), yeni çevirmen artık izole bir şekilde çalışmamaktadır ve neticede yardım araçlarını ve çeviri sürecine katkı yapacak kişileri kendisi bulmak zorunda değildir. Çevirmen zaten organize bir ekibin içinde yer aldığından, yardım araçları kendisine hazır bir şekilde anında sunulabilmektedir. Böylelikle çevirmen ekip içinde farklı alanlara da yönelebilmekte ve çeviri dışında başka sorumluluklar da alabilmektedir⁴¹⁸. Örneğin, yerelleştirme projelerinde *“çevirmenlerin gerçekleştireceği çeviriye ilişkin pek çok eylem söz konusu olabilir. Örneğin web sitesi yerelleştirmeleri bağlamında ele alınacak olursa, çevirmenler terminoloji yönetimi, proje yönetimi, masaüstü yayıncılık, web sitesi editörlüğü gibi pek çok görevde rol alabilirler”*⁴¹⁹ (Canım Alkan, 2013:78).

⁴¹⁴ krş. Canım Alkan, 2013.

⁴¹⁵ Çeviri mesleği, tarih boyunca bireyler tarafından genelde yalnız bir aktivite olarak yapılmıştır. Ancak son zamanlarda; pazarların küreselleşmesi, dijital devrim, bilgi ekonomisinin ortaya çıkışı, ürünlerin küreselleşmesi vb. faktörler çeviriyi başlıca bireyle sınırlı bir aktivite olmaktan çıkarak, önce küçük ölçekli bir üretim sanayisine sonra da tam donanımlı endüstriyel bir sektöre dönüştürmüştür (bkz. Dunne, 2012: 143, krş. Shreve, 1998; 2000).

⁴¹⁶ bkz lone translator.

⁴¹⁷ Kapsamlı bu ekip, yerelleştirme çeviribilim çatısı altına alındığı taktirde çeviribilimin disiplinlerarası bir bilim dalı olduğu kadar disiplinlerötesi bilim dalı olmasına da katkı yapabilir.

⁴¹⁸ Burada Yerelleştirmenin Özellikleri ve Sorunları başlığında değinilen ideal koşullardan/önerilerden biri akla gelebilir. Çeviri kavramının sadece metin çevirisi olmadığı ve çeviri kavramının kapsamının yerelleştirme alanına özgü olarak genişletilmesi önerisi çevirmenin söz konusu alanda başka görevleri üstlenmesi gerektiği anlamına gelebilir. Ancak, çevirmen ekipte yalnız olmadığından üstlenilen sorumluluklar sadece ona ait değildir ve bu da işin kolay atlatılmasını sağlayabilir. Bununla birlikte bu ideal koşul/öneri, yerelleştirmenin çeviribilim çatısı altında incelenmesi için bir fırsat da sunabilir (ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013).

⁴¹⁹ Yerelleştirmede, çevirmenin çeviri eylemi dışında çok yönlü bir uzman olması gerekmektedir. Bu nedenle çeviri eylemi kavramı yerine yerelleştirme eylemi kavramı da önerilebilir veya çeviri eylemi kavramının kapsamının bu özel alana uygun olarak genişletilmesi gerekebilir (ayrıca bkz. Canım Alkan, 2013).

Diğer bir bakış açısı da şu olabilir: Ersoy, yazılı ve sözlü çeviri arasındaki farklılıklara değinirken sözlü çevirinin gerçek zamanlı bir ortama ait olduğunu ve yazılı çevirinin ise soyut bir ortamla ilgili olduğunu belirtmiştir⁴²⁰. Aslında Ersoy'un yazılı ve sözlü çeviri arasındaki bu ayrımına benzer bir ayrım yazılı çeviri ve dijital ürünlerin çevirisini kapsayan yerelleştirme arasında da yapılabilir. Çünkü yerelleştirmedeki çeviri pratiği geleneksel çeviri [yazılı] pratiğinden farklı işlemektedir. Geleneksel çeviri pratiği çoğunlukla dikeysel olarak yapılmamakta, bunun yerine liner (doğrusal) bir yazım tekniği izlenmektedir. Dolayısıyla, çevirmen çeviri sürecinde metnin bütününe hâkim olarak çeviri sürecinde bir ortam tasarlayabilir. Bu tasarı süreci erek kitlenin çeviriden ne beklediği varsayılarak ve onun beklentileri düşünülerek yapıldığından, çevirmenin çeviri sürecinde zaman harcamasına yol açabilir. Ayrıca Holz Mänttäre'nin belirttiği gibi bu süreç henüz gerçekleştirmemiş hayali/soyut bir ortamdır. Ancak yerelleştirmede çevirmenin çeviri sürecinde izlediği yöntem, genelde çeviri teknolojileri araçlarının kendisine sunduğu dikeysel yöntemdir. Dolayısıyla çevirmen bütün metne hâkim olamamakta ve çeviriyi öbek öbek yapmaktadır. Bu durumda çevirmenden beklenen yerelleştirme endüstrisinin üretkenlik temelli işleyişine uygun olarak çevirinin mümkün olan en kısa sürede bitirilmesidir. Bu, çevirmenin çeviri sürecinde ayrıntılı ve bağlamlı bir ortam tasarlayacak kadar zamana sahip olmayabileceği anlamına gelmektedir. Bununla beraber çevirmen, yerelleştirme projesinde bir tasarılayıcı olmasa bile, çeviri bittikten sonraki sınama aşamalarında görev alarak, daha somut çağrışımlar yapan bir tasarım⁴²¹ oluşturulmasına katkı yapabilir.

Neticede söz konusu kuramların yukarıdaki kavramları ve bakış açılarını da içine alacak şekilde yeniden yorumlanması, yeni çeviri kuramlarının ortaya çıkmasında aracı bir işlev görebilir. Böylelikle kuramların güncel koşullara göre yorumlanması yeni kuramsallaşma çalışmalarının artmasını teşvik edebilir.

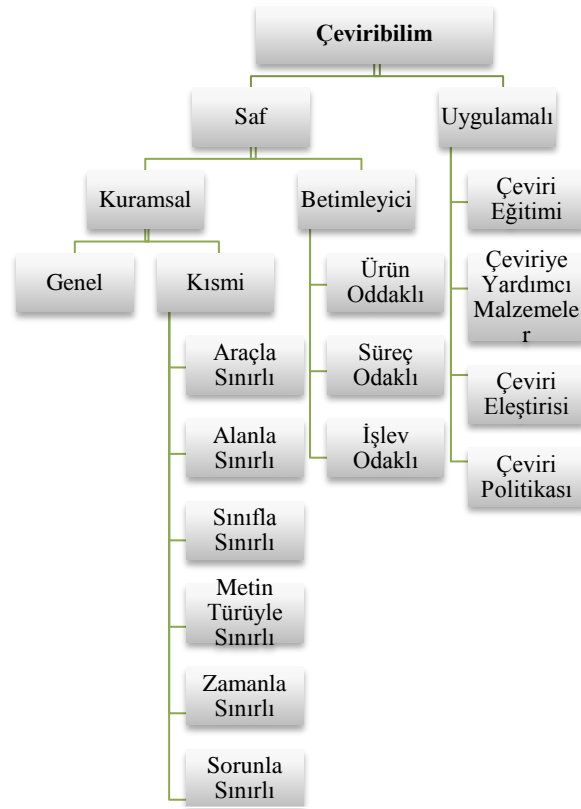
⁴²⁰ Bununla ilgili olarak Ersoy ayrıca şu yorumlamayı yapmıştır: *Holz Mänttäre çevirmenin kaynak metnin ortamını kafasında canlandırması ve hayal etmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu açıklamadan hareketle, çeviri etkinliğinde [yazılı çeviri] kaynak metnin ortamının soyut bir hayal ortamı olduğu çıkarımı yapılabilir* (Ersoy, 2012: 114; krş. Holz Mänttäre, 1984: 53)

⁴²¹ Dilsel ve kültürel adaptasyonlar ve diğer aktörlerin işlerine yardımcı kapsayan süreç. Tasarı bir süreçtir, tasarım ise ise üründür.

4.4.9. Yerelleştirme Alanı ve James Holmes'un Çeviribilim Haritası

Tezde daha önce de vurgulandığı üzere, çeviri etkinliği 1972 yılında James Holmes'un sunduğu "Çeviribilimin Adı ve Doğası" adlı bildirisinin ardından bilimsel ilerleme yolunda önemli bir adım atmış ve neticede artık sadece etkinlik olarak anılmak dışında bir disiplin statüsü kazanmıştır. Bu tarihten itibaren, çeviri disiplini araştırma alanlarını ve nesnelerini genişletmek; çevirinin süreç, işlev, ürün ve ayrıca kuramsal, uygulama gibi farklı boyutlarıyla ilgili olarak çalışmalar yapabilmek amacıyla diğer disiplinlerle kurduğu ilişkiyi artırmış ve diğer disiplinlerle kurulan ilişkiler bakımından çeviri disiplini disiplinlerarası özerk bir bilim dalı haline gelmiştir.

Holmes'un bildirisinde ele aldığı konuların bir derlemesini içeren ve Toury tarafından geliştirilen haritanın Türkçeleştirilmiş hali aşağıda yer almaktadır.

Şekil 8. Holmes/Toury Çeviribilim Haritası

Bu haritaya göre, çeviribilim saf (salt) ve uygulamalı olmak üzereye ikiye ayrılmaktadır. Saf çeviribilim kendi içinde kuramsal ve betimleyici olmak üzereye ikiye ayrılırken, uygulamalı çeviribilim⁴²²; ise dörde ayrılır.

Kuramsal kısım genel ve kısmi olarak ikiye ayrılır. Genel kategorisi, genel çeviri kuramlarının oluşturulması esasına dayanmaktadır⁴²³. Ancak Holmes'a göre, o dönemde henüz genel bir kuram oluşturulamamıştır ve ortaya atılan kuramlar, ya fazla kapsayıcı olarak çeviriyle doğrudan alakalı olmayan unsurları çeviri kuramına katmış ya da kısıtlayıcı olarak çeviriyle ilgisi olabilecek unsurları kuramın dışında tutmuştur (Gürçağlar, 2011: 104)⁴²⁴.

Kısmi çeviri kuramları ise kendi içinde altı kategoriye ayrılmaktadır: Araçla sınırlı, alanla sınırlı, metin türüyle sınırlı, zamanla sınırlı ve sorunla sınırlı.

- **Araçla sınırlı çeviri kuramları:** Çevirinin insan desteğiyle mi yoksa makine çevirisi tarafından mı yapıldığı, bilgisayar ve makine destekli çeviri gibi konulara değinir (bkz. Holmes, 1972/2000)⁴²⁵.
- **Alanla sınırlı çeviri kuramları:** Dil ve kültürle sınırlı kuramları akla getirmektedir. Dille sınırlı kuramlar; dil çiftleriyle sınırlı (Fransızca ve Almanca gibi), dil grubuyla sınırlı (Slavik dilleri gibi) ve dil grubu çiftiyle sınırlı (Roman dillerinden Alman dillerine yapılan çeviriler gibi) olabilir. Kültürle sınırlı kuramlar ise, bir kültürle sınırlı (örn: İsveç kültürüyle sınırlı), kültür çiftiyle sınırlı (örn: İsveç ve Belçika kültürleri arasındaki çeviriler), kültür grubuyla sınırlı (Örn: Batı Avrupa sınırları içinde yapılan çeviriler) ve kültür grubu çiftiyle sınırlı (örn: çağdaş Batı kültürü dilleri ve teknoloji öncesi kültürü yansıtan diller arasında) olabilir (bkz. Holmes, 1972/2000).
- **Sınıfla sınırlı çeviri kuramları:** Söylemler ve metinleri inceler. Ancak bunu dilsel düzlemde gerçekleştirir. Dilsel odaklı araştırmalar bu kategoriye girmektedir (bkz. Holmes, 1972/2008).

⁴²² Bkz. Köktürk, 2015.

⁴²³ Buradan hareketle, genel bir çeviri kuramı üretme fikrinin ilk olarak Reiss ve Vermeer tarafından değil, Holmes tarafından ortaya atıldığı görülebilir.

⁴²⁴ Krş. Holmes, 2000: 178.

⁴²⁵ Ayrıca krş. Ayşenaz Koş'un çevirisi.

- **Metin türü veya söylem türüyle sınırlı çeviri kuramları:** Türlerine göre ayrılan metinlerin çevirisinde ortaya çıkan problemlerle ilgilenir (bkz. Holmes, 1972/2008).
- **Zamanla sınırlı çeviri kuramları:** Çağdaş metinlerin çevirisiyle alakalı kuramlar ve eski bir dönemde yazılan metinlerin çevirisiyle alakalı kuramlardır (Holmes, 1972/2008: 115).
- **Sorunla sınırlı çeviri kuramları:** Genel bir çeviri kuramındaki bir veya daha fazla spesifik soruna yoğunlaşan çeviri kuramlarıdır. Özel adların çevrilmesi, eğretilmelerin çevrilmesi vb. ile ilgili sorunlar örnek olabilir (bkz. Holmes, 1972/2008).

Betimleyici çeviribilim alanındaki araştırmalar ise üçe ayrılabilir: ürün odaklı, işlev odaklı ve süreç odaklı (bkz. Holmes, 1972/2000).

- **Ürün odaklı betimleyici çeviribilim:** Mevcut çevirileri inceler. Aynı metnin bir dilde veya diğer dillerde yayınlanmış çevirilerini de inceleme konusu yapabilir (Holmes, 1972/2008: 176).
- **İşlev odaklı betimleyici çeviribilim:** Çevirilerin betimlenmesinden ziyade, erek dizge içindeki sosyo-kültürel unsurlara bağlı olarak işlevlerin betimlenmesiyle ilgilenir (Holmes, 1972/2008: 112).
- **Süreç odaklı betimleyici çeviribilim:** Çeviri süreciyle ilgilidir. Çevirmenin çeviri süreci boyunca zihninden neler geçtiği vb. ile ilgilenir (bkz. Holmes, 1972/2000).

Uygulamalı çeviribilim alanı ise çeviri eğitimi, çeviriye yardımcı malzemeler veya araçlar, çeviri politikası ve çeviri eleştirisinden oluşur (bkz. Holmes, 1972/2008, ayrıca bkz. Köktürk, 2015).

- **Çeviri eğitiminde** eğitim yöntemleri, sınama teknikleri ve müfredat planı oluşturma vb. konular yer almaktadır. Holmes'a göre, çeviri yüz yıllardır yabancı dil eğitiminde kullanılmıştır. Ancak çeviri eğitimi profesyonel çevirmen eğitiminde de kullanılmaya başlanmıştır (bkz. Holmes, 1972/2008).

- **Çeviriye yardımcı malzemeler:** Holmes (1972/2000), çeviriye yardımcı malzemelerin altında sözlük ve terminolojiye yardımcı araçlar ve dilbilgisi konularını ele almıştır.
- **Çeviri politikası:** Hangi eserin çevrileceğine karar verilmesi, çevirmenin sosyal ve ekonomik konumunun ne olduğu, çevirinin yabancı dil eğitiminde hangi rolü oynadığı vb. konular bu kategoride incelenir (Holmes, 1972/2000).
- **Çeviri eleştirisi:** Holmes bildirisini sunduğu yıllarda çeviri eleştirisi henüz bugünkü gibi nesnel ölçütlere göre yapılamamaktaydı ve çeviribilim alanındaki gelişmeler henüz bu alandaki etkisini tam gösterememişti. Ancak günümüzde nesnel değerlendirme yöntemleri de bulunmaktadır (bkz: Van den Broeck'un modeli) (krş. Holmes, 1972/2008).

Yukarıdaki açıklamalardan görüldüğü gibi Holmes'un çeviribilimi ayrıntılı olarak açıklayan bildirisi ve Toury tarafından ana ve alt kategorileri içeren bir harita oluşturulması, çeviribilimin görgül ve özerk bir bilim dalı olması yolunda önemli katkılar sağlamıştır. Holmes'un kuramına ayrıca uygulamalı çeviribilim kategorisini eklemesi aslında kuramsal ve uygulamalı kısım arasında bir köprü kurmayı amaçlamıştır. Çünkü bilimsel ilerlemenin sağlanması için bu köprünün kurulması zorunludur⁴²⁶.

Ancak günümüzde kuramsal ve uygulamalı kısım arasında köprünün tam olarak kurulamadığı ve saf ve uygulamalı alan arasında bir kopukluk meydana⁴²⁷ geldiği görülmektedir⁴²⁸. Çünkü çeviribilim alanındaki gelişmeler genelde Holmes'un tabiriyle saf alanda kalmıştır (K. Dunne ve E. Dunne, 2011: 2). Ayrıca Holmes haritayı ilk kez geliştirdiğinde, çeviri mesleğinin gelişmesine bağlı olarak uygulamalı alanın kayda değer bir genişleme göstermeyeceğini düşünmüş veya öngörememiş olabilir. Ancak günümüzde, özellikle yerleştirme endüstri gibi alanların çevirmen işe alırken belirlediği kriterler ve onlardan beklediği beceri seviyelerinde değişmeler meydana gelmiştir. Dolayısıyla, uygulamalı alanla ilgili çalışmaların sayısının artırılması gerekmektedir (K. Dunne ve E. Dunne, 2011: 3).

⁴²⁶ krş. Yazıcı, 2004: 24.

⁴²⁷ Ayrıca bkz. Vandepitte, 2008.

⁴²⁸ "Pratik olmadan kuram kısırdır. Kuram olmadan pratik ise kördür" (K. Dunne ve E. E. Dunne, 2011: 1).

Ayrıca O'Hagan'a göre, teknoloji odaklı araştırmaya duyulan ilginin artması çeviribilim haritasının dâhi yeniden çizilmesini gerektirebilir (O'Hagan, 2013: 514). Bununla paralel olarak, Quah (2006), Holmes'un çeviri disipliniyle ilgili ilgili yaptığı taksonomiye değinmiş, çeviri teknolojileri alanındaki son gelişmeleri göz önüne alarak, klasik taksonominin daha da geliştirilmesi ve yeniden düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur⁴²⁹ (bkz. O'Hagan, 2013: 507-508).

Holmes ve Toury'nin haritasının yeniden düzenlenmesi, teknolojik dönüşüm tarafından belirlenebilir. Söz gelimi, Holmes'un uygulamalı alan altında incelediği çeviriye yardımcı malzemeler sözlük, terminoloji ve dilbilgisi konularını ele alırken çeviri teknolojilerinden bahsetmemekteydi. Bununla beraber, günümüzde çeviriye yardımcı malzemelerin altında bilgisayar destekli çeviri araçları, dilsel araçlar ve yerleştirme araçları gibi kategoriler görmek de mümkün hâle gelmiştir (bkz. Zhang ve Cai, 2015: 432, krş. Holmes, 1972/2000, krş. Munday, 2001; 2008; krş. Köktürk, 2015).

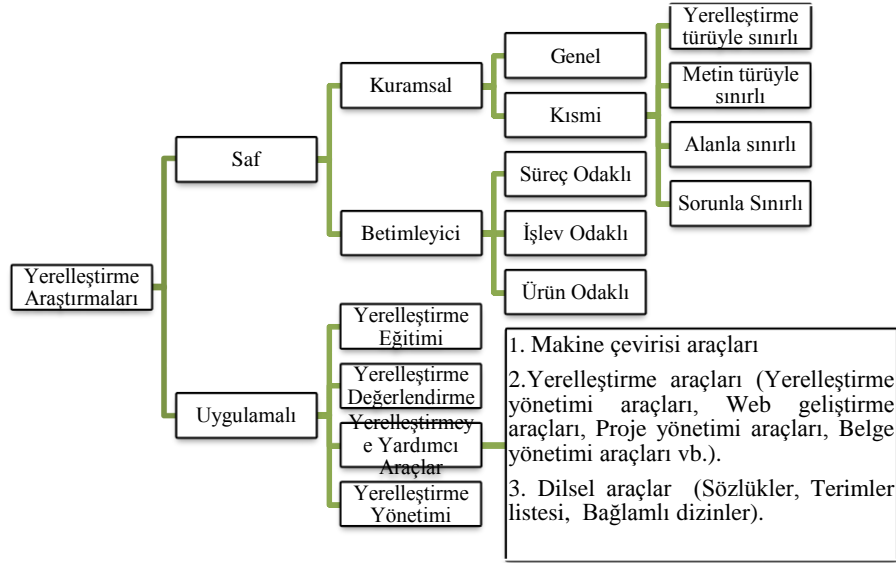
Ayrıca, 2008'de Vandepitte Holmes'un haritasındaki eksiklerden bahsederken farklı bir çalışma yapmıştır. Vandepitte'ye göre, yazılım ve web yerleştirme türe göre tanımlanan araştırmalar kapsamında ya da daha spesifik bir ifadeyle, çeviri ve çeviri teknolojileriyle ilgili araştırmalar altında tanımlanan türlere göre incelenmelidir (Crespo, 2013: 22, Vandepitte, 2008).

Bu gelişmelere istinaden günümüzde yerleştirme alanının modern çeviri endüstrisinin ayrılmaz bir parçasını teşkil etmeye başladığı da ileri sürülebilir. Özellikle yerleştirme, "çeviri eğitimi" ve "çeviriye yardımcı araçlar" olarak bilinen uygulamalı alanları etkileyebilecek bir potansiyel ortaya koyabilir. Bununla birlikte, çeviribilimde teknolojik ilerlemeye karşı bir kararsızlık yaşandığı görülmektedir. Bilhassa makine çevirisi ve bilgisayar destekli çeviri araçlarıyla alakalı araştırmaların sayısı az olduğundan, disiplin üzerinde çeviri teknolojilerinin kuramsal etkisi de az olmuştur. Çeviribilimde, teknolojiye gösterilen ilginin az olması ve teknolojiyle ilgili kuramsal tartışmaların yeterince olmaması ise şaşırtıcıdır. Çeviri eğitiminde teknolojiye önem veren

⁴²⁹ Bu konuyla ilgili olarak Öner'in sorduğu sorular da burada ele alınmalıdır: "Çeviribilim yerleştirmeye Holmes'un sözünü ettiği paradigmlar ve modellerle çözüm üretmez mi? Yeni bir bilim dalı ütopyası ve iletişim kanallarına gereksinim mi var? Yoksa çeviribilimde bir "ilerleme" mi yaşadıklarımız?" (Öner, 2006: 34).

çeviribilimcilerin olduğu düşünüldüğünde durum daha karmaşık bir hal almaktadır (krş. O’Hagan ve Mangiron, 2013: 98).

Bu durumu daha karmaşık hâle getiren bir diğer çalışma da Crespo tarafından yapılmıştır. Crespo, *Web Translation and Localization* (2013) adlı kitabında, yerelleştirmeyi bağımsız bir disiplin kılabilcek farklı bir harita önermiştir. Bu harita aşağıda yer almaktadır:

Şekil 9. Yerelleştirme Araştırmaları Haritası (Crespo, 2013: 141)

Söz konusu bu haritaya bakıldığında, Crespo yerelleştirmeyi tamamen özerk bir disiplin olarak ele alıyor görünmektedir. Bununla paralel olarak, Mazur (2009: 145), bir yazısında yerelleştirme araştırmaları (yerelleştirme bilim) adlı yeni bir disiplin ortaya çıkabileceğini bile belirtmiştir. Bu durum ise çeviribilim için bir kayıp olarak düşünülmektedir. Yerelleştirme ayrı bir disiplin haline gelirse, günümüzdeki çeviri pratiğini şekillendiren dönüşüm çoğunlukla teknolojik olduğundan⁴³⁰, yerelleştirme araştırmaları/bilim bağımsız bir üniversite programı haline gelebilir. Bu durumda ise, çeviribilim bölümlerinin az tercih edilmeye başlayacağı veya tercih edilse bile kültür araştırmalarıyla sınırlı bir bölüm haline gelebileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu tezde, yerelleştirmenin çevirinin özel bir alanı olarak ele alınıp, çeviribilim altında incelenmesinin nedeni, onu çeviribilimin farklı bir paradigması haline getirerek,

⁴³⁰ Teknik ve kullanmalık metinlerin çeviri oranı hızla yükselmekte ve çeviriler bilgisayarlı ortamlarda yapılmaktadır.

çeviribilimden koparmamak ve çeviribilimin olgunlaşmaya müsait yapısını devam ettirebilmektir.

Neticede, 1972’de Holmes’un ileri sürdüğü Çeviribilim haritasının yeni akım ve görüşlerle birlikte statik kalamayacağı bir gerçektir. Özellikle yeni şartlar ve ihtiyaçlar doğrultusunda söz konusu haritanın çeviribilim kavramı altında güncellenmesi gerektiği düşünülmektedir. Holmes Çeviribilim haritasında Uygulamalı Çeviribilim kısmını çeviri eğitimi, çeviriye yardımcı malzemeler ve çeviri eleştirisi gibi kategorilere ayırmıştır. Günümüz şartlarında ise bu haritanın altına özellikle çeviriye yardımcı malzemeler ve modern çeviri eğitimini kapsayacak yeni bir alan eklenebilir. Bu da yerelleştirme alanı olabilir. Çeviribilim haritasında Vandepitte’nin de vurguladığı gibi (2008), içine girenin kaybolabileceği fikirler ve bulgulardan oluşan karmaşık bir labirent bulunmaktadır. Bazen söz konusu fikir ve bulgular üzerinde dâhi bir uzlaşma olmadığı da aşıkardır. Yerelleştirme de üzerinde tam uzlaşmanın olmayabileceği bir alan özelliği gösterebilir. Özellikle eski bilim yapma geleneğini savunanlar bu yeni alana pek sıcak bakmamaktadır. Ayrıca alanla ilgili çalışma sayısı ve literatür eksik kalmıştır. Ancak çeviriye dair bütün bulguları bulabileceğimiz yerelleştirme alanının da incelenmeye değer bir yönü olduğu düşünülmektedir⁴³¹. Kuramsal deneme kısmında bu konu ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Entegre Yerelleştirme Kuramı Önerisi

Burada, yerelleştirmeyi kuramsallaştırma çalışmalarına bir katkı sağlayabilmek için özgün kuramsal bir çalışma denenmiştir. Bunun yapılmasındaki amaç, yerelleştirme paradigmasının çeviribilimciler tarafından benimsenme oranını artırmak ve bu alanda başka çalışmaların yapılmasının önünü açmaktır. İzmir Ekonomi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık bölümünde öğretim üyesi olan ve çeviri teknolojileri alanında bir kitabı ve çeşitli makaleleri bulunan Yrd. Doç. Dr. Mehmet Şahin’e göre, günümüz çeviri teknolojileri göz önüne alındığında “çeviribilimin ve çeviri çalışmalarının yeniden tanımlanması ve böylelikle sektörün akademiye şekillendirmesinden ziyade akademinin uzun vadede sektörü şekillendirmesinin önünün açılması gerekmektedir. Bu da yeni bir paradigma tartışmasının daha ön plana çıkarılmasıyla mümkün olabilir”⁴³².

⁴³¹ Ayrıca bkz. Vandepitte, 2008; Sin Wai, 2013.

⁴³² Şahin ile yapılan mail görüşmesi.

Şimdiye kadar yeni paradigma tartışmasının ön plana çıkarılması amacına hizmet etmiş olan bu tez, bu aşamada yerelleştirme ile ilgili olarak ortaya atılan bu kuramsal deneme ile gerek Türkiye gerekse de dünyadaki çeviribilimcilerin bu konuyla ilgili tepkisini ölçmeyi ve çeviribilimin bu alanı da diğer paradigmlar gibi benimsemesine aracılık etmeyi amaçlamıştır.

Bununla beraber çeviribilim tarihinde, çoğu kuramın edebi çeviriye yönelik geliştirildiği ve Bernal Merino'nun da doğruladığı gibi, edebi çeviri kuramlarının bile kendi içinde kısmi olduğu görülmektedir (Merino ile yapılan görüşme). Çünkü edebiyat alanındaki çeviri kuramları genelde şiir, kısa hikaye ve roman türleri üzerinedir. Skopos kuramı ise teknik çeviri alanındaki en ideal kuramdır. Ancak bu kuram dâhi çevirmene çeviri süreci öncesi sadece bir üst bakış sağlar ve şu soruları akla getirir: Metin kim için çevrilecektir? Metin çevrilirken belirlenen amaç nedir? Erek kitlenin beklentileri nedir? vb⁴³³.

Yerelleştirme kuramı kavramı daha önceden Pym, Sin Wai ve Folaron vb. tarafından çalışmalarında kullanılmıştır. Bu çalışmada ise Entegre Yerelleştirme Kuramı kavramı önerilmektedir. Bu kavramla ilgili bilgi vermeden önce entegre kavramının tanımı üzerinde durmak gerekmektedir. Entegre sözcüğü, işlerliği olan tümleşik bir bütün oluşturulması, daha geniş birimler olarak birleştirmek, bir araya getirmek gibi anlamlara gelmektedir⁴³⁴.

Bilindiği gibi, yerelleştirme alanındaki çeviri pratiği klasik çeviri pratiğinden farklı olarak işlemektedir. Çünkü klasik çeviride kaynak ve erek metin arasında ikili bir ilişki söz konusuyken ve çoğunlukla yatay bir çeviri yöntemi izlenirken, yerelleştirmedeki çeviri pratiğinde kaynak metnin yerini uluslararasılaştırma almış ve çeviri yöntemi dilbilimsel odaklı çeviri yaklaşımlarında olduğu gibi ve çoğunlukla dikeysel olarak yapılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni, yerelleştirmedeki çeviri pratiğinde çeviri teknolojileri araçları ile yerelleştirme araçlarının kullanılmasıdır. Bu nedenle çeviri pratiği teknoloji ile bütünleşmiş, diğer bir ifade ile ikisi de birbirine entegre olmuştur.

Ayrıca, yerelleştirme işlemi devam ederken uzman çevirmen dışında işbirliği sürecinde ona yardımcı olan aktörler farklı bilim dallarından ve alanlarından gelen bir ekibin üyeleridir. Ekip üyeleri farklı teknolojik araçlar kullanarak (bkz. bilgisayar programcılığı,

⁴³³ Bernal Merino ile yapılan sözlü mülakat.

⁴³⁴ <http://www.merriam-webster.com/dictionary/integrate>.

bilgisayar mühendisliği, grafik tasarımcılık araçları, çeviri yönetim sistemleri, proje yönetim sistemleri vb.) sürece ve dolaylı da olsa çeviri pratiğine ve yerleştirme projesine⁴³⁵ entegre olmuşlardır.

Bunların yanı sıra çevirmen de yerleştirme alanında farklı roller üstlenerek (örn: proje yöneticiliği, post-editörlük, pazarlama danışmanlığı, yerleştirme mühendisliği, dil mühendisliği vb.) sahip oldukları “çeviri pratiği uzmanlığını” farklı alanlarla entegreli olarak kullanabilmektedir. Bu nedenle, çevirmenler için ayrıca yerleştirmen veya yerleştirme uzmanı da denebilir. Bu da, çevirmenlerin yerleştirme ekibinde tek görevinin çevirmek olmadığı izlenimi vermektedir veya çeviri kavramının kapsamı bu alana özgü olarak genişletilebilir⁴³⁶.

Entegre yerleştirme kuramında ayrıca hem erek odaklı hem de dilsel odaklı yaklaşımlar bir arada kullanılmaktadır⁴³⁷. Diğer bir ifade ile, erek odaklılığı vurgulayan işlevci çeviri kuramları aslında eşdeğerlik kavramını özel bir duruma indirgeyerek, çeviri eyleminde asıl ve ilk olanın olanın eşdeğerliği sağlamaktansa, erek kitlenin beklentilerine göre çeviri yapmak olduğunu ileri sürmektedir. Ancak yerleştirme alanında, çeviri pratiği dilsel yaklaşımlara geri döndürüldüğünden, yeniden bir tür eşdeğerlik uygulanmaya başlanmıştır. Bu eşdeğerlik yapaydır (bkz. Pym, 2001; 2010; 2014). Burada, çevirmen kısıtlanmış görünse de, yerleştirme başlamadan birtakım sorular sorulması (ürünün kim için çevrileceği vb.), çeviri pratiği bittikten sonra, post-editörlük aşamasında ve hatta sinama aşamalarında kültürel adaptasyonlara başvurulması yerleştirilen ürün ve ona ait içerik ile bileşenleri yerel kitle ortamına uygun hâle getirmektedir. Diğer bir ifade ile, ürün erek odaklı olarak yerleştirilmektedir. Zaten yerleştirmenin özünde erek veya yerel kitlenin (locale) beklentileri bulunmaktadır.

Kuramsal deneme için entegre yerleştirme kuramı kavramının tercih edilmesinin nedenlerinden biri de yerleştirme kuramının çeviribilim kuramları çatısı altında incelenmesinin sağlanması ve bu disipline yerleştirilebilmesidir. Bu manada entegre

⁴³⁵ Söz gelimi, yerleştirilecek kısımların yerleştirilmeyecek kısımlardan ayrılmasını sağlayıp, çevirmenin işi kolaylaştırılabilir.

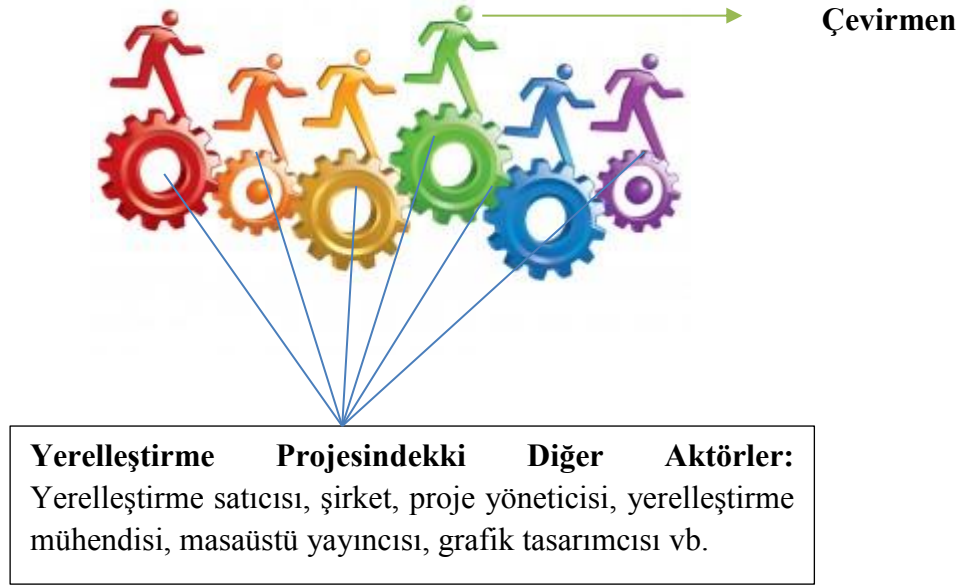
⁴³⁶ Bununla ilgili bir öneri yerleştirmenin özellikleri ve sorunlarından bahsederken yapılmıştır (ayrıca krş. Canım Alkan, 2013).

⁴³⁷ Bu kuramda dilsel dönüşüm, kültürel dönüşüm ve teknolojik dönüşümün izlerini görmek mümkündür.

yerelleştirme kuramı çeviribilim kuramlarıyla entegreli ya da çeviribilimle entegreli şekilde de ele alınabilir.

Bununla beraber dilsel aktarım (dilsel odaklı çeviri kuramları), Skopos ve Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı gibi işlevci kuramların yerelleştirme alanında bir arada olması, bunların teknolojik (dijital) ortam (bilgisayarlı araçlar, yazılımlar vb.) ile entegreli olarak bir arada kullanılması ve yukarıda bahsedilen diğer etkenler **entegre yerelleştirme kuramını** ortaya çıkarabilir. Dolayısıyla bu alanda uzmanlaşmak isteyen çevirmen adaylarının, farklı dönemlerde ortaya çıkmış iki farklı paradigmayı, diğer bir ifade ile dilsel aktarım odaklı çeviri yaklaşımları ve erek odaklı çeviri kuramlarını uzlaştırarak kullanabilmesi ve ayrıca çeviri teknolojileri araçlarına hâkim uzmanlar olarak çeviri pratiği dışında farklı roller üstlenmeleri gerekmektedir. Böylelikle, entegre yerelleştirme kuramı kendine bir uygulama sahası bulabilir. Bu kuramsal denemenin alt yapısını oluşturabilmek amacıyla, çeviribilim ve mütercim tercümanlık programlarının müfredatlarının güncellenmesi ve gerekli donanımların sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Son olarak, entegre yerelleştirme kuramında gerek çevirmen pozisyonunu üstlenenler gerekse de çevirmene yardımcı olarak çeviri pratiğinin bir an önce tamamlanmasının sağlanması ve bu şekilde üretkenliği artırarak ürünün aynı anda pek çok dile yerelleştirilmesinin mümkün kılınması için ekip içinde görev alan aktörler veya yerelleştirmenler, ağ yollu teknoloji ve diğer teknik araçlarla birbirlerine entegre olarak adeta sürecin işlemesi için dişli görevi görürler. Dişlilerden birinin diğer dişlilerden ayrılması veya yerelleştirmenin özünde bulunan çeviri eyleminin de diğer dişlilerden ayrı hareket etmesi yerelleştirme işleminin başarısız olmasına yol açabilir. Aşağıdaki şekil durumu özetlemektedir.

Şekil 10. Entegre Yerelleştirme Sürecinde Süreç Dışlıları⁴³⁸

Yerelleştirme Alanının Çeviribilim Haritasındaki Yerine Yönelik Bir Öneri

Daha önce de vurgulandığı gibi, Holmes'un haritası saf alan (özellikle kuramsal kısım) ve uygulamalı alan arasındaki kopukluk nedeniyle bazı eleştiriler almış ve birtakım çeviribilimci, haritanın mevcut koşulları göz önüne alarak yeniden düzenlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür (bkz. Vandepiite, O'Hagan vb.).

Sadece çeviribilim haritasına bakarak, özellikle kuramsal kısımda belirtilen genel ve kısmi çeviri kuramlarını, uygulamalı çeviribilim kategorisi altında yer alan çeviri eğitimi, çeviriye yardımcı malzemeler, çeviri politikası ve çeviri eleştirisi kategorileriyle tam olarak birleştirmek veya bağlantılandırmak zor olabilmektedir. Ancak yerelleştirme çeviribilim çatısı altında irdelenirse yerelleştirme kavramı, uygulamalı çeviribilim altına beşinci başlık olarak eklenebilir. Bu durumda, bu beşinci alt başlık için saf alanda bulunan kuramsal kısımdaki genel ve kısmi çeviri kuramlarının hemen yanına üçüncü bir alt başlık daha açılabilir: **Rejeneratif Çeviri Kuramları⁴³⁹**.

⁴³⁸ <http://www.merdiyeeker.com.tr/hangi-strateji-daha-dogru/>.

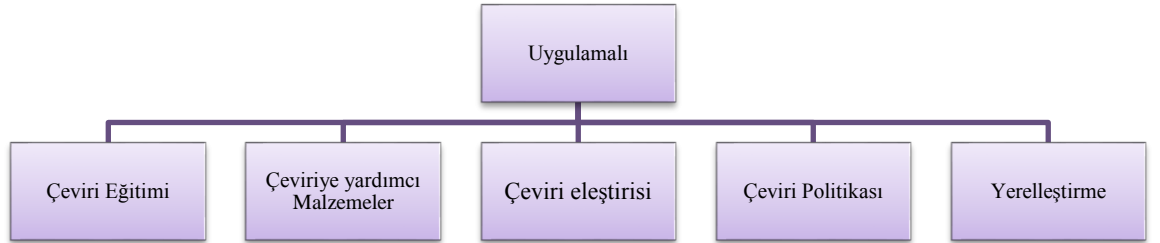
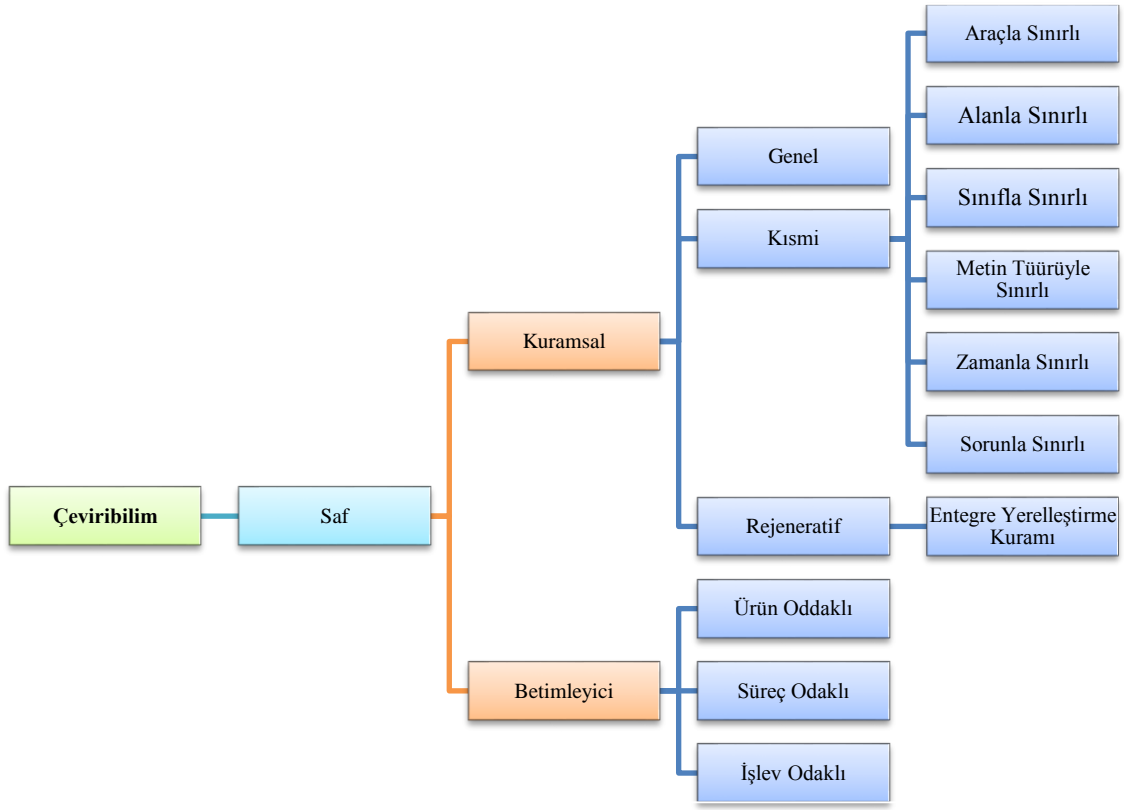
⁴³⁹ Bu önerinin çeviribilim dünyasında başarılı bulunması takdirinde, bu başlık altına kendini yenileme özelliği bulunan başka kuramsal denemeler, kuramsallaştırma çalışmaları ve hatta kuramlar eklenebilir.

Rejeneratif⁴⁴⁰ kelime anlamı olarak yenileyici, kendi kendini yenileyen, yenilemeli gibi anlamlara gelmektedir. Bilindiği gibi, yerelleştirme endüstrisi ilk ortaya çıktığında sadece yazılımlar yerelleştirilmekteydi. Ancak, küreselleşme olgusunun hızlanması ve İngilizce dışındaki dilleri konuşan internet kullanıcılarının sayısının artması, web sitesi yerelleştirmesine duyulan ihtiyacı da paralel olarak artırdı. Ayrıca 2000’li yıllardan sonra bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi ve bilgisayar fiyatlarında düşüşler meydana gelmesi video-oyun, multimedya yerelleştirme vb. pek çok yerelleştirme türünü daha ortaya çıkardı. Yeni türler oraya çıktıkça, kullanılan teknolojik araçlar da değişti ve hâlen de değişmekte. Bu da yerelleştirmenin devingen ve yenilemeli bir alan olduğunun bir kanıtı olarak sunulabilir.

Bu durumda kendini yenileme niteliği gösterdiğinden, rejeneratif çeviri kuramları altına birinci alt başlık olarak entegre yerelleştirme kuramı eklenebilir. Bu kuramın uygulamalı çeviribilim kategorisindeki sağlaması da yerelleştirme adlı beşinci başlık tarafından yapılmaktadır. Böylelikle, güncellenen çeviribilim haritasına bakıldığında kuram ve uygulama arasında en azından bir bağlantı oluşturulduğu veya oluşturulmaya çalışıldığı görülebilir.

Aşağıdaki şekil, burada ele alınan noktaların bir özetini sunmaktadır. Güncellenen çeviribilim haritası ayrıntılı olduğu için şekil iki parçaya bölünmüştür.

⁴⁴⁰ <http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/regenerative>.

Şekil 11. Yeni Bir Çeviribilim Haritası Önerisi⁴⁴¹

4.5. Yerelleştirme Modelleri⁴⁴²

Yerelleştirme paradigmasıyla ilgili olarak, Pym 2004 yılında yazdığı *The Moving Text: Localization, Translation and Distribution* kitabında iki parçadan oluşan bir model önerisinde bulunmuştur:

⁴⁴¹ Burada yer alan çalışma, yerelleştirme paradigmasını meşru kılabilmek amacıyla bir kuramsallaştırma çabasının örneğini teşkil etmektedir.

⁴⁴² Yerelleştirme modeli klasik (kanonik) metin türlerine uymaz (krş. Pym, 2004: 17). Bazı görüşlere göre bir olgunun paradigma olabilmesi için model veya modeller sunması gerekmektedir. Yerelleştirme de kaynak metnin yerini alabilen model sunduğu için bu durumda paradigma olabilir (ayrıca bkz. Pym ile yapılan görüşme, Pym 2010; 2010; 2014).

Kaynak → Uluslararasılaştırma → Erek Metin

(Yeni bir ad: Başlangıç Metni)⁴⁴³

Yerelleştirme Modeli 2. Adım

Uluslararasılaştırma → Erek (1)

Erek (2)

Erek (3)

Erek (4)

Şekil 12. Yerelleştirme Modeli 1. Adım

Pym bu modeli, 2010 yılında çıkardığı *Exploring Translation Theories* kitabında da kullanmaktadır. Ancak aynı kitabın 2014 yılındaki baskısında Pym kaynak yerine 2012 yılında çıkardığı makalede de kullandığı “başlangıç metni” kavramını kullanır. Pym’in bunu yapmasının nedeni, klasik çeviri modelinin dayandığı kaynak ve erek metin arasında kurulan ikili karşıtlığın yerelleştirme modelinde kurulamaması veya çevirmenin yerelleştirme projesinde önünde spesifik bir kaynak olmasından ziyade kaynak malzemelerin oluşturduğu bir başlangıç metni olması olabilir.

Ayrıca bu yeni modelde kaynağın yerini başlangıç metninin; benzer şekilde uluslararasılaştırmanın da kaynak metnin yerini almasından ötürü, Pym yerelleştirmeyi bir paradigma olarak kabul ediyor görünmektedir.

Bununla paralel olarak bilimsel bir olgunun paradigma olarak kabul edilebilmesi için bir model sunması gerekmektedir. Bu bağlamda, Pym de yerelleştirme endüstrisindeki söylemlerden faydalanarak bir model çizmiş olduğundan, yerelleştirme kaynağın yerinin başlangıç metni ve uluslararasılaştırmayla yer değiştirmesinden ötürü bir paradigma olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, yukarıdaki model önceki sayfalarda sık sık üzerinde durulan yeni model çeviri pratiğinin izlerini taşımaktadır. Buna göre, ilk önce başlangıç metni kültüre özgü her türlü

⁴⁴³ bkz. Pym, 2012; 2014.

kavramdan arındırılarak standart veya uluslararasılaştırılmış bir metin elde edilir. Bu uluslararasılaştırılmış metinden ise aynı anda birden fazla dile çeviri yapılması yoluyla yerelleştirme işlemi tamamlanır. Ayrıca yukarıda gösterilen model, yerelleştirmenin üretkenlik temelli yapısına uygun bir modeldir. Çünkü çeviri pratiği eş süremlilik olarak başlatılır ve bütün dillerde aynı anda tamamlanır.

4.6. Yerelleştirme Alanı Kapsamında Çevirmenin Yeni Görev Tanımı ve Değişen Çeviri Edinçleri⁴⁴⁴

Yerelleştirme endüstrisinin çevirmenlere yüklediği yeni görev ve sorumluluklar onların ekip temelli yeni edinçler geliştirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bundan böyle, çevirmen artık sadece çeviri pratiğini yapmakla yükümlü bir uzman değil, aksine profesyonel statüsü köklü olarak değişime uğrayan çok yönlü/bileşenli bir uzman⁴⁴⁵ haline gelmiştir. Bunda bilgisayarlı ortamların ve araçların; silgi, kalem, daktilo ve sözlük gibi klasik araçların yerini alması ve yerelleştirme işlemlerindeki önceliğin üretkenlik temelli hâle gelmesi etkilidir. Bundan ötürü, akademik çeviri eğitimi veren kurum ve üniversiteler, çevirmenleri aynı zamanda bir yerelleştirmen olarak eğitmek için gerekli alt yapı ve donanımı sağlamalı ve çeviri edinci kavramının kapsamının genişletilmesi⁴⁴⁶ için çeviri programlarında güncellemeler yapmalıdır.

Çevirmenden beklenen çeviri edinçlerinin değişmesinde, teknolojik dönüşümün etkisi büyüktür. Özellikle, yerelleştirme alanında kariyer yapmak isteyen veya bu alanda çalışmayı amaçlayan çevirmenler bundan böyle dilsel ve kültürel edincin yanı sıra teknik alanda da edinçler geliştirmek zorundadır⁴⁴⁷. Diğer bir ifade ile çevirmenden artık geleneksel yöntemlerin⁴⁴⁸ üzerinde durmadığı birtakım dil dışı edinçler de göstermesi beklenmektedir (Koby ve Baer, 2003: 212).

⁴⁴⁴ Edinçlerle ilgili bir yüksek lisans tezi Türkçe dilinde Arş. Gör. Fadime Çoban tarafından yapılmıştır. Çoban'a göre tezimizi doğrular şekilde çeviri edinci kavramı pek çok alt edinçten oluşmaktadır (2015).

⁴⁴⁵ Pym işlevsel çeviri edincinin oluşturulmasında çok bileşenli çeviri edinci yaklaşımına uzak dursa da, Pym'in yaklaşımı ve önerilerinden farklı olarak çeviri edincinin alt edinçlerden oluştuğuna dair yaklaşımları benimseyen bilimsel araştırmalar mevcuttur (Göpferich, 2009: 13'ten akt. Eser, 2015: 79-80).

⁴⁴⁶ Çeviri edinci kavramının kapsamının genişlemesi, çeviri olgusundaki paradigma değişimleri çerçevesinde de ele alınabilir (bkz. Eser, 2015: 18). Buradan hareketle, çeviri edinci kavramını radikal olarak etkileyen bir diğer paradigma değişimi de yerelleştirme olabilir.

⁴⁴⁷ Ayrıca bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015.

⁴⁴⁸ *Geleneksel yöntemle çeviri yaparak çeviri edincini geliştirmek uzun zaman alacağı gibi kimi durumda da çevirmenin çeviri edincinin hiç gelişmemesine yol açar* (Yazıcı, 2005: 175; ayrıca bkz: Eser, 2015: 21).

Bununla paralel olarak yerelleştirme şirketlerinin çoğunluğu, kendini çeviri teknolojileri araçları konusunda geliştiren ve hatta giriş seviyesinde bile olsa bilgisayar programcılığı, grafik tasarımcılık ve bilgisayar işlemlerinden anlayan kişileri çevirmen olarak işe almakta ve onlardan yeri geldiğinde bir yerelleştirmen pozisyonuna bürünmesini istemektedir. Kısacası çeviri uzmanlığının yanı sıra bir de yerelleştirme uzmanlığı⁴⁴⁹ kavramı yaygınlaşmaya başlamıştır.

Folaron'a göre (2006: 213), geleneksel çeviri edinci bireysel çevirmenler ve kaynak metinden erek metne çevirimsel aktarıma yoğunlaşmakta ve kaynak içeriğin erek ortama aktarımında ekip ve proje temelli aktarımı⁴⁵⁰ genelde göz ardı etmektedir. Bununla beraber, ekip ve proje temelli yaklaşımları benimseyen ve çeviri edinci kavramına bir yenilik getiren yerelleştirme alanı için şu üç edinçten bahsedilebilir.

1. Yönetim edinci: İçeriğin ne oranda yerelleştirilebilir olduğu, yerelleştirmenin kısmi mi yoksa tam olarak mı yapılacağına karar verilmesi, içerik ve ürünün değerlendirilmesi, bilgi türlerinin ve düzeylerinin analiz edilmesi, değerlendirilmesi, sınıflandırılması ve yönetimi, görev ve sorunların tespit edilmesi, eğitim, bilgi birikimi ve deneyime dayalı olarak çözüm önerilerinde bulunulması, proje planlarının oluşturulması, farklı ekip üyeleri arasında sinerji oluşturulması, çeviri belleği yönetimi, kalite kontrol işlemlerinin nasıl oluşturulacağı ve uygulanacağına saptanması vb. edinçler bu kategoriye girmektedir (Folaron, 2006: 213-214).

2. Teknoloji edinci: Verilerin oluşturulması, yapısı, yönetimi vb. ile ilgili temel kavramların anlaşılması, farklı iş akış türlerinin anlaşılması, masaüstü yayıncılık, bilgisayar destekli araçların/makine çeviri sistemlerinin, yerelleştirme araçlarının ve ayrıca veritabanı oluşturma ve yönetiminin (terminoloji ve çeviri belleği veritabanları dâhil) anlaşılması vb. edinçler bu kategoridedir (Folaron, 2006: 214-215).

⁴⁴⁹ Ayrıca bkz. Odacıoğlu ve Köktürk, 2015: 1087.

⁴⁵⁰ Proje temelli yaklaşım, çeviri eğitiminde de önemli bir konuma sahiptir ve öğrenci merkezli bir yaklaşımı temsil eder. Bu yaklaşımda, çevirmen adaylarının rekabetçi çeviri/yerelleştirme piyasasına hazırlanması düşüncesi bulunmaktadır (Balkul, 2015: 61).

3. Dil ve Kültür edinci⁴⁵¹: Farklı dilsel ve etnik gruplar ile etkileşim ve kültür olgusu açısından dillerin anlaşılması, bilgisayar programcılığı, web kodlama, ekrandan okuma⁴⁵² vb. teknolojilerin gelişmesinden dolayı yerelleştirme tarihinin öğrenilmesi, gelişmekte olan bilişim ve iletişim teknolojilerinin beraberinde getirdiği ekonomik küreselleşmenin anlaşılması, küresel boyutta bilgi ekonomisini oluşturan ağ temelli örgütsel yapıların ve kültürlerin anlaşılması, yerelleştirme projeleri için kontrollü dil ve kaynak içerik yazarlığının anlaşılması vb. (Folaron, 2006: 216)⁴⁵³.

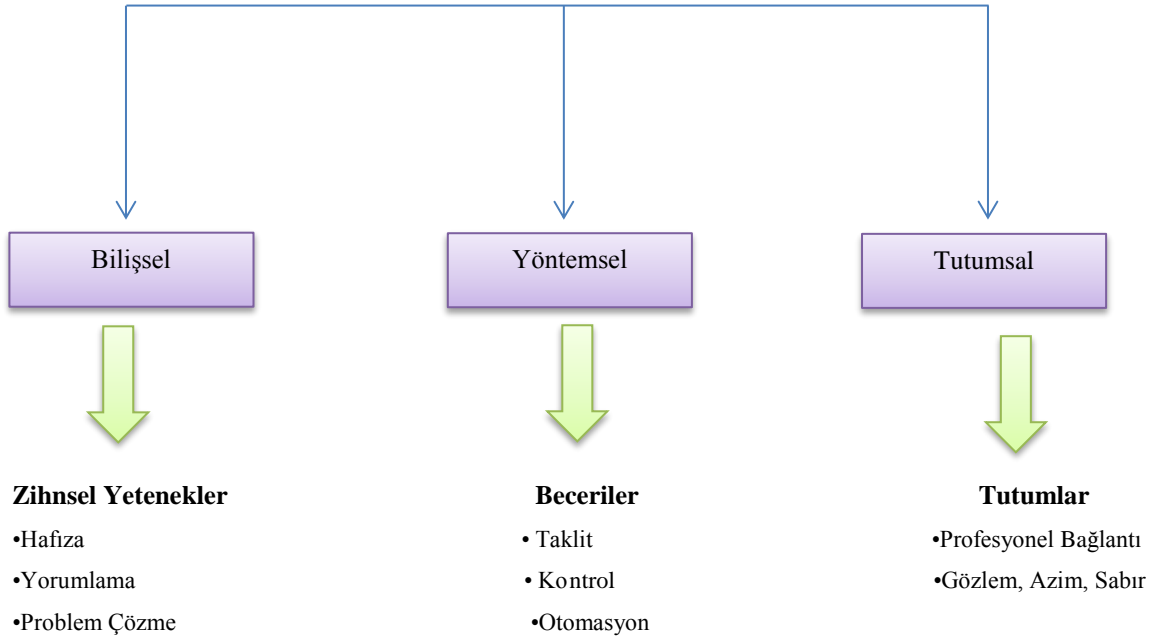
Pym ise tam bir model ileri sürmemesine rağmen yerelleştirme edinci kavramını kullanmaktadır. Bununla birlikte, genel çeviri edinci ve yerelleştirme edinçleri arasındaki farklılıklara değinerek, yerelleştirme edincinin işbirlikçi bir yaklaşıma göre yapıldığını belirtir. Bu durum, Kiraly'nin çeviri eğitiminde yeni bir paradigma olarak ele aldığı sosyal oluşturmacılık veya Gouadec'in proje temelli çeviri yaklaşımıyla da paralellik göstermektedir (bkz. Crespo, 2013: 173).

Ayrıca Alcina'nın, "Translation Technology Skills Acquisition" makalesinde değindiği konular yerelleştirme alanı için de söz konusu olabilmektedir. Alcina, çevirmenin edinçlerinin geliştirilmesinde bilişsel, yöntemsel ve tutumsal birtakım amaçlardan bahseder. Bilişsel amaçlar bilgiyi hatırlama, yeni kavramların anlaşılması, eldeki bilgilerin uygulanması ve yeni durum/sorunlarla başa çıkılması için zihinsel yeteneklerin geliştirilmesini içerir. İkinci konumdaki, yöntemsel amaçlar ise taklit ve tekrarlama yoluyla becerilerin geliştirilmesi ve çeviri teknolojisi araçlarını kullanan çevirmen adaylarının süreçleri kontrol edip, otomatikleştirmesini sağlar. Son olarak tutumsal amaçlar ise, çeviri teknolojisinin çevirmenler için önemini gözler önüne sererek, gözlem, azim ve sabır gibi tutumların gelişmesini ve pozitif tutumların oluşturulmasını sağlar (Alcina, Soler ve Granell, 2007: 231).

⁴⁵¹ Yerelleştirme uzmanı olarak çevirmenlerin yeni edinçler geliştirmesi gerekli olsa da, dil ve kültür edinci hâlen önemli çeviri edinçleri arasında yerini koruyabilir ve bu kavramlar yerelleştirme alanına uygun olarak değerlendirilebilir.

⁴⁵² bkz. Crespo, 2010.

⁴⁵³ Folaron'un yerelleştirmeyi üç edinç ile açıklaması Crespo'ya göre, üniversite eğitiminde uzmanlık gerektiren bilişsel becerilerin geliştirilmesine bir katkı sağlayabilir (bkz. Crespo, 2013: 173).

Şekil 13. Eğitsel Hedefler⁴⁵⁴

Quirion (2003) da, üniversite programları için yerelleştirme edincinin⁴⁵⁵ dört temel parçaya bölüdüğü bir model sunmuştur:

1. Çeviri ve adaptasyon becerileri,
2. Teknolojik alandaki beceri,
3. Yerelleştirme projesindeki temel süreç ve yöntemler hakkında bilgi sahibi olma,
4. Proje yönetimi hakkında bilgi sahibi olma⁴⁵⁶ (akt. Crespo, 2013: 173).

Snell-Hornby'e göre, çeviribilimcilerin son zamanlarda alanla ilgili yayınladıkları çalışmalara ve çeviri derneklerinin standartları, kuralları ve çalışma koşullarını düzenlemek için ortaya koydukları çabalara rağmen, piyasadaki ve toplumdaki çevirmen imajı ve çevirmenin konumu henüz tam anlamıyla düzelmemiştir (Snell- Hornby, 2006: 172). Ancak, çevirmenlerin yerelleştirme endüstrisi gibi alanlarda çeviri süreci dışında başka edinçlerle de uğraşması çevirmenlere yönelik algıyı değiştirebilir. Böylelikle, çevirmenler bir yerelleştirmen olarak da süreçte görev alabilir. Bu da çevirmenler için

⁴⁵⁴ krş. Alcina, Soler ve Granell, 231.

⁴⁵⁵ Yerelleştirme endüstrisinin çeviri edinci kavramının gözden geçirilmesine yol açmasının nedenlerinden biri de, dijital ortamlı metin türlerinin çoğalmasındır (ayrıca bkz. Koby ve Baer, 2003).

⁴⁵⁶ Akademinin yerelleştirme endüstrisini şekillendirebilmesi için yerelleştirmeye dair edinçlerin çeviri eğitim programlarına eklenmesi veya çeviribilim bölümü altında farklı bir ana bilim dalının (yerelleştirmenlik) açılması gerekli olabilir. Zira yerelleştirme şuanki haliyle genelde mezuniyet sonrası öğrenilen veya seçilen bir uzmanlık alanı olarak görülmektedir. Bu algının değişmesi için, çeviri eğitiminin güncellenmesi faydalı olabilir.

çeviri yapmanın ötesinde farklı iş kollarında bilgi sahibi olunmasını gerektirdiğinden, akademik çeviri kurumları ve üniversitelere büyük iş düşüyor görünmektedir. Ayrıca çeviri edinci kavramı bir üst başlık olarak kullanılır ve yerelleştirme edinci onun alt dallarından biri olarak çeviri eğitime entegre edilirse, yerelleştirme edinci çeviribilimin kavramlarından biri olarak görülmeye başlanabilir⁴⁵⁷. Neticede, yerelleştirme da çevirinin **özel bir uzmanlık alanı haline dönüşebilir**⁴⁵⁸.

4.6.1. Yerelleştirme Alanı Kapsamında Çevirmenin Çeviri Eyleminin Yanı sıra Yerelleştirmen olarak Görevleri

Burada yerelleştirme endüstrisinin çeviri edinci kapsamını genişletmesinin bir sonucu olarak, çevirmenlerin çeviri pratiği dışında çok yönlü bir uzman olarak ekip temelli yerelleştirme projelerinde başka hangi rolleri üstlenebileceği betimlenmektedir. Ancak söz konusu görev ve sorumluluklar her yerelleştirme projesinde işin hacmine göre değişiklik gösterebilir ve teknolojinin hâkim olduğu diğer çeviri alanlarında da kullanılmaları mümkün olabilir.

4.6.1.1. Proje Yöneticiliği

Proje yöneticiliği çevirmenlerin bir yerelleştirme projesinde üstlenebileceği sorumluluklardan biridir. Proje yönetimi, yerelleştirme projelerinde bireysel görevlerin ilerleyişini ve farklı dosya türlerindeki kelime sayılarına bağlı olarak otomatik üretimin denetlenmesini, projenin durumu hakkında istatistiksel rapor hazırlanmasını, pek çok farklı dosya türünün bir arşivde toplanması konusunda direktif verilmesini, yerelleştirme sürecine ilişkin koordinasyonun sağlanmasını vb. içerebilir (bkz. Austermühl ve Raído, 2003: 245).

Bunun yanı sıra proje yöneticisi bütün projenin işleyişinden sorumlu olup, sürece katkı sağlayan aktörler, ekip üyeleri ve yayıncı ile temastan da sorumludur. Proje boyunca bütün faaliyetlerin ayarlanması, tedarikçi ve müşteriyle temasa geçme, kaynak ve kalite

⁴⁵⁷ Yerelleştirme edincinin çeviri edinci kavramının altında incelenmesi ayrıca çeviribilimi farklı sınırlarla etkileşime geçirdiğinden çeviribilimin disiplinlerötesi bir yolculuğa çıkmasına da aracılık edebilir.

⁴⁵⁸ Crespo da benzer görüşler dile getirmiştir: “Yerelleştirme edinci”, teknoloji yönetimi, metinsel ve metin türüyle ilgili unsurları içine alan ve belli bir uzmanlık gerektiren becerilerden oluşur ve genel çeviri edincinin bir alt kümesi şeklinde değerlendirilebilir (Crespo, 2013: 161).

yönetimi, finans konuları vb. alanlarda da önemli sorumluluklar üstlenmektedir (Esselink, 2002: 75).

Bir Proje yöneticisinin üstlenebileceği sorumluluklar ayrıca maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir:

1. İş akışıyla ilgili kararlar verir.
2. İnsan kaynakları, yazılım, donanım ve dokümantasyon, mali bütçeyle ilgili konular vb. hakkında sorumlulukları vardır.
3. Çevirmenleri ve diğer işbirliği aktörlerini işe alma yetkisi vardır.
4. İşin ayrıntılarını belirler.
5. İş planlar.
6. Çeviri için kaynak malzemeleri hazırlar.
7. Çevirmene yerleştirme (çeviri) vb. için gerekli kitleri, araçları sağlar.
8. Çevirmeni bilgilendirir ve gelişmeleri izler.
9. Çeviri kalitesini denetler.
10. Projenin idare ve finansal (maliyet analizi) yönüyle ilgilenir.
11. Müşteri memnuniyetini en üst düzeyde sağlamaya çalışır, kalite ve verimliliğe önem verir (bkz. Gouadec, 2007: 121)

Bu bilgiler ışığında proje yöneticilerinin görev ve sorumluluklarının çok kapsamlı olduğu söylenebilir. Bu nedenle proje yöneticilerinin bu konularla ilgili bilgi sahibi olması ve süreci iyi yönlendirecek kapasitede olmaları gerekmektedir. Yerleştirme edinci kavramının ilk basamağı bu kapsamlılıktan ötürü, proje temelli olmalıdır⁴⁵⁹.

4.6.1.2. Post-Editörlük⁴⁶⁰

Post-editörlük özellikle Pym tarafından üzerinde durulan ve çevirmenlerin üstlenebileceği yeni görevlerden biridir. Çevirinin, çeviri bellek/makine çevirisi sistemleri tarafından yapılması çevirmenlerin çeviri yapma ve bu uğraştan para kazanma oranını azaltabilmektedir. Ayrıca, çevirmenin işlevi de dilsel düzeyde post-editörlüğe kaymaya başlamıştır. Hatta dil bilen ve dil edincine tam sahip olmasa bile herkesin bu işi yapabileceği bile iddia edilmektedir. Ancak post editing çevirmen olmayan kişiler

⁴⁵⁹ krş. Pym, 2014: 44.

⁴⁶⁰ Bu yeni görev yerleştirme endüstrisinde söz konusu olabileceği gibi makine çevirinin girdiği her alanda kullanılabilir.

tarafından yapılırsa bile yine de çeviri metne ait içerik ve bileşenlerin profesyonel çevirmenler tarafından incelenmesinin gerekli olabileceği durumlar oluşabilir⁴⁶¹. Bununla ilintili olarak, Wills'e göre (1988:183'ten akt. Raído ve Austermühl ve, 2003: 247-248) post-editörlük işinin sıradan kullanıcılar tarafından yapılmak yerine profesyonel çevirmenler tarafından yapılması gerekmektedir. Zira çevirmen zaten belli bir uzmanlık konumuna erişmiştir ve süreçle ilgili bilgisi vardır. Ayrıca, çeviride üretkenlik kadar kalitenin de başarılabilmesi için çevrilen içeriklerin post-editörlük aşamasında bir uzman göz tarafından değerlendirilmesi faydalı olabilir.

4.6.1.3. Yerelleştirme Mühendisliği⁴⁶²

Çevirmenin bir yerelleştirme projesinde üstlenebileceği sorumluluklardan biri de yerelleştirme mühendisliği olabilir çünkü yerelleştirme mühendislerinin programcı veya geliştirici olma zorunluluğu yoktur (Esselink, 2002: 75). Bu açıdan bilgisayar kullanmayı bilen ve teknik donanımdan anlayan çevirmenler yerelleştirme mühendisliği sorumlulukları da alabilir.

Esselink'e göre, yerelleştirme mühendisliği projelerin hazırlanması, yerelleştirilmiş ürünlerin yapılandırılması ve derlenmesi, çeviri eyleminde görev alan çevirmenlerin desteklenmesi gibi sorumlulukları yerine getirmektedir. Ayrıca yerelleştirme mühendisi yazılımdaki çevrilebilir kısımları tespit ederek, çeviriye hazır hâle getirmek ve çeviri eyleminden sorumlu çevirmen için bir yerelleştirme kiti hazırlamak, yazılım veya çevrimiçi yardım dosyalarının derlenmesi, diyalog kutularının yeniden boyutlandırılması, hata ayıklama (bkz. Esselink, 2002: 2; bkz. Esselink, 2002: 75; bkz. Thibodeau, 2000: 130) gibi işlerden sorumludur. Bununla paralel olarak, uluslararasılaştırma aşamasında yerelleştirme mühendisleri de görev alabilmektedir (Sikes, 2009: 4).

4.6.1.4. Dil Mühendisliği

Çevirmenin yerelleştirme endüstrisindeki görevlerinden biri de dil mühendisliği olabilir⁴⁶³. Dil mühendisleri, dil edincine sahip olmalarını yanı sıra programcılıktan da anlayan kişiler olarak düşünülmektedir. Ayrıca, özel ayar ve kodlar yazabilecek donanıma

⁴⁶¹ Ayrıca bkz. Pym, 2012.

⁴⁶² Bu iş kolu başka kişiler tarafından da üstlenebilir.

⁴⁶³ Bu iş kolu teknolojinin hâkim olduğu diğer çeviri ortamlarında da geçerli olabilir.

sahip olabildiklerinden, süreçte çeviri eylemini yapmakla sorumlu çevirmen aktörlerden daha çok para kazanma potansiyelleri bulunmaktadır denilebilir⁴⁶⁴.

4.6.1.5. Teknik Yazarlık⁴⁶⁵

Çevirmenin günümüz koşullarında pek çok yeni edinç geliştirmesi beklenmektedir. Bunlardan en önemli olanlarından biri de teknik yazarlık edincidir⁴⁶⁶. Klasik çeviride, kaynak metnin tek bir yazarı vardır. Ancak bugün, Amerika’da üretilmiş bir mikrodalga fırının kullanma kılavuzu tek bir yazar tarafından yazılmaz. Diğer bir ifade ile fırına ait kullanma kılavuzu, karmaşık teknik terimler kullanan mühendisler ve uzmanlar tarafından geliştirilir. Eldeki bu karmaşık bilgi sonraki aşamada teknik yazarlar tarafından sıradan okuyucu, tüketici veya kullanıcı için anlaşılır hâle getirilir. Dolayısıyla metin, çeviriye hazır bir şekilde kontrollü bir dil kullanarak düzeltilmelidir (krş. Dollerup, 2008: 43). Özellikle metin türlerinin günden güne arttığı yerelleştirme endüstrisinde yanlış anlamalara yol açabilecek durumları ortadan kaldırmak için çevirmenlerin bu nedenle görevlerinden biri de kaynak metnin basitleştirilerek çeviriye hazır hâle getirilmesi için teknik yazarlık olabilir.

Sonuçta yerelleştirme alanı kapsamında değerlendirildiğinde edinçlerde meydana gelen bu değişimlerin beraberinde getirdiği yeni görevler ve sorumluluklar⁴⁶⁷, çevirmenlerin süreçte tek işlerinin çeviri yapmak olmadığını ortaya koyduğu gibi, bir yerelleştirmen olarak da nitelendirilmelerine yol açmaktadır. Bu da çevirmenlerin habituslarını ve sosyal mevkilerini değiştirmiş, onlara yeni uzmanlıklar yüklemiştir. Bundan böyle çevirmenlerin ayrıca bir pazarlama uzmanı olarak pazarlama ile ilgili bilgiye sahip⁴⁶⁸ olması ve kendini sürekli olarak geliştirmesi gerekmektedir.

⁴⁶⁴ bkz. Özaydın, 2015: 241.

⁴⁶⁵ Bu iş kolu başka çeviri alanlarında da geçerli olabilir.

⁴⁶⁶ krş. Schäffner, 2000: 7.

⁴⁶⁷ Ayrıca bkz. Garcia, 2006.

⁴⁶⁸ Ayrıca bkz. Yazıcı, 2007: 140; Eser, 2015: 32

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilimsel alanların varlıklarını devam ettirip, yeni sorunlara karşı cevaplar bulabilmek amacıyla araştırma alanlarını derinleştirilmesi ve evrilmeye müsait bir yapıda olmaları gerekmektedir. Bilimsel ilerleme yolunda soru sormayı bırakan veya yeni gelişmeleri mevcut sorunlar üzerinden açıklamaya çalışan bilim dalları bir süre sonra bilim olma özelliğini kaybederek, sadece belli ölçüde fayda sağlayan bir bilgi dalına dönüşebilir. Oysa bilimsel ilerlemenin mantığında, cevapları henüz bulunmamış veya bulunması için çaba sarf edilen olgulara karşı soru ve sorunların üretilmesi ve bilim dallarının bu soru ve sorunlar temelinde yeniden inşa edilmesi bile gerekebilmektedir.

Bununla paralel olarak bu tezin baştan sona en temel olarak belirlediği amaç bilgilerin bir sağlamasını içeren veya bilimsel bir gerçekliğe ulaşmış olguların tamamen yok sayılıp yeni bir alana yönelmesi değil, aksine geçmiş olguların yeni olgulardan destek alarak tekrar temellendirilebileceği farklı alanların da var olduğunu ortaya koymak olmuştur. Bu nedenle sosyal bilimler alanı olarak çeviribilimin bilim olma özelliğini ve bu çerçevede olgunlaşmasını devam ettirebilmesi için mevcut paradigmanın yanı sıra yeni paradigmanın üretilmesi ihtiyacının ortaya çıktığı düşünülmüştür.

Çeviri kavramına yüklenen yeni tanımlamalar, mevcut terminolojilere yeni anlamların yüklenebilmesini sağlayan birtakım koşulların meydana gelmesi, farklı bir çağı yaşıyor oluşumuz, teknolojik devrimler, küreselleşme olgusunun eskisinden çok daha farklı bir boyutta işlenmesi, çeviri pratiğinde yeni araç ve teknolojilerin kullanılmaya başlanması, ve bilim insanlarının farklı sorunlara yönelmesi; çeviri endüstrisi kavramına göre günümüzde daha popüler bir duruma gelen yerelleştirme endüstrisinin de çeviribilimdeki paradigma değişimine katkı yapıp yapmadığının incelenmesi için çoğunluğu İngilizce olarak yazılan makale ve kitap bölümü düzeyinde birtakım çalışmaların yapılmasına vesile olmuştur.

Hatırlanacağı üzere, paradigma başlıca belli bir bilim topluluğunun bağlı olduğu değer ve inançlar sistemi olarak kabul gören ve bu bilim topluluğuna belli bir süre için model sağlayan bilimsel olgular veya örnekler olarak bilinmektedir. Bir paradigma olarak yerelleştirme üzerine çalışan ve bu şekilde çeviribilimin kuramsal ve uygulama boyutuna katkı yapmayı hedefleyen veya en azından bu sorunla ilgilenen çeviribilimcilerin de (bkz.

O'Hagan, Mangiron, Pym, Austermühl, Raído, Bernal Merino vb.) farklı değer yargılarına sahip olarak bir bilim topluluğu oluşturduğu söylenebilir. Bu konuyla ilgili olarak en çok çalışmayı yapan çeviribilimci başta Pym olsa da çeviribilim alanında bu konunun incelenmesi gerektiğini savunan çeviribilimcilerin de olması bizi böyle bir çalışmaya iten nedenlerin başında gelmiştir.

Burada ayrıca hatırlanması gereken, bir bilim topluluğunun devrim meydana getirebilmesi için Kuhn'un ifade ettiği gibi sayıca çok fazla kişiden oluşması zorunluluğu olmadığıdır, hatta söz konusu bilim topluluğunun sayısı az olsa ve kuşkular devam ediyor görünebilse bile, yeni paradigmanın savunucuları paradigmayı daha iyi hâle getirmek için onun iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapabilir. Bu tezin yazılmasındaki bir diğer etken de budur. Zira her ne kadar yerelleştirme paradigmasıyla ilgili çalışmalar yapılmış olsa da bunlar yukarıda da belirtildiği gibi sadece makale ve kitap bölümü düzeyinde kalmış ve genelde tekrarlamalı açıklamalardan oluşmuştur. Bu tezde ise kapsamlı bir araştırma yapılmaya çalışılmıştır.

Özellikle sosyal bilimler alanı söz konusu olduğunda, birden fazla paradigma aynı anda ve aynı uzmanlık alanında bile etkin olarak bir arada bulunabilir ve bilim dalının şekillendirilmesinde etkin rol oynayabilir. Bu noktada, paradigma ayırıcı bir kavram olmaktan ziyade uzlaştırıcı bir kavram haline dönüşmektedir. Çeviribilim içinde de çevirinin ürün, süreç ve işlev boyutlarına yönelik farklı paradigmlar barışçıl olarak bir arada bulunmaktadır. Buradan hareketle çevirinin özel bir alanı olarak varsayılan yerelleştirme alanının da, çeviribilimin farklı paradigması olarak bir yenilik sunduğu düşüncesi çalışmanın yapılmasındaki nedenlerden biri olmuştur.

Buradan hareketle, tezin **Dördüncü Bölümünde** yerelleştirme paradigması tartışmaya açılmış ve ilk önce bilişim & iletişim teknolojileri ve küreselleşme olgusunun yerelleştirme paradigması üzerindeki etkisi açıklanmıştır. Ho'ya göre çoğu çeviri kuramı profesyonel çevirmenlere çeviri sürecinde yardımcı olamamaktadır. Bu nedenle, çeviribilimde bir paradigma değişimine gerek duyulmaktadır. Ho bu paradigma değişimini küreselleşme olgusundan hareket ederek açıklar. Bu tezde ise farklı bir bakış açısı sunulmuş ve yerelleştirme küreselleşme paradigmasını besleyen farklı bir paradigma olabilir önerisi de ortaya atılmıştır. Zira bir ürünün ekonomik anlamda küreselleşebilmesi için birden fazla dile yerelleştirilmesi gerekmektedir. O hâlde ekonomik küreselleşmenin

başarılmasında yerelleştirme etkilidir. Ayrıca, birden fazla dile yerelleştirilen ürün topluma ulaştığında toplumsal küreselleşmeye de bir bakıma katkı yapmaktadır. Bu durumda küreselleşme olgusunun hızlanmasında yerelleştirmenin de rolü bulunmaktadır ve bu açıdan tıpkı Ho'nun çeviribilimdeki paradigma değişimini küreselleşme olgusu üzerinden açıklaması gibi, çeviribilimdeki paradigma değişimi yerelleştirme üzerinden de ele alınabilir.

Ayrıca, tezde yerelleştirme alanında yoğun olarak kullanılan çeviri teknolojileri araçları da kuramsal olarak incelenmiş ve bunların çeviri pratiğini ne oranda etkiledikleri gösterilmeye çalışılmıştır. Bu araçlar, çeviride genel olarak kullanılan yatay yöntemle karşı genelde dikeysel yöntemle izin veren bir çeviri ortamı sunmaktadır ve çevirmenler çeviri yapmaya çoğunlukla başlangıç olarak kabul edilen bu araçlardan (aracı metinler veritabanları vb.) başlamaktadır. Bu durumda, kaynak metnin yerini veritabanları almıştır. Bu durum çeviri pratiğini derinden etkileyen çeviri teknolojisi araçlarının özellikle yerelleştirme alanında yoğun kullanımından dolayı yerelleştirmenin de farklı bir paradigma özelliği kazanmasına bizce katkı yapmaktadır. Özellikle yerelleştirme projelerinde kullanılan yerelleştirme araçları her yıl hatta her ay hızla güncellenmekte ve sürekli bir yenilik getirmektedir.

Bununla beraber, tezde yerelleştirmenin paradigma olduğu savı ortaya atılırken yerelleştirmenin özellik ve sorunlarından bahsedilmiştir. Pym'e göre bir paradigmanın oluşmasında önce birtakım sorunların yaşanması gerekmektedir. Bu sorunlara karşı çözümler getirilerek yerelleştirme paradigması iyileştirilebilir. Tezde yaklaşık olarak yerelleştirmenin dokuz problemi ele alınmıştır. Bunlardan belki en başlıcaları yerelleştirmede çevirinin bir adıma indirgenmesi, akademi ve endüstrisi arasındaki boşluk ve kopukluktur. Yerelleştirmede bu sorunların varlığı bizce onu farklı bir paradigma kılmaktadır. Ayrıca, bu sorunlara karşı gerek tarafımızdan gerekse de çeviribilimcilerden getirilen çözüm önerileriyle paradigmanın iyileştirilebilmesi amaçlanmıştır.

Şimdiye kadar çeviribilimin disiplinlerarasılık özelliğinden bahsedilirken, özellikle yerelleştirmenin yeni teknolojileri tanıtmasıyla çeviribilimin mevcut sınırlarının aşılmasına başladığı da varsayılmış ve neticede çeviribilimin hem disiplinlerarası hem de disiplinlerötesi bir bilim dalı haline geldiği ileri sürülmüştür. Bu görüş Odacıoğlu ve Köktürk tarafından 2015 yılında yazılan ve tezde de atıf yapılan iki makalede

bulunmaktadır. Buna göre çeviribilim dilbilim, felsefe, edebiyatbilim, psikoloji, sosyoloji vb. anlanlarla disiplinlerarası bir ilişki kurarken, bu ilişkinin sınırı yerleştirme alanı tarafından yeniden çizilmiştir. Bunda ayrıca, çeviribilim alanında teknolojik dönüşüm temelli çalışmaların artması, çeviri teknolojileri ile ilgili kitap ve makalelerin yazılması, bazı çeviribilimcilerin yerleştirme alanına yönelik olarak gerçekleştirdikleri betimleyici ve görgül araştırmaların, mevcut sınırların farklı alanlara doğru ilerlemesine ve bu nedenle de aşılma başlanmasına katkıda bulunması etkindir. Zaten disiplinlerötesiliğin mantığında mevcut sınırların aşılması bulunmaktadır. Yerleştirmenin çeviribilim üzerinde böyle bir etkisi olduğu varsayılırsa, yerleştirme bizce çeviribilimin teknolojik dönüşüm çağında ortaya çıkan farklı paradigmalardan birini teşkil etmektedir.

Bununla birlikte, disiplinlerötesilik olgusu çeviri eğitimi müfredatlarına yerleştirme ile ilgili derslerin girmesini sağlayabilir. Nitekim, yerleştirme dersleri çoğu çeviri programlarında zaten verilmeye başlanmıştır. Hatta bazı çeviribilimciler, çevirmen adaylarının bilgisayar bölümlerinden ders alması gerektiğini bile savunmaktadır. Bu nedenle, Koby ve Baer'in de belirttiği gibi, yerleştirme eğitiminde bir paradigma değişimi yaşanmaktadır. Bu paradigma değişimi, mevcut derslerinin güncellenmesini gerektirdiği gibi, yeni öneriler de ortaya atılabilir. Buradan hareketle tezde, çeviribilim bölümü altında yerleştirmenlik anabilim dalı kurulması önerilmiştir. Böylelikle, yerleştirme paradigmasının çeviribilim camiası tarafından benimsenmesi daha hızlı adımlarla olacaktır.

Bunların yanı sıra, kaynak ve erek metin arasında kurulan ikili ilişkinin yerleştirme alanında söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile, yerleştirmede kaynak metnin yerini uluslararasılaştırma adı verilen genel ve aracı bir metin almıştır. Buna göre, yerleştirme projelerinde çeviri yapma işi direkt kaynak metinden başlatılmamakta, uluslararasılaştırılmış metinden başlatılmaktadır. O hâlde kaynak ve erek metin ilişkisi yerleştirme alanında ortadan kalkmıştır. 1950-60'lı yıllarda geliştirilen dilsel odaklı çeviri kuramları spesifik bir kaynak metinden yola çıkılarak çeviride eşdeğerliği sağlamaya dayalıyken, yerleştirme projesindeki çeviri eylemi bilgisayarlı bir ortamda yapıldığından yapay eşdeğerlik kavramı ortaya çıkmış, diğer bir ifade ile eşdeğerlik kavramı yeniden temellendirilmiştir. Bu yeniden temellendirme teknoloji tabanlıdır ve çeviri pratiğinde farklı teknolojik araçların kullanımını

gerektirmektedir. Bu araçlar çevirmenin bir zamanlar vazgeçilmez aracı olarak gördüğü sözlük, daktilo ve hatta kalem, silgi gibi araçların yerini almıştır.

Bu gelişmeler ışığında yerelleştirme alanındaki eşdeğerlik kavramı ile klasik eşdeğerlik kavramı arasında bir algı değişikliği göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, erek odaklı çeviri kuramları dâhi her ne kadar çeviride erek odaklılığı vurgulayıp, kaynak metnin önem derecesini azaltsalar da, yine de bu kuramların uygulandığı yerelleştirme alanı dışındaki çeviriler, ikili karşıtlık ilkesine uygun olarak kaynak metinden hareket edilerek yapılmaktadır. Ancak bu durum yukarıda da açıklandığı gibi yerelleştirme için farklı bir boyut kazanmıştır. İşte uluslararasılaştırma aşamasının oynadığı bu rolden dolayı özellikle Pym yerelleştirmenin çeviribilime bir yenilik sunduğunu ileri sürmekte ve yerelleştirmedeki çeviri eylemi kaynak metnin yerini alan başlangıç metinlerinden oluşturulan aracı metinlerinden yola çıkılarak yapıldığı için yerelleştirmeyi bir paradigma olarak görmektedir. Burada ayrıca Toury'nin süreç öncesi normlarında yer alan çevirinin doğrudanlığı kavramı da akla gelmektedir. Bu kavrama göre, çevirmenin çeviriye başlamadan önce çeviri yapacağı metnin orijinal dilde mi yazıldığı yoksa bir çeviri metin mi olduğunu belirlemesi gerekmektedir. Vermeer ve Reiss (1984) *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie* adlı kitapta yeni paradigmaların mevcut terminolojilere yeni anlamlar yükleyebileceğini belirtmişlerdi. Buradan hareketle, söz konusu kavram yerelleştirme alanına uyarlandığında, çevirinin doğrudanlığı akla sadece aracı metin olan uluslararasılaştırılmış metni ve diğer aracı metinleri getirmektedir. Bu kavram bir çeviribilimci tarafından oluşturulup yerelleştirme alanı kapsamında farklı bir çağrışım yapmaya başladığı için yerelleştirme de bizce çeviribilimin bir paradigması haline gelmektedir.

Uluslararasılaştırma aşamasıyla bağlantı kurulabilecek bir başka kavram da Lefevere'nin ortaya attığı yeniden yazım kavramıdır. Lefevere'ye göre yeniden yazım kavramı daha çok yazınbilim ve ideoloji temelli olarak geliştirilmiş olup çeviri, antoloji, tarih yazarlığı vb. metin türlerinde kullanılmaktadır ve manipülatif bir etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle çeviri metinler bir yeniden yazım aracı olarak toplumları etkileyebilme gücüne sahiptir. Lefevere, bu kavramı edebi metinler üzerinden açıklar. Ancak, söz konusu kavram yerelleştirme alanına da uygulanabilir. Burada da yukarıdaki örneğin benzeri bulunmaktadır: Bir metin uluslararasılaştırılırken, her türlü kültüre özgü kavramdan

arındırılıp standart bir hâle getirilmektedir. Kısacası metin yerelleştirilmek üzere yeniden yazılmakta ve çevirisi bu şekilde kolaylaştırılmaktadır. Burada manipülatif bir etki gütme amacından ziyade, yerelleştirme işleminin bir an önce bitirilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla, burada bir tür pragmatizm göze çarpar. Bu açıdan, yeniden yazım kavramının farklı ekseninde tartışmaya açılması yerelleştirmenin paradigma boyutuna katkı yapacak bir etki oluşturmaktadır.

Toury'nin ideolojik bağlamda kullandığı sözde çeviri kavramı da yerelleştirme alanında farklı bir anlam kazanmaktadır. Sözde çevirinin ilk anlamı çeviri olduğu varsayılan ancak aslında çeviri olmayan metinlerdir. Bir metnin sözde çeviri olduğu iddiası genelde ideolojik nedenlerden kaynaklıdır. Ancak, yerelleştirme alanında sözde çeviri/yerelleştirme bir çeviri simülasyonu şeklinde düşünülebilir. Yapılmasındaki amaç ise çeviri başlamadan oluşabilecek hataları görüp, sınamalar yapmaktır. Böylelikle ürün herhangi bir gecikme olmadan, üretkenlik temelli ekonomik modele uygun olarak dünyanın her yerinde aynı anda piyasaya sürülebilir. Dolayısıyla, sözde çeviri kavramı da günümüz koşullarına yeniden uyarlanıp, yerelleştirme alanında farklı bir anlam kazanmaya başlamıştır. Mevcut terminolojiye yeni anlamlar yüklendiğinden, yerelleştirme bu nedenle bizce bir paradigma haline dönüşmektedir..

Bu çalışmada ayrıca Vermeer'in ileri sürdüğü gibi, mevcut kuramların yeni gelişmeler karşısında yorumlanarak yeni nesillerin bunlardan faydalanabilmesi için bilişeye yönelik geliştirilen çeviri kuramları, çoğuldizge ve işlevci çeviri kuramları yerelleştirme endüstrisi çatısı altında yeniden temellendirilmiştir. Buna göre, bilişeye yönelik geliştirilen çeviri kuramları veya yaklaşımlar genellikle bireysel çevirmenin çeviri sürecinde zihninden geçenleri analiz etmeye dayanmaktayken, günümüzde insan belleklerinin yanı sıra yapay bellekler de çeviri sürecinde kullanılmak üzere üretilmeye başlanmıştır. Neticede, bellek üzerinde yapılan deneyler dâhili bellekten harici belleklere kayabilir. Ya da her iki bellek türü birbiriyle kıyaslanarak, bir yapay zeka modeli oluşturulması sağlanabilir.

Çeviri metinlerin sosyo-kültürel açıdan incelenmesine yönelik Zohar tarafından geliştirilen çoğuldizge kuramı da ulusal yazının çevriler yoluyla zenginleştirilmesi amacıyla, dizgeler arası alışveriş olarak nitelendirilen transferler sayesinde çeviri eserlerin çevreden merkeze geçebileceğini açıklayan bir edebi çeviri kuramı olarak kabul

edilmektedir. Bugün bu kuram hâlen çoğu bilimsel araştırmada kullanılmaktadır. Ancak, bu çalışmada çoğuldizgede iki önemli kavram olan merkez-çevre kavramları küreselleşme-yerelleştirme açısından kullanılmıştır. Buna göre, yerelleştirilen ürünler merkezde yer alan küreselleşme olgusunun beslenmesine katkı yapmakta ve yerelleştirme aracılığı ile küreselleştirilen ürünlerin merkezi biçimlendirmesinde etkin rol oynaması sağlanarak, başta ekonomik ve bir bakıma toplumsal küreselleşmenin bundan olumlu etkilenmesi amaçlanmaktadır. Aslında, yerelleştirme alanında zaten geçerli olan bir durumun çoğuldizgedeki kavramlarla açıklanması, yine yerelleştirmenin kuramsallaştırılmasına bir çaba olarak düşünülmektedir.

Ayrıca, tezde işlevci çeviri kuramlarına değinilirken bu kuramların da yerelleştirme alanında farklı bir boyut kazandığı açıklanmış, kaynak kültürün yerini alan şirket kültürü kavramından yola çıkarak, genel oldukları iddiasıyla ortaya atılan işlevci kuramların yerelleştirme alanında daha sınırlı bir zaman, mekan ve topluluğa hitap ettiği çıkarımı yapılmıştır. Bununla beraber, Çeviriye İlişkin Eylem Kuramını geliştiren Holz Mänttari'nin işbirliği modelinin daha önceden bazı çeviribilimciler tarafından da pasif olduğu belirtilmiş olmasından dolayı, bu kuramsal çalışmaya alınmıştır. Bu modelin, yerelleştirme iş akış sistemine göre daha pasif kaldığı çıkarımı yapılmıştır. Zira bu modelde tarafların birbiriyle iletişime geçebilmesi daha zaman alıcı olurken, yerelleştirme iş akış sistemlerinde çoğunlukla iç ve dış ağlarla birbirine bağlı olan işbirliği aktörleri anında iletişim kurabilmektedir.

Neticede bilişme yönelik geliştirilen çeviri kuramları, çoğuldizge ve işlevci çeviri kuramlarının yerelleştirme alanına yönelik bu yeniden değerlendirilmesi, mevcut kavram ve terminolojilere yeni anlamlar yüklediğinden, yerelleştirme de bizim tarafımızdan mevcut kuramların bir arada yeniden temellendirildiği uzlaştırıcı bir paradigma olarak kabul edilmektedir.

Yerelleştirmeyi ayrıca daha sağlam bir kuramsal zemine oturtmak amacıyla entegre yerelleştirme kuramı kavramı tezde öne sürülmüş ve entegre sözcüğünün altı, çeviri eylemi-teknolojik araçlar; çevirmen-yerelleştirme projesinde görev alan diğer aktörler; işlevci çeviri kuramları, dilsel odaklı çeviri kuramları vb. çeviri kuramlarının teknolojik ortamla beraber bir arada kullanılması ile doldurulmuştur. Böylelikle dilsel, kültürel ve teknolojik dönüşümü bir araya getiren uzlaştırıcı bir paradigma olarak yerelleştirmeden

bahsedilebilir. Bunun bir sağlamasını yapmak için Holmes'un haritası tezde gözden geçirilerek yeniden çizilmiş ve entegre yerelleştirme kuramı uygulamalı çeviribilim altına beşinci kategori olarak eklenmiştir. Ayrıca, saf çeviribilim altında bulunan genel ve kısmi olarak ikiye ayrılan kuramsal kısma üçüncü bir başlık daha açılmış ve bu yeni ad rejeneratif çeviri kuramları olarak belirlenmiştir. Burada bu adın kullanılmasının nedeni, rejeneratif olan çeviri kuramlarının dinamizmi veya kendini yenileme özelliği olmasıdır. Yerelleştirme sürekli olarak evrilmeye devam eden ve meydana gelecek değişimlerin tahmin bile edilemeyeceği bir alan şeklinde düşünölmektedir. Bu ideal koşul bir öneri şeklinde tezde sunulmuştur ve yerelleştirmenin paradigma olarak kabul edilmesinde etkili olabileceği düşünölmektedir.

Bununla beraber, Pym 2010 yılında *Exploring Translation Theories* kitabını yazarken yerelleştirmenin paradigma olup olmadığı sorusunun kanıttan uzak olduğunu belirtmiş ancak 2014 yılındaki baskıda kanıttan uzak ifadesini kaldırmıştır. Ayrıca Pym'in 2010 yılındaki kitapta şekillendirdiği kaynak+uluslararasılaştırma ve yerelleştirme süreci modelini; 2014 yılındaki baskıda başlangıç+uluslararasılaştırma ve yerelleştirme modeli olarak yeniden revize etmesi, bunun da aslında kaynak ve erek metin arasındaki ilişkiye göre açıklanan klasik çeviri modeline (özelde yerelleştirme alanı bağlamında) alternatif bir model getirmesi yerelleştirmenin Pym tarafından paradigma olarak ele alındığına bir işaret teşkil etmektedir. Zira bir olgunun paradigma olarak kabul edilmesinin kriterlerinden biri de bir model içermesidir.

Bununla birlikte yerelleştirmenin paradigma olması Pym tarafından uluslararasılaştırma aşamasına bağlanırken, çevirinin bir adıma indirgenmesi durumu tezde eleştirilmiştir. Nitekim, uluslararasılaştırma olmadan yerelleştirme mümkün değilse çeviri olmadan da yerelleştirmenin bitirilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, çeviri eyleminin yerelleştirme alanında merkez kavramlardan biri olduğu düşünölmektedir. Bu düşünceyi desteklemek için bir öneri olarak çeviri kavramı da önceden bazı çeviribilimcilerin de değindiği gibi yerelleştirme alanına özgü şekilde yeniden tanımlanabilir veya kapsamı genişletilebilir.

Diğer bir ifade ile, yerelleştirme projesinde çevirmen bir grafik tasarımcısının hangi rengi kullanacağına karar veren kültürel danışman rolü üstlenebileceği gibi, grafik tasarımdan anlıyorsa, grafikleri başka kültüre uygun renkleri seçerek kendisi de çevirebilir. O hâlde, bu özel alanda çeviri sadece sözcüklerin aktarımı olmaktan çıkarak grafik, şekil, ikon vb.

ögelerin de birtakım kültürel adaptasyonlar yapılarak çevrilmesi gündeme gelmekte ve çevirmenler genişleyen kapsamdan ötürü farklı sorumluluklar da almaktadır. Diğer bir ifade ile çevirmenler bir yerelleştirme uzmanı olarak proje yöneticiliği, dil mühendisliği, yerelleştirme mühendisliği, post-editörlük, pazarlama danışmanlığı vb. sorumluluklar da alarak sürece katkı sağlamaktadır. Böylelikle, çevirmenin tek yaptığı işin bilgisayarlı dilbilim olduğu eleştirilerine de bizce bir cevap verilmektedir.

Bu durum, ayrıca çeviri edinçlerinin yeniden değerlendirilmesine de katkı yapmaktadır. Neticede çevirmenlerin sosyal statüleri ve habitusları değişmekte ve çevirmenlik mesleği daha saygın bir konuma erişmektedir. Bundan ötürü yerelleştirme sosyal bir paradigma olarak da tarafımızca değerlendirilmektedir. Hatırlanacağı üzere, sosyal paradigma toplumların yapılarında radikal değişimler ve hatta devrimler meydana getirme özelliğine sahip olguları açıklayan bir kavramdır. Burada da böyle bir durum göze çarpmaktadır: Yerelleştirme projelerinde görev alan çevirmen artık iki dilli ve iki kültürlü uzman olmasının yanı sıra bir teknoloji aktarımcısı, hatta bir grafik aktarımcısı veya kodlama uzmanıdır, kısacası çevirmen dilsel ve kültürel aktarımcı kimliğinin yanı sıra bir yerelleştirmen olarak da anılmaktadır. Bunun için çeviri eğitimi veren programlarının yeni koşullara göre güncellenmesi gerekmektedir.

Çevirmenin yerelleştirmen kimliği ile de anılmaya başlanması, bilgisayarlı teknolojilerin ve dijital çağın bir sonucu olarak görülmektedir. Teknolojik her gelişme çeviri pratiğinin uygulanma şeklini etkilediği gibi, çevirmenlerin görev ve sorumluluklarını da etkilemiştir. Özellikle çevirmenin kimliğinin yerelleştirmen kimliği ile yer değiştirmesi yerelleştirme alanının, bizce çeviribilimin teknolojik dönüşüm temelli yeni bir paradigması olarak ele alınmasını sağlamaktadır. Austermühl'e göre teknolojinin her türünün bir paradigma değişimine yol alabileceği tezin giriş kısmında belirtilmişti. Yerelleştirme de teknoloji tabanlı olduğuna göre, yine bu bağlamda tezde sosyal bir paradigma olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, yerelleştirme alanıyla ilgili görgül çalışmaların artması ve yerelleştirme metin türlerinin artık sadece yazılım, web ve video-oyun endüstrisiyle sınırlı olmaması bu alanın dinamizmini ortaya koymaktadır. Ayrıca içinde bulunduğumuz yüzyılda, artık normal okur yazarlık kavramı yerini dijital okur yazarlığa bırakmıştır. Bu nedenle yerelleştirme talep eden erek tüketici ve erek kullanıcı sayısı her geçen gün artmakta ve

çeşitlenmektedir. Dahası yerelleştirme alanında bir sene hatta bir ay sonrasında neler olacağı, hangi çeviri araçlarının popüler olacağını kestirebilmek güçtür. Bu gelişmeler neticesinde araştırma nesnelere ve inceleme konuları her geçen gün artan bu alanın bir paradigma olarak çeviribilime eklenmesinin, çeviribilim için bir kayıp değil aksine kazanım olacağı varsayılmaktadır. Ancak yerelleştirme çevirinin bir özel bir alanı görülmeyip, akademi dışında doğduğu için hakkında kuramsal çalışmalar yapılmaz veya paradigma olarak değerlendirilmezse, bağımsızlaşarak farklı bir disipline de dönüşebilir. Nitekim bu görüş Crespo tarafından da doğrulanmış ve bununla ilgili yerelleştirme araştırmaları haritası bile çizilmiştir. Bununla birlikte 2016 yılında İstanbul Aydın Üniversitesinin ev sahipliğinde gerçekleştirilen edebi çeviri odaklı çeviri konferansında istisnai şekilde çevirinin yeni bir alanı olarak yerelleştirmeye de yer verilmesi, bu alanın çeviribilim çatısı altında değerlendirilmesi ve paradigma olarak kabul edilmesi için önem teşkil etmektedir. 2016 yılında yerelleştirmeye ilgili İspanyolca yerel bir çalışmayı da Pym yaparak, bir kitap yayınlamış ve 6. Bölümde “Teorías de la localización” (Tr: Yerelleştirme Kuramları; İng: Localization Theories) başlığı ile yerelleştirmeden bahsetmiştir. Bu durum yerelleştirmenin kuramsal yönüne vurgu yapmak ve paradigma olarak kabul edilmesi için bir adım teşkil etmektedir.

Bu nedenlerle tezin, çeviribilimcilerin yerelleştirme alanına yönelik mevcut olan ön yargılarını azaltacağı, akademi ve endüstri arasında köprü kurma işlevi göreceği düşünülmekte ve yerelleştirmenin de çeviribilimin farklı bir paradigması olarak kabul edilmesinin bu tezde ileri sürülen öneri ve ideal koşullar dikkate alınırca, çeviriyi tekrardan eski dilsel yaklaşımlara döndürmek yerine farklı bir temelde yeniden ele alınmasını sağlayacağı varsayılmaktadır. Çalışmanın, bu alanla ilgili bundan sonraki kuramsallaştırma çalışmalarına bir yön vermesi de umulmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKALIN, Şükrü Haluk vd., (2011), *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara.
- AKSOY, Berrin (2002), *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*, İmge Kitapevi, Ankara.
- ANDERSON, Robert, vd., (1989), *Elements of Literature (Third Course)*, Holt, Rhineart and Winstons Inc, New York.
- AUSTERMÜHL, Frank (2001), *Electronic Tools for Translators*, St. Jerome Publishing, Manchester.
- BALKUL, Halil İbrahim (2015), *Türkiye’de Akademik Çeviri Eğitiminde Çeviri Teknolojilerinin Yerinin Sorgulanması: Müfredat Analizi ve Öğretim Elemanlarının Konuya İlişkin Görüşleri Üzerinden Bir İnceleme*, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BERK, Özlem (2005), *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*, Multilingual, İstanbul.
- BERNAL MERINO, Miguel A. (2015), *Translation and Localisation in Video Games: Making Entertainment Software Global*, Routledge, Londra ve New York.
- BOLSHAKOV, Igor ve GELBUKH, Alexander (2004), *Computational Linguistics: Models, Resources, Applications*, Instituto Politécnico Nacional, Mexico.
- BOURDIEU, Pierre (1990), *The Logic of Practice (Le Sens Pratique)*, Polity Press, Cambridge.
- BOWKER, Lynne (2002), *Computer Aided Translation Technology: A Practical Introduction*, University of Ottawa Press, Kanada.
- CANIM ALKAN, Sinem (2008), *Türkiye’de Çeviri Bürolarında Web Sitesi Yerelleştirmeleri ve Bu Süreçte Bilgi Teknolojilerinin Kullanımı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Anabilim Dalı.

- CANIM ALKAN, Sinem (2013), *Web Sitesi Yerelleştirmelerinde Bir Eyleyen olarak evirmenin Konumu: Türkiye rneği*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü eviribilim Anabilim Dalı.
- ÇOBAN, Fadime (2013), *eviri Edinci:Yazılı ve Sözlü evirmenin Edinmesi Gereken Beceri ve Yeteneklerin Genel Kuramlar Işığında İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü eviribilim Anabilim Dalı.
- CHANDLER, Heather Maxwell ve DEMING, Stephanie O'Malley (2012), *The Game Localization Handbook* (Second Edition), Jones&Bartlett Learning, London.
- CHENG, Cheong (2005), *New Paradigm for Re-engineering Education: Globalization, Localization and Individualization*, "New Paradigm for Education Reforms: Globalization, Localization and Individualization", Springer, Netherlands, s. 19-44.
- CRONIN, Michael (2003), *Translation and Globalization*, Routledge, Amerika ve Kanada.
- DEMİR, mer ve ACAR, Mustafa (1996), *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara.
- DEMİR, Ömer (2009), *Bilim Felsefesi*, Vadi Yayınları, Ankara.
- DILLINGER, Mike ve LOMMEL Arle (2004), *LISA Best Practice Guides: Implementing Machine Translation*, İçinde, Edt. Rebecca Ray, Localization Industry Standards Association, İsviçre.
- DİNÇER, Kurtuluş (2002), *Felsefe*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, İçinde, Edt. Alper Altunay, Eskişehir.
- ERSOY, Hüseyin (2012), *Kavram, Kuram ve Süreç Açısından Tercüme Etkinliği*, Araştırma yayınları, Ankara.
- ERUZ, Sakine (2003), *eviriden eviribilime*, Multilingual, İstanbul.
- ESER, Oktay (2015), *eviribilimde Edin Araştırmaları*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- ESSELINK, Bert (2000), *A Practical Guide to Localization*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.

- GOUADEC, Daniel (2007), *Translation as a Profession*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia.
- GÖKTÜRK, Akşit (1994/2013), *Çeviri: Dillerin Dili*, Yapı Kredi yayınları, Ankara.
- GÜNER, Edip Serdar (2015), *Makine Çevirisinde Yeni Bir Bilgisayım Sal Yaklaşım* (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- GÜRÇAĞLAR-TAHİR, Şehnaz (2011), *Çevirinin ABC'si*, Say Yayınları, İstanbul.
- HATIM, Basil ve MUNDAY, Jeremy (2004), *Translation, An Advanced Resource Book*, Routledge (Taylor&Francis Group), Londra ve New York.
- HO, George (2008), *Globalization and Translation: Towards a Paradigm Shift in Translation Studies*, VDM Verlag Dr. Müller, Saarbrücken.
- HOLZ-MÄNTTÄRI, Justa (1984), *Translatorisches Handeln Theorie und Methode* (*Translatorial Action: Theory and Method*), Academia Scientiarum Fennica, Helsinki.
- JIMÉNEZ CRESPO, Miguel A. (2013), *Translation and Web Localization*, Routledge, Londra ve New York.
- KABUKCİK, Sevinç (2013), *Çevirinin Toplumsal Boyutunun Çeviri Kuramı ve Çevirmen Pratiğine Yön Verici Etkisi: Çeviriye Toplumsal Bakış ve Çeviri Sosyolojisi* (*The Directive Effect of The Social Dimension of The Translation on Translation Theory and Translator's Practice: Social Overview of Translation and Sociology of Translation*), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- KLINBERG, Göte (1986), *Children's Fiction in the Hands of the Translators*, CWK Gleerup, Sweden.
- KÖKTÜRK, Şaban (2015), *Uygulamalı Çeviribilim*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- KUHN, Thomas S. (1962/2008), *The Structure of Scientific Revolutions- Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (çev. Nilüfer Kuyaş), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- KUHN, Thomas S. (1977/1994), *The Essential Tension- Asal Gerilim* (çev. Yakup Şahan), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

- LEVEFERE, André (1992), *Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame*, Routledge, Londra ve New York.
- LOMMEL, Arle R. (2003), *The Localization Industry Primer* (Second Edition) The Localization Industry Standards Association.
- LOMMEL, Arle R. (2007), *Globalization Industry Primer*, İçinde, Edt. Rebecca Ray, The Localization Industry Standards Association.
- MARAIS, Kobus (2014), *Translation Theory and Development Studies: A Complexity Theory Approach*, Routledge, New York.
- MORLEY, David ve ROBINS Kevin (2011), *Spaces of Identity: Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries- Kimlik Mekânları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar* (çev.Erdal Alova), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- MUNDAY, Jeremy (2008), *Introducing Translation Studies Theories and Applications Second Edition*, Routledge, Londra ve New York.
- MUNDAY, Jeremy (2012), *Introducing Translation Studies Theories and Applications Third Edition*, Routledge, Londra ve New York.
- NIDA, Eugene A (1964), *Towards a Science of Translating*, Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands.
- O'HAGAN, Minako ve ASHWORTH David (2002), *Translation-Mediated Communication in a Digital World: Facing the Challenges of Globalization and Localization*, Multilingual Matters, Clevedon .
- O'HAGAN, Minako ve MANGIRON Carmen (2013), *Game Localization*, John Benjamins Publishing Company Amsterdam ve Philadelphia.
- ÖZTÜRK, Emine (2013), *Yerelleştirme ve Çeviri: Çeviribilimde ve Çeviri Eğitiminde Yerelleştirmenin Konumu*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- ÖZTÜRK, İlyas (2000), *Tarihsel Süreçte Çeviri*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- PUNCH, Keith F. (2014), *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Araştırmalara Giriş* (çev. Dursun Bayrak, H.Bader Arslan ve Zeynep Akyüz), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- POPPER, Karl (1934/2012), *Logik der Forschung- Bilimsel Araştırmanın Mantığı* (çev. İlknur Aka ve İbrahim Turan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- PYM, Anthony (2004), *The Moving Text: Localization, Translation and Distribution*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia.
- PYM, Anthony (2010), *Exploring Translation Theories*, Routledge, Londra ve New York.
- PYM, Anthony (2014), *Exploring Translation Theories*, Routledge, Londra ve New York.
- REISS, Katharina ve VERMEER, Hans J. (1984/2014), *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie* (Towards a General Theory of Translation: Skopos Theories Explained) (translated by Christiane Nord), Routledge, Londra ve New York.
- SINGH, Nitish (2012), *Localizing Strategies for Global E-Business*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- SNELL-HORNBY, Marry (2006), *The Turns of Translation Studies*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia.
- SOFER, Morry (2002), *The Translator's Handbook*, Schreiber Publishing, USA.
- ŞAHİN, Mehmet (2013), *Çeviri ve Teknoloji*, Mengi Basım (İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları), İzmir.
- ŞAN, Filiz (2014), *Disiplinlerarasılık Açısından Bir Bilim Dalı Olarak Çeviri (Translation Studies in terms of Inter-disciplinarity)* (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- STOLZE, Radegundis (2011/2013), *Çeviri Kuramları Giriş (Übersetzungstheorien: Eine Einführung)*, (çev. Emra Durukan), Değişim Yayınları, İstanbul.
- TOSUN, Muharrem (2000), *Dil Edincini Aşan Bir Edim Olarak Çeviri Eylemi* (Doktora Tezi", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TOURY, Gideon (1995), *Descriptive Translation Studies and Beyond*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia.

TÜRKDOĞAN, Orhan (2009), *Bilimsel Araştırma Metodolojisi*, Timaş Yayınları, İstanbul.

YAZICI, Mine (2005), *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*, Multilingual, İstanbul.

YAZICI, Mine (2007), *Yazılı Çeviri Edinci*, Multilingual, İstanbul.

YAZICI, Mine (2011), *Çeviribilimde Araştırma*, Multilingual, İstanbul.

YAZICI, Mine (2004), *Çeviri Etkinliği*, Multilingual, İstanbul.

YILDIRIM, Cemal (2012), *Bilim Felsefesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Sürekli Yayınlar

ALCINA, Amparo, SOLER Victoria, GRANELL Joaquín (2007), “Translation Technology Skills Acquisition”, *Perspectives: Studies in Translatology*, Taylor ve Francis, Londra, s. 230-244.

ALTANERO, Tim (2000), “Localization, Internationalization, Globalisation and Translation”, *The ATA Chronicle, a Publication of the American Translators Association*, v. XXVIX, number, 5. Mayıs 2000.

ALTANERO, Tim (2006), “The Localization Job Market in Academe”, *Translation Technology and Its Teaching*, İçinde, Edt. Anthony Pym, Alexander Perekrestkenko, Bram Starink, Inter Cultural Studies Group, Universitat i Virgili, s. 31-36.

ANASTASIOU, Dimitra ve SCHÄLER Reinhard (2010), "Translating Vital Information: Localisation, Internationalisation, and Globalisation", s.1-10. Erişim: 04.01.2015.

ARCHER, Jill (2010), “Internationalisation, Technology and Translation”, *Perspectives: Studies in Translatology*, Taylor ve Francis, Londra ve New York, 10:2, s. 87-117.

- ASIMINEI, Romeo ve ŞOITU, Contiu Tiberiu (2014), “Social Economy: A Shifting Paradigm”, *Journal of Social Economy (Revista de Economie Socială)*, Sayı 1, cilt 4, s. 17-30.
- ATASEVEN, Füsün, DEMİREL, Emine Bogenç, YALIN, Yeliz (2006), “Reklam Çevirilerinde Yerelleştirme”, *Dilbilim*, No:15, s. 13-24.
- AUSTERMÜHL, Frank (1999), “Between Babel and Bytes” The Discipline of Translation in the Information Age”, *Areas Annual Report on English and American Studies 16*, Trier, WVT Wissenschaftlicher, s. 439-450.
- AUSTERMÜHL, Frank (2006), “Training Translators to Localize”, *Translation Technology and Its Teaching*, İçinde, Edt. Anthony Pym, Alexander Perekrstkenko, Bram Starink, Inter Cultural Studies Group, Universitat i Virgili, s. 69-81.
- AUSTERMÜHL, Frank (2011), “On Clouds and Crowds: Current Developments in Translation Technology”, *Translation in Transition: 09*, s. 1-26.
- AUSTERMÜHL, Frank (2013), “Future (and not-so-future) Trends in the Teaching of Translation Technology”, *Formació i tecnologies de la traducció Revista Tradumàtica: tecnologies de la traducció*, s. 326-337.
- BALAY, Refik (2004), “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt: 37, sayı:2, s. 61-82.
- BALKUL, Halil İbrahim (2015), “Increasing Teleworking Skills of Student Translators: Turkish Case”, *International Journal of Comparative Literature & Translation Studies*, ISSN 2202-9451 Vol. 3 No. 2, s.48-53.
- BALKUL, Halil İbrahim (2016), “Translation Technologies: A Paradox between Translation Industry and Academia”, İstanbul Aydın Üniversitesi Çeviri Konferansı, İstanbul, s. 1-8.
- BARTRINA, Francesca ve ESPASA Eva (2005), “Audiovisual Translation”, *Training for the New Millenium*, İçinde, Edt. Martha Tennet, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia, s. 83-100.

- BIAU GIL, Josè Ramón ve PYM, Anthony (2006), “Technology and Translation (Pedagogical Overview)”, *Translation Technology and Its Teaching*, İçinde, Edt. Anthony Pym, Alexander Perekrestkenko, Bram Starink, Inter Cultural Studies Group, Universitat i Virgili, s. 5-19.
- BOWKER, Lynne (2003), “Terminology Tools for Translators”, *Computers and Technology: A Translator’s Guide*, İçinde, Edt. Harold Somers, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia, s. 49-65.
- BOWKER, Lynne (2005), “Productivity vs Quality: A Pilot Study on the Impact of Translation Memory Systems, Localisation Focus”. *The International Journal for Localisation*, Vol: 4, No: 1 (March 2005), s. 13-20
- BOWKER, Lynne (2015), “Computer Aided Translation: Translator Training” *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology* İçinde, Edt. Chan-Sin Wai, Routledge, Londra ve New York, s. 88-104.
- BREMS, Elke, MEYLAERTS, Reine ve DOORSLAER Luc Van (2012), “A Discipline Looking Back and Looking Forward”, *Target* (24:1), John Benjamins Publishing Company, s. 1-14.
- BROOKS, David (2000), “What Price Globalization: Managing Costs at Microsoft”, *Translating Into Success: Cutting Edge Strategies for Going Multilingual in a global Age*, İçinde, Edt. Robert C. Sprung ve Simone Jaromic, cilt 9, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia, s.43-.57.
- BÜYÜKASLAN, Ali (2005), “Bilgisayar Destekli Çeviri Üzerine Bir İnceleme”, *V. Dil Yazın Deyişbilim Sempozyumu*, İstanbul, Marmara Üniversitesi, s. 1-12.
- CRONIN, Michael (2010), “The Translation Crowd”, *Traducció i la Comunicació*, No: 8, s. 1-7.
- CRONIN, Michael (2013), “Translation and Globalization”, *The Routledge Handbook of Translation Studies*, İçinde, Edt. Carmen Millán ve Francesca Batrina, Routledge, Londra ve New York, s. 491-502.

- CYR, Diane ve LEW, Richard (2003), “Emerging Challenges in the Software Localization Industry”, *Thunderbird International Business Review*, Vol: 45, No: 3, (Spring 2003), s. 337-358.
- DECLERCQ, Christophe (2011), “Advertising and Localization”, *The Oxford Handbook of Translation Studies*, İçinde, Edt. Kirsten Malmkjaer ve Kevin Windle, Oxford University Press, s. 182-188.
- DİRİ, Bekir (2015), “Yerelleştirmenin Gücü Adına”, *Çeviri Kitabı*, İçinde, Edt. Funda Karabacak, Universal Dil Hizmetleri ve Yayıncılık, İstanbul.
- DOLLERUP, Cay (2008), “Translation in the Global/Local Tension” *Translation, Globalisation and Localization: A Chinese Perspective*, İçinde, Edt. Wang Ning ve Sun Yifeng, Multilingual Matters, Clevedon, s. 31-49.
- DROUIN, Patrick (2006), “Training for Localization (Replies to a Questionnaire)”, *Translation Technology and Its Teaching*, İçinde Edt. Anthony Pym, Alexander Perekrstkenko, Bram Starink, Inter Cultural Studies Group, Universitat i Virgili, s. 49-53.
- DUNNE, Keiran J. (2006), “Introduction: A Copernican Revolution: Focusing on the Big Picture of Localization” *Perspectives on Localization*, John Benjanins Publishing Company, Philadelphia, s. 1-11.
- DUNNE, Keiran J DUNNE, Elena S. (2011), “Mapping Terra Incognita: Project Management in the Discipline of Translation Studies”, *Translation and Localization Project Managment*, İçinde, Edt. Keiran J. Dunne ve Elena S. Dunne, John Benjanins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, s. 1-14.
- DUNNE, Keiran J. (2012), “The Industrialization of Translation: Causes, Consequences and Challenges”, *Translation Spaces*, 1:1, John Benjanins Publishing Company, Amsterdam, s. 143-168.
- DUNNE, Keiran J. (2015), “Localization” *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology*, İçinde, Edt. Chan-Sin Wai, Routledge, Londra ve New Yor, s. 550-562.

- ENRÍQUEZ RAÍDO, Vanessa and AUSTERMÜHL, Frank (2003), “Translation, Localization and Technology-Current Developments” *Speaking in Tongues: Language across Context and Users* İçinde, Edt. Luis Pérez Gonzáles, Universitat de la València, Spain, p. 225-248.
- ERSOY, Hüseyin ve BALKUL, Halil İbrahim (2012), “Teknolojik Gelişmelerin Çevirmen ve Çeviri Mesleği Açısından Olumlu ve Olumsuz Etkileri: Çeviri Alanında Yeni Yaklaşımlar”, *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, Cilt:7, Sayı, 2, s.295-307.
- ESSELINK, Bert (2002), “Localization and Translation”, *Computers and Technology: A Translator’s Guide*, İçinde, Edt. Harold Somers, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia, s. 67-86.
- ESSELINK, Bert (2006), “The Evolution of Localization”, *Translation Technology and Its Teaching*, İçinde, Edt. Anthony Pym, Alexander Perekrestkenko, Bram Starink, Inter Cultural Studies Group, Universitat i Virgili, s. 21-29.
- EVEN-ZOHAR, Itamar (1978/2000), “The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem“, *Translation Studies Reader*, İçinde, Edt. Lawrence Venuti, Routledge, Londra ve New York, s. 192-197.
- EVEN-ZOHAR, Itamar (2005) “Polysystem Theory Revised“, *Papers in Culture Research*, İçinde, Edt.. Even Zohar, Potter Chair of Semiotics, Tel-Aviv, s. 1-11.
- FLEISCHMANN, Eberhard ve SCHMITT Peter A (2000), “Fachsprachliches Übersetzen- Anstoß zu einem Paradigmenwechsel?”, *Paradigmenwechsel in der Translation Festschrift für Albrecht Neubert zum 70. Geburtstag*, İçinde, Edt. Peter A. Schmitt, Stauffenburg Verlag, Tübingen, s.57-100.
- FOLARON, Deborah A. (2006), “A Discipline Coming of Age in the Digital Age” *Perspectives on Localization*, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia, s. 195-219.
- GARCIA, Ignacio (2006), “Translators on Translation Memories: A Blessing or a Curse?” *Translation Technology and Its Teaching*, İçinde, Edt. Anthony Pym,

- Alexander Perekrestkenko, Bram Starink, Inter Cultural Studies Group, Universitat i Virgili, s. 97-105.
- GUNGWU, Wang (2004), "The Age of New Paradigms", *18th Conference of International Association of Historians of Asia (IAHA)*, Academia Sinica, Taipei, Twaiwan, s. 1-15.
- HANDA, M.L (1986), "Peace Paradigm: Transcending Liberal and Marxian Paradigms", International Symposium on Science, Technology and Development, New Delhi, India.
- HARTLEY, Tony (2009), "Technology and Translation", *The Routledge Companion to Translation Studies*, İçinde, Edt. Jeremy Munday, Routledge, Londra ve New York, s. 106- 127.
- HOLMES, James. S (1972/2000), "The Name and Nature of Translation Studies", *Translation Studies Reader*, İçinde, Edt. Lawrence Venuti, Routledge, Londra ve New York, s. 172-185.
- HOLMES, James S (1972/2004), "The Name and Nature of Translation Studies", *Çeviri Seçkisi II*, Yay. Haz. Mehmet Rıfat, "Çeviribilimin Adı ve Doğası" (çev. A. Koş), Sel yayıncılık, İstanbul. s.107-119,
- HUTCHINS, John (2001), "Machine Translation and Human Translation in Competition or in Complementation?", *International Journal of Translation*,, Cilt 13 (1-2), s. 5-20.
- JIMÉNEZ CRESPO, Miguel A. (2010), "Localization and Writing for a New Medium: A review of Digital Style Guides", *Tradumátic*, Sayı 8, s. 1-9.
- JIMÉNEZ CRESPO, Miguel A. (2011), "A Corpus Based Error Typology: Towards a More Objective Approach to Measuring Quality in Localization", *Perspective Studies in Translatology*, Taylor ve Francis, Londra ve New York, 19:4, s. 315-338.
- JIMÉNEZ CRESPO, Miguel A. (2011), "The Future of General Tendencies in Translation", *Target*,, 23:1, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia, 19:4, s. 3-25.

- KOBY, Geoffrey S ve BAER Brian James (2003), “Task Based Instruction and the New Technology”, *Beyond the Ivory Tower*, İçinde, Edt. Brian James Baer ve Geoffrey S.Koby, Johnj Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, s. 211-227.
- KOSAKA, Takashi ve ITAGAKI Masaki (2003), “Building Curriculum for Japanese Localization Translators”, *Beyond the Ivory Tower*, İçinde, Edt. Brian James Baer ve Geoffrey S.Koby, Johnj Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, s. 229-249.
- KURULTAY, Turgay (2006), “Çeviribilime İhtiyaç Duyanların Çevirmenler Olması Gerek”, *Varlık*, İçinde, Edt. Enver Ercan, Varlık Yayınları, İstanbul, s.7-8.
- LATHEY, Gillian (2011),“The Translation of Literature for Children” *The Oxford Handbook of Translartion Studies*, İçinde, Edt. Kirsten Malmkjaer ve Kevin Windle, Oxford University Press, s. 142-151.
- MALMKJAER, Kirsten (2013), “Where are We (From Holmes’ map until now)”, *The Routlege Handbook of Translation Studies*, İçinde, Edt. Carmen Millán ve Francesca Batrina, Routledge, Londra ve New York, s. 31-44.
- MANGIRON CARMEN (2007), “Video Games Localisation: Posing New Challenges to the Translator”, *Perpectives: Studies in Translatology*, 4/4, s. 306-321.
- MANGIRON Carmen ve O’HAGAN Minako (2006), “Game Localisation: Unleashing Imagination with ‘Restricted’ Translation”, *The Journal of Specialized Translation*, s. 10-21.
- MAZUR, Iwona (2009), “The Metalanguage of Localization: Theory and Practice”, *The Meta Language of Translation*, İçinde, Edt. Yves Gambier ve Luc van Doorslaer, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, s. 145-165.
- MULLAMAA, Kristina ve NÚÑEZ-PIÑEIRO Olga (2006), “Is Localization Just Technology”, *Translation Technology and Its Teaching*, İçinde, Edt. Anthony Pym, Alexander Perekrestkenko, Bram Starink, Inter Cultural Studies Group, Universitat i Virgili, s. 59-61.

- NIDA, Eugene A ve TABER Charles R (1969/2003), *The Theory and Practice of Translation*, Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands.
- ODACIOĞLU, Mehmet Cem ve KÖKTÜRK Şaban (2015), “From Interdisciplinarity to Transdisciplinarity in Translation Studies in the Context of Technological Tools & Localization Industry”, *International Journal of Comparative Literature & Translation Studies IJCLTS* , 3:3, s.14-19.
- ODACIOĞLU, Mehmet Cem ve KÖKTÜRK Şaban (2015),”Çeviri Kuramlarını Yeniden Yorumlamak: Yerelleştirme Endüstrisinin Skopos ve Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı Üzerindeki Etkisi”, *Akademik Bakış*, Sayı: 50, s.288-298.
- ODACIOĞLU, Mehmet Cem ve KÖKTÜRK Şaban (2015), “The Effects of Technology on Translation Students in Academic Translation Teaching”, *Procedia: Social and Behavioral Sciences*, s.1085-194.
- ODACIOĞLU, Mehmet Cem ve KÖKTÜRK Şaban (2015),” Wolfenstein: The Old Blood Oyununun Türkçe Yerelleştirilmiş Versiyonunda Benimsenen Çeviri Yaklaşımları ve Bunun Oynanabilirlik Düzeyine Katkısı”, *Tarih Okulu*, Sayı: 13, s.303-318.
- ODACIOĞLU, Mehmet Cem ve KÖKTÜRK Şaban (2015), “A Paradigm Shift in Academic Translation Teaching and its Reflections on Localization Industry in the Digital Age”, *International Journal of Education and Research*, s.1175-1180.
- ODACIOĞLU, Mehmet Cem ve KÖKTÜRK Şaban (2015), “From Interdisciplinarity to Transdisciplinarity in the Academic Translation Teaching”, *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies*, s.1-8.
- O’HAGAN, Minako (2005), “Conceptualising the Future of Translation with Localisation”, *Localisation Focus*, s.13-16.
- O’HAGAN, Minako (2006), “Teletranslation revisited: Futurama for Screen Translators?”, *EU High Level Conference Series Mutra-Audiovisual Translation Scenarios Conference Proceedings*, s. 1-12.

- O'HAGAN, Minako (2006), "Training for Localization (Replies to a Questionnaire)", *Translation Technology and Its Teaching*, İçinde, Edt. Anthony Pym, Alexander Perekrstkenko, Bram Starink, Inter Cultural Studies Group, Universitat i Virgili, s.39-43.
- O'HAGAN, Minako (2007), "Mango, Anime and Video Games: Globalizing Japanese Cultural Production", *Perspectives: Studies in Translatology*, 14:4, s. 242-247
- O' HAGAN, Minako (2013), "The Impact of New Technologies on Translation Studies: A technological Turn?" *The Routledge Handbook of Translation Studies*, İçinde, Edt. Carmen Millán ve Francesca Batrina, Routledge, Londra ve New York, s. 503-517.
- ÖNER, Işın-Bengi (1995), "Çeviribilimde Bireysel Kuramlardan Geniş Ölçekli Bir Bakış Açısına Doğru", *Çeviri ve Çeviri Kuramı Üstüne Söylemler*, Yay. Haz. Mehmet Rıfat,, Düzlem Yayınları, İstanbul, s.9-32.
- ÖNER, Işın-Bengi (2006), "'Yerelleştirme'nin Tanımı", *Varlık*, İçinde, Edt. Enver Ercan, Varlık Yayınları, İstanbul, s.33-35.
- ÖZAYDIN, Ümit (2015), "Makine Çevirisi Bizi İşimizden Edecek Mi?", *Çeviri Kitabı*, İçinde, Edt. Funda Karabacak, Universal Dil Hizmetleri ve Yayıncılık, İstanbul.
- PAKER, Saliha (2008), "Tazminat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler: Çoğul Dizge Kuramı Açısından Bir Değerlendirme", *Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler*, yay. haz. Mehmet Rıfat, Sel Yayıncılık, İstanbul, s. 22-32.
- PRUNČ, Erich (2008/2013), "Zur Konstruktion von Translationskulturen" ("Çeviri Kültürlerinin Oluşumu Üzerine" (çev. Asuman Karakaya),, *ÇeviriBilimin Paradigmaları*, *Çeviri Seçkisi*,(yay. haz. Faruk Yücel). CNK, İstanbul, s.177-197
- PYM, Anthony (2002), "Localization and the Dehumanization of Discourse", Intercultural Studies Group Universitat Rovira i Virgili Tarragona, İspanya, s. 1-5.
- PYM, Anthony (2002), "Localization and the Humanization of Technical Discourse", *the Third International Feder.CEN.TR.1 Conference*, Rimini, Italy, s. 1-10.
- PYM, Anthony (2004), "Localization from the Perspective of Translation Studies: Overlaps in the Digital Divide", *Scalla Conference*, Katmandu.

- PYM, Anthony (2004), "Propositions on Cross-Cultural Communication and Translation", *Target* (16:1), John Benjamins Publishing Company, s.1-28.
- PYM, Anthony (2010), "Translation Theory Today and Tomorrow Responses To Equivalence", *Translationwissenschaft-Stand und Perspektiven*, İçinde, Edt. Law N. Zybatow, Peter Lang, Frankfurt, s. 1-14.
- PYM, Anthony (2011), "What Technology Does to Translating", *Translation & Interpreting*, Vol: 3, No: 1, s.1-9.
- PYM, Anthony (2011), "Website Localization", *The Oxford Handbook of Translation Studies*, İçinde, Edt. Kirsten Malmkjaer ve Kevin Windle, Oxford University Press, s. 274-283.
- PYM, Anthony (2011), "Democratizing Translation Technologies – The Role of Humanistic Research", *Intercultural Studies Group Universitat Rovira i Virgili*, Tarragona, Spain.
- PYM, Anthony (2011), "Training Translators", *The Oxford Handbook of Translation Studies*, İçinde, Edt. Kirsten Malmkjaer ve Kevin Windle, Oxford University Press, s. 313-321.
- PYM, Anthony (2013), "Translation Technology and Translation Theory: Dialogue with Anthony Pym on Localization", *Chinese Translators Journal*, Sayı 4, s.61-64.
- PYM, Anthony (2014), "Localization, Training and Instrumentalization", Intercultural Studies Group, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, İspanya, *Translation Research Projects*, İçinde, Edt. Esther Torres Simon ve David Orrego-Carmona, s. 37-50.
- RALEY, Rita (2009), "Machine Translation and Global English", *Translation Studies: Critical Concepts in Linguistics*, İçinde, Edt. Mona Baker, Routledge, Londra ve New York, s. 348-372.
- REISS, Katharina (1971/2000), "Type, Kind and Individuality of Text" *Translation Studies Reader*, İçinde Edt. Lawrence Venuti, Routledge, Londra ve New York, s. 160-171.

- RUANO, Martin R. (2006), “Conciliation of Disciplines and Paradigms: A Challenge and a Barrier of Future Directions in Translation Studies”, *Translation Studies at the Interface of Disciplines*, İçinde, Edt. João Ferreira Duarte, Alexandra Assis Rosa and Teresa Seruya, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia, s. 43-53.
- SALHI, Hammouda (2010), “Small Parallel Corpora in an English-Arabic Translation: No Need to Reinvent the Wheel in the era of Globalization”, *Globalization and Aspects of Translation*, İçinde, Edt. Said Shiyab, Marily, Gaddis Rose, Juliane House, J. Duval, Cambridge Scholars Publishing, UK, s. 53-67.
- SAMSON, Richard (2005), “Computer Assisted Translation”, *Training for the New Millennium*, İçinde, Edt. Martha Tennen, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia, s. 101-26.
- SANDRINI, Peter (2005), “Website Localization and Translation”, *EU-High-Level Scientific Conference Series: MuTra 2005 – Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings*, s.1-8.
- SANDRINI, Peter (2008), “Localization and Translation”, *Mutra Journal*, Cilt 2, Heidrun Gerzymisch-Arbogast & Atrc Group, s. 167-191.
- SÁNCHEZ-GIJÓN, Pilar. (2009), “Developing documentation skills to build do-it-yourself corpora in the specialised translation course”, *Corpus Use and Translating. Corpus Use for Learning to Translate and Learning Corpus Use to Translate*, İçinde, Edt. A. Beeby, P. Rodríguez Inés, & P. Sánchez-Gijón, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, s. 109-127.
- SCHÄFFNER, Christina (1998), “Theory of Translational Action”, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, İçinde, Edt. Mona Baker Routledge, Londra ve New York, s. 3-5.
- SCHÄFFNER, Christina (2000), “Introduction: Globalisation, Communication, Translation”, *Translation in the Global Village*, Multilingual Matters, Clevedon, s. 1-10.

- SCHÄLER, Reinhard, (2008) “Linguistic Resources and Localization”, *Topics in Language Resources for Translation and Localisation*, İçinde, Edt. Elia Yuste Yodrigo, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, s. 195-213.
- SCHÄLER, Reinhard, (2010) “Localization and Translation”, *Handbook of Translation Cilt 1*, İçinde, Edt. Yves Gambier ve Luc van Doorslaer, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, s. 209-214.
- SHIYAB, Said M, (2010), “Globalization and Its Impact on Translation”, *Globalization and Aspects of Translation*, İçinde, Edt. Said M. Shiyab, Marily Gaddis Rose, Juliane House ve John Duval, s. 1-10.
- SIN-WAI Chan (2013), “Approaching Localization”, *The Routledge Handbook of Translation Studies*, İçinde Edt. Carmen Millán ve Francesca Batrina, Routledge, Londra ve New York, s. 347-362.
- SIN WAI, Chan (2015), “The Development of Translation Technology” *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology*, İçinde, Edt. Chan-Sin Wai, Routledge, Londra ve New York, s. 3-31.
- SIN WAI, Chan (2015), “Computer Aided Translation” *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology* İçinde, Edt. Chan-Sin Wai, Routledge, Londra ve New York, s. 32-67.
- SOMERS, Harold (2001), “Machine Translation”, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, İçinde, Edt. Mona Baker, s.136-“49.
- TANG, Jun ve GENTZLER Edwin (2009), “Globalisation, Networks and Translation: A Chinese Perspective”, *Perspectives: Studies in Translatology*, 16:3-4, s. 169-182.
- THIBODEAU Ricky (2000), “Making a Global Product at MapInfo Corporation”, *Translating Into Success: Cutting Edge Strategies for Going Multilingual in a global Age*, İçinde, Edt. Robert C. Sprung ve Simone Jaromic, cilt 9, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia, s.127-146.

- TYMOCZKO, Maria (1998), "Computerized Corpora and the Future of Translation Studies", *Meta: Translators Journal* 43 (4), s. 652-660.
- TYMOCZKO, Maria (2009), "Why Translators Should Want to Internationalize Translation Studies", *The Translator*, Cilt: 15, Sayı :2, s. 401-421.
- VANDEPITTE, Sonia (2008), "Remapping Translation Studies: Towards a Translation Studies Ontology", *Meta Translator's Journal*, vol: 53, no: 3, s. 569-588.
- VERMEER, Hans J. (1989/2000), "Skopos and Commission in Translational Action" *Translation Studies Reader*, İçinde, Edt. Lawrence Venuti, Routledge, Londra ve New York, s. 221-232.
- VERMEER, HANS. J. (1994), "Translation Today: Old and New Problems", *Translation Studies: An Interdiscipline*, İçinde, Edt. Mary Snell-Hornby, Franz Pöchhacker ve Klaus Kaindl), s. 3-16.
- WATKINS, John (2002), "Learn About Localization", *The Guide to Translation and Localization: Preparing Products of the Global Marketplace*, İçinde, Edt. John Watkins, American Translators Association, Lingo Systems, Portland, s. 2-7.
- ZHANG, Chengzhi ve CAI Hui (2015), "On Technological Turn of Translation Studies: Evidences and Influences", *Journal of Language Teaching and Research*, (6:2), s.429-434.

İnternet Kaynakları

- BERNAL MERINO, Miguel A (2006)" On the Translation of Video Games", *the Journal of Specialized Translation*", s. 22-36.http://www.jostrans.org/issue06/art_bernal.php.
- ÇİLİNGİR, Lokman, "Bilim Felsefesi", <http://www.dicle.edu.tr/Contents/eb14cd4e-c691-491f-9b59-0093514c9403.pdf> **Erişim Tarihi:** 4.11.2015.
- ERGÜN, Mustafa, "Paradigma", <http://www.egitim.aku.edu.tr/iat02.pdf>, **Erişim Tarihi:** 16.10.2015.
- ESSELINK, Bert (2002), "Localization Engineering: The Dream Job?" *Traducció i Technologies Informació i la Comunicació* Numero 1: La Localització: Octubre

2002: <http://www.raco.cat/index.php/Tradumatica/article/viewFile/29123/28959>
[02.11.2014.](http://www.raco.cat/index.php/Tradumatica/article/viewFile/29123/28959)

NOWOTNY, Helga, “The Potential of Transdisciplinarity”, http://www.helga-nowotny.eu/downloads/helga_nowotny_b59.pdf **Erişim Tarihi:** 4.1.2016.

PYM, Anthony (2001), “Localization and Linguistics”, SLE Conference, s.1-14.
<http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/loclinguistics.pdf> **Erişim Tarihi:**
24.04.2015

PYM, Anthony (2006), “What Localization Models Can Learn From Translation Theory”
The Lisa Newsletter Globalization Insider, 12 2/4 (Mayıs 2003), s.1-5.
http://usuaris.tinet.cat/apym/online/translation/localization_translation_theory.pdf
Erişim Tarihi: 18.11.2014.

PYM, Anthony (2006), “Localization, Training and the Threat of Fragmentation”,
Intercultural Studies Group, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, İspanya,
http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/translation/Localization_monterey.doc
Erişim Tarihi: 27.05.2015.

PYM, Anthony (2010), “Translation Research Terms – A Tentative Glossary for
Moments of Perplexity and Dispute”, s.1-32, http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/research_methods/2010_terms.pdf **Erişim tarihi:** 29.12.2015.

PYM, Anthony (2012), “Translation Skill Sets in a Machine Translation Age”,
Intercultural Studies Group, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, İspanya, s.1-
17. http://usuaris.tinet.cat/apym/on-line/training/2012_competence_pym.pdf
Erişim Tarihi: 20.12. 2014.

RODRÍQUEZ, Arturo Vázquez (2013), “Transcreation of Video Games: The Case of
Animal Crossing: Wild World”
https://www.academia.edu/5301812/DFD_English_Studies_2013_Powerpoint_Transcreation_in_the_Localisation_of_Video_Games_The_Case_of_Animal_Crossing_Wild_World **Erişim Tarihi:** 25.11.2015.

SIKES, Richard (2009), “Localization: The Global Pyramid Capstone” *Localization
Guide: Getting Started*, İçinde, Edt. Donna Parish, s. 3-7.

<http://www.multilingual.com/downloads/screenSupp103.pdf> **Erişim Tarihi:**
01.11.2014.

WEISSHAUPT, Nadja (2015), "Localisation of bird sounds in the German and English versions of Lars Svensson's Swedish Ornithological Field Guide Fågelguide", *Jostrans: The Journal of Specialized Translation*, s. 230-251, http://www.jostrans.org/issue24/art_weisshaupt.pdf **Erişim Tarihi:** 22.07.2015

<http://www.transint.boun.edu.tr/?q=tr/node/53> **Erişim Tarihi:** 06.01.2015.

http://www.lingotek.com/images/pdf/Lingotek_Internationalization_and_Pseudo_Localization_09_07_12.pdf **Erişim Tarihi:** 07.01.2015.

<https://www.youtube.com/watch?v=DkP5i3ve2cs> **Erişim Tarihi:** 14.12.2015.

<http://www.youtube.com/watch?v=qFJeWlkkF64> **Erişim Tarihi:** 18.12.2014.

<http://www.youtube.com/watch?v=3k0cDBt2tDs> **Erişim Tarihi:** 18.12.2014.

http://www.nweisshaupt.net/seiten/CV_en.html **Erişim Tarihi:** 23.07.2015

<https://www.gala-global.org/language-industry/language-technology> **Erişim Tarihi:**
22.10.2015.

<http://www.asiaonline.net/EN/MachineTranslation/default.aspx?QID=18> **Erişim Tarihi:** 31.10.2015.

<http://www.oracle.com/us/sun/index.html> **Erişim Tarihi:** 10.11.2015.

<http://info.moravia.com/blog/translation-localization-industry-forecast-2015> **Erişim Tarihi:** 11.11.2015.

<https://www.gala-global.org/industry/language-industry-facts-and-data/why-localize> **Erişim Tarihi:** 11.11.2015.

<http://www.milengo.com/cto/> **Erişim Tarihi:** 16.11.2015.

<http://www.gala-global.org> **Erişim Tarihi:** 17.11.2015.

<http://dictionary.reference.com/browse/what-you-see-is-what-you-get> **Erişim Tarihi:**
18.11.2015.

<http://www.phpr.org/php-nedir-ve-neler-yapilabilir/> **Erişim Tarihi:** 20.11.2015.

<http://support.hp.com/tr-tr/document/c01891087> **Erişim Tarihi:** 20.11.2015.

<http://www.3cbilisim.com/web-tasarim/asp-nedir-programlama-dili.html> **Erişim Tarihi:** 20.11.2015.

<http://www.internetworldstats.com> **Erişim Tarihi:** 23.11.2015.

<http://www.businessdictionary.com/definition/hypertext.htm> **Erişim Tarihi:** 24.11.2015.

http://www.languages-media.com/press_interviews_mangiron.php **Erişim Tarihi:** 25.11.2015.

http://www.teknolojigundem.com/oyun-haberleri/video-oyun-dunyasinin-milyar-dolarlik-sirketleri-667794_p517131.htm **Erişim Tarihi:** 25.11.2015.

<http://www.mobiletisim.com/dosyalar/cep-telefonunun-tarihcesi> **Erişim Tarihi:** 26.11.2015.

<http://www.welocalize.com/education/guide-multimedia-localization/> **Erişim Tarihi:** 28.11.2015.

<http://www.sdl.com/products/sdl-translation-management-system> **Erişim Tarihi:** 26.12.2015.

<http://www.sdl.com/download/translation-management-systems/70208/thankyou> **Erişim Tarihi:** 26.12.2015.

<http://www.translationzone.com/products/translation-management/#tag4> **Erişim Tarihi:** 26.12.2015.

<http://www.skype.com/tr/features/skype-translator/> **Erişim Tarihi:** 26.12.2015.

<http://www.transint.boun.edu.tr/?q=tr/node/53> **Erişim Tarihi:** 30.12.2015.

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.568421796c0bc0.13797488 **Erişim Tarihi:** 30.12.2015.

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/integrate> **Erişim Tarihi:** 17.01.2016.

<http://www.merdiyeeker.com.tr/hangi-strateji-daha-dogru/> **Erişim Tarihi:** 18.01.2016.

<http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/regenerative> **Erişim Tarihi:** 18.01.2016.

EKLER

EKLER I: NADJA WEISSHAUPT İLE YAPILAN MAİL GÖRÜŞMELERİ

Mehmet Cem Odacıoğlu: I came across your article about localisation of bird sounds on the Internet. As a PHD researcher on localization industry, your findings were interesting to me because you handled the concept in a different way. When analyzing bird sounds, have you ever used any computerized or translation tools like voice recognition systems or etc? Why did you use the title of" localisation of bird sounds" for your article instead of possibly using "domestication of bird sounds". What is the underlying reason for using the concept localisation? How can you define it from your perspective? And in what way have you handled this concept when writing your article. I wonder. If you replied, I would be very happy. Thanks for now.

Nadja Weisshaupt: Thank you for your interest in the article. Perhaps to clarify, my PhD is not about localisation or any kind of translation-related topic, it is about ornithology and is not linked to this article. To answer your questions, I chose localisation because the users of field guides would need a local product in their hands to use it successfully in the field. (In the beginning of the study I shortly checked on domestication as a possible background, but found localisation more suitable.) There is no use in having a field guide that refers to species and any kind of knowledge that are uncommon or absent in a specific area. An (exaggerated) example would be, if say an American author compares the sound of an American species to an African one, many American readers would not be able to relate to the comparison because they are not familiar with the sounds in African species. The same applies to Europe. So this article was to test whether the concept and criteria of localisation could be applied to this kind of books, not only to computer software. And I believe I could identify many items that are typically associated with software localisation (e.g. omissions related to space constraints, partial localisation, localized references/comparisons, English as intermediate version, etc). I followed mostly the localisation criteria as defined by LISA. As the book offered various aspects where localisation would be required, I somehow had to narrow my scope to one and I chose the bird sounds. As this was just a small study that was carried out with a limited time budget, no further technologies/systems were used. I just tried to establish objective qualitative "ready-to-use" criteria to define the success or failure of localisation in this book - and maybe by doing so to encourage future editors of field guides to apply these criteria when having their books translated. The thing is that birdwatchers often make fun of the bird sound descriptions as they are often perceived as subjective and every person would probably describe/write a sound differently. So to apply other methods for my evaluation, e.g. based on surveys with real persons (ornithologists), seemed difficult to obtain an objective assessment. However, the concepts of onomatopoeia and phonetics do offer good and already established (and in my opinion widely respected) criteria for this purpose. Phonetics already define how words/letters are pronounced, so any kind of more advanced voice analysis tool did not seem necessary in my opinion.

So in the end I based my evaluation on both onomatopoeia/phonetics-related concepts and localisation criteria from the world of software/computers.

Mehmet Cem Odacıoğlu: Thank you very much for your detailed explanation. Why did you not want to use domestication in your article as a term instead of localisation? To me, “domestication” seems only focused on text adaptation or people use this term generally for ideological issues or reasons. As you probably know, this term was first coined by Schleiermacher, a Romantic translator and a translation scholar and the focus at that time was generally based on domestication&foreignization according to text types. Later, Venuti also handled both domestication and foreignization to emphasize the visibility of the translator. To him, if a translator translated via a foreignization strategy, the aim is to enable the source author's views to be heard in the target culture, which is against the logic of a fluent translation but which makes the translator visible. However, if he/she is doing domestication, the idea is to keep fluent translation by omitting cultural elements from the source text. Therefore, Venuti is against domestication strategy as it isolates the presence of other minor cultures, for example cultures in post-colonial or colonial period. Did these aspects influence you not to prefer this term, “domestication” in your title?

Nadja Weisshaupt : I think in the end I chose localization because the book does not only require the translator's work, but many other aspects so that translation is not the main focus. If you look at the localization criteria by LISA you will find many different factors or steps that are part of the entire process to adapt some product, here the book, to the target countries (e.g. also economic aspects - will people buy a book that feels foreign? - layout issues etc.) and I felt this was more suitable in my case. Venuti's views did not play any role. The book is not about human minorities or any other "human matters" (except that humans use the book) and the focus of the book is on the birds, human beings should just be able to use the book and when doing so feel as if it was written by a compatriot and not by some person in a distant country which might not be familiar with local circumstances. The "local" aspect is very important in ornithology as birds vary greatly in their distribution and also other factors, even across such a small area as Europe. In the end localization just seemed more appropriate. I don't know if you have access to these LISA criteria, but if you are interested, I could send them to you in August once I get home from my holidays.

EKLER 2

PROF. DR. ANTHONY PYM İLE YAPILAN MAİL GÖRÜŞMESİ

Dear Professor,

I have been pursuing PHD in the dept. of Translation Studies at Sakarya University. My thesis focuses on the Localization Industry from a theoretical perspective. I would like to collect views of translation scholars in this matter. If you briefly reply the questions below, I really would be happy.

Thanks in advance for your scientific contribution to the thesis.

Best regards,

M. Cem Odacıoğlu

Research Asistant at the Dept. of Translation Studies

Sakarya University

1. According to you, what can make localization as a possible paradigm of Translation Studies? If you disagree, please explain.

Pym: The inclusion of internationalization.

2. Does the localization bring something new to Translation Studies for instance by re-conceptualizing the former concepts?

Pym: Internationalization replaces the ST.

3. To what extent do you think that professional translators use existing translation theories in the translation process? Do these theories are really helpful to them in performing the translation task, especially in the localization field?

Pym: Not at all. No.

4. Is the binary opposition (source to target text) broken within localization industry?

Pym: : Yes.

5. Should Skopos Theory must be re-interpreted according to the current digital age?

Pym: It should be maden non-essentialist, in any age.

6. What do you think is the problem between the industry and academics?

Pym: Neither party needs the other. Academics should be teaching translation skills to all language learners, not to an industry.

7. Can localization be discussed under Applied Translation Studies?

Pym: It can be discussed anywhere you like.

8. Should localization include more than software, game and web localization? Like Children's Literature?

Pym: If the model solves a problem (e.g. if there is an element of internationalization in the production of children's literature).

9. If ignored by translation scholars, can localization be a separate discipline or can it be discussed under localization studies?

Pym: Everything is possible.

10. To solve the problems between the industry and translation academics, can the reductionist view suggesting that translation is only one step be changed to the perception that it is the core of the localization project?

Pym: The problems can be solved by not working for industry.

11. Would it be sensible to convert Holmes's map created for Translation Studies into Localization Studies as proposed by Crespo?

Pym: No. I don't think Crespo has seen that the only new thing there is internationalization, and the corresponding replacement of the ST. We do not need a new map. We need a new kind of research activity, for new clients.

EKLER 3: ÜMİT ÖZAYDIN İLE SOSYAL AĞ GÖRÜŞMESİ

Mehmet Cem Odacıoğlu: Sizce çeviri, yerleştirmenin özünü mü oluşturmaktadır?

Ümit Özaydın: Çeviri yerleştirmenin çekirdek adımıdır. Ucuz işgücü için diğer adımları abartıyorlar. Veya yeni nesil süreç otomasyonu ve QA araçlarını kullanmadıkları için iyi proje yöneticisi ve çalışmayı çekidek adım sayıyorlar. İndirgemeci yaklaşımı eleştiriyorum. Ayrıca, sanki çeviribilim mezunu planlı olamaz, bütçelemeyi öğrenemezmiş gibi bakılıyor. Eğitirsen, yetenekli ve istekliyse öğrenir. Bizdeki herkes çeviribilim mezunu.

EKLER 4: YRD. DOÇ. DR. MEHMET ŞAHİN İLE YAPILAN MAİL GÖRÜŞMESİ

Mehmet Cem Odacıoğlu:

Merhaba Hocam,

Sizin Çeviri teknolojileri alanındaki yayınlarınızı okudum. Ben de bu alanla ilgilenmekteyim. Öncelikli olarak, çalışmalarınız gerçekten bu alanda Türkçe literatüre çok önemli katkılar yapmış olduğundan, sizi tebrik ediyorum. Son zamanlarda yerelleştirme alanıyla ilgili özel bir ilgim oluştu. Pym'in kitabını okudum ve makalelerini de. Yerelleştirmeye ilgili kuramsallaştırma çalışmaları hakkında düşüncelerinizi merak ettim. Sizce yerelleştirme Pym'in ileri sürdüğü gibi çeviribilimin yeni paradigmalarından biri olabilir mi?

Şimdiden teşekkür ediyorum.

İyi çalışmalar.

Arş. Gör. Mehmet Cem ODACIOĞLU

SAÜ FEF Çeviribilim Bölümü

Mehmet şahin:

Merhaba Cem Bey,

İlginiz için teşekkür ederim. Sizin de bu alanda çalıştığınıza çok sevindim; sizi tebrik ederim. Yerelleştirme alanında pek araştırma yapma fırsatım olmadı ancak literatürü elimden geldiğince takip etmeye çalışıyorum.

Türkiye'de yerelleştirme konusunda yürütülen bilimsel araştırma çalışmaları yok denecek kadar az. Türkiye bağlamının yerelleştirme konusunda oldukça çok malzeme sunacağına inanıyorum. Oyun, ürün ve yazılım yerelleştirmeleri büyük bir pazar ve bu sektörde çalışanların ne kadarının çeviribilimcilerin yerelleştirme sürecindeki rolü hakkında bilgisi var, tartışılır.

Bu bağlamda çeviribilimin ve çeviri çalışmalarının yeniden tanımlanması ve böylelikle sektörün akademiye şekillendirmesinden ziyade akademinin uzun vadede sektörü şekillendirmesinin önünün açılması gerekmektedir diyebiliriz. Bu da yeni bir paradigma tartışmasının daha ön plana çıkarılmasıyla mümkün olabilir.

Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

M. Şahin.

EKLER 5: Bernal Merino ile Yapılan Görüşme

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Hi.

Bernal MERINO: Hi.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Do you have time? I came early.

Bernal MERINO: Yeah, how are you doing?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: I am fine and you? I brought some desserts for you.

Bernal MERINO: Some desserts, Ok, thank you.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: You're welcome.

Bernal MERINO: Is it something homemade?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Not actually. I am not good at cooking.

Bernal MERINO: Well, thank you.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: You're welcome. I wish I could bring some baklava from Turkey but it is very far from the United Kingdom.

Bernal MERINO: Yeah. Ok, here you are.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yes and lots of questions in my mind actually.

Bernal MERINO: OK, so how is going the power of reading?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: I've read this book, also some other six books including *Exploring Translation Studies* by Pym because this is a new version. The second edition! And he has changed some of the parts of the book, you know, he has added some contributions.

Bernal MERINO: Is that the second edition?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yeah, second edition, same book. I've read the old version, I think it was written in 2010. In the book there was not any information about the definition of the localization when he began the chapter but in this new version he has added the definition of localization. Because many people still do not know, you know, the definition of localization.

Bernal MERINO: Yes, still very broad, still very very broad.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Maybe he wanted people to familiarize themselves with this new field. I hope so.

Bernal MERINO: I think it is a good book, because I think it summarizes a lot, it is clear, he is writing in a very clear manner.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: His language is very clear, yes.

Bernal MERINO: Sometimes the other authors can be difficult to follow, you need to read a whole book to actually understand what they mean.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: They write complex sentences including literary pieces from the works.

Bernal MERINO: I think in many cases just thinking a lot is not actually proposing or structuring or making a system. I think a lot of people just write lot thinking without the structure of the system.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Like stream of consciousness technique.

Bernal MERINO: Yeah, in a way, academically speaking, yeah I think so, and more I prefer the other way, I mean, I like all that ... I prefer more structured.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yeah, I like your writing style actually.

Bernal MERINO: Thank you.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Because it is in good order.

Bernal MERINO: I think for me that is important. Even if I don't explain as much, I think the structure often, if it is a good structure, it explains by itself, I think.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Some scientists say that try to use a complex language! But I do not agree with them because if we write the composition in a simple way, many people will understand what we try to say.

Bernal MERINO: Yeah, that's the problem with academic writing.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Complex, like Ivory Tower.

Bernal MERINO: The subject matter is very complex is that the tradition in academia writing is making it look complex, making it sound more important more complex than what it really is.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Maybe confidential. They want to protect the information.

Bernal MERINO: I think it is protecting the status, it has nothing to do with the knowledge, I think it is protecting the status. This is very difficult and I hardly understand it. So then you need to pay me.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yeah, so we buy your books.

Bernal MERINO: Yeah, I think that's the principle of academic writing.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: But you really deserve profit from your books because you write in very good order, structured.

Bernal MERINO: Well, anyway academic books do not sell many copies, these books are not novels unless you are very interested, you know what I am saying, because they are boring.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: You're right.

Bernal MERINO: Ok.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So, we can begin. I prepared some questions for you. First of all, I would like to thank you for accepting my request for an interview.

Bernal MERINO: Of course, of course. Let's talk.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: First of all. I would like to ask a question which is not available here. You know we have discussed it earlier and you gave the impression that the localization can be a paradigm of translation studies.

Bernal MERINO: I think yeah.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Do you think that really localization can be a paradigm if it is, you know, studied well or structured well?

Bernal MERINO: I think it can. I think this is still the problem even with translation. So the terms from the point of terminology, a lot of people use a lot of words, of the same words in many different ways. And that creates the problem. The moment you merge the terminology that academia use and professionals use, they become blurry and then no one really knows what they're talking about because everybody assumes that they know what they are talking about. Or everybody assumes they are talking about the same thing. And that is a problem because even the word 'translation' the term 'translation' in translation studies. I don't think that's clear either.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Translation word is not clear.

Bernal MERINO: I do not think it has never really been defined as such or I guess never been reviewed. Because if you start reading all the different authors that have considered the issue of translation or changing from one language to another or one culture to another, it remains, for me anyway, I still doubt that the translation has been fully understood because some people would think of translation and think only of text translation.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Just interlingual translation maybe, they can discuss it.

Bernal MERINO: And just written text translation. But they will not think of many other things. When I did my PhD, I started looking at this, the translation of children books. So children's book is typically you know there have images, and sometimes they change the images for the children book.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: How can they do that?

Bernal MERINO: So is it translation Or is it not?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Or localization maybe?

Bernal MERINO: Or is it localization? What does it matter? And then the same with this, the comic books, or same with magazines, right? See, is this translation or localization? This is the Spanish and English....

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So the second one is localized version?

Bernal MERINO: This is English version, this is Spanish version.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: But they changed the cover.

Bernal MERINO: They changed a lot of the content, and it changes the commercials. But then when people talk about these things, this is a 'Guide to the national history museum' and you have something like this. And this guide is in three languages, they sell it. So when they sell this, they already change the games and they change the quizzes for the children. So would there be a translation and localization? If you say this is localization then when they did is also for the comic books or for the children's book, they should be called localization as well.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yes, so that is more than text transfer I think. There is more than text translation especially in the translation of such books.

Bernal MERINO: Exactly, I think the part of the problem is that because normally or in most cases when people were thinking about translation or writing about translation, in the past 21st century. They were thinking about the book they were writing. So they were not considering other things. Because typically that would be the only thing that would be translated.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: They only deal with literary translation maybe. Except Skopos theory.

Bernal MERINO: No, even before the theories, for example think of Cicero or Virgil, any of the Roman writers, they are Latin, Roman writers, they were talking about Greek authors, Aristophanes, Socrates yeah, when they wrote about translation and language they were mostly thinking about those written works.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Just text.

Bernal MERINO: So they could never consider other things. But even in that case because, for example, if you read Plato, Plato is a Roman writer, from 1st – 2nd century BC. who wrote in Latin. He is an academian. So when he writes he takes some of the ideas from Aristophanes who is a Greek author from the 4th century BC. So he must have read him obviously but when they do that, when they do that translation obviously all the poetry words in Greek do not work in Latin, so they re-write the poetry, so if it is the Latin stylish. So would you call that translation, adaptation or localization or what?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: If technology is perhaps integrated, I can call it localization, but at that time I can call it adaptation, not translation.

Bernal MERINO: Right. So my problem with all the terms is that I do not think anybody in translation studies has actually addressed that issue. Because I think that if you take different ethos, classic Greek, classic Rome, classic, what would you call it, not Salamanca, in Muslim's empire in Spain and they did a lot of translation works from Latin, from Greek, from Hebrew into Arabic.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: They also established Toledo School, I I think.

Bernal MERINO: Yes, Toledo school, exactly. After that the Spanish one because it had all the power all the money coming from the Americas. After that the French had the power, so a lot of languages in Europe borrowed from French because French had the power at that time. That's why English, Spanish and Italian and German have French words. So all through those ethos what did they call translation? I think they called translation to different things, how we still do today!

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Maybe adaptation.

Bernal MERINO: So, I think localization can be paradigm, but you need to make, what are your conditions for it and how do you explain that the other things are not localization.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: If we accept Skopos theory as a paradigm, why not we accept the localization as a paradigm emphasizing the historical development of translation?

Bernal MERINO: If your emphasis is on technology, then does your condition, so anything that does not use these technologies, but then you need to specify what technology. If your emphasis is on information technology, because nowadays everything uses software. Even if you're just translating a text and nothing more, you will be using a word processor, a page editor, website editor. So if you say that because you use technology that's localization that everything that is done now is localization unless you use that.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So why not we accept this as a paradigm because you know Frank Austerlühl, from University of Auckland. When I emailed to him, he said that all technological developments can be a paradigm so why not localization? And Anthony Pym, when I talked to him also said that more or less I agree with you, localization can be a paradigm but we have to make problems specific. You know the problems between industry and academicians and other problems, because many translation scholars still do not know about what localization means. So we have to make it public, you said you have to be recognizable and you should go to conferences to make your voices louder and louder. So our study perhaps might be a provocation of translation scholars.

Bernal MERINO: Yeah yeah of course, of course. For me the first time I heard the word localization, it was in an industry setting in a conference of professionals not a conference of academics. So that to me means that, of my impression and I wrote in my book, my impression is that academics are using the term because they see more often due to the professionals talking about it but the professionals call it like that not necessarily because they've been thinking about something or because they've been thinking about something different, something very very new. But because they think they need to differentiate themselves professionally to gain money. So they have to look or they have to say or they are doing something new, when it is not so really new.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yes, actually.

Bernal MERINO: So that's what I am still thinking about. Ok, how we did it? Yes, the first one I think, it could be paradigm, if you manage to limit it, so you say your conditions and you prove it by saying example, this is localization, this is not localization, this is why, to make it clear. So if the translation of *Alice in Wonderland* into Turkish is it not localization, why? And if it is, because it has pictures, the original book has pictures drawn by Carol.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Maybe the version without pictures or images can be translation but the other version can be localized version, if it includes graphics and images.

Bernal MERINO: Yeah, but that's what I mean. You need to limit it and try to test your theory with real examples not only talking.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: And the second question, I think we have also discussed it because localization brings something new to translation studies by reconceptualising the former concepts, I think so.

Bernal MERINO: Yeah, I think it does bring something new because it highlights other areas. So it takes the focus away from literal translation, where a lot people still think of literal translation, word for word and it puts the focus on the whole product.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So what about changing text linguistics into image linguistics?

Bernal MERINO: Well there are some people writing books about translating the image and reading the image.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yeah, it is interesting.

Bernal MERINO: Yeah.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So can we define localization as a conceptual paradigm if give examples or if we write a well-structured paper?

Bernal MERINO: Yeah, I think you can but you need to be very, I think for a conceptual paradigm, you need to make a very big abstraction and then give examples that demonstrate that. But I think it should be possible, I think we should try.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Thanks. And what do you think is the difference between Mänttäre's cooperation and localization workflow system? If we compare these two systems, which do you think is synchronic or diachronic? To me, Mänttäre cooperation model is passive because the cooperation between the actors do not function at the same time. But in localization workflow system it is more simultaneously you know carried out, so the mistakes during the localization project may be eradicated at the same time before the publication of the product which means of course profit for the company and maybe it can also, you know how can I say, it can also enable the translator not to lose his/her reputation because the mistakes are collectively shared but localization workflow system eradicates these problems from happening before the delivery of the product.

Bernal MERINO: Yeah there is a different work flow but the reasons I think the reasons are very different because in a traditional translation model where people are thinking about a written text traditionally it would be a text, a company, a translator, a translation release. It would be quite simple because there was no more ambition, but the moment the globalization thanks to internet and global marketing and global converts the study growing after the Second World War, probably 70s-80s, the moment that began to be a reality, people like Apple, Microsoft, Adobe and whatever. They were providing that with their operating systems and with their software packages or were processing or calculating things for businesses. The moment they started doing that there is a well, we have a big market here in the U.S. but the world is bigger and we can now that it is a virgin land, we can go and establish our land, our product and be the king. That's what they did. And they did that because instead of translating, Ok I have one book now that I have translation. They say I have a software program that I'm giving to the world or to many many countries more than I never thought possible. So now instead of translating one to one I'm translating one to many. And because this is a business priority then my focus changes. Their focus is no longer on the text. They're focusing on getting out the product. Getting out that product and getting out it quickly to all these countries in their languages, even if it is bad translation because many of their first operating systems, translations and manuals were rubbish, they were really bad translation, but they wanted it very quickly. Because they wanted to establish themselves

Mehmet Cem ODACIOĞLU: More coordinated cooperation?

Bernal MERINO: It is more mediated by the business. It was always the business it was mediated by a global business.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So perhaps we have to reinterpret Mänttäre cooperation model.

Bernal MERINO: Yeah, I do not know it that well, but certainly the work flow is different that's for sure. I think it is different because of that.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Which do you suggest? Which do you advise or which do you use? For example if you had the chance to talk about these two cooperation systems, what would you prefer for your students for example?

Bernal MERINO: Well all the, for example, within the project with a company and a university in the United States, on a simulator game of the U.S. navy. So for this we used the tool, it was a localization, so some people in university of North Carolina in the U.S. they developed a video game. It was a simulator. And then I worked with them with a company called Xlock to localize it. So Xlock provided us with a tool which is a content management tool to manage the whole process. The game was then translated through us with our students into several languages simultaneously. So the game now is available in 8 languages.

And we used a tool. The tool is basically cloud based software, so everybody downloads and uploads from the cloud directly so they can translate directly on the server or download or upload later. But that also meant that the project manager could see what everybody was doing at the same time. When you said they were working in parallel and because they were working parallel, the process is different because the questions that some people may have are guided, are funnelled and filtered by the localization manager who mediates with the university and the company. So the work flow is different but it is also happening in other things that are not software, that's also happening in other media.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: For example audio-visual translation.

Bernal MERINO: Yes. So that's what I mean, if you think it is because they are using technology because they are using a team, everybody is using that team. So I am not sure how strong the argument would be.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: By the way, my article will be published in August about this issue.

Bernal MERINO: Ok, that is nice.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: I presented it in Greece.

Bernal MERINO: Ok. Very good.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Maybe I can send it to you.

Bernal MERINO: Yeah, in English.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yes, in English. And do you accept the new field of translation, I mean localization contributes to the enhancement of translation competences of translators?

Bernal MERINO: Yeah, I think it makes translators and teachers think about their work in a different way.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So the translation competence can be integrated with technological tools into translation studies?

Bernal MERINO: I think that this depends on what you assume that you are at the beginning what do you consider translation, what do you consider localization. The way I see it is that the job of the translator is always to be in between two cultures, where they need to do their explanations by writing, by interpreting, speaking, by drawing, by changing a song, by changing a joke, by changing a cultural reference, by adding an explanation. To me that was always the part of the job of the translator. So I am not too sure what is it, that localization is completely unique. I do not know myself, when I read Crespo and Pym or even O'Hagan, or localization I still do not think they know. Why is the clear distinction?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: They still do not know it?

Bernal MERINO: I do not think. I never saw a clear distinction between both. Because they do not simply know the issue. I think they simply do not know the issue. If you read parts of the Bible or Quran or Talmud or any the sacred texts that are centuries old, millennium old. You read them and well imagine you could speak Armenian or old Hebrew or old Hindu speech transcripts. Imagine you could read the original and today's version. Would you look at both, one 2000 years old one from yesterday, you would d be like,

Mehmet Cem ODACIOĞLU: I am used to the new version.

Bernal MERINO: Right, you think this is quite so very different that what do I call this do I call this translation, do I call this localization is it translation because it is only text?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Or retranslation maybe?

G: That's the thing, they are many many terms and I've never seen a clear, absolute, undeniable definition.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: All words actually are the same, in social sciences?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: as the concept so in social sciences.

Bernal MERINO: Yeah, that is same. That's something I actually tried to cover in my, but I did not come up with a better solution, I do not have a better answer either. That's something I hope to write. Just reviewing the different concepts so localization, game localization, transcreation, rewriting, adaptation, transadaptation, a revision translation,

Mehmet Cem ODACIOĞLU: In game localization, transcreation is the most important I think.

Bernal MERINO: Transcreation is very often mentioned.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yeah, new concept.

Bernal MERINO: So that's yeah.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: New concept but it is similar to adaptation.

Bernal MERINO: It is, and still not clear.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Thank you. Should Skopos theory must be reinterpreted according to the current digital age?

Bernal MERINO: I think it should be re-interpreted because there is a different reality, yes. I think the reality of the profession of translation has changed considerably, so Skopos is inadequate not because, it was Ok when it came out but I do not think it is appropriate of precisising or comprehensive enough to explain the reality today.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Vermeer when creating the Skopos theory said that my theory can be applied to all translation because it is general. But he perhaps might not have predicted the information age.

Bernal MERINO: Yeah and even that I do not think he was considering anything about translating music or TV format or marketing or poetry or children's. I do not really think he was considering any of that. The good thing about Skopos I think is that they said actually there is a lot more to translation than just the text, you have to think about what is that text, where is it going to be placed, who is going to read it, who is paying for the translation. So in that sense Skopos theory I think it was useful because it did. Ok there are the texts important but there are more things but then again that is not enough.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yes I think so. Seventh question, I think we have discussed it, what do you think are the features of localization a possible paradigm within translation studies?

Bernal MERINO: As a possible paradigm within translation studies, I think it is growing and I think more people are using it, because more people are doing jobs and I mean mostly academics, more academics are doing or getting involved in jobs that involve more technology and involve more than just text translation. So I think it will keep on growing.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Eighth question. What do you think is the problem between the industry and the academics?

Bernal MERINO: They do not talk enough to each other, they do not read each other, and they do not collaborate. Typically everybody is so focused on what they are doing at the time. They have very little time to think about what others are really doing and this happens not only between industry and academics,

it happens between one area of academia and other area of academia. So some of the website translations scholars and researchers translation of literature, they do not even consider the translation of games or films or marketing or magazines. They just do not think about. Like it does not exist. And that is the problem of everybody. Everybody is looking at a tiny fraction of reality and the reality of translation is enormous, is really humongous. That's the difficulty. But it happens also to the professionals in translation or to the companies. Because they are very focused on the one thing that is bringing money. So when they do website localization there, is nothing more. There is only website localization. So they do not even have a clue about what other companies, other industries or sectors do. So that is when they come out with new names and terminology without thinking. Maybe there was something before. Maybe we do not want something new, maybe it is already a term. I think that happens a lot.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Thank you. You said before other paradigms of translation studies like Skopos are incomplete and fragmented. What do you mean exactly and can this incompleteness be compensated by localization?

Bernal MERINO: I think localization can help understand better the process.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Process of development of translation theories?

Bernal MERINO: The process of translation as a profession and also the process of the tasks, that are required in translation. Like I said if you have a simple case when you have a simple text, one company, one translator, one translation and then a final translated text, that is also simple, and if you only have that even in the simplest of cases you already have different people you have the author, you have a translator, but you have the editor of the author. You have the proof-reader of the translator, you have the editor of the translator and you have the business person in between. And you have also the mediator probably in the other countries who is going to be selling the translation. So even in a very very very simple case, you already have a lot of elements that traditional translation theory never considered. So localization at least highlights the issue that translation is a part of it but you need to pay for the paper, you need to pay to bill the book, you need to pay to have a cover, you need to have a back cover, you need to do for the marketing, marketing in Spanish is not going to be the same as the marketing in English even in a very simple case.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Localization foregrounds these issues.

Bernal MERINO: Exactly, at least the localization explains a bit more the whole process and not only from the industry point of view which is practical, but from the theoretical point of view. There are any steps in there. It is not just how did you translate this work or how did you change this cultural item. It is about a lot more than that. I think localization helps with it.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Thank you. Most translation theories are derived from literary field, do you agree with this? Like descriptive translation studies.

Bernal MERINO: It is true. Most of them derived from literary field and that maybe was normal because they developed, when people were writing about it where most interested in literary books. But in many cases they did not even consider theatre. Theatre is drama and literature. But in many cases people are only thinking about novels and poetry. So not even literature. Not all of the literature.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Fragmented.

Bernal MERINO: It is a fraction of literature because they never considered drama, they never considered children's literature.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: They regarded these works as a secondary literature I think.

Bernal MERINO: Like. Because there is an element of status there. So the only thing well-regarded are typically poetry and novels as high literature. All the other things we do not consider. So in that sense is incomplete. It was always incomplete.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: In localization do you think that this incompleteness can be available like translation?

Bernal MERINO: I think it can be if we get a full theory, but I do not think we have a full theory. I was hoping that he did it but he did not either.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So these two books will be something new.

Bernal MERINO: I think that's important. But I expected then to do it, to do a more theoretical grounding, comprehensive, just like any good theory whether it is in science or it is in social sciences, you need to be able to account for things and put it to the test and prove it.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: But Pym only discussed software localization or website localization in some of his articles. Even he does not include in game localization.

Bernal MERINO: Yeah, there many things recently that and there is not only that, how about localization for this and an operating system for a mobile phone?

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Crespo discussed about smart phone app localization, something new.

Bernal MERINO: Right. The apps. But the operating system. The actual basis that makes this machine work, but also the localization of devices, see that is a computer. This company Cisco, they sell telephones in Spain, in Italy, in Turkey. They used to be localized. No one talks about that.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: In Turkey, I have the localized version in my office.

Bernal MERINO: They do not think the localization of devices. So for me a theory in localization should be able to explain the localization of anything. Anything in the world. A coffee maker manual.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: But technology must be integrated, right?

Bernal MERINO: Well, technology has to be a part of it because there is no But think about it. For example, technology cannot be the only element or one reason, in manner this for the first ten centuries of written civilization, we had tools such as a hammer and a chisel, or a brush and a pan or a clay with a wax. If you say that the translation or the writing changes because you change from a hammer and a chisel to a brush and ink, to a wax to paper and a feather ink. That's the job of translator, it has not changed you're just using a different tool. But the job is the same. If you are a good translator, you do the same job. A good translator is a good translator. You are a mediator between one culture and another culture. So the tool cannot be the only element, there must be something else.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: What do you think it should be?

Bernal MERINO: I think one of it, one of the key elements is integrating the nature of the industrial process of creating and distributing this. The process of managing it like you said before about working in a parallel. If you take a film, a Disney film one of the most popular Disney films, they get sold in 50-70 countries, 100 countries, in most cases partially localized in some cases fully localized or fully translated.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Like the song in John Travolta's movie. It was in English.

Bernal MERINO: But the rest was in Spanish.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Yes.

Bernal MERINO: I think a full translation or localization theory should account for all these things and they have to be clear, eliminating elements. One of the elements must be industry, the process, the way tools influence it, it does influence it a bit I do not know how much. But yes I'm not still sure about what is that defining absolutely unique thing of localization, I am still not very sure.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So what about writing an article to provoke something?

Bernal MERINO: Well, that is one of the process.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Perhaps to emphasize that localization is more than game, website and software localization?

Bernal MERINO: Yeah, that's one of the plans I have. That is one of the things I need to do. What is the time? Ok, we have fifteen minutes.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Okay, can game localization be a paradigm within translation studies?

Bernal MERINO: It can be, yes, if we define it correctly or if we define it uniquely, yes.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Given the presence of technological tools available to translators now, can we say that translation activity is now a journey from interdisciplinarity to transdisciplinarity?

Bernal MERINO: Yeah, I think the translation activity is probably going in that direction, because of the new practices and because of the new requirements translators have, they are using more tools and taking more responsibility or doing more tasks, but at the same time spreading the responsibility because one text is typically or one product is typically done by several people, so there is a lot of team translation for one single product and they set a lot of team testing or team proofreading of the same thing of the product. And there is also the editing and there is also team editing. So all those translating does more things maybe you see more tools having an input or more elements of that translations, so it could be that text it could close to be some opinion or images or audio, they could be recording something. The process distributes the responsibility and it makes them even more anonymous. So before you have a translator, now everything is anonymous because it is so spread. It's like a factory, so you do not know who made your shoes, you know you have shoes.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: We just use the products as consumers.

Bernal MERINO: Yeah, so you don't know who made that printer or you do not care I mean in your car you don not even know who the designer, who designed your car, who designed the TV.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: We do not care.

Bernal MERINO: We do not care. So same is coming to translation, you loosen the author. There is no author.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: The death of author referring to Roland Barthes. But this time the thing is applied to technical text, not to literary text.

Bernal MERINO: Together I really do not know how they are doing now. I suppose there is still only one, sometimes I think that is more.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Multiple maybe.

Bernal MERINO: I do not t know.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Can localization be discussed under applied translation studies?

Bernal MERINO: Yeah.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Should localization include more than software game, we discussed it I think.

Bernal MERINO: Yeah, yes.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: If ignored by translation scholars, can localization be a separate discipline or can it be discussed under localization studies? Because Crespo dew have a new map including localization studies, I can show it to you.

Bernal MERINO: Yeah, yeah I remember. I think it is an important question. I think it goes back to the beginning, what you call translation, what do you call localization, how do you prove the one is not the other and can you prove it, can you say, this is absolutely localization this is absolutely translation? And it is impossible to confuse them.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Maybe we can discuss the issue by benefiting from technological tools or the presence of such matters like images or maybe graphics?

Bernal MERINO: It could be.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: We can make a difference.

Bernal MERINO: It could be but that happens in also the translation of literature, children's literature.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: We have to think about it.

Bernal MERINO: So it could be a question of point of view. But the industry or this industry calls it localization and when academia says it is translation. But it is an important issue.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: We can now discuss the question maybe 20th one. To solve the problems between industry and academics, can the reduction view suggesting that translation is only one step be changed to the perception that it is the core of the localization process?

Bernal MERINO: Yeah, I think it is undeniably the core of the localization process, I think it is.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So, it is the core.

Bernal MERINO: Yeah, I think so. Because if you take this software program as great as it is and you give it to me in Chinese, I am totally lost. I have everything but in Chinese. I am lost. I can do nothing.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So like Esselink said, translation is not only one step? Because he says that translation is only one step.

Bernal MERINO: Right. From the point of view of Esselink, who was working as a project manager, from his point of view as a project manager, pay in people to do things, from his point of view it is just one step. But from the point of view of the product, if you take the text, if take the translation away you do not have a product.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Esselink comes from the industry I think.

Bernal MERINO: I think he does.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So, he seems to defend reductionist view of translation?

Bernal MERINO: Yeah. He is now working for Lionbridge. And Lionbridge is a company that sells managing services for translation.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: He has used the term localization paradigm, you know.

Bernal MERINO: Yeah, that was before when there was LISA, Localization Industry Standard Association, and that was in the very beginning of the software industry. Because all the people making suggestions, and where people in these companies Cisco, Adobe Microsoft, Apple, who needed to have project managers to translate the software, to sell in other countries. So the point of view was always the point of view of project manager.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: New kind of job, project managing?.

Bernal MERINO: Yeah.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Do you apply localization tools in translating games?.

Bernal MERINO: Yeah.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: What do you think is the multimedia localization or audio-visual translation?

Bernal MERINO: Multimedia localization, a lot people refer to multimedia localization simply when they refer to software product and a software product has images, sounds, music or others.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Thank you. Like Hurtado said if you classify translation phenomena using types and modalities, can localization be a specific professional field such as legal, medical or religious translation. Because he differentiated translation types and modalities and says that translation as modality, I mean for example simultaneous interpreting and sight translation and software localization can be discussed under the translation as modality? When he uses this term modality, he seems to imply that modality is a kind of channel in which the message is transmitted. So do you think that can we categorize localization under translation as modality? Because there are many channels.

Bernal MERINO: I do not know. I do not remember well enough. I do not know.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: But more or less you agree I think.

Bernal MERINO: I think the terminology seems confused to me. Because in the same sentence you see translation, type, modality and localization. There seems too many terms in there. Not sure that.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: When trying to prove that localization is a paradigm, we can use it?

Bernal MERINO: If you say it is a paradigm, a paradigm must be bigger than a modality or a type. A paradigm is everything, right? A paradigm cannot be a type of modality. A paradigm must be an absolute. That's why it is a paradigm.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: So it should be broader?

Bernal MERINO: Yes, it should be an absolute and composing everything. So I do not think that applied.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: And last question, when I was reading the book Pym wrote, at the end of his book Pym says that if I can take all those positions clearly I do not belong to just one paradigm. I do not think anyone be situated in just one place or another. We should feel to remove between the paradigms, selecting the ideas that can help us to solve problems. That's the way I think translation studies should develop. By taking into account this statement, can we say that Pym is close to accepting localization as a paradigm, one of the paradigms of the translation studies?

Bernal MERINO: Yeah, I think he does. Because he says moving between paradigms because he is assuming that it is.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Because you know in natural sciences if one paradigm is available, there may not be another paradigm and in social science they may be more than one paradigm.

Bernal MERINO: Yeah, let me say before, the fact that a particular theory, be Skopos theory or be whatever descriptive translation studies, it does not mean that they are wrong necessarily, maybe appropriate for the time when they were developed. But I think if you consider all translation practice, everything that the language services industry does and you think about all of that and you try put it on a structure. You try to create a paradigm where everybody fits, so you know only looking one industry or one text or one literature, then it will be a strong paradigm, it will be a paradigm that you defend it any context.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Localization?

Bernal MERINO: Yeah.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Hope so. I am sorry. I have forgotten to ask other two questions. Do you think that web localization is an industry in itself or not?

Bernal MERINO: Of course it is an industry. Because there are companies that do only web localization.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: What about localization of personal webpages? It is not an industry.

Bernal MERINO: Yeah, Ok, two different things. There are companies that only work on website localization. So it is an industry, but industry is a part of a bigger industry which is all of the language services, localization. And then there is a bigger industry which is on the translation companies. So for example, when you go to a company, a conference like Localization World which I go twice a year, there are hundreds of companies there, that do only software, only website or only tools or a bit of everything.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: What about game?

Bernal MERINO: Yeah, there are companies that only do games. Yeah quite a few.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Interesting. The presence of web localization and game localization can change the perception of translation scholars to think that localization is more than an industrial discourse? What do you think about it?

Bernal MERINO: I think it can because we always, like I do, emphasize or not emphasize but talk about text element, linguistic elements and then all the other elements. So in my case talk about the images, graphics, the music, the sound, the game level, the cultural content, the historical content, the operating system, dialogues, every messages, the manuals, the tutorials in the game, the promotional, the websites, all of those things came to be in their books and articles of people who write about localization like I do. So because of that, if other people in translation read those books they are likely to start thinking outside the text. So that would be the thing.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Thank you very much.

Bernal MERINO: I think that's good.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Thanks.

Bernal MERINO: Ok, thank you.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: By the way did you like the questions I prepared for you?

Bernal MERINO: Yeah, I really do not think I have answers to all of them and I certainly do not think that the terminology is clear by anybody. I mean that although the media definition looks OK in the book when you put it to the test, it is Ok, this my definition let's check, that's a magazine, that's website, that's a software, that's a mobile phone, that's a printer, that's a film, that's a comic book, that's a novel, that's a poetry, that's drama, that's a music piece, does it fit, does it work?, because I do not know it does. I still do not think it does. So yeah, that's what I'm planning, to write an article on this terminology.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: If you decide, maybe we can write a mutual article, if you have time, maybe in August.

Bernal MERINO: No, who in August, I am still trying to finish two.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: What about September, October, November?

Bernal MERINO: Yeah, sometime in the future.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Thank you.

Bernal MERINO: Yeah, Ok. I need to make phone call. But yeah, keep on reading and keep on working on your PhD and then we will meet again and talk.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Hope so, and when you have time, we can talk about my PhD thesis again. I am going to start writing it in October.

Bernal MERINO: I would not. I would start it now. Write when you have the time, write when you are reading when it is fresh in your mind.

Mehmet Cem ODACIOĞLU: No, no I mean I will write a well-structured writing in October. I have lots of notes on computer.

Bernal MERINO: Ok

Mehmet Cem ODACIOĞLU: Thank you very much because you gave me your time and we discussed the issue.

Bernal MERINO: No, it is fun, it is always fun. Now I'm going to finish a report I need to do.

EKLER 6: ÇALIŞMALARINDA “YERELLEŞTİRME PARADİGMASI” KAVRAMINI KULLANAN BİLİM İNSANLARI	
A. Anthony PYM	PYM, Anthony (2010/2014), <i>Exploring Translation Theories</i> , Routledge, Londra ve New York (“Localisation as a Paradigm”) (“Yerelleştirme Paradigması”) (s.120, s. 118).
	PYM, Anthony (2010), “Tranlation Theory Today and Tomorrow Responses To Equivalence”, <i>Translationwissenschaft-Stand und Perspektiven</i> , İçinde, Edt. Law N. Zybatow, Peter Lang, Frankfurt, s. 1-14. (“Newer paradigms: Localization) (Yeni paradigmlar: Yerelleştirme) (s.1).
B. Carmen H. MANGIRON	O’HAGAN, Minako ve HEVIA MANGIRON Carmen (2013), <i>Game Localization: Translating for the Global Digital Entertainment Industry</i> , John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia. (“The Localization Paradigm: Localization vs. Translation) (Yerelleştirme Paradigması: Yerelleştirme Çeviriye Karşı”) (s.87).
	O’HAGAN, Minako ve HEVIA MANGIRON Carmen (2006), “Game Localisation: Unleashing Imagination with ‘Restricted’ Translation”, <i>The Journal of Specialized Translation</i> , s. 10-21. (“Localisation paradigm”) (Yerelleştirme paradigması”) (s. 13).
C. Frank AUSTERMÜHL	ENRÍQUEZ RAÍDO, Vanessa and AUSTERMÜHL, Frank (2003), “Translation, Localization and Technology-Current Developments” <i>Speaking in Tongues: Language across Context and Users</i> (ed. Luis Pérez Gonzáles), Universitat de la València, Spain, s. 225-248. (“Localization Paradigm”) (“Yerelleştirme Paradigması”) (s.225).
	AUSTERMÜHL, Frank (2006), “Training Translators to Localize”, <i>Translation Technology and Its Teaching</i> , İçinde, Edt. Anthony Pym, Alexander Perekrestkenko, Bram Starink, Inter Cultural Studies Group, Universitat i Virgili, s. 69-81. (“Localization Paradigm”) (“Yerelleştirme Paradigması”) (s. 76).
D. Francesca BARTRINA ve Eva ESPASA	BARTRINA, Francesca ve ESPASA Eva (2005), “Audiovisual Translation”, <i>Training for the New Millenium</i> , İçinde, Edt. Martha Tennet, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia, s. 83-100. (“The localisation business, for example, can be the paradigm of the need for technology”) (Yerelleştirme işi, örneğin teknolojiye duyulan ihtiyaca yönelik paradigma olabilir”) (s. 84).
E. Enriquez RAÍDO	ENRÍQUEZ RAÍDO, Vanessa and AUSTERMÜHL, Frank (2003), “Translation, Localization and Technology-Current Developments” <i>Speaking in Tongues: Language across Context and Users</i> (ed. Luis Pérez Gonzáles), Universitat de la València, Spain, s. 225-248. (“Localization Paradigm”) (“Yerelleştirme Paradigması”) (s.225).
F. Jeremy MUNDAY	MUNDAY, Jeremy (2008), <i>Introducing Translation Studies Theories and Applications</i> , Routledge, Londra ve New York. (“Software localisation paradigm”) (Yazılım yerelleştirme paradigması) (s. 190).
G. Keiran DUNNE	DUNNE, Keiran J. (2006), “Introduction: A Copernican Revolution: Focusing on the Big Picture of Localization” <i>Perspectives on Localization</i> , John Benjanins Publishing Company, Philadelphia, s. 1-11. (“Localization Paradigm”) (“Yerelleştirme paradigması) (s. 9).
H. Minako O’HAGAN	O’HAGAN, Minako ve HEVIA MANGIRON Carmen (2013), <i>Game Localization: Translating for the Global Digital Entertainment Industry</i> , John Benjamins Publishing Company, Amsterdam ve Philadelphia. (“The Localization Paradigm: Localization vs. Translation) (Yerelleştirme Paradigması: Yerelleştirme Çeviriye Karşı”) (s.87).
	O’HAGAN, Minako (2013), “The Impact of New Technologies on Translation Studies: A technological Turn?” <i>The Routlege Handbook of Translation Studies</i> , İçinde Edt. Carmen Millán ve Francesca Batrina, Routledge, Londra ve New York, s. 503-517. (“Localization: A Paradigm of Translation Theory”) (Yerelleştirme: Bir Çeviri Kuramı Paradigması) (s. 507).
	O’HAGAN, Minako ve HEVIA MANGIRON Carmen (2006), “Game Localisation: Unleashing Imagination with ‘Restricted’ Translation”, <i>The Journal of Specialized Translation</i> , s. 10-21. (“Localisation paradigm”) (Yerelleştirme paradigması”) (s. 13).

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Cem ODACIOĞLU 06.07.1985 yılında Konya’da doğmuştur. İlkokul, Ortaokul ve Lise eğitimini bu ilde tamamladıktan sonra, 2005 yılında Atılım Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık bölümünde yükseköğretim kariyerine başlamış ve 2009’da 3,87 not ortalamasıyla bölüm ikincisi olarak mezun olmuştur. Aynı yıl Hacettepe Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde Yüksek Lisans Eğitimine başlamış ve tıp çevirisiyle ilgili bir yüksek lisans tezi hazırlayarak, 2011 yılında 3,58 not ortalamasıyla mezun olmuştur. 2013 yılının Bahar ayında ÖYP ile Bartın Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık bölümüne Araştırma Görevlisi olarak atandıktan sonra, lisansüstü tercih yaparak 35. Madde ile Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Doktora programına yerleştirilmiştir ve hâlen bu bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Akademik araştırma alanları içerisinde çeviri kuramları, bilim felsefesi, çeviri teknolojileri, çeviri eğitimi ve teknik çeviri bulunmaktadır.